

GR
358
S42
1893

Buka ea Pokello

EA

MEKHOA EA BA-SOTHO

LE

MAELE

LE

LITSOMO

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

<https://books.google.com>

Buka ea Pokello

EA

MEKHOA EA BA-SOTHO

LE

Baseto?

MAELE

LE

LITSOMO

AZARIELE SEKESE

KHATISO EA MORIA.

1893.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

GR
358
SH2
1893

BUKA

EA

MEKHOA ea BA-SOTHO

—:0:—

TSE ETELETSENG PELE.

Mobali, etl'ere ha u bala, u balisise Buka ena ea hao.

Tsa manyalo le metjeko, tsa bana bao e leng matsibolo, le tsa maroko; tsa pula le mabollo; tokiso ea bahlabani le melao, etc. Mohla u phethileng ho e bala, e tla hl'e be u phethile le ho tseba ba-Sotho.

E, ka 'nete, u tla ba tseba hantle-ntle mekhoeng ea bona yualeka ha ho tseyoa sefate ka litholoana tsa sona. U tla utluisisa le hoba buka ena e tiee, e emele litloholo le litloholoana, ho makale litloho-tloholoana, ha li bontšitsoe, li tsebisitsoe tebe-tebe ea bohedene, moo Morena, Molimo o mohau, o ba tsekileng teng ho morena oa lefifi ka Evangelii

Etlare ha ba bone, ba utluile, ba tsebile moo ba tsuang, ba ke ba bapise le mehla ea bona, e be moo ba emisang leyoe la thuso, 'me ba boke Molimo, ba re: "Ho fihlela mona Morena o 'nile a re thusa" (1 Sam. 7: 12). Eka sita ho bapisoa tsa mehla ena le tsa e fetileng, re na le sebaka se sehlo sa teboho ho Molimo.

Ba-Sotho kaofela, baholo le ka bana, re na be re hlobotse, re hloka lihlong; motšoare ho rona e n'e ka bosiu. Eitse hoba re ipone hobane re hlobotse, ra ba le lihlong, kayeno re qalile ho apara le ho hlobola hanyenyane bonyamatsane.

Bosiu boa sa, likhoho tsa pele li lekile (qalile). Re re ke hona: "Ka lipelo, le ka mantsue, ho fihlela mona, Morena o 'nil'a re thusa."

MEKHOA EA BA-SOTHO

MOKHOA OA I. *Lenyalo*.

Mohlankana ha a n'a qosa lenyalo ho baholo ba hae, e ne e ka khona a rahe moritšwana.

Ho raha moritswana.

Mohlankana o n'a tsoha e sa le hosana, o bulela likhomo, o li neha manamane a tsona, bohle ba sa robetse, athe mehla ha a etse yualo.

Baholo ba mohlankana ha ba 'mona a etsa hoo, ba rera kantle ho eena ho mo batlela mosali. Ba botsa, kapa e seng motseng oa habo feela, le metseng e kathoko, ho banna kapa basali, ho re: Na morali oa 'nyeo ke motho ea yuang? Ba botsa yualo, leha e ka ba lesikeng (lelokong) la h'abo mohlankana. Yuale he, ha ba se ba utluile hore o tje, o yuana, kapa ka mokhoa o ba khahlang, ere hoba ra-mohlankana le eena a mo bone, o roma motho ea eang ho ra-moruetsana, a leleka kapele ho eena khomo e sethole, eo a eang ho kopa moruetsana ka eona ho baholo ba hae (ho boleloa haholo polelong ea *ho mo nka*).

Ea romiloeng, hoba a fihle, o ntša ra-moruetsana lekunutu, o re: "Ha ke tlile yuana ho uena, mo-Kuena, etc.: Ra-'nyeo o itse, ke tl'o mo kopela mohope oa metsi; molomo oo a buang ka oona ke khomo ena." Yuale, ra-moruetsana eba o ea le moromuoa ho 'm'a-moruetsana ka lapeng, ho mo phetela tsa leqosa lena, le lona le le teng. Ha eba ba lumela le morali oa bona, eba ba tla tlotsa leqosa ka mafura, e be pontšo ea hore ba mo amohe-tse, le pontšo eo ba mo romileng ba tlang ho bona ka eona hore taba li lokile, leha a n'a e-so ho ba phetela tsona, le bona ba motse leha ho sa hlokehe hore ba pheteloe letho ke leqosa, ba tla tseba tsohle ka oona mokhoa oo a'o entsoeng moo a neng a romiloe teng. 'Me leha e n'e ba a hannoc, le teng bohle ba mo bona ha a boea a le yualeka ha a e-ea. Mafura ho ba-Sotho ba khale e b'e le ntho e kholo.

Khomo ke e thibang hore, ho se ke ha hlola ho e-ba e mong ea ka neoang moruetsana eo. Ho ea knkoang a le monyenyane, khomo e yualo e bitsoa ea tebeletso, e mo lebelelitseng. En'ere ha khomo e yualo e le sico, eba baholo ba moruetsana ba re, ba ea songoa.

En'ere ha ho sa ka ha fumanoa khomo ea ho ea kopa moruetsana ho baholo, ba hac, ho no ea kopuo ka mohoma, leha e le ka sefaha.

MOKHOA OA II. *Pehelano.*

Likhomo tsa bohali.

Ra-moruetsana o tsebisa baholo, le ra-mohlankana yualo; ke ho re: Ra-mohlankana o tsebisa ntat'ae moholo a mohlankana, kapa malom'ae; ke bona beng ba morero ba tlang ho ratha.

Ntat'ae moholo o ea itseba, malom'ae eena, mohla bohali, o ea le khomo.

E mong ke moholoane oa mohlankana, leha mamemuoa a ka ba teng; ha e le beng ba morero, ke bona bao.

Khomo tsa bohali li khaanoa ke banna ba sehlophana, e le ba ahisaneng le monyali, ha'moho le mamemuoa a mang a nang le tsuanelo bohaling boo.

Likhom o tso siiloeng kamorao li tla hlahisoa ha bothethesoa bo le thata.

Likhomo tsa bohali ha li ea nyala, li ntšuo sakeng ke rakhali a mohlankana, kapa khaitsemi ea hae, kapa 'm'ae, ke ho re, ea tsuarang lere. Yoala ba lere ho nooa pele yualeka ba selelekela.

MOKHOA OA III. *Khomo tse peli tsa selelekele.*

Ho ra-mosetsana le m'a-mosetsana,

Khomo e tona le e tšhali.

Khomo tsa Selelekela: ea ntat'ae, le ea 'm'ae; e tona, le e tšhali; e tona ke ea ntat'a moruetsana ea sehlo-holo (go tsuala); e tšhali ke ea 'm'ae ea letsuele (go anyesa).

Tsena tse peli li fetisoa tse ling, ha li mathisoa ke ba babeli, leha ba le bararo.

Ha li kena hae, har'a motse, basali ba phalla ka mekouloana (mefug), ba li otlala ka cona ho li busetsa mo-

rao, bališa ba tsona le bona ba li kharameletsa hāe ka matla ho li isa sakeng. Yualē balisana bao ba lelekise ba selelekela, ha ba li hlolisitse basali, ha ba sa ea kopana le ba habo bona ba tlang le tse ngata kamorao ho bona. Ha ba filha, ba ea ho beng ba motse moo ba lutseng, ba re: Ea ntat'ae (a moruetsana) ke eane e khunong, ea 'm'ae ke ena e tšwana; ba se ba neoa nkhoana ea yoala, ba amohetsoe le likhomo tsa bona tse peli. Ba sotetsang tse ngata kamorao ho bao, bona, ha ba kena hāe, ba li bokeletse 'moho ka hlophana sa tsona, ba li tsamaea kamorao le kapele le mahlakoreng a mabeli ho tsona, hore ba pate palo ea tsona ho beng ba motse, ha li e-so ho kena sakeng.

Ha ba kena yualo le tsona har'a motse, ba ka hanong (mokorotlo), hobane ka tsona ba batla 'm'a moshemane (pholo ea letlaka). Bala Maele.

Basali ba motse ba eme ka meluluetsane, kante ho liotloana; ba re: *Ha lea tlala (lesaka), le mariba*: Ka moluluetsane oo, ba halala likhomo, ba re, ho nyaloe, saka le tlale.

Ba tsuele pele, ba re: *Khomo ha li kae, batho re bangata; ha lea tlala, le mariba. Likhomo tsa nquan'a mosetsana li lapisi, li kena ka khoro ('mila), li be li boele.*

Ka letsatsi leo, beng ba motse ba ikapesitse ka likatana hore ba li hlobolisoe (ruisoe) ke bakhuenyana. Ha li se li finyeletse sakeng, ba lula fatše lehlakoreng la monyako oa lesaka. Ho tla hloha beng ba motse ka hlopha sa bona, ha ba ea lumelisa *Baeng*. Kamora' tumeliso, ba se ba bala likhomo, ba ntoo khutlela tulong tsa bona.

Banyali ba roma banna ba babeli ho isa khomo e baloang e le sieo ho eketsa palo ea tse leng sakeng. Beng ba motse ba re: "Rea e boka khomo eo, nyalang. E reng *funya-funya, re bone* (li hlahi-blahiseng, re li bone). Yualo ho ea ho ile, mashomeng a mabeli, la boraro ka tse khutšoane (lipoli). Ra-moruetsana o behile banna ba babeli bakeng sa hae, ho thethesa bohali, empa ke eena ea tla ahlola qetellong moo banyali ba tšuanetseng ho khaotsa teng palong ea tseo ba nyalang ka tsona.

Mehleeng ea morao, ho hlahlile mokhoa oa pere, ee ho thoeng, ke molisana. Ke eona e batloang qetellong ea bohali.

Ha palo ea likhomo tsa bohali e fella leshomeng le le

leng feela, eba ho hlabisoa ka pholo e le ngue ke ramoruetšana. Mashomeng a mabeli ho hlabisoa ka lipholo tse peli, yualo-yualo, etc.

Khomo tsa selelekela li tharo: ea ntat'ae le ea 'm'ae le ea selelekela. Eka eona ha ea hlaloseha seo e se ntšetsoang. Ho boleloa pele selelekela, e ntano ba ea 'm'ae le ea ntat'ae. Ntat'a moruetsana o ba sieo moo ho thethesoang bohali, o beha bathethesi le palo eo a ratang hore banyali ba fihle ho eona; ke bona ba tla mo phetela phetho kapa hloleho ea baeng.

MOKHOA OA IV. *Likabelo ka litho ho ba nang le litšuanelo, le ka hlonepho.*

Se ea ka Baeng (letsoho)—le besetsoa bakhuenyana khotla, kapa patlelong ho ratha monna oa khaitseli ea monyali, ha eba o ile a tsua (ntša, tlatsa) khomo bohaling boo, kapa e moholoanyane, leha e le e moholo (morena), ha a tsuile khomo bohaling boo.

Ha bohali bo khaohile yualo, bakhuenyana ba thabetsoe, ba bile ba fepiloe yoala, ba qalile ho hlonephuoa hantle, le ho ratoa ***selia-lia, mantsiboea, ka mohlankana a le teng, ba kopangoa ka nyooko eo ba tšeloang ka eona le moruetsana, ea khomo eo ho hlabisitsoeng bohali ka eona. Mohlana, ka ho bitsoa oa linyooko, e ea khona o belesoe, o isoe ha habo mohlankana ha'moho le litho tse ling.

Ea neng a e'o kopa moruetsana ho baholo ba hae, o neoa mohlana-monyane (sefutši, kapa nkonotelo); meletsa e pheheloa baruetsana le bahlankana (ho tseo ho boleloa baruetsana pele ho bahlankana). Ke nama eo ba tla e ya moo ba lalang ba raletse le baruetsana (papali e kholo bosiu bohle, empa mehleng e mengata ea morao, papali eo ea 'na ea emarisa baruetsana ba bang, batlatši ba monyalnoa). Leha ho le yualo, hoo ha hoa ka ha ata har'a baruetsana ba ralang, hoba bo ra-baruetsana ba batlile ho hana le barali ba bona.

Li-ea-ka-baeng: ke matsoho a mabeli a khomo tse hlabisitšeng, se seng ke sa habo monyalnoa; sa habo monyali ba ka se besa moo, kapa ba ka se besa hababo bona; ho thatong ea bona.

Litho tsa habo monyali: mehlana e 'meli, serope, letsoho, lesaptjane le letlalo. Maumo le litho tse ling tsona lia sala. Mantsiboea basali ba ya moholu; ka nako eo ba bitsana ka moluluetsane o etsoang ke mosali e mong. Ha e le ba masholu, ho bitsana ba raseng feela kante ho moluluetsane.

Basali bao ba yeleng moholu, ke ba ea hela yoang ba leqatha le ho le bateha.

MOKHOA OA V. *Pholo ea moqhoba.*

Lipholo tsa moqhoba li hlayoa ka Motšeanong, ha khomo li se li melile boea, mohla moruetsana a isitsoeng moqhobeng, hahabo mohlankana. Ha ba le haufi le motse, ka shualane, eba ba lula fatše, 'me ka hoo, beng ba motse ba ee ba nehe bananyana lifaha hore ba e'o ba tlosa fatše ka ho ba neha lifaha tseo, ba ee hāe. Ba fela ba tla ema, ba tsama-tsamaee, ba boele ba ale moseme, ba lule hape fatše; le teng, e ka khona ba emisoe fatše ka ntho. Ha ba setse ba khathalitse, eba ba neoa *lese*a (ngwana).

En'ere ha ba finyeletse lapeng h'abo mohlankana, ha ba nehoa liyo, eba ha ba li amohele; mohlang oo, ba robala ka tlala. Ha bosiu bo e-sa, e sa le hosasa, ba tsohela selibeng, ba tšehetsa leloala, ba hlatleha bohobe, empa leha bo ka butsoa, ho e-so ho hlayoe poli ea kuae eo ba yesoang liyo ka eona, ha ba na ho ya, leha ba ka phehelloa hore ba ye, athe ha poli eo e se e hlabilo, ba lumela ho ya liyo. Ho yualo le kayeno. Mantsiboea, ba hlekela ntlo moo ba ea kopana teng le bahlankana, ha ba lala ba bapala bosiu bohle, ba e-ya nama ea poli eo ea kuae, ba raletse. Ho e-sa, basali ba tlišitseng moruetsana moqhobeng, ba bontšoa pholo ea moqhoba. Ha e le nyenyane, ba ee ba e hane; ha e ba kholisa, eba ba ea e lumela, e hlayoe he, ba e belese litho, ba ee ka tsona ha'moho le moruetsana. Leha ho le yualo, a ke ke a hlola a lula halelele habo.

Mohla a tlileng ruri, ke nguetsi h'abo mohlankana. O tsoha mesong, o ea selibeng, oa sila, o fiela lelapa, oa pheha. Matsatsing a ho fihla ha hae, h'abo mohlankana, ho yea *thaha-meso* (bohobe bo bocha ba hosasa). O ro-

bala habo, ha'moho le m'a mohlankana. Ba ea kopanela ntlo le monna ha leqatha le felile. Mohla ba hahetsoeng leqatha (ntlo e ncha ea matsua-thaka), ha e felile ho batehoa lebota, monyaluo a o ea hahabo, ho thoe, o tšaba lebota, o tla khutla teng ka liroala tsa yoala le nama; ke hona mohlarg oo a tlang ho bula leqatha la hae. Yoala kaofela bo fihlela habo, ha e se nkho e le ngue ea yoala, eo a tlang ho fihla le eona ka phirimana leqatheng. Mohlankana, monna oa hae, o tla tšuanela ho mema monna leha e le mohlankana e mong eo a tsebang hore o noa yoala. E sa le ka phirimana, mohlankana le moruetsana ba theha papali. Ka mokhoa oo, ha mohlankana a fihlela moruetsana a senyehile, hang-hang o s'a sutha pel'a hae. Ka meso o bulela likhomo, o li isa mohobo (li aloha li sa ka tsa nehelo a manamane hore li tle li boele hae ha tsatsi le futhumala). Ha li le naheng, mokhuabong (metsing), ebe o hoba ('neta, kapa tlotsa) ka seretse khomo e'abo eo a e ratang, a ntano phunya kobo ea hae lesoba holim'a lehetla la hae. Ha a fihlisa likhomo hae, o se a lula holim'a lefika. Banna ha ba mo bona ketsong tseo, ba tla tseba le bona hore taba tsa moruetsana (nguetsi) li mpe. O isoa hahabo ho hlahloa (kueneho) likhomo, ho tlo ho batloe moruetsana o sele e mong. Eo, ha a se a tlile ka khueli ea boraro a fihlile, ba tšua *linokuane*. Yuale, eba ba ea hahabo moruetsana ba babeli ho ea hlatsuo. Mohl'omong moruetsana o phuma nkho, 'me ka goo, a boele hahabo; mohla a khutlang teng, o tla le nkho e sele e tšetsoeng yoala, nkho e lefang eo a e bolaileng.

MOKHOA OA VI. *Letlali*.

Ho boleloa yualo khueli eo a simollang ka eona kemaro ea hae (qalo ea kemaro). Ho tloha mohlantso oo, a ke ke a hlola a kuta moriri hlohong ea hae.

Ka khueli ea botšelela, kapa ea bosupa, eba o isoa hahabo ho ea bipa (ho pata mpa ka sekatana); moo, ba habo ba mo kuahela mpa ka sekatanyana sa khale sa nku, leha e le sa khomo.

Ha baholo ba hae ba mo busetsa bohaling ba hae (moo a nyetsoeng), ba mo hlabela nku, kapa khomo, ebe ba mo

roesa khuetsa molaleng, e le mohatlana oa naketsana, o eang ho bapisoa le 'metso (polelo e re: mohatlana oo o o roetse pelong); hape hona teng, ho na le liatlana tsa eona (nakeli), le linalana tsa teng.

Ke mohlaug oo a sa tlong ho hlola a engoa kamorao ke mang le mang. Ha a khutletse bohaling, ka khueli eona eo, ba bohali ba hae ba boela ba mo ise hababo ho ea beleha, e le ka khueli ea bosupa; ea boroba meno e 'meli, khueling tsa kemaro ea hae, e bitsoang *Motlahali*, e mo thoasetsa hahabo.

Mohla a belehileng, monn'a hae o beheloa yuanana: Etlare a lutse a iketlile, a e-s'o utlue hore mosali oa hae o behile, monna e mong oa habo a mo shape ka thupa, a re: "Re u neha nguan'a moshemane". Ha e le nguanana, e mong oa basali o tla mo posela yualo ka metsi; ere ha a tšoha, ho thoe: "Re u neha mosetsana." E n'e ka molao pehelo e yualo. Eka e s'e fetile mehleng ena.

Ere boba nguana a hlahe, e b'e ka khona a lomoloe (qethiso), a e-s'o anyesoe 'm'a hae. Haufinyane, kamora' tseo, ho ratholoe yoala bo bitsoang *Lesuatsa*. Motsuetseng ho hlongoa lehlaka seotloaneng, le thibelang batho ho kena, hape le pakang mokhoa oo ba reng: Motho o tsua lehlakeng. Mollo oa motsuetseng ha o time, le hona ha o okhoe.

MOKHOA OA VII. *Khueli ea kuruetsa.*

(ea bobeli ho nguana a hlahile).

Khueli ea boraro ke Tšehiso; ea bone ke Tlhaba-Mokhosi.

Ka khueli ea Kuruetsa, ha nguana e le moshanyana, ka phirimana, hoba khueli e hlahe, ha e sa le ka bochabela, ho mengoa bashanyana ba motse, ba tle ba etse ho e kang papali; yuale ho thoe ho nguana: Kururu! Kururu! molekan'a hao ke eloa. Ho thuatso, nguana a shebisitsoe khueling. Ha e le nguanana, ho thoe: Bona, thak'a hao ke eane.

Mohla nguanana a yesoang nama, ho hlayoa nku, leha e le poli. Ha nguana e le moshemane, o yesoa nama ke monna ea mekhoe e metle hore ekaba o tla tšua le monna eo, hoba nama e fuoang nguana, monna ea yualo

e n'e ka khona a e tsuele ka mathe a hae. Ha nguana e le nguanana, le teng, ho khethoa har'a basali mosali ea ketso li ntle, le hona ea sa feteloeng ke bana, le eena yualo o tsuela nama ka mathe a hae. Hape-hape, e be mosali ea kothetseng, ea utluang monna oa hae.

MOKHOA OA VIII. *Koroso.*

Khomo ea koroso ea nguana :

Mohla nguana a orosoang, ke mohla a isoang ho batsuali (hahabo). Mohlang oo, ho hlalosa khomo e bitsoang koroso ea nguana.

Ke itse: Ho tloha ho Letlali, 'm'a nguana ea orosoang h'a hlola a kuta moriri; ke hona mohlang oona, sehlotso se se foroang lengetse, korosong ea nguana.

Ho belesoa nama ke ba mo isang. Mohlang oo, eba ho boleloa haholo nguana ho fetisa 'm'a hae.

MOKHOA OA IX. *Khom'a meya.*

Beng ba nguana le bona ba busetsa ka hlonpho meya (marapo), e neng e bofile nama ea koroso, ka ho hlaba khomo eo lipelesa tse beng li belesitse koroso, li dang ho boela li e belesitse h'abo moholo a nguana. Ho thoe, ke mahlatso a nguana.

Ho ka boleloa ho khuisoa ha nguana ho etsoang ka morero oa baholo ba mohlankana nguaneng oa letsibolo.

Mochana ha a bolaile phofu e ea ha malom'ae, mohl'omong o isa masalieo; a ka etsa tseo leha a e-so ee mohasoeng.

MOKHOA OA X. *Lebollo.*

Nguana eo, mohla lebollo la hae, o isoa mohasoeng h'abo moholo. Ha habo moholo, ba e-na le khomo, eba ba ea e hlaba, a ntano beoloa hloho, a busetsoe hahabo ka pelela e belesitseng litho tse ling tsa khomo e hlabiloeng mohaso.

H'abo mōholo ho ee ho sale (1) letsoho, (2) serope, (3) sefuba, (4) lesaptjane, (5) le mala.

Mohla lebollo, ba habo le bona ba ntša khomo ea khalapa, eo ba e buseletsang b'abo mōholo a moshemane, ba re, ke hloho ea phofu; e khaoloa ka letheka, h'abo moshemane ho sala lirope; malom'ae eena a nke kaholimo ka hlohong.

MOKHOA OA XI. *Selia-lia sena sea khetha.*

E ngue e ka boleloang le ka ho phaelloa ho tsa bohali, ke ena: Ha bohali bo khaohile, patlelong ho ema motjeko (papali), ho *thaka-tthankana le methepa*.

Motjekong oa khale, ho b'o le mekhoe e 'meli e ka boleloang:

(1) *Selia-lia sena*, kapa sela, sea khetha. — En'ere ha ho engoe ke *thaka le methepa* ka hlopha tse peli, mahareng ho le sebaka, ho tlohe moruetsana ea etsang selialia ho thak'a mohlankaneng eo mahlo a hae a oetseng (hapiloeng) ho eena.

Moruetsana ea tšabang e n'e ka khona a felehetsoe ke e mong. Ea sa tšabeng, eena, o ea ho bahlankana a le mong, o ea ka likhoba tse ngata, a qoba mafeela; o se neha (molamu) mohlankana, empa o n'a ka se amohele ha le eena a mo ratile. Ha ho se yualo, o tla re: *Hobei* (ke teleko, yualeka ha ho lelekoa maeba mabeleng). Le kayeno motjekong, mokhoa oa *hobei* o sa le teng. Eba moruetsana o s'a mo balehela. *Selia-lia* o se neha o sele. Ha eo a se amohetse, eba o felehetsa moruetsana, ba ea yualo-yualo, butle-butle, ba ntse ba bina, ba tjekana har'a sebaka, mahareng; mohlankana o ea n'a mo hlaha kapele, a checha kasanthao, ere e tloha a mo khorohela, a mo ome mahlakoreng a mabeli, o khutla a mo shapaka ka thaha, kapa sekola molaleng, ha a se a mo omile pele phatleng (ketso ea batsebi). Bakeng sa thaha mohl'o-mong ho ka boleloa *kharatsana*. Kahar'a tseo, ba ka hanong ba babeli. Ba ba emiselitseng ba ba tšualetse *manipu* (malume), ho fihlela a se nea e mong mosali kapa moruetsana, etc.

MOKHOA OA XII. *Sephumula sea tla molekane.*

Le sona Sephumula ke tabeng tsa motjeko. Mosali, kapa moruetsana eba o lula fatše, mahareng, har'a sebaka, moo a tlang ho raoheloa teng ke mohlankana ea khahlisoang ke eena. O ea ho eena, a belisa kharatsana holim'a hloho; ha mosali, kapa moruetsana, a sa mo rate, en'ere ha a le haufi, a mo akholetse matsoho ho bontša hoba h'a mo rate.

Ha mohlankana a khutla, a oshola (tšolohile matla), ho seohela (theohela) e mong. Ha eba a ratoa, o ea fihla, a lula ho eena, a bea hloho mangoleng a mosali, 'me eena a mo phumula mofufutso o keketlang sefahlehong, ha'moho le sekama se lutlang lengetseng, o mo phumula ka lesoto la morepo oa hae, ho fihlela a mo aka. Har'a tseo ba bohileng ba ntse ba ba binela. Pele-a-pele, yualo-yualo, ho-ea-ho-ile.

MOKHOA OA XIII. *Tenye.*

Motjekong oa ka phirimana, qetellong ea oona, ha ho tla qhalanoa, ho n'o binoa: Tenye ke moteliso, re ea matlung. 'Me leha ho le yualo, mehleng eo ea khayana, merero e mebe ea pelo e n'e e-so ho ya setsi (atametse) pelong tsa batho haholo-holo yualeka mehleng ea yuale.

Motjekong oo, mohlankana ha a n'a khahloa ke moruetsana, o n'a rolu sefaha sa hae molaleng, o re, e mong a se ise, a se roese moruetsana molaleng. 'Me leha ba qhalane motjekong, a sa k'a ba le puo ho moruetsana, ha ho mōna, ha ho letho, o se a ea qeloa e le mohope oa metsi.

MOKHOA OA XIV. *Thapello ea bababi ho bafu.*

Mobabi, kapa motho oa maroko, ha a lora ba phelang, eba oa thuseha; athe ha a lora hangata, a khahlana le bafu, ho thoe, o na le maroko, bafu ba rata ho mo biletša ho bona, a ba ke ba rapeloe, ba tle ba se ke ba mo bitsa, le hona a se 'ne a teana le bona. Ho hlayoa poli, leha e le nku, o hlobolisoa likobo, o tšeloa ka nyooko ea eona.

Ba mofuta oa hae ba mo tšuara ka matsobo 'meleng, ba ntse ba bua, ba re : "Ue! hlaphoheloa hle, motho oa horeng hoitseng." Ha ba ka re (ka seboko) : "U re roballe boroko hle!" eba ba mo roesa molaleng mohlehlo o ohliloeng.

MOKHOA OA XV. *Mohoka, kapa tlhatsuo ea mohoma.*

Ea ileng a apesa mofu, eare leha ho chekoa lebitla, a theohela ho itekanya bakeng sa mofu, tekanyong ea ha a lutse a tsorame, o neoa hlōho, e s'e le ho re, letlalo, ebe o tlangoa letsoho ka nyooko, yualeka *letea-tšuene*, ha le hlapa motho oa lireng, eo le mo bolaileng. Khomo e hlabiloeng ke e lefang bohle ba bolokileng mofu, ba bile ba hlatsua bofifi ba hae ka eona. Ereka hobane e ka khona e yeoe, e b'e fele tsatsing leo e bolailoeng ka lona, eba e memeloa baahi ba motse kaofela le bana ba bona, le ba metseng, 'me ha e yeoa yualo, ha e na ho nokoa ka letsnai, ha e na ho chabeloa ke tsatsi la bobeli. Ha ho ka ba yualo, ke ha e ka ba e phehiloeng, e seng e tala. Khomo eo e ile ea hlayoa ka meso, ha bosiu bo qhalana tebellong ea mahlaseli a letsatsi, ha le lahla mahlaseli, ho se ho engoe ke bohle pel'a lebitla, ho tšueroe mosuang ke mang le mang, e moholo le e monyenyanane, o akheloang lebitleng. Ha ba betsetsa mosuang, ba re : "U re roballe."

MOKHOA OA XVI. *Matšelisō.*

Ba ileng matšelisong ha ba na ho robala teng; ha o le hole, ba ka mpa ba robala motseng o sele.

MOKHOA OA XVII. *Matlala.*

Go qomeloa sebete le moholu, mala le sebu, tse bitsoang ha'moho *Matlala*; li apeheloā monna-moholo, la tsuet-seng ra-moruetšana.

Ha eba monna-moholo le mosali-moholo ba se ba shuele, le teng, ba apeheloā matlala.

Ere hoba a tšoloe ifo, ba a isa tlung moo monna-moholo le mosali-moholo ba tlang ho a ya bosiu ha ho robetsoe.

Hosasa, ke benghali, ho se ho thoe: "Bafu bao ba ye le he," leha matlala ao a yea, eba e se e le ho hora pitsana feela, moo bo monna-moholo ba siileng *likhe*, ha ba e-ya.

Ha eba ho sa ka ha etsoa matlala, eba etlare mohla nguana mosetsana a kulang bohaling ba hae, balaoli ba re: "O hlonametsoe ke bo monna-mogoho, le mosali-moholo, ba tseka hore, ba konnoe (timiloe) matlala ao ba ka beng ba hlonophiloe, hoya ba a apehelo.

MOKHOA OA XVIII. *Kuruetso ka mohami oa likhomo.*

(Ka khueli ea bobeli ho nguana).

Ha nguana e le moshanyana, leha e le nguanana, ho khethoa mohlankana ea e-song ho itšilafatse (ka basali), hore e be eena ea ba hamelang, esita khomo ee a e hamang, e be e e-song ho tloleloe ke lipoho mehleng eo ha e anyesa namane eo e kangoang ka eona.

MOKHOA OA XIX. *Kuruetso ka pula.*

Ha e sa le nguana a hlahile, ha a rotheloe leha e le ke lerotholi feela la pula, eba ho re, ha e mo rothela, a e-so ho behelloe eona ka mola o ba holo-holo, o tla utsua. Ka baka leo he, ka khueli ea bobeli ea ho hlaha ha hae, kapa khueling ea boraro, leha e le ea bone, feela tsatsing leo pula e nang ka lona, eba nguana o qethosoa fatše har'a seotloana, tlas'a pula. Ba bang ba mo tlake, ba re: "Sholu ke leo! Haieha! Sholu ke leo! Ke leo!"

A ntano tlosoa kapele, a nts'a bokolla.

MOKHOA OA XX. *Pula.*

(a) Ha letsatsi le eme, pula e n'e batloa ka mokhoa oona:—Motho ea neng a rongoa ho ea kōpa pula ho ngaka eo ho nong ho thoe, e tseba ho e nesa, e be e ka khona a tsamace bosiu. Pula e n'e utsua. 'Me ha a

tsamaea yualo bosiu, a se k'a b'a talima (hetla) kamorao moo a tsuang teng; 'me le hona, leha a nyoriloe, a se n'o noa metsi; feela, e mpe ere, ha a atamela motse moo a eang, a ee metsing, a ke a tolc. En'ere hona moo, a sa tola, moholi o s'o leka-leka.

(b) Ha pula e hana ho na, eba e ka khona e ileloe. Mohl'omong ha e kile ea fafatsa hanyenyane, eba hoa iloa, hobane ho thoe: "Le omile" (letolo). Mohla e neleng, ngaka e lumeletsoeng hore pula e nele ka tšebetso ea eona, e nehoa khomo.

Qalong ea kotulo, ho mabele ao ngaka e neng e a nesetse pula, e boela e nehoa khomo hape-hape. E s'e le eona ngaka e tšepuoang ka lilemo, ha tsatsi le eme, empa ha e sa hla hlola e lefuoa ka letho.

MOKHOA OA XXI. *Sefako.*

Sefako sea ileloa. Ha ekare se nele, eaba ka le hlahlamang batho ba ea masimong, eba ke ho baka sefako (phephetsa).

Ngaka e batliloeng ho hlomela sefako, e nehoa nku e ntšo, e e hlabe, e ntano e hlotla mafura ao e upellang sefako ka 'ona. Athe nama kaofela ea nku, ngaka e e yara mahetleng ho ea e yela hāe ha eona.

Lithupana tseo ho hlomeloang sefako ka tsona, ke tsa mofifi, tse tlotsoang (hoyoang) ka mafura ao, a tsuakiloe le pilo (mohlabele o motšo).

Ha mabele a orohile hantle kaofela, mang le mang o isa seroto mokotleng oa ngaka. Ha motse o le mongata, liroto tseo li etsa mekotla pakeng sa mokotla.

MOKHOA OA XXII. *Lebollo.*

Bashemane, ha ba ne ba rerehoa lebollo, e n'e ba ba lemelo a mabele, selemo, ba ntano bolotsoa ka lemo sa bobeli ho mabele ao ba a lemetsoeng; 'me ba bolla har'a mayoala a mangata a mabele ao ba a lemetsoeng. Empa pele, ha hlabula le kena, bashemane ba hla ba qala ho qacha; moo ba ileng ho qacha, ba latoa teng ka makhomo ke bahlankana. Ha ba fihla hāe, banna ba

kata *macha*. Ba boela ba e-ea ka mora' matsatsi a mararo.

Bashemane ba ne ba atisa ho bolla ka Tšitoe, kapa Pherekhong; ba ntšuo a mophatong ka Phupshane, nakong tsa serame. Ha e sa le makoloane, ha ba ye bohobe ba maobane tjeka ha ba le mophatong. Hape, ha ba ye khuahla. Ka lemo sa bobeli, ha ba se ba tšuanetse ho ya khuatla, eba ho thoe ke maphura-khuahla.

MOKHOA OH XXIII. *Tsa Letolo.*

Letolo ha le kene hāe, hona mohlang oo, ho bitsoa ngaka e tla lokisa motse le batho. Motho leha e le oa hae, ea neng a le siec, kapa a etile ha tolo le kena hāe, ha a lumelloe ho kena motseng, ho e-so ho qetoe ho phekoloa. Ngaka ha e qeta ho foka, ho bokelloa ba motse kaofela moo ho phatsoang.

Ho e-sa, ho uoa naheng ka makhomo, le basali, le bana, moo ba eang ho tola, ha ba tlosa pilo ea hlare sa ngaka sa maobane.

Ho khutloa naheng, ho thoe: "Ho tsua lahloa *letolo*." Eba ke mekhosi, thota e luma kahohle; makhomo le batho, ho boeloa hāe. Teng, ho boeloa ho iphatsoa hape-hape. Mohlang oo, ka tsatsi leo likhomo tsa motse kaofela li hameloa nga e le ngue, ho tle ho phehoe lehala ka lebesa la tsona. 'Me lehala leo eba le yeoa ke bohle. Ka nga e ngue, ngaka e le nguatha ho tlotsa lithakhisa ka lona tse upeletseng motse.

Matšeho a liotloana tsa motse kaofela ha tsona, le ha 'ona, eba e ka khona a lahloa kantle ho motse ka ho kolokisoa. Ho boeloa ho batloa matšeho a macha. Hape, ho le yualo, ka lona tsatsi leo ho tuloa letsoku le sekama. Ke mokete o moholo, hobane ho thoe: Morena (*letolo*) o nyctse.

Ha eba *letolo* le otlile motho, e ka khona a epeloe seretseng. Ha le otlile khomo, ke letlalo feela la eona le eang ho epeloa seretseng; nama eona e yeoe.

MOKHOA OA XXIV. *Ho shuama*

Mohla letsoso, kapa ho futuha.

Ha ho lokisoa bahlabani mohla morena a futuheloang, leha e le mohla a futuhang, teng, ho ea ka mekhoha ea lingaka (meetlo).

(a) Ere ha morena a phuthile batho ba le ha'moho, ho betoa poho, e tle e ntšuo e letsoho e sa utlua, e ntano lesoa, e 'na e tsamaea e hula lehlalo. Ha tšebetso ea ngaka e phethehile ka letsoho leo, poho e boela e hlalosa hore ho fokoe bahlabani ka bolitsi ba khokong.

(b) E ngue ngaka, ho phekoleng ha eona, ho nkoa qokoa, e hoyoe (tlotsoe) ka mafura, ho hotetsoe mollo, ebe motho o o phutsa ka metsi, 'me lakabe la teng e be ntho e tšabehang, le etsa mocho-chonono ho ea yualeka mane. Le kena har'a batho, le ba tlabole; 'me ebe ba boela ba fokoa.

Ka tsoho leo la poho ho shuamisoa bahlabani.

Bohle ba e yeleng ba phatsitsoeng ka naka la ngaka, ka molao, e tla khona ba robale khotla masiu a mararo ba se na ho ea matlung ho basali. Ho felleng ha matsatsi a ho robala khotla, ba ea nokaneng kaofela ho tola moriana oo ba phatsitsoeng ka oona.

Ha bakana se sa le teng mahareng a khotso le nto, ba be ba boele ba ikele matlung a bona.

MOKHOA OA XXV. *Matea-Tšuene.*

Ba bolaileng batho mohla nto. Matea-Tšuene ha'moho le batšuaeleli ba 'ona.

Eba ngaka e neng e ba lokisa, ha ba e-ea ntoeng, e ea 'ne e ba tsubise sehlare lengeteng. Ho tsuba pele ea bolaileng, o lateloa ke motšuaeleli oa hae. Ho bohle yualo ho ea ho ile.

Ha motho a n'a tsua qeta ho bolaea motho, ha a na ho noa metsi, leha a ka nyoroa haholo, ho fihlela a a nosoa ka hlare sa ngaka.

Mohla nto e felileng, eba ho hlapisoa matea-Tšuene a morena, a hlapisoa a qokile, a tlangoa matsoho ka linyooko tsa lipholo tseo ba hlapisitsoeng ka tsona.

Motšuaeleli oa pele o neoa mohlana (setho) oa pholo;

motšuaeleli oa bobeli o neoa serope; oa boraro, ha a le teng, o neoa letsoho.

MOKHOA OA XXVI. *Khom'a lira.*

Mohlabani ea ilong a pata khom'a lira, eba o robile molao oa bobeli ho melao e busang ba-Sotho. Sekonyela o n'a bolae e kileng a pata khom'o ea lira. Ea hapileng likhomo, mang le mang, o hapela morena, a tle a fuoe ke eena ka ho rata. Ho tsa bonokuane, morena ha a na taba, ha ho molao o mo nehang tsona. Khom'a lira ha e na mokotahali; ke ho re: Khom'a lira ha u e hapisoa ke morena, e le namanyane, kapa leqhekuhali, u se k'a e halala.

Motho ea tšucroeng utoeng, o lopolloa ka likhomo tse leshome ke bahabo ho ea mo tšuereng.

MOKHOA OA XXVII. *Mohla polotso ea bashemane.*

Mohla masasa, ha bashemane ba kena hae, pele ho ntho tsohle ho bolaoa poho; ba e buuang, ha ba e qeta ho e rala, eba ba e tlosa letlalo letsohong ka phakiso, ba ntano tlosa letsoho hore le e'o besoa kapele-pele, ho lekisoa bashemane ka lona. Ha le se le butsuitse (tla-bobile) hanyenyane, eba ba le hoba (tlotso) ka lihlare tseo ba li tsuakileng le mehlabele.

Ho khethoa har'a banna monna ea matla ntoeng, hape ea tseyoang le mesebetsing eohle (athe 'na, le thaka tsa ka, ra na be re lekisoa ke Ra-Motjamane (Sholula-lichaa), ea neng a utsue mabele a Moshueshue; e be e le mohale e moholo). Motho ea khethoang yualo, ke eena ea yesang bashemane nama eo. Ba e yesoa ka mokhoa oona: Monna eo o e hlaba ka kuebe (lerumo), ha e se e 'nile ea sehoa, ea etsoa maliboho e se e le melaka, monna eo o yara kucbe holim'a lehetla, nama e leketla kamorao mokokotlong, ke hona kamoo bashemane ba khumamileng ba isitse matsoho kamorao, ba e kapa ka molomo feela, ba se na ho e tšuara ka matsoho; etsue le hona monna eo o nts'a tsokotsa kuebe. Moshemane ha a nts'a loantša ho kapa nama ka meno, kamorao mo-

kokotlong, thupa e mo eme. Ha a se a e kapile, eba khang e felife, ba se ba e khaola kuebeng, a ea le eona ho ea e ya, a e tšuere yuale ka matsoho.

Tsatsi leo, ke mohla ba lekisoang ruri ka lihlare tsa bahlabani, etsue kamora' lebollo ba se ba tla tšepuoa ntoeng.

Morena Letsie Moshueshue eena a hla a qala a le mophatong mohla Sekonyela a hlasetseng Thaba-Bosiu, Moshueshue a le sieo, a futuhile.

MOKHOA OA XXVIII. *Ho sebeletsa marena.*

Molao oa 1: Marena a sebeletsoa ke batho ba 'ona. Ea hlokehang mosebetsing oa borena, eba o tlotse molao o moholo ho melao e busang ba-Sotho.

Kahlolo ho ea robileng molao oo, o yea likhomo. Mehlang ea morao, ho qala ka 1880, ho itsoe: Monna khomo; monna khomo, ho mang le mang ea setseng hae mohla pitso, kapa letsema.

Ha e le bakeng sa matsema kapa mara, mohla phutuho, ke yualeka lekhetho le etsetsoang marena. Mohla letsema, eba ho bokelleloa morena, le mohla mara; ke ka baka leo monna ofe le ofe e ka khonang a be teng.

MOKHOA OA XXIX. *Molao oa 2.*

O ahlola ea patileng khom'a lira: Ho thoe: Sekonyela o na a bolae motho oa hae, Masosobela, ea neng a pate khomo tsa lira.

MOKHOA OA XXX. *Molao oa 3. O ahlola Masholu.*

Mehlang ea ho senyetsana ha ba-Sotho ba le bang, ho n'o atile feela qhoqha (bosholu ba ho ya).

'Me ha e sa le, likahlolo li 'nile tsa etsetsoa masholu. Bala taba tsa ba-Sotho, kahlolo ea morena Lethoe, ho Sholu-la-lichaaake mohla a utsuitseng mabele a Moshueshue, etc., etc.

MOKHOA OA XXXI. *Molao oa 4. 'Molai.*

Ea bolaileng motho e mong, o 'nile a lefisoa khomo tse leshome ha e sa le le kayeno.

Ho itsoe: Likhomo tseo li lekana hloho ea motho le hona, li lefelo a beng ba mofu, ba hlbohisoa ka tsona mofu oa bona.

MOKHOA OA XXXII. *Molao oa 5. O ahlola Lihlola.*

Bohlola leha bo 'nile ba hōla har'a sechaba, ha e sa le bo 'nile ba nenoa matsualong le melaong e busang ba-Sotho. Lihlola kaofela ha lia ka tsa ba tsa hapelloa pel'a boiketlo bohloeng ba tsona.

Ba bang ba sa kang ba hlonepha matlo a marena, ba hlile ba 'na ba lelekoa, ba bang ba fenethoa ke marena.

Motho ea sentseng moruetsana, pele, o n'a lefisoa ho sa fete khomo tse peli. Tšenyō eo, ha ho boleloe kemariso, ho boleloa feela ea neng a ka bonoa pel'a ho mo senya.

Kemariso ea baruetsana e n'e le sieo, e hlahile mebleng ena ea morao ke ho ata ha sechaba. Tefiso ke khomo tse tšeletseng.

MOKHOA OA XXXIII. *Molao oa 6. Tšenyō ea leseā.*

Moo, e nts'e le mokhoeng oa tšenyō ea moruetsana.

Ea sentseng *leseā* le anyang ka ho emarisa 'm'a lona, o n'a lefisoa khomo tse peli. Khomo ea bobeli e ba e neoa ngaka e mo phekotseng mafi a matsuele; athe ea pele e lefa mosali. Khomo ea bobeli e ne e lefisoa ntat'a mosali.

Ha ho sa le yualo; kayeno ea sentseng *leseā* o lefisoa khomo tse 'ne, 'me eona ea bone e nts'e le e lefisoang ntat'a mosali ka bohloa ba morali oa hae. Empa eka yuale o se a lefisoa ke ea ratang (ntat'a mosali).

MOKHOA OA XXXIV. *Molao oa 7. Hlaliso.*

Monna ofe le ofe ha a lumelloe ho hlalisa e mong

mosali oa hae. Empa mohla hoo ho etsahetseng, mosali ea hlalisitsoeng o neoa lebitso la *letekatse*, le la *serabu-rabu*, mabitso ao a suabisoang ka 'ona ketsong ea hae.

Bitso la serabu-rabu le hlalisitsoe ka mora' lehloa le lehlo (1850).

MOKHOA OA XXXV. *Molao oa 8. O emela lingaka.*

Ngaka e rutoa lihllare, empa ha e rutoe meyo. Hape, ho no ho thoe: Ngaka ha e tsekisoe. Teng ke hoba lingaka, ha li sa ka tsa lefuoa hantle, li ee li re, lia nyela matsete (ho loea mekoti ha ba cheka lihllare fatše).

Ho nyela matsete hoo ke ho loea.

Ngaka li neiloa hlompheho ea marena.

Mehlang ea babolo, ngaka e phekotseng e ne e boela e bitsoa mohla mobabi a folileng hore e tl'o mo kuta sehlotho (moriri); ha e sa le a kula, o na a sa kutoe. Mobabi o na a ke ke a tsua ka tlung kantle ho ho ntšua ke ngaka e mo phekotseng.

Ngaka e ne e sa phehisoe; ho phehisoa hona ho hlhile kopanong le ba lichaba tse ling.

Ha ho no ho tla phehisoa, e ne e le mohla o mong feela, 'me le hona ho laotsoe (litaola).

Liphehiso le tokollo tsa mekotla ea lingaka li kene le-Sotho ka ba lichaba.

Ngaka e lefuoa ha mobabi a folile. Ke molao le yuale. Ha ngaka e biletsoa ho phekola mobabi, pele e ea naheng moo e tlang ho cheka lihllare (metso ea litlama tse ling).

Bakuli ba okoe ka mofokolo (motoho) kapa leting. Ba-Sotho ba khale ba ne ba etsa ngaka ea motse motho ea tšepuoang, ea tseyoang, eba eena ea tla 'ne a tsamaee le motse ho hloela bakuli. Sehllare se scholo, mekhotlaneug ea masea, ke setlamana se bitsoang *boluma*; bo apeloa ka lebase, 'me ke bona boo ngaka ea motse e thusang masca ka bona.

MOKHOA OA XXXVI. *Molao oa 9. Lahlahlala le lla ka le leng.*

Ba ka ba babeli bana ba mouna, mong a bolaea, mong a tšuaela! Ntjana-peli ha li hloloe ke phokoyoe.

Ho itsoe ke baholo, mesebetsing e boima banna ba n'o tlatšana. Molao oo o bitsoa oa khomo e oetse, kapa oa ntlo ha e e-cha, e le ho re: Ha khomo e oetse, kapa ho e-cha ntlo, ho hlokeha letšuele la batho ho thusa. Ke molemong oa molao oona ho itsoeng: Banna ba se n'o ya botlofa yualeka liphiri mohla ba tšuereng liyo. Ka baka leo, monna ofe le ofe, ea hlabileng khomo, a fepe banua khotla masufu a eona. Ea hlabileng nku, kapa poli, a fepe banna ka hloho le molala. Ha ho no ho tsuile masufu, kapa hloho, e mong e n'e ba o hla hōa a le khotla ntsue le phahamileng ho banna ba leng mala-peng, o re: *Mo-Kone o betile morena!* Eka e bile hore makuala a tšabe ho ea; athe bahale bona ke n'oo ba ea phallela teng, ba tle ba tseke moren'a bona, leha e n'e le ntoea ea 'nete. (Ha lea tšaba, la tlohela morena (moko-rothlo oa sesomo)).

Ea rathotseng yoala le eena a bo fepe banna. Matsoho a lemisetša 'metso. Tsoho la mouna ke mokolla. Bala Maele.

MOKHOA OA XXXVII. *Molao oa 10. O hlomp'hisahlahlo.*

Mora ea sa kang a hlonephla ho loantša ntat'ae, leha e le 'm'a hae, o na a boela a pholoso a ke bona batsuali bohaleng ba molao o mo ahlolang, ba ne ba boela ba mo rapella le ka litefo. Molao o bo o re: Mora ea sa hlonepheng baholo, o ea ruta ntsi (ba bang ba bangata).

MOKHOA OA XXXVIII. *Molao oa 11. Litefiso.*

Oo molao o boulela mali a motho. Motho ea ntsitsoeng kotsi, o na le ho lefuoa, empa e ka khona ka molao le hona ea ntsitseng kotsi a e tšuele ka mathe, 'molauoa a tle a se k'a ruruha, a kula haholo, le hona, pele ho tefo, a ntše nku leha e le poli eo a rothetsang leqeba ka eona, pontšo hore le mobati o rata hore 'matuoa a fole.

Likahlolong, kapa linyoeng kaofela, ho neiloe tokelo ea ho bua khotla ho monna ofe le ofe, kamoo a utluisi-

sang kateng. Pele, ho beiloe molao ke baholo, ha thoe: Nyeoeng, tsohle tse tsekoang khotla ke banna, ea ka buang hampe ka phoso, a se n'o utluella (Moakhotla ha a tsekisoe). Ha a lefisoa liphoso tsa puo tsa hae ka ho hlomameloa le ka ho hlokoa hona ka mora' puo tsa hae. Bala Maele a ba-Sotho.

Morena, kahoba e le eena a khaolang kahlolo, eba e ka khona a bue morao-rao ho banna bohle. Ha ho bile e mong ea boletseng moo morena le eena a utluisisang, eba o hloma kahlolo holim'a polelo tsa monna eo. Kamora' lipolelo tsa morena, ha ho sa le ea tšuanetseng ho ka bua.

Moo ke sa abloleng, ke hoba na marena a ba-Sotho, linyeoeng, a ahlola ka tšobotsi, kapa che. Athe ke tšuanetse ho tseba hoba ke 'musong oa heso; empa ke lutse mokoti oa noha holimo.

Nyeoe tse hlotseng makhotleng a manyenyane, li phetheha makhotleng a maholo.

MOKHOA OA XXXIX. *Molao oa 12. O boulela matobo.*

Oo ke molao o mong ho e hlokomeloang le ho fetisisa. Molebeli oa matobo o khethoa khotla ke morena. A ke ke a tsekisoa ke bo ra-bana leha a ba otlile haholo matobong. Matobo a behoa hore maria ho khorisoa ka 'ona liphoofole tse ruiloeng metsotsong ea ho fokola ha tsona. Hape hore: Nakong tsa hoetla liphoofole tseo tse ruiloeng li se ke tsa sollisoa ke balisana har'a liyalo. Ho baballoe ka 'ona qokoa, le mohlomo, le lehlaka, loli le moli. Bala taba tsa ba-Sotho, lithoko tsa Sekonyela mofala a kenang mohlomo har'a metse ea ba Ma-Patsa ba neng ba busoa ke Koteli. Sekonyela a re: Helang legokoa, Ba Ra-Manguane, le siee mohlomo, Mong a thaba o fihlile Mokheso, etc.

MOKHOA OA XL. *Molao oa 13. Ho namola.*

Motho ea sa namoleng ba loanang pontšeng pel'a hae, ha kotsi li hlahile yualo pel'a hae, 'me a sa ka a leka ho li thibela, eba e ka khona a ahloloe ka ho lefisoa.

MOKHOA OA XLI. *Molao oa 14. Mosali a se n'o otloa ke monna o sele.*

Ho itsoe, monna ea etsang hoo, eba o eisa monna oa mosali eo. Kahlolo ea hae e ke ke ea e-ba katlase ho tefiso ea khomo

MOKHOA OA XLII. *Molao oa 15. Ho beha mofu.*

Oo o laela hoba monna ea shueleng, ho beheloe b'abo moholo (malom'ae) ka khomo. Phatlo tsa hae tse thata li negoe *malom'ae*. Lefa lohle lona e be la mayalefa.

MOKHOA OA XLIII. *Molao oa 16. Ho bahuebi.*

'Mapatsi ke phokoana. 'Mapatsi o lumelloa ho bapatsa hohle har'a metse ka phahlo eo a e tšuereng, yualeka ha phokoana e rokolleloa mohlape kaofela oa lipoli, e sa khethe.

MOKHOA OA XLIV. *Molao oa 17. Karolo.*

Molao oa 17 o arolela malom'a moruetsana karolo e ngue khomong tsa bohali ba moruetsana, mochana oa hae.

MOKHOA OA XLV. *Maeba.*

Mohla ho ntšoang bale mophatong, ho hlayoa tse khutšoanyane, linku, lipoli; mohlang oo li hlayoa e le *maeba* kapa *bela-bela*. Khomo e hlayoa tsatsing leo. Litsuayane ha li tebuka, e mong le e mong o roetse nyooko ea poli, kapa ea nku ea ntat'ae kapa ea malom'ae hlohong, holim'a moriri o foriloeng lengetsana la sehlotho sa tlopo e har'a hloho.

Setsuayane se tebukang se sa roesoa hlohong nyooko e yualo, ke ha eba ntat'ae le malom'ae ke mafutsana, setsuayane sa bona se tebuka ka masuabi le lihlong har'a tse roesitseng liyooko. Motho ea entseng ketso ea

— Google —

lithoto, o nyatsuoā holim'a Maele a reng: *O yele maeba le bale.* Ho yualo, kahoba, ha tsatsi le likela, basali ba tsuela kathoko ho motse, moo ba reng ba il'o kola *maeba*, athe ba ea boea teng ba le feela, ba sa ka ba fumana *leeba* leha le le leng.

Nakong eo, banna bona ba setse hāe, ba bolaea lipoli, le linku, kante ho mashano. Maele so a entsoe ke banna ka ho nyatsa bothoto ba basali bohateng ba bona.

MOKHOA OA XLVI. *Thomo.*

Khole ea Thomo ke ea bolitsi, o qhuaeloā leqaleng la bolelele ba yard le quarter; e fua molumo ka sehoana se flameletsoeng mokokotlong oa eona tlase, ho lebana le letsnele la moletsi ea eona. E letsoa ka lehlokoā la senoko sa qokoa.

Ba itelelang, ba koma-koma haholo ka eona.

MOKHOA OA XLVII. *Lesiba.*

Khole ea lona ke ea lesika. Le lona le qhuaeloā leqaleng, empa e le la bolelele ba yard.

Ka lesiba ho etsisoā linoyana ha li bina ke baletsi ba lona. Le letsoa haholo ke balisana ba likhomo; le hona hape, le letsoa khotla maria.

Hlabula, lesiba ha le letsoe, hobane ho thoe, sefako se ka na. Ba le ratang ba ka mpa ba le letsa hosasa le mauntsiboea feela, e seng motšoare.

MOKHOA OA XLVIII. *Mafisa.*

Ha e sa le, ba-Sotho ba ruileng ba 'nile ba thusana le ba fumanehileng. Barui ba kalima bafumanehi likhomo tsa lebesa; hoo haholo ho etsoa ke marena. Ho Moshueshue molisana ha a ne a belia, kapa a kopa khomo e tsofetseng ea khomo tsa haba le borena, o na a e neoa, ho thoe, a etse kobo ka lethulo la eona. Eka hoo yuale ho felile; athe mafisa 'ona a sa le teng.

Molisana oa mafisa, ha a u'a fumanoē hoba o patile

khomo ea lefisa ka ho itsuaela eona, o ahloloe molaong oa bobeli o ahlolang ea patileng khom'a lira.

Motho oa Sekonyela, Masosobela, o n'a ahloloe ke moren'a hae ka ho mo bolaea, hobane o na b'a patile khomo tsa lira. Ha thoe, a hlapanye Mokotjo, hore ha a li pata. Eaba o ea hlapanya; empa morena o n'a e-na le bopaki bo phethehileng.

Motho ea kuleloang, pele o ea ho seholi (ngaka), se ea mo laola, se be se mo nee lithatho (hlare tse lokelang lefu leo). Mohl'omong e be o se a phekoloe ke sona selaoli seo; athe tsatsi le leng, se neha lithatho feela mobabing ea tlang ho phekoloe ke ngaka e sele.

MOKHOA OA XLIX. *Banana le bashanyana khotsuaneng.*

Banana ha ba rereloa lebollo, ba qaloe ka ho likisoa ke basali. Hlaloso ea ho lika:—Ere mohla khueli e ncha e thoasitseng, monna, kapa mosali ea e boneng pele, eba o hōa ka lentsue le phahamileng, o re: Ha ua e bonela tlung! Hang-hang, qetellong ea lentsue leo, banana kaofela ba rereloung polotso, mang le mang o tsua lapeng h'abo, kapa kae moo lentsue la ea hōang le mo fihletseng teng. Ba nka ka sehlaya ho ea nabeng katlase ho motse. Basali ba motse le bona ba se ba khoropeha kaofela ho sala banana kamorao. Ha ba tihla ho bona, ho theoa pina e binang baka sa hora tse ka bang peli, ba ntano boela hāe ka pina e kholo har'a moluluetsane le litlatse. Ho le yualo, ba na le Maele ho kutla mosali ea ileng a sala hāe. Ha ba kene hāe kapele-pele, ba khala pina ka pina ea Maele a bona eo ba babeli, ba bararo yualo-yualo, ba tsamaeang ba e bina ho ea mah'a bona.

Ba re: Mamela ue!
Sefebe ke mosali!

Karabo ea ba bang: Mamela ue!
Sefeòe ke monna!

Ba pele: Le mosali o yualo! (O na a sa hane ke'ng ha monua a re, a sale!)

Karabo: Mamela ka tlung.

Khotsuane: Mohla pula, kapa mohatsela, ba likhomo li alositsoe ke banna, maqai le mathisa eba ba utsua

mabele, ba ea thabeng lehaheng, moo ba ea apeha likhobe, e le khotsuaneng. Ha ba apehile likhobe, ere metsi a e-so che ka pitseng, banana ba li nguathe. Mang a nguathe, mang le eena a nguathe, pitsa e ntse e bela ifo. Bohle yualo-yualo, ho ea ho ile.

Ba lelekisana ba li kukile ka matsoho, ke papali. Kantle ho moo, hoa binoa, 'me thaba e ea lumela.

Ho kukiloe Maele moo ke ba baholo, ha ba khalemela lelobelo nthong tsa bona, ba re: Hase khotsuaneng.

Ka molao oa mabollo a banana, mathisa ha a ye liholane.

Ka mora' matsatsi a mararo, khomo e hlabiloe, nama ea eona ha ba sa e ya; ho thoe, e se e le lekhotho.

Nama e tsuang metseng, e belesitsoeng, ha ba e ye, ho thoe, ke: Matšela nokana, etc., etc.

MOKHOA OA L. *Mehla ea Ntili.*

Mehlang ea khale, har'a ba-Monaheng, ho bo ho le motho ea bitsoang Ntili, mora oa ra-Molise. E le thak'a (o bolotse le) Mothibeli, mora oa Khoyane.

Ntili e be e le sehle. Leoto le leng la hae, tlase bohato, le ne le hloka bohato bo bolelele le bophara ba leoto, ho se le menoana. Le be le fupere le lepolokuana, yualeka setebele sa seatla.

Ha habo Ntili e be e le Lebabalasi, moo sa Monaheng se beng se ahile. E ne e le motho oa Makhetheng, Makhetha a le Leokeng pele ho lifaqane. O ba a sa ka a nyala. Monna eo o na a ratoa, a tšepiloe haholo-holo ke ba-Monaheng thapellong tsa Lasali bao e neng e e-ba linyopa har'a sechaba, bao a neng a ba rapella ho Molimo hore ba fuae popelo e hlahisang bana. Ha ke e-so ho fihlele hoba qaleho ea ho tšepuo a ha hae e hloebile ka eng.

Haholo thapellong tsa linyopa, ho rokoa bafu.

Empa ho bonahalang haholo-holo ke hoba le eena Ntili o na a tšepeloa ho hlohonolofatsa basali ba linyopa bomalimabeng ba bonyopa. O b'a talingoa yualeka mohlolo oa Molimo, eka o na a tšepiloe ke hona. Ka mosebetsi oo, Ntili a 'na a ba teng hohle har'a sa Monaheng; a memuo, a sollisoa kahohle ho sechaba, a pepuo

ke tsona linyopa, ba ba isoa naheng moo ba neng ba lala ba bina, ba rapela bosiu bohle. Moo hape, ha ba ne ba rapela yualo, har'a lehaha, ba neng ba fibleloa ke mohlolo oa metsi a ba fafatsang. Kapa mayoana a manyenyenyane a ba hasang ba sa tsebe moo a tsuang. Mohla ho bileng yualo, linyopa li ne li hie li tšepe hoba thapelo tsa bona li amohetsoe, karabo e fihlile.

Ba boela ba mo pepa, ha ba khutlela hāe, leha ba ntse ba bina tsatsing leo ba khutlang thabeng.

MOKHOA OA LI. *Lesokoana.*

Sesosa sa lipina tsa thapeli ho ba Molula.

Lesokoana: Ba latang Lesokoana motseng o mong, eba ba tsoha mesong, basali, baruetsana ka banana. Tseleng, ba sieana mekhahlelo ka bobeli, boraro, le bone, yualo, yualo. Mekhahlelo ea ho fela ke e cmang patlelong, ha ba babeli, kapa ea mong, a kena lapeng moo a hlomolang Lesokoana moo le bolokoang teng, leballong la seotloana. Ha ba motse ba sa ba bone, le ho utlua, ba na le ho ipolela ka ho re: Lesokoana la ea!

Basali ba tsua matlung ka mahlaha-hlaha, baruetsana le ka banana. Mekhosi petle! Lereba ho ntšana hāe.

Banna ba eme matlotlosiea pontšeng moo ba bohileng. Ha bahapi ba fekisoa ke beng ba Lesokoana ka lebelo, eba ba le betsetsa pele moo ba le amohetsanang le mekhahlelo ea bona, yualeka ha ho akhelanoa setene. Mekhahlelo e ikehlaelitse ho ba hlakametsa. Empa tsatsing le leng, beng ba Lesokoana, ka lebelo, ba ba amohe lona; ha le hapiloe, le ile; ba le hapileng ha ba atamela hāe hahabo, eba ba harola tsohle tse tala, le yoang bo bitsoang sechaba, ba ithatela lihloho, melala le matheka. Ba kena hāe, ba le maebe-ebe, har'a pina e kholo; ba ea bina, ba re:

Re mekhohlochane (melala ntle, bakopi, baiteli, etc.),

Ha re etsa uele-uelele (mangue-ngue).

Sila kuac re 'o tsuba thabeng,

Re 'o tsuala mosueu a lehaha.

Ntili o ea bitsoa Lebabalasi,

Ho thoe, a o'o thusa likhareyana ;
Ntsuaketsane a ntola Ntili.
Nka ikhohla ka Ntili ka kuka (emara).

Molimo, ak'u utlue, rea rapela.
'Makane (yo!) ho iloe kae?
Ho sa kong ho khutloa re tla bonoa,
Bo-nkhono li (litsuatsana) li llela matlala kapa
[lia bona yuang li shuele!]

Ba a bona ka paka tsa mayoe (mabitla).
Beng ba likhomo ba ntse ba lela,
Ba re: Tsa bona lia tsualloa ne'ng tsona,
Ha li tsuala, li ata, li ntšetsa merole pele?

Ka lala le nguana seho, ka hatsela.
Nguana seho ha a na molonguana.
Ke re ka bua le eena, ha a bue.
Feta u phokele, 'na ke khathetse.

Hlabang tse tšuen, le nehe melimo,
Le tle le bone ha melimo e thaba.
Ha melimo e thabela likharebe (linyopa),
Ntili a lona basali ke ofe?

Ntili oa bitsoa, oa lleloa.
Ntili oa bitsoa, oa lleloa.
Nguana seho o letse a mpalisa meloko,
Meloko ea habo ke e tseba ka'ng?

Ke tseba ea heso, le eso moholo.
Ntili oa bitsoa le Makhoakhoeng,
Le Makhoakhoeng li teng likhareyana.
Ha re etsa oele-oelele,
Molimo ak'u utlue, rea rapela,
etc., etc.

Ha ba finyeletse hāe yualo ka pina, ba se ba qhalana hore ba fumane liyo. Baruetsana bakeng seo bona ba ba phatsa mokhora mekokotlong, le basali ba ratang ho o phatsa.

Ka mora'liyo ho boela ho ema pina. Ho le yualo, ho qala ka lona tsatsi leo, ba inela mabele ao ba tlang ho a rathola yoala bo bongata mohla mokete o moholo o etsoang sesosa ka *Lesokaana* la mohlang oo.

Mohla mokete oa Mōlula, ha ho aphiloe mayoala,

basali ba motse kaofela, ha'moho le linyopa, linyopa li pepa Ntili, ba ea thabeng, ba phomotsana ka eena; ba ea yualeka hoya ba ea qacha yualeka bashemane. Ba kena lehaheng, hōle le motse, moo ba lalang ba hootla teng bosiu bohle. Pina ke eona ela re seng re e utluile mohla Lesokoana. Ntili e b'e le kheleke. Thabeng moo ha ho mofaho, ha ho letho la liyo.

Ka meso, banna ba tsua hāe ka makhomo ho ba batla. Ha ba sa fumanoē tsatsi leo moo ba leng teng, ba boela ba lala, ba bina la bobeli, bosiu, lehaheng moo. Mohla ba fumanoang, ha ba theoloa thabeng, makhomo 'ona, banna ba a hlabela mokhosi ho ea hāe. Ha li fihla hāe, ba li hamela ha'moho yualeka mohla Letolo (tlali), le mohla ho qacha ha bashemane. Le mohlang oo, basali ba kena hāe ba le maebē-ebe.

Mohlang oo hona ba hana ho honyella hāe, ba ema khorong ea motse hore ba be ba latoe teng ka ntho (khomo). Etsue eitse ba sa le thoko le motse, ba hlakame-tsoa ka liyo (yoala) ke baruetsana, hobane ke bona feela ba salang hāe.

Beng ba basali ba linyopa, tsatsing leo, ba hlaba likhomo tseo ba li hlabeledang lithapello tsa basali ba bona. Ke mokete o moholo. Bao ba rapelloang ba romiloe ka letsoku le sebilo le phepa, ba mahepha a batsuetse.

Mokete o moholo; ho se ho le mamemuoa, le mekhosi, ba metsana e kamathoko.

Ha pina e s'e qalehile, ba rapelloang ba hlahisoa kapele ho bohle le bana ba bona ba Molula. Hoa binoa, hoa lloa ke banna le ke basali. Ho hlomohiloe bomalimabeng ba basali bao ba hloakang thari (ho pepa, pelehi, nguana); le pina e binoang mohlang oo ke koli ea malla. Le moo har'a pina, har'a lillo, ba kalimana Ntili ka mehlana (ka mekokotlong) ho bona. Ba mo pepile, 'me ka banong oa tilietsa (lentsue la hlomohi, phohomela).

Ha ba qeta ho bina moo, ba belesa setho, litlhaha tsa khomo ea tse hlabiloeng, ba ea ha malom'a nyopa; litlhaha tseo ba ea behela malom'ae ka 'ona, hobane eena o ba etella pele; etsue ba sa ea lehaheng pele, moo malom'ae le eena e tla khona a ba late teng ka mokhoa oona oo re seng re o boleletsoe, 'me le teng, ha ba kena hāe, ho tla etsoa tsohle tseo re li boleletsoeng.

Ho thoe: Basali ba linyopa ba 'nile ba fuoa bana ka lithapeli tsa bona, ka Ntili! Nguana oa seho, kapa khonguana-tšinguana, ea tšuantšang ea qeloang, o pepuo kamehla ke 'm'ae, o robotsoa pel'a hae, yualeka oa 'nete. Mohla ho hlakileng nguana oa 'nete, o nehoe lebitso lela la nguana oa Molula, haholo ha eba oa Molula e ne e le moshanyana, le oa 'nete e le moshanyana; kapa ha oa Molula e le nguanana, oa 'nete le eena e le nguana. Ha ho latelloe lebitso la oa Molula, ha ho fapane boshanyaneng le bonguananeng, eba o reoa le sele feela. Ha kea ka ka fihlela hantle-ntle qetello ea Ntili. Monna oa khale-khale, thak'a Moshueshue, a kileng a bona Ntili ka mabalo a hae a pepilo ke linyopa, o bolela le hobane Ntili o n'a shue ke tlala e kholo, mehlang ea lifaqane tse etsahetseng ka ho nyoloha ha Pakalitha, ka 1822. Lebitso la monna ea bolelang yualo ke RANkakaloe, motho oa ba Monaheng, o phetse ho fihla 1892, empa u ka re, ke sethotsela ka botsofali ba hae, o nts'a le kelello e ntle. Ke ho eena moo Molapo a neng a fumana tsa khale.

Ka mora' lefu la Ntili, ho fihla 1892, har'a banna ba motse, ho khethoa monna ea sa nyalang, e be ea eang naheng le basali bakeng sa Ntili, empa ha a sa pepuo.

Pina ha e sa hlola e re: Ntili oa bitsoa Lebabalasi. Ho thoe: Ntili oa bitsoa ka balimong, hobane h'a sa le Lebabalasi. Mehlang ena, borapeli ba Ntili boa nyamela har'a bahedene. Linyopa li beheloa leshala, li phekoloa ka lihlare. Li laeloa ho ipoloka bohloleng metsotsong ea ho noa lihlare tsa ngaka.

MOKHOA OA LII. *Thapello tsa pula ha tsatsi le eme.*

Thapellong tsa pula, banna ba ea molutsoane (letšolonyana) ka makhomo, ba phehella ho hloa liqhooana tsa lithaba le maralla kaofela; ba phohlela (betsetsa) mayoe matsabeng le mekoting. Ba bolaea tsohle tsa naha, ha ba ka tseba ho li bolaea; esita le mangetana, kapa mephata, hohle hoo ba ho fumanang. Molutsoaneng oa bona, tsohle tseo ba li bolaeang, mala a tsona ba a ntsetsa metsing nokaneng, kapa nokeng. Ha ho sebolauoa se ka orossetsoang hae le mala a sona.

Ha letsatsi le phahama, ba hlabela makhomo pahatsane ho ea hae. Teng, likhomo eba lia hameloa 'moho, yualeka mohla bashemane le mohla letolo, etc.

Basali bona, ha ba khutla naheng, ha ba fete letho la litlama tse tala, yualeka mohla lesokoana, etc.

Ba kena hāe ka pina, ba re :

Soloane ee, re batla pula !

Helele ! pula e kae ?

Morena, re fe pula.

Helele ! Soloane, pula e kae ?

Re sala kamelha re nyoriloe,

Le likhomo li nyoriloe.

Soloane, pula e kae ?

MOKHOA OA LIII. *Thoyane.*

Ba letang Thoyane ke ba-Hlakuana ba Lisema, le ba-Taung, le ma-Peli, le ba-Tšueneng. Ba bang le ba bang ba e lefa ka mokhoa oa bona.

Athe ba-Hlakuana le Ba-Taung ba Hlalele ba etsa ntho e le ngue.

Mohla *bale* ba tsua foroa lengetse, ka moriri oo ba o hoiisitseng ha e sa le ba bolotse, tsatsing leo ke litsuayane, ba beoloa hloho kamathoko 'ohle ; hare ho hloho. ba tlohella tolo, moo ba foroang lengetse la moriri oo ba o hoiisitseng ha e sa le ba bolotse.

Athe mathoko 'ohle ho lengetse la tolo ba beotsoe. Thoyane ea bo-Hlakuanyana ba Lisemeng le ea ba-Taung ba Hlalele ea tšwana.

Lengetse le tlotsoa ka sekama ; hloho, moo e beotsoeng teng, e tlotsoa ka letsoku. Ho etsoa yualo karolo tse peli, 'me ke tsona tse letoang (lebeloang) bosiu bohle, ho fihlela hosasa ba tsatsi le tla chaba. Litsuayane le ba leloko kaofela la tsona, mohlang oo, bo Thoyane ha ba lumeloe boroko le hanyenyane.

Litsuayane, hape, mohla Thoyane, li tšuarisitsoe mahlaka a bolelele ba lere, ka bomong matsohong, yualeka ao li a tšuarisoang ha li tebuka. Ba itlhokomela haholo hore, ha ba bina, ba se ke ba nehenā lihloho ; hobane, ha ho ka ba yualo, sekama sa lengetse se ka hlohlarehela

holim'a letsoku moo ho beotsoeng, kapa lengetse ka bo-lelele ba lona la phutla holim'a letsoku. Ha ho ka ba yualo, ke phoso e kholo-kholo; e ka khona setsuayane seo se tle se boele se phetisoa setšo, mohla ho bololits'oeng mophato o hlahlamang.

Ha ba letileng Thoyane ba lemoha setsuayane se otse-lang, eba e tla khona ba batlisise, na har'a ba leloko la hae ha ho ea robetseng. Ha ba mo fumane ea iku-tsuitseng a ea robala, eba ba mo tsosa hore a boele pineng; ke ka boroko ba hae ha setsuayane se otsela le sona. Litsuayane tseo e leng likheleke tsa ho bina, li qhala boroko le ka ho bina. Athe tse mapepele tsona li be li ntšuoae har'a pina, li sollisoa kathoko hore boroko bo hlaphohe; ba boele ba busetsoe seemeng.

Mohla Thoyane, litsuayane li hlobolisitsoe, ha ho le nketlana ea kobo mahetleng, le ha mohlomong ho le pula e ngata ka bosiu boo bohle. Ho ba lehlohonolo ea nang le yoala bo bongata, hoba batho, ka ho qenehela yoala ba hae, ba mo tlatsa ka matla bosiu bohle Thoyaneng ea bana ba hae. Empa ha yoala, ka baka la bonyenyane, bo ile ba fela kapele, eba batho ba ea qhalana ho ea ithoballa; ho bo ho sale benghali feela.

Lipina tsa Thoyane tsona li ngata, empa ho ka supshoa e le ngue.

Pina: Nguan'a mo-Hlakuana,
Ka ila boroko.

Ba-Hlakuana ba leta Thoyane;

Ba-Hlakuana ba tšwana le ba-Taung;

Ba-Hlakuana ba bina pina bosiu;

Ba-Hlakuana, ha le batho, le baloi.

Ba imetsoeng ke mekhoe ea h'abo bona, ha ba rata ho itokolla ho eona, e ka khona ba hlabe likhomo tseo ba nyeheleng balimo hore ba ba lumelle tokoloho.

Empa ho thoe: Motho mang le mang, ea sa kang a tsamaisoa tseleng tsa mekhoe ea ba leloko la habo, a eso ho nyeheleng balimo, o ee a ateloe ke litsietsi. Mose-tsana ea sa kang a letisoa Thoyane, o lula nyopa. E ka sita, leha a nyehetse, taba tsa hae ha li tsamaee hantle-ntle.

MOKHOA OA LIV. *Mosali ea belehang banana feela.*

Mosali ha a beleha banana feela, o ee a batleloe ngaka ke monna oa hae hore e mo fetole letheka ka meriana, a be a belehe bashanyana. Ha eba a ba beleha, ba mpa ba e-shua, kapa ho tsua mpa, le teng, ngaka e etsa maleba-leba ka lihlare tseo ho thoeng, li emisa bana (tšehetsa bana). Moshanyana ea hlahang moo, eba ho thoe, ke nguanana; ho be yualeka hoya, etlare ha ho tuma hoba ke moshanyana, a shue.

Bana ba yualo, ho atisoa ho thoe, ke bo'm'a'nyeo. Mohl'omong o neoa lebitso la 'm'a ngaka eo a hlahileng lihlareng tsa eona. Ba bang ba neoe mabitso a bo Tšuene! Ntho! Banana: Mohatl'a ntja! Phepheng! Makhokotso! leha empa lena le le habeli, hobane mohl'omong, ke makhokotso oa bo Mphelehetse-ke-tailoe.

MOKHOA OA LV. *Monna ea lohang seroto, kapa sesiu, leha e le kobo, le mosali ea lohang moseme; etc.*

Ha letsatsi le likela, ba tlohelisoa ho loha le ho roka holim'a polelo e reng: Mohla nto, lira lia ba phehella, letsatsi le be le likele. Mosali le eena o bakela monn'a hae hoo.

Athe lithapo li lohnoa letsatsi le liketse, tsona.

MOKHOA OA LVI. *Ho loha le ho roka.*

Monna ea lohang seroto, leha e le sesiu, kapa a roka kobo, le mosali ea rohang mohlotlo, kapa moseme, etc., ha letsatsi le ea likela, ba tlohelisoa ho loha le ho roka holim'a polelo e reng: Mohla nto, lira lia ba phallela ho fihlela letsatsi le ba le likela.

MOKHOA OA LVII. *Likano.*

Banna ha ba tiisa taba, ba hlapanya lebitso la morena oa bona, le la bontat'a bona le likhaiseli.

Basali bona ba hlapanya ka bontat'a bona le likhaiseli

feela. Kano ea bobeli e kopanetsoe, e tšepuoahaholo. Ho thoe: "Nka itoma mona." Eba ho tšueroe sengongoyane ka letsoho le leng ho supisa moo ho ka itongoang teng.

Kano eo e yualo kahoba: Hase ho ka etsoang hore meno a motho mang le mang a ka fihlela sengongoyaneng sa hae. Ka mokhoa oo, moitlami o re: Le eena, ha a ka a tseba ho fihlela seo a qosoang ka sona. Ke eona kano e thata-thata haholo; e sebelisoa le e reng:

"Mofu a ka tsoha a tsamaea"! Ea hlapanyang, o bolela mofu ntat'ae kapa khaitselie.

Kanong tseo tse peli, ho hlapangoa holim'a se ke keng sa etsoa. 'Me likano tseo li sa tšepuoahar'a bahedene.

Hape, ba hlapanya ka tse lihlong lebitsong la *khoho*, holim'a se ke keng sa etsoa ponong eo. Ba bacha ba mehla ena ba hlapanya lihlong ho fetisa ba khale, hobane ba re, ha eba ha ba bolele 'nete, ba ka apesana le bontat'a bona kapa likhaitselie.

Kano e reng "ka 'nete," bahedene ha ba e-so ho e tšepe haholo, ke eona eo ba bonahatsang mesuaso ka eona. Leha ho le yualo, kano ea marena le ea bontate le likhaitseli li ea li nyamella; kano e reng "ka 'nete," e setse e yeletsetsi ha *hale-hale lea ya*; ka ha motsotso o sa phetse ho ya babeli.

MOKHOA OA LVIII. *Mobabi kapa mofu.*

Motho ea holileng, leqheku le liehang ho *laela*, ho hlalosa ntho eo ba mo felchetsang ka eona hore ho se be tieho ho tsamaneeng ha hae lectong leo a bonahalang a kena ho lona.

Mobabi ha a qala ho *laela*, baoki ba hae ba mo phutha matsoho le maoto, a lokele ho kokomala lebitleng moo a epeloang teng.

Ea shueleng ho se ba mo lokisang yualo hore a finahane, eba o sehoa mesifa e sataletseng ea matsoho le maoto, e lokele ho finahana. Hape, le hona e ka khona mofu a tutubatsoe mahlo.

Bafu ba bangata, mabitleng a bona, ba shebisoa

bochabela, leha e se bohle-bohle, ho ea ka liboko tse bitsoang *lelahlo*. Ba bang le ba bang ba isoa ka lelahlo la bona.

Mohla ho epeloang mofu, ho nkoa hlaku tse peli tsa mabele, le tse peli tsa poone, tse peli hape tsa ntšue, le lithootse tse peli le tsona tsa mokopu. Ho ntsoo kengoa mohloa. Tseo kaofela li kengoa le mofu lebitleng.

Hlaloso: Ka mefuta kaofela ea peo eba ho re: O fua mabele, a e'o lema moo a ileng; le hona a n'o a fana. Mohloa oona ke pontšo ea motse, ebe hore bana ba hae ba be le motse o tiileng, le eena moo a ileng a ba hahele oona. Ha ho thoe mohloa, ke pontšo ea motse; o ke ke oa ba oa mela moo ho sa kang ha e-ba maputulo a batho, kapa a lintho. Holim'a lebitla ho ribehoa lengetana leo ho isitsoeng lihlanyelo ka lona.

MOKHOA OA LIX. *Leoa.*

Yoala ba Leoa bo khetheloa mofu, bo behoa leha e le ka nkho motšeho. Hosasa ho se ho tšepshoa hore o se a bo noele. Ka ha a loketse ho bo noa bo e-so ho hlotloe, a bo noe mohlaba. Yuale ha bo hlotliloe, eba hona ba bo kopang ho mofu, ba bo noang, 'me ha ba khotšc, ba boka mofu, ba ntano qhalana.

MOKHOA OA LX. *Tsa Selemo.*

Selemo ho ba-Sotlho se qaloa ka Phato.

MOKHOA OA LXI. *Likhueli tsa nguaha.*

1. *August.*
a) Phato 'a,	} khueli ea moshanyana: Se llele ho lisa, khueli tsa hao tsa ho lisa li sa tla, bo Phupu le Motšeanong. Ka eona sera-me se boetseng metsing ka Phupu, se qala ho 'na se kokobela hanyenyane. Ho boela ho qala ho futhumala hanyenyane ka eona.
b) Makuatle,	
c) Pulula-maliba.	

- b) *Makuatle*, hape ka eona ho sareloa liphoofole tse ling ho tse ruiloeng le tse ling ho tsa naha tse sa ruoang.
- c) *Pulula-maliba*, ka baka la marole a mangata a hlahang ka eona. Khueli ea ho lema; khomo li hakola ka eona.

2. *September.*
Loetse le eona
ke Pulula.

Khueli ea bobeli ea selemo; e bitsoa: Ra se tla ka Loetse se ntša mafi; o bona ha 'ma-liblofa a lusa. Le eona e sa le Pulula-marole.

Ha ho thoe, ke se ntša mafi, likhomo li qala ho sisa.

Ka Loetse ho futhumala ho fetisa ho Phato.

3. *October.*
a) *Mphalane*,
b) *Leshoma*,
c) *Tšuetšunana*. }

Mphalane a *Leshoma*. Ho bonoa liphalanana tsa leshoma; ka eona ke leroleng le leholo la ho lema mabele le lipoone. Khueli ea lebeso le lengata ho likhomo.

Ke *Tšuetšunana*: Ho supshoa manamane a litšephe a tsualoang ka eona khueli ena.

4. *November.*
Pulunguana:

Pulunguana ho supshoa manamane a lipulumo a tsualoang ka eona khueli ena, ha'moho le tsona linone. Hape, setlonono se qala ho lla ka eona, seo ba bang ba beng ba re: E se e le Tšitoe.

5. *December.*
Tšitoe.

Tšitoe: Ke lebitso la tsienyana e llang, e re: Tšitoe! Tšitoe! Tšitoe! e llang e ipatile har'a young bo botala bo botle, bo khahlisang. Ke matsatsing a eona lebeso le boelang le fokole likhomong, ho bo ho thoe: Li angoa ke Tšitoe. Bokhabane ba lehlabula bo bonahala hantle ka eona. Moeti o tsamaca a hloboise, a yere likobe lehetleng. Khueli eo batho ba basueu ba e balang ho re e qetella selemo seo ba se qalang ka Pherekhong.

6. *January.*
a) Pherekhong, }
b) Tata-molebo, }
c) Kuela-kuela. }

Pherekhong: Khueli ea maphephe, mekhroana ea batšosi masimong. Ba tšosang linonyana, ha li e-ya mabele, ba e etsa setšabelo sa pula le letsatsi.

Pherekhong ho thoe, ke Pelokholo; ke ka eona mokopu o bonahlang ka khahliso, 'me ba pelo li telele ba hle ba lakatse ho o utsua. Ke ka mokopu ha ho thoe: Ke *Tata-molebo* (litsuala tsa mokopu).

Kuela-kuela: Likokotane ke ha mabele a tsuala, a mang a hlahisa likokotane bakeng sa molula. Sekokotane=phofo e ntšo, mofuta oa phori; se yea ke batšosi.

Pherekhong le eona e yualeka Tšitoe; ke khueli e ntle. Liyalo li khahlisa mahlo a batho. Ho shuangoa poone ea pele. Lihoai tse tsuileng ka khueli tsa baloi, kamoo ba li bitsang kateng, li e phutha ka kobo ha li tsua lekola, hore e se k'a bonoa ke likhoba. Ntšue le eona yualo, e robiloe linokong. Ho tla 'ne ho patoe liqo le mameko le litšohlo. Ho itšabisoa boloi ba likhoba. Ke khueli ea lehlohonolo e qalang selemo ho batho ba basuen (*happy New Year*).

7. *February.*
a) Hlakola, }
b) Molula. }

Hlakola-Molula: Mabele a hlohlora molula, ho hlaha lihliku. Lehoetla le leholo. Khueli ea ho upa, ha nonyana li khathatsa batšosi ka ho lobela mabele. Ke e ngue ea nako tse ntle tsa lehlabula.

8. *March.*
Hlakubele.

Lihliku tsa mabele lia bonahala, li tsuile moluleng, ke tsona ka topo, li topile, li nonne, li rotochile moluleng, 'me li khahla mahlo. Hlakubele: Ba banyenyane ba re: Mabele a

butsuitse, a mafubelu. Ba baholo bona ba re: A matala.

9. April.

- a) 'Mesa }
b) Moranang. }

Ho besa mollo: Qaleho ea mohatsela matsatsing a khueli cna. Ka khueli ena ho thoasa naleli Moranang; ho ntoo thoasa hape naleli e bitsoang Naka (Selemela se setona). Selemela se setšehali se shua ka cona. Selemela seo ke sehlophaua sa linaleli tse supileng. Ha lemo se le sebe, ho bayoe. Nguaha oa roba.

10 May.

- a) Motšeanong, }
b) Motšeanonyana. }

Khueli ea bobeli ea ho robcha ha } nguaha. Qaleho ea komello ea }
tse tala kaofela. Mabele a tsietsa }
linonyana ho a phatsa ka baka la ho }
oma. Hape, linonyana li lahlehela }
ke monyaka oa teona oa lehlabula, ho }
fela lipina tsa tsona. Mokhabo o }
motle oa molepe o foforehela fatše, }
yualeka lihlaku tsa mofoka le tsa }
theepe. Linonyana tse yualeka }
mokotatsie, lefokotsane, nkholi, tla- }
katšwana, le mahlapanguato, li qala }
ho balehela mo li tšepang boipoloko }
teng. Ha li na ho bonoa le-Sotho }
khueling tsohle tsa maria. *Motšea- }
nonyana*: Khueli e nyakalletseng ho }
hlokofatsa linonyana; sera sa tsona }
le sa thabo ea tsona, le sa litlama.

Khueli hape e hlokofatsang bophe-
lo ba litlama le ba liphoofole kaofela;
esita le bophelo ba batho, haholo
mafutsana, bo *koba letsatsi*. Khueli
ea qaleho ea mokhohlane ka moha-
tsela.

Khueli ea meqhoba-nguetsi le ea
likhomo kaofela tse hlabeloang ho
etsoa likobo.

Motsotso oo nama e yeoang matsa-
tsi a maleletsana e e-so ho bole.

Motsotso oa ho phunya matobo a hlomiloeng ka Tšitoe.

11 June.
Phupshane.

Khueli ea mahareng a maria, motso-tsong o mobe ho liphoofole le batho. Lifate le mayoang, limela tsohle ho yualeka ha li ichueletse, athe ha lia shua, li mpa li lebeletse ka leihlo le lesesanyane motsotso oa tsoho ea tsona.

12 July.
Phupu.

Leha ka mabitso a tsona le Phupshane ho boleloa ho fuputsa (emara) ha limela, hase ntho e bouahalang ho tsona. Ke likhueli tsa serame se sengata.

MOKHOA OA LXII. *Melao ea linguetsi.*

Ha moruetsana a isoa bohali, o neoa melao ke baholo ba hae, eo ka eona a tšuanetseng ho ea hlonepha ba habo monna ea mo nyetseng.

1) Taba ea pele, a utlue matsal'ae ('m'a monna oa hae) le ntat'a monna oa hae, 'me a ba utlue nthong tsohle, yualeka ba mo tsuetseng; a fele a 'n'a hlonephe bohle ba mofuta oa habo monna ea mo nyetseng, le hona a thabele ho ba fepa ka tšuanelo, 'me a ba rate.

2) Ho se ke ha utluoa taba e hlabisang lihlong e boleloang bakeng sa hae ke matsal'ae, kapa ke monna eo a mo nyetseng, a ntse a hopola hoba o nyetsoe ka likhomo tseo mohl'omong e ka bang li se li senyehile, 'me a kenya baholo ba hae tsietsing.

3) A leke kabohle kamoo a ka tsebang ho khahlisa monna oa hae, le bao a tsuetsoeng ke bona, 'me a ba rate yualeka ha eka o tsualetsoe tlung eo.

4) A be mafolo-folo mesebetsing.

5) A mamele litaelo tsa matsal'ae.

6) A fepe monna oa hae ka nako ea teng, 'me a se ke a ba meharo liyong; a fepe banab'abo monna oa hae yualeka ha eka ke bao a tsuetsoeng le bona.

7) A boloke ntlo ea hae hantle, 'me a thabele monna oa hae kamehla.

8) E-ea, nguan'a ka! Nguana mosetsana o shuele lichabeng! A lahloe ka lelahlo la moo a nyetsoeng, etc.

MOKHOA OA LXIII. *Ho upa linonyana.*

Hoetla, ha linonyana li le bohale masimong, ho batloa ngaka ho li upa (phekola).

Ngaka ha e upa linonyana, ho bopshoa pitsana ea letsopa. Ngaka e laela beng ba masimo e mong le e mong hore ba ise ho eona *mesohlo* (mathe, tšenyehelo ea linonyana) ea mabele a bona, le bolila bo har'a masimo. Ba laeloa ho fothola le mesohlo e meng, mabele a phatsitsoeng (a yeloeng ke linonyana) ka mahlaka a eona le bolila. Ho tsuakoa le lihlare, li nokeloa pitsaneng ea letsopa e bopetsoeng hoo, ho ntano qapiletsoa hloea e bolila kahare. Pitsana e kentsoeng mokoting, hāe, o chekiloeng, ho ntano besoa mollo holim'a teng. Mollo oo o kunkelitsoe ka lisu, ho ntsoo tšeloa moiteli holim'a teng. Ho upiloe.

Ka mesohlo le bolila le hloea ho sengoa lehana la linonyana, li hlōloe ho boela li e-ya mabele.

Mesohlo e totholoa hoba, mōhla ho upiloeng, taelo ea ngaka e hana mefotholo, e laetse hoba tsohle tsa lehoetla li sebetsoe ka sekele le ka thipa. Ho fothola hoo ho thibela ha mohl'omong motšosi kapa nguana a ka fothola, ho se be phoso e senyang, hoba ho phekotsoe holim'a mefotholo.

Matsatsing a mabeli, a mararo, a pele, ho upiloe. Ha ba khalemela linonyana mabeleng, ba re: Bolila! Bolila!

Ho laeloa hoba masimong ho se ke ha yeoa ho engoe, ho se ke ha etsoa bohloa teng.

Ka mora' matsatsi a mane, hoa toloa, e tl'e be hona ho khalemeloang linonyana ka mabitso a tsona tse lulang holim'a mabele. Maeba=hobei! Maholi=holia! Lithaha=Tsuere kapa molepe! Lirobele=robelea!

MOKHOA OA LXIV. *Yoala ba lipitsa.*

Ho hlatsua lipitsa kamora' lefu, ha ho timetse motho e moholo. Ha ho fetile lilemo tse itseng motho a shuele, o etsetsoa yoala bo bitsoang ba lipitsa, bo etsoang hore mofu a se n'o timana mabele, hore ha a hlonephue, ha etsetsoa yoala ba lipitsa.

Mohlang oo, e ba yualeka mokete. Yoala ba lipitsa bo sehelisoa tseleng ea mohoha. E ka khona bo fele tsatsing leo bo nooang ka lona ha'moho le moroko oa bona.

Hase hore lipitsa tse hlatsuoang ha lia ka tsa 'na tsa sebeletsa ha e sa le.

MOKHOA OA LXV. *Mabele a Leoa.*

Mabele a hlohlorehileng moo a ahiloeng setha seotlong. Ka lilemo tsohle mabele a yualo a ratholoa yoala, bo litsoang yoala ba Leoa. Bo ratholeloa mofu kapa bafu (batsuali), hore ba tle ba se ke ba hana ho nea lehloho-nolo la ho chaea mabele ka hore ba tingoa Leoa.

Mohla yoala ba Leoa, bafu ba rokeloa (aroleloa) mohlaba oo ba o beheloang tlung ka nkho, bona ba tle ba o noe bosiu (mekhoa feela).

Yoala kaofela ba mohlang oo bo nooa tsatsing leo, bo fele ka lona.

MOKHOA OA LXVI. *Khomo.*

Ho tsohle tse ka boleloang molemong oa likhomo ho batho, molemo oa pele, ho ka supshoa pele lebese.

Tlaleng, ho 'nile ha pheleloa tlala ka lona. Hape, lebese le molemo oa ho holisa masea. Ba baholo ba futsuela bohobe ka lona, mofutsuela o monate.

Ho fumanoa ho lona mafura a matle a bitsoang mafura a lefehloa. Ha ho tla etsoa mafura ao, lebese le putisoa makukeng a matlalo, kapa lipitseng tsa letsopa. Mohla le fchloang, ho itšeka har'a lona seketela se seholoanyane sa mafura a entsoeng ke lebeyana la lebese. Yuale,

mafura ao a ntšuoā har'a mofehlo, e le sereleli se tlang ho fetoloa mafura ka ho phehoa ka mollo.

Mofehlo o abeloā ba agisane.

Yuale, ka mafura, ba reka lipoli le linku. Ba tlotsa likobo le ho itlotsa 'mele. Ho luetsa hape ka 'ona litse-beng tsa ba banyenyane le ba baholo.

Basali ba hlonephang banna ba bona, ba bu fepa ka mafi. Ho hlonephuoā hape ka 'ona baeti ba ratoang.

Molemo oa bobeli :—Oona ke oa nama; moo khomo e hlabiloeng, u tla bona banna ho elella teng (seoela teng), ba re : Ke hoba mokhosi oa khomo o moholo.

Ha ho thothokisoa likhomo bakeng sa nama, ho thoe : "Likhomo li qhatsuoā moro, oo ereng ha nguana a o tšolotse, ntat'ae a mo shape ka lesuai, 'm'ae a mo hlathe (tsipe) ka lenala."

Molemo oa boraro :—Manyalo a phethoa ka khomo.

Molemo oa bone :—Khomo e etsoa pelesa ho be!csa tsohle-tsohle tse nang le boima bo phahamelang matla a motho.

Ke koli ha motho a hloka khomo. Ha a songoa, ho thoe : "O hloka le ea *phoka boluma*." Boluma (sehlare) bo phekolang mokhohlane oa bana, bo phehoa ka lebese. Ho boleloa ka hona, ha ho thoe : "O hloka le khomo ea ho etsa lebese la ho phoka boluma."

Molao o neoang moshanyana bonyenyaneug, ho isa mophatong, ke 'holim'a khomo.

Ha e thothokisoa, ho thoe : "Ke khomo mun, sella moreneng ; ha e lla metsaneng, ea ronana."

Likhomo tse ling li ba teng tse bohlang (hlomolanang ka ho lla ha tsona). Khomo e yualo, ha e n'e lla ha e furalla lehae la eona mohla li eang le lira, e n'e hlomola pelo tsa benghali ba tsona, leha ba ne ba se ba hlōtsoe, ba be ba itelhe lefu ha ba itihela holim'a lira tsa bona hore ba ba fetise likhomo tsa bona.

Ntoeng tsa ba khale, ho 'nile ha (sekoa likhomo.

Mehleng eua ea morao, molemo oa khomo o ka bitsoang oa bobeli ho oa lebese, o ho lipholo tseo ho lengoang mabelē ka tsona le oa ho hula makoloi.

MOKHOA OA LXVII. *Ba-Sotho.*

Ke batho ba molemo. Ha ba na lonya; har'a bona ha hoa ata ba nang le sehlōhō. Ke batho ba fanang. Moeti leha ba sa mo tsebe, ba mo amohela hantle ka liyo le ka ho mo boloka tlung, kapa mokhorong oa khotla. Le-Sotho baeti ha ba reke liyo.

Taba ea pele: Moeti o botsoa hoba ke oa bafe. Ere ho ho fihletsoe hoba ke oa seboko se le seng le e mong oa baahi ba motse oo, moeti, kapa bacti ba isoa ho eena, ho thoe: Batho ba heno ke bao, ba boloke. 'Me le eena, ha a ba utluile, o ipha matla ho ba boloka ka thabo. Empa ba bang ba 'ne ba hanane ka baka la lisuo tsa phapang ea seng; hobane phapang tsa litšuanelo li ne li ke ke tsa hlokeha yualeka ha ho le yualo le yuale bakeng sa mafa kapa lefa, le sa lokisoang ke motsuali ho bana ba hae.

MOKHOA OA LXVIII. *Poetry (koli ea malla).*

Mohlabani e mong le e mong, mohla ntoa, ba iketsetsa *poetry* e ntle ha ba ipolela kamoo ba sebelitseng kateng tsa ntoa. Haholo e etsoa holim'a marena a e etsetsoang ke batho ba 'ona kapa metsualle. Leyaha Makhabane, le Mopeli Mokhachane, etc., ba e tseba haholo. Le hona etsue e le le liqapi tsa lipina.

Mohlabani, ha a qeta ho pheta kamoo a sebelitseng kateng mohla ntoa, o hlaba fatše ho lekanang le palo ea batho bao a ba bolaileng ntoeng. Ha a le mong, o hlaba fatše hang. Ha ba le babeli, o hlaba fatše habeli; leha a bolaile ba bararo, yualo le ba baue.

Ha a nts'a hlaba fatše, mokhopi o mo teetseng hare o mo emetse ka ho lumela palo ea bao a ba bolaileng, a e supisang ka ho hlaba fatše. Ba re: "Hi! Hi! Hi! Hi!"

Qetellong ea ho hlaba fatše, o supa ka bohale ba lerumo hakaloka palo ea batho ba hae n'ga moo lira li leng teng. Mokhopi le teng o mo lumella ka ho re: "Ha! Ha! Ha! Ha!"

Hape-hape, qetellong, ea etsang *poetry*, o re: "Ntjeng, thaka tsa me"! Ba re: "Hi! Rea u ya! Re malimo! Re ya batho!"

Yuale ha eba h'a e-s'o phethe *poetry* ea hae, ha ba ri-

alo, o ba fetola, a hana, a re : “ Le ka ntja la nketsa'ng ? ”
O boela a tsuela pele ka poetry ea hae.

MOKHOA OA LXIX. *Mokhuenyana, bohoeng.*

Mokhuenyana ha a bitsoe ka lebitso ke ba habo mohats'a hae ! Ho mo bitsa ka lona hase ho mo hlonepha.

Nguetsi, h'abo mohlankana, e reoa lebitso la 'ma 'nyeo, leha a e-so ho ba le nguana, hore ba bohoeng ba tsebe ho bitsa monn'a hae ka lebitso la nguana bakeng sa la hae. Mokhuenyana ea nang le bana ba mosali oa pele, ba bohoeng ba bobeli ba mo bitsa ka bana ba mosali oa hae oa pele.

Basali ba bang ba balehela bakhuenyana, ha ba ke ba lula ha'moho le bona. Mekhoa ena haholo e kene har'a sechaba ka ba morao. Ke e ronanang haholo mehleng ena ea yuale.

Banab'abo nguetsi ba batšehali ba hlonephisa nguan'a-bo bona ho bahabo monna oa hae.

Mabitso a bapileng le lebitso la mokhuenyana, ba bohoeng ha ba a bitse ; ba reile a sele.

MOKHOA OA LXX. *Mabitso a baholo-holo.*

Mabitso a bona a phetoa haholo ka ho 'na a reca litloholoana ho ba abela khopotso le tsebo ea moloko o ba tsuetseng. Mabitso ao basetsana bona ba a fumana feela ka lebollo, atle kantle ho lona ha ho mokhoa oa ho ba rea mabitso a banna.

Mabitso ao ba boela ba a nchafatsa ka ho a bitsa mabitso a *bo-thaka*. Moo, ke ho re: Sehlopha sa ba bacha ba kopantsoeng ha'moho lebollong ho etsoa hore, mohlantsoe e be *Thaka* e le ngue leha ho se yualo ka tsualo. Ho ba batšehali ba ha Mokoteli, ka *bo-thaka*, ho na le bo-Motloang, ka bo-Peete, bo-Libe, le bo-Mokhachane, Lo Ra-Mohato, ka bo-Makhabane, le bo-Posholi, le bo-Sebatli (Mopeli) etc., etc. Ho yualo melokong kaofela bafe le bafe mabitsong a meloko ea bona, ho boloka mabitso a bontat'a bona moholo.

Lebitso la Mopeli : Ho nchafalitsoe la Mopeli moholo. La Napo le nchafatsa la Napo Mosito. La Tlali le emisa la Ra-Tlali. La Ntsane le hopotsa Ntsane e moholo. Ke leng oa sehlopha sa ba hae yualo, le la Tšolo le Tšoloane, etc , etc.

HLAHLAMANO ea LITABA.

		Leqephe.
I.	Ho raha Moritswana	3
II.	Bohali	4
III.	Selelekela	4
IV.	Selia-lia	6
V.	Moqhoba	7
VI.	Letlali	8
VII.	Kuruetso	9
VIII.	Koroso	10
IX.	Khom'a meya	10
X.	Lebollo	10
XI.	Selia-lia	11
XII.	Sephumula	12
XIII.	Tenye	12
XIV.	Thapello ea bababi	12
XV.	Moboha	13
XVI.	Matšelisō	13
XVII.	Matlala	13
XVIII.	Kuraetso	14
XIX.	Kuruetso ka pula	14
XX.	Pula	14
XXI.	Sefako	15
XXII.	Lebollo	15
XXIII.	Tsa Letolo	16
XXIV.	Ho shuama	17
XXV.	Matea-Tšūene	17
XXVI.	Khom'a lira	18
XXVII.	Polotso ea bashemane	18
XXVIII.	Ho sebeletsa marena. Molao oa 1 :	19
XXIX.	Molao oa 2 :	19
XXX.	Molao oa 3 : masholu	19
XXXI.	Molao oa 4 : 'molai	20
XXXII.	Molao oa 5 : lihloa	20
XXXIII.	Molao oa 6 : tšenyō ea lesea	20
XXXIV.	Molao oa 7 : hlaliso	20
XXXV.	Molao oa 8 : lingaka	21

XXXVI.	Molao oa 9 :	lehlaahlela	21
XXXVII.	Molao oa 10 :	baholo	22
XXXVIII.	Molao oa 11 :	litefiso	22
XXXIX.	Molao oa 12 :	matobo	23
XL.	Molao oa 13 :	ho namola	23
XLI.	Molao oa 14 :	mosali ho otloa	24
XLII.	Molao oa 15 :	pehi	24
XLIII.	Molao oa 16 :	bahuehi	24
XLIV.	Molao oa 17 :	karolo	24
XLV.		Maeba	24
XLVI.		Thomo	25
XLVII.		Lesiba	25
XLVIII.		Mafisa	25
XLIX.		Khotsuaneng	26
L.		Mehla ea Ntili	27
LI.		Lesokoana	28
LII.		Thapello tsa pula	31
LIII.		Thoyane	32
LIV.		Ho beleha banana	34
LV.		Ho loha	34
LVI.		Ho loha	34
LVII.		Likano	34
LVIII.		Mobabi kapa mofu	35
LIX.		Leoa	36
LX.		Selemo	36
LXI.		Likhueli	36
LXII.		Linguetsi	40
LXIII.		Ho npa linonyana	41
LXIV.		Yoala ba lipitsa	42
LXV.		Mabele a Leoa	42
LXVI.		Khomo	42
LXVII.		Ba-Sotho	44
LXLVIII.		Poetry	44
LXIX.		Mokhuenyana	45
LXX.		Mabitso a baholo	45

KEKELETSO EA MEKHOA EA LE-SOTHO.

MOKHOA OA LXXXI. *Papali ea bana le Seotsanyana.*

Seotsanyana se na le mokhoa ho ema n'ga e le ngue holimo, har'a sebaka moo se pheheletseug ho itšehetsa teng ka mapheo ao se a tsamaisang moo tjeka ha se fofa.

Seotsanyana ha se eme se tlakasefa yualo, bana ba se bonang ba se opela ka liatla, ba re: "Seotsanyana, nkopele, le 'na ke u opele"! Esita ha mohl'omong ba se bona feela moo se fetang, ba ea se hoeletsa, ba re: "Seotsanyana, nkopele, le 'na ke u opele; Seotsanyana, nkopele, le 'na ke u opele"!

Seotsanyana u ka re, se utluile. Ha ba rialo, se ema har'a sebaka. Sea opa, sea opa, 'me se inametse tlase fatše. Ke Seotsanyana, motsualle oa bana.

MOKHOA OA LXXXII. *Bana le meholi.*

Ha ho e-sa, meholi e kuahetse naha le letsatsi, metse le batho, eba bana ba etsa meluluetsane hore ba lelekisa meholi.

MOKHOA OA LXXXIII. *Bana le maru.*

Ha maru a kuahetse letsatsi le ratoang, e ee ere, ha eka maru a ea qalikana, a sica letsatsi har'a sebaka, ha a boela a le kuahela, bana ba qala ho re: "Runyana lela, nka le ya, nka le ya, nka le re: Kome! Nka le ya, nka le ya, nka le re: Kome! Ha le na mosa; nka le ya, nka le ya, nka le re: Kome"!

Letsatsi ke molleloa mohla lesitsi la loua; maru le 'ona mohla lesitsi la 'ona ke molleloa.

MOKHOA OA LXXXIV. *Thekano ea bana ka maino le 'ma-nkholi-kholi (nonyana).*

Nguana e mong le e mong, mohlang a khoroang meno ka nako tsa 'ona, leino ka leng le khoroang le akhelo a holimo ke nguana, o re: "Nkholi-kholi, 'nehe

(leino) le lesuanyana, ke u nehe le letšonyana." Ntho e tšueu e hloekileng e ea rateha le ho bana, hobane ke ho loka. Empa e sa hloekang, eona e iloa le ke eena nguana. Bana, leha ba etsa yualo, kantle ho kutluisiso, empa maikutlulo a bona a ba pakela hoba holimo, ho na le morui oa tse ntle tse nang le ho abeloa ea kopang.

MOKHOA OA LXXXV. *Bana le khueli.*

Bana ha ba bona khueli, ba re: "Khueli ke ela! Toloka, toloka! Ha e na mosa. Toloka! toloka! Mosa oa eona eka oa ntja! Toloka! toloka!"

Lithoko tsa khueli tse ratoang haholo ke bana.

MOKHOA OA LXXXVI. *Thuto ea ho hahlela matsoho.*

Bana lipapaling ba na le mokhoa oo ba rutarang ho hatlela ka oona.

Ho qala e mong, o re: "Matsoho masueu ke mang?
"Tšila popo ke mang?"

Hape-hape bana kaofela ba matsoho masueu ba se ba amohela le bona potso ka mokhoa oa pina.

"Matsoho masueu ke mang?"

"Tšila popo ke mang?"

Ho hlahisitsoe matsoho a bohle.

Moo ha ba riana, e se e le masuabi le lihlong ho ba matsoho a litšila. Leha ho le yualo, e ka khona ba a hlahise ruri, a hlahloyoe ke ba bang. Ka mokhoa oo, nguana e mong le e mong o fahamehela ho hahlela kamehla, e se ba mohl'omong hlahlobo ea thaka tsu hae ea mo pitla sehlōhō, a itšehisa mahlasoa a mo fetisang ka bohlasoa.

MOKHOA OA LXXXVII. *Seqoma.*

Nguana ea bitsoang *oa bobeli*, kapa seqoma. Ke seqoma sa moholoane kapa baholoane, ba shueleng bao a ba hlahlamang. Nguana ea yualo, ho thoe: Ka metsotso e mong, pelo ea hae e tlala kohloko kantle ho lebaka leo le

eena e neng e ka khona a le tsebe. Hangata ho bona u
lla, a lla ho se molato.

MOKHOA OA LXXXVIII.* *Thapelo ea bababi le bafu.*

Ntho eo ho rapeloang ka eona e hlalosa mantsiboea, ha e n'e hlotse e holehilo. Mantsiboea e isoa pel'a mobabi, ho thoe: "Khom'a hao ke ena eo re u rapellang ka eona." "Ue! na eena 'nyeo (moholo-holo oa habo mobabi) o tseka'ng hakale-kale, baheso? Oho balimo baheso, re ineleng matsoho metsing (thapelo)! Uena, mobabi, ha re u tšunara yuanana ka matsoho, re re, u robale boroko. Oho! thuseha hosasane, ere re e-tla mona, re u fumane u phoka motoho, u eme u tsamaea, maroko ana a u qhalanele, a ee le rona. Hlaphoheloa hle!"

Ntho e hlalosa yualo e bitsoa thatho, e hlalosa ka lemaoana le bitsoang lehlabo leo ba lohang liroto ka lona. Ha ekare e hlalosa, ea e-shua hang-hang kapele le ho se rote kapa merokolo, eba ba qala ho talimana ka makalo, ba feha mahlo, ba nyenyeletsana, ka re: Bohloko bona bo boholo!

*Taba tseo li tlile ho tlatsa tsa LVIII.

II

MAELE

A PUO EA SE-SOTHO

TSE ETELETSENG PELE

Mantsue a mangata a tšepetsoeng ho ribeha 'mala oo lentsue ka leng le sa lokelang ho hlahisa taba ka oona. Mantsue a kholisang ka sefutho se mōtla a utluhatsa ka lebatana la puo taba tse ngata tse boleloang ka maele, tse phethehang holim'a ntsue le le leng. Maele, mantsue ao ke lekantseng hoba a molemo h'a bokeletsoe ha'moho, a hlahisitsoe phatlalatsa, pontšeng ho mang le mang; litabeng life le life tsa khōlo, le tse nyenyane, hore, bohle-bohle ba ithuse ho 'ona ka boithatelo. 'Me haholo ho entsoc hore maele ao a pontšeng kayeno, a phothongoe, a bokeloe ho sa le haufi, tahleho ea 'ona mehleng ea yuale, 'me a sebetse hore puo e se ke ea fokola. Ka phehello eo, ke a batlile, ka batlisisa, 'me ke fihletse a mang ao ke a bokeletseng, ka a kolokisa a hlahlamane, 'me a tšehelitsoe ka lihlahoso tse a latelang. Ho ka tšepshoa hoba pokello e yualo e tla tšehetsa le puo ea se-Sotho. Etsue ho le lentsue la maele le reng: U se ke na yaka le leleme. E s'e le nako ea ho ba seli puong ea heso, hobane maleme a rona a likiloe ke puo tsa lichaba, tsa bao re seng re okhelana mollo le bona. Puo ke rona e pakang le seboko sa motho har'a bongata ba mofuta o le mong ka 'mala. Se-Sotho ke seboko sa heso. Se-Kone ke seboko se akaretsang ma-Tebele kaofela, yualeka ha ho le yualo ho se-Sotho. 'Me kahar'a kakaretso ea puo, liboko li teng tse hlahlolohanyang bomang ka bomang ka metso ea bona.

MAELE A SE-SOTHO

1) *Aopa khomo lenaka.*

Lenaka le entse oa sekhopi moroeroe hlohong ea khomo ; ea e betsang a sa le fose, oa nepa, 'me oa babatseha. Puong ho babatseha ynalo lipolelo tsa motho ea buileng, 'me a nepa lipelo tsa ba mo mametseng ho seo a se bolelang. Ea li nepileng, athe ha li pontšeng tjeka lenaka la khomo, a bua tse kholo, tse utluahalang, 'me tse e leng seo re leng sona, kapa tsa seo a bileng sona, a leng sona (etc.). A bolela tse pshuesang mathe, tse sisimosang, tse sekisang meokho. Ra mo ahlamela, 'me a bua mapalesa-pelo. Lipolelo tsa hae tsa kena, 'me tsa honyella litsebeng, tsa qhala bolutu le boroko, li hapile litsebe le mahlo ; ra be re hloka khopolo e ngue ha re mo ahlametse. Moea oa kena, ra oma mathe, 'me a bua mas'a kokometse. Motho eloa k'oa kae ?

2) *Moya-pele o tšwana le moya-morao.*

Ba tšwana ka taba tse tharo. E ka sita li le 'ne.

Ha moya-morao ho khora e bileng ha moya-pele. 'Me ha moya-pele ke tlala e bileng ha moya-morao. Moya-pele, khoreng ea hae, a n'a kona moya-morao ea neng a lapa ; eo o busetsa molamu sefateng, o kona moya-pele ea fetohileng molapi le eena. Lona lentsue lena le hlahisitsoe ka ho timana ha ba bang. Moya-pele o tsebisoa hore, leha a timana, a n'o tseba hoba 'metso o thak'a ngue. E hlile ea e-ba ho re, mohla u hlokang, ke tla u etsa seo u nkentseng sona ; ke ye le tjela mahlong, ke hu time, u le belle nguale ha e khiba. Tjela mahlong ke ho re, ke ye pontšeng ea hao. 'Metso o thak'a ngue, le teng e se le ho re, 'metso oa e mong le e mong o na le tšebetso e le ngue e tšuanang. Nguale ha e khiba, ke ho re, u bohe feela ka mabalo.

3) *Mabele ke nguetsi ea malapa 'ohle.*

Nyeoe ea moya-pele e sa le ka khotla. Teng, o tšua-ntšetsoa mabele ka nguetsi. Nguetsi e fihlile mona kayeno, 'me ho thabiloe ; athe ka moso, e ngue ea fihla mane moo ho nong ho se se thabetsoeng, 'me mohlang

oo, ke nyakallo feela, thabo ea nguetsi ea pele e s'e n'e fele. Le 'ona mabele a yualo. Ea neng a chaile nguahola, mononguaha oa lapa, empa ea babatsehang a chailoe ke ea neng a lapa. Se n'u intša setloaeling ha u atetsoe ke lehlohonolo la tseo u emeng ka tsona. Tloaeleha, u gaugele bahlaeli, 'me u ba sitse ka seo ba se hloakang.

Tjela mahlong e se nang mohau ho ea tsietsing e mo kenya pelo e mpe, bokhonatha, le ho timana; ntho tseo tse peli, le Molimo o li hloile haholo-holo; o rata ea fanang ho e-na le ea timanang. Ea fanang ke nguan'a Molimo; o futsitse Oona.

4) *Raka le shuetsoe ke molebo.*

Le ka lona lena ho sa lelekisoa moya-pele; 'me o bile o tšueroe. Leraka ke mokopunyana oa mehope; molebo ke metloang ea oona e namang, e etse lipalesa tse thehang mehope. 'Me ho thoe: Khora ea maobane ha moya-pele e ile, e ponne; o yere masuabi le lihlong; 'me o tšaba ho teanya sefahleho le moya-morao, o rata ho tloaeleha, hobane sesolo se felile; empa lihlong le masuabi li mo hlōtse. Moputso oa qetello ea bokhopo ke masuabi.

Ho na le lekalana le sele lentsueng leo: Ho lekangoa hoba ho lla yualo, kapa ho lleloa yualo, ea shuetsoeng ke bao a ba ratang, ba neng ba mo rata, 'me ba mo thusa nthong tse ngata tse sieang hōle-hōle see ke neng ke ka se bolela. Bona ba neng ba le mahlong a hae yualeka molebo oa bohlokoa, o nong o namile, o rarile baka sohle seo o nong o tšepetse hore o phetha tšuanelo ea oona ho sona. Ba le yualeka molebo hape, o nong o mo qhomile, ha o mo atisetsa lehlohonolo, o 'mehela litholoana tsa mehope ea thuso, e neng e mo arubetsa ka lephoka le monate, le mo tlelang leha a itsamaela har'a eona, a e lekola a thabile, a bobotheha, a tšeha.

Li monate litholoana tsa lerato, tse kholoang sefateng se phelang. Leha ho le yualo, nakong tse ling, raka le ee le shueloe ke molebo oa lona.

Moya-pele eena o tšueroe, 'me ho etsahala ho eena le leng la maele le reng: *Lesholu ke ntja e lefang ka hloho ea eona.* Tefo ea [ntja] ke kotlo holim'a hloho ea eona. Ho boleloa hoba lesholu le kotlong e le ngue le ntja. Lesho-

lu ke le utsuang, leha e le le timanang; ha ke qolle, ke masholu kaofela.

Ho makatsang ho lentsue leo, ke hobane le habeli, kapa hararo tšebetsong ea lona ka mokhoa o tletseng. Le ahlola moya-pele; le emela moya-morao; 'me e bile ke sello sa ea tlohetsoeng ke baratuo ba hae.

5) *Bana ba khuale ba bitsana ka mololi.*

Mofere-fereng ofe kapa ofe, o le qhalang, le o le qhalileng, le batlane bobeli le o'eno, 'me le etse se le lokelang. Mererong le rerisane ka tšepano, le ntse le ratana ho-ea-ho-ile ka ha le le bana ba khuale. Sesolong le hopolane. 'Metla khola o e lebisa ho o'abo: "Biletsa banab'eno khotsong ea hao e lokileng ho fetisa ea bona. Lefumeng le lilelane letsetse." Ea kathoko ho tsietsi a hlomohela ba bang ho eona, empa e seng ka meokho feela. A hl'a thuse h'a ka tseba.

Ho entsoe haholo ka pitsano ea bana ba khuale; esita le yuale, ntoeng e thata, mang o batla o'abo, mang le eena o'abo. Ea khathalloang, kapa ea khathalang, leha e le ea hlabiloeng, nguan'abo o ee a lumele kapele hore e ka khona le eena le mo chabele yualo, ha a ikutlua hoba a ke ke a feta nguan'abo. Ke ka hoo ho lekiloeng keletso ka le reng: *Ha li shue ka hloa le le leng.* E le ho re: *Ha u lemoha, 'me u bona hoba sebaka sa ho mo thusa se sieo, baleha, u phonyohe, u e'o beha, u boloke likhutsana. Le eena motlatsuo a atisitse hangata, a kōpa nguan'abo hore a tlohe a balehe, ha e le eena o s'a shuele, 'me ha ho hotle ha ba timela hang. Ho 'nile ha e-ba thata, hobane ha ho tsue boiketsisong, leha e le bohaleng. Empa ba bangata ba pholosane yualo, athe ba bang e bile lebola ka eona tsela eo. Pineng ea nto, ha ba khutla, ea neng a hloe o'abo a 'molaea, ba re: Ha ua iketsa ua bolaea o'eno! kapa eo eitseng ho ka etsoa hore a mo thusa moleng oa nto, a mo lesa a bolaea. Ba re: *Moiketsi h'a lleloe* ke motho. E se e le ho re: "U n'u sa tsebe ke'ng hoba hlaahlela le lla ka le leng?"*

Balaoli le bona ha ba roka, ba re: Ba ka ba babeli bana ba monna, mong a bolaea, mong a tšuaela.

Batsuali ba belzela haholo ha ba filoe moshanyana a le mong. Ba re: Na oa loaneloa ke mang, molamu oa

hloho? Ke ho re: Na o ea tsekoa ke mang ho ea 'mola-eang, kapa moleng oa ntoa?

6) *Phuthi e tsoha ka meso e anyese.*

Ho thoe, e etsa yualo, ha e tšaba hore litšuenene li se e rake e e-s'o anyese lelinyane la eona. Ho nkiloe maele moo hore: Ho n'o yeoa e sa le hosasa. Lira ha li patela, leha li hapa makhomo hoya a aloha, li fumane bahlabani ba setse ba yeke, ba nkile matla. Ba tle ba lokele ho yara boima ba letsatsi leo lohle. Tsie e fofa ka

7) *Hlaahlela le lla ka le leng.*

Lena le kōpa motho oa bobeli, oa boraro, le oa bone, le ho feta, ho e-na le a mong. Le hana boitšepo. Le emela molao o halalang bopaki ba motho ea mong. Le tlama-hanya motho le ba bang ho seo a itšepileng ho se phetha a le mong. Le hloile ketso ea moya-pele. Ba-Sotho ba ea haholo ka taelo ea lona. Ho atile mesebetsi e phe-thoang ka letšuele. Ho tiea hape ntsueng leo polelo e reng: "*Re batho ka ba bang;*" "*u se ke ua ithata u le mong.*" Ke lentsueng lena har'a rona ho sa fihleloeng ntloana ngue. "*Matsohoana mabeli a ea thusa.*" "*Poho e betoa ke letšuele.*" Arhe le hanoa ke moloi. Ea ahileng a le mong, o talingoa yualeka leseela le yang qhoqha, bosiu e be pinyane le bana ba hae feela. 'Me le yuale ho hlile ha 'na ha e-ba yualo.

7) *Ntjana-peli ha li hlōloe ke sebata.*

Batho ba babeli ba ke ke ba hlōloa ke motho a le mong. Matla a ba babeli a phahamela a hae. Ho yualo, makhotla a mabeli a tšepisa ho feta lekhotla le le leng. Mosebetsi oa ba babeli o na le tema, ho e-na le oa motho a le mong. Ha ho boleloa ntjana-peli, ho baloa letšuele. 'Me lentsue leo ba hlile ba le setse morao haholo-holo ka mesebetsi ea ho hlahola, le ea ho haha, ho fala likobo, le ho li suna.

8) *Tsie e fofa ka mokota.*

Ha ho apoloe 'mala lentsueng leo, ho ka thoe: Tsie e fofa ka khora. Motho e yualo o matla ka khora. Leeto

le boima ho moeti ea le yereng ka lephako.* Ke ka baka leo ba itseng : Motsamai a n' o ya noha ha a lapile, a se k'a khesa letho ; a ye tsohle, a tšehetse bophelo le matla. Lebitso la noha le emisitsoe feela ho natlafatsa pelo ea motsamai khotatsong ea ho ya tsohle ka baka la tsietsi. Tse phelang kaofela li ikukela matla le ho phela khoreng ea tsona. Esita nohana-metsana ba itseng, ha e ye, e uts'e e-ya seretse.

Mosebetsi oa ea lapileng o ke ke oa tsuela pele.

**Lephako* : Ho feela kahare ho mpa.

9) *Tsie e kolloa hong.*

Tsie e koloa ka motsotso o le mong ke bohle. Ba liehileng ba ee ba fumane e felile ; e setseng e se e qala ho baleha, ho setse fatše marasinyana a bitsoang malota.* Ke lentsue leo ba le hlahisang ha ba biletsana liyong. Ba phalleng ho kōpa, ba fihlele li setse li felile. Lentsue le hlahisoang mosebetsing hore, o tle o tšuaroe hong ke bohle ba tlamiloeng ke oona.

**Malota* : Masala, serao, qetello.

10) *Mphe-mphe ea lapisa molekane, motho o khonoa ke sa ntlo ea hae.*

Motsualle, iketsetse ka matsoho a hao khora e u lekanang ; leleka lefuma tlung ea hao. U se ke ua tšepa ho qathotsa.* Etlare ha ba u kona,† u lape, 'me u sareloe.

**Qathotsa* : Ho sikila, ho kōpa.

†*Kona* : Ho timana, tjela mahlong.

11) *Matsoho a lemisetsa 'metso.*

Hoa boleloa, 'me ke molao. Matsoho a sebeletsa ho 'metsa. U sebetse, u tla kotula boikhathatsong ba hao litholoana tsa mosebetsi oa matsoho a hao.

12) *Ramatl'a fella khotsong, a fella phat'e soba.*

Oa itelela, o re : O sebelelitse lefeela-felane ho motho ea hlokanang pelo-keletsi. Sefofu se sa kang sa tutuboloha mahlo boikhathatsong ba hae, hore se bone ho mo lokelang. Ho lekantsoe hoba mofufutso oa hae o

baloa le oa ntja, o fellang boeeng, boikhathatsong kaofela ba eona tlas'a mong a eona. Oa lla, o lelela setulo se neng se mo lokela; se neiloa ba morao, ba hlahisoa ke eena ho mong a hae, mohla ba tholoang.

O halala se lokelang bao ba morao, se mpang se tšepetsoe eena.

13) *Nguan'a sa lleng o shuela tharing.*

Nguan'a ea pepiloeng ka mohlana,* h'a lla, o behela 'm'a hae: O lapile; 'me h'a sa lle, 'm'a hae a ke ke a lemoha kapele, ho fihlela a shuela ka mohlana. Kapa o utlula bohloko 'meleng ka lefu, kapa, lekukuno le leng. E ka khona a lle. Ka mohlala oo, tsietsing ea hao, n'u ipehe ho eo u mo tšepang, a thl'a u llele letsetse h'a ka tseba. 'Me ha u ipehile yualo, u llile, selo sa hao se ea mo sisinya pelo.

Ka motlana: kamorao mokokotlong.

*Mohlana: Selao sa namane mpeng ea 'm'a eona.

14) *'Mesa mohloane h'a fanye.*

Ea sa lebaleng, ea falimehetseng mohloanyane ke tsinyane e tona; e nyenyane ho marutle. Ha u e besitse, se n'o otsela kelello; hobane ha u phaphama, u tla fihlela e chele toakha lehoko.

Ho nantšitsoe seo motho a se ratang ka ho fetisisa, ha se tlohe kelellong, ke mohopolo o etellelang pele ho tsohle tseo a li lumang, a li lohothang ka metsotso e mengata. U be sehlahlo nthong ea hao, u e boulele. Ho supiloa hape, mohla a hanellang moo pelo e hapiloeng teng, kapa le morui eo letsualo la thepa ea hae le mo hlokisang phomolo le boroko, e ntse e le 'mesa mohloanyane. Polelo ea Morena Yesu ke eona e utluhatsang ka ho fetisisa se lekangoang lentsueng leo: "Moo letlotlo la lona le long teng, le lipelo tsa lona li tla ba hona teng." (Motso ke phalimeho. Bala 93.)

15) *U ya monakalali oa keboleloa.*

U ya monakalali o ebotseng ke e mong, kapa ba bang.

Boholo-holo, ba-Sotho ba ne ba hlokisoa sebaka sa ho iketsetsa liyo ke lifanqane tsa kamehla-mehla. Ba bile

ba 'na ba cheka monakalali ha ba lapile, ba o ya. Ke ka hoo ba hlaisitseng maele liyong tsa monakalali, ba re: Ha na ka ua etsa, u etselitsoe. U se k'a ingomisa* ka se entsoeng ke e mong, kapa ba bang. Kuana, u lehlobonolo; empa ithute matl'a ho iketsetsa.

Utlua! Mong a ho etsa, o nts'a lela! Lebitso la hae ke Moaha-Moriti, le leng ke Matla-Seetsetsa. Bala 11, le 12, le 17.

*Ho ingomisa: Ho ithoka

16) *U ya poqo* hlanaka†.*

Ke ho re: U iketlile, u fetohela ka ho le letona le ka ho le letšehali; ha u sebetse letho. U nts'u thetaha, u itsosa boithatelong ba hao. Letsatsi le u likella ke-tsong eona eo feela.

*Poqo: Lepoqo (lehlabathe).

†Hlanaka: Ho fetohela lehlakoreng le leng le ho le leng. 'Me u iphetola yualo, holim'a lepoqo.

17) *Moaha moriti ha o lule.*

Eka ba-Sotho ha ba shota ka lifanqane motšeara, ha tsatsi le chesa, ba baballe morena, ba mo hlomele moriti ka melamu le marumo; ebe ba beha kobo kaholimo, a phomole teng le qekoa ea hae; moahi o sala kantle har'a letsatsi. Leha a alositse, motšehare ha tsatsi le chesa, ba mo abele moriti yualo. Ke hona moo moahi a hlileng a ithuta maele ana. Ke ho re: U sebelelitse morena, na fufuleloa, na khathala, na kothala, na hlabana, u hapa, u hapella; a-thola batho ka khapo ea hao. Ke ka thata ha u phetse u le lehlatsipa mohleng oo. Empa ha na kotula letho boithlhopong boo bohle. Eka u senkatake* maotong a bo Khucla le Liteme. Leha u entse, ho kotula seya, monakalali oa keboleloa.

*Senkatake: Litsie, kapa, seonguane se hatiloeng ka maoto.

18) *O yela khuebeleng yualeka nonyana.*

Ke ho re: Liyo ha li thehele hantle maleng, hobane o phela habohloko, hlorisong. Mothamo o mong le o mong oo a o metsang, o theohela ka thata ka baka la bohloko ba pelo. Mohlomong u o metsa o se o kopane

le lipolelo tse eang ho hlaba pelo, tse akheloang ka lonya ke mohlorisi.

Empa nga e ngue, u yola khuebeleng ka tsa hao. U ikhohlile ka tse tšayoang ke letsualo; le se le 'mehile tsietsing ha le ntse le baleha kahare.

19) *Phepheletsane hloba se mokotong (Pepeletsane).*

A bolela ntho e le ngue. Moqabanyi o khalemeloa yualo, 'me o reoa lebitso leo ka motsotso oona oo bocholo-cholo ba hae bo 'mapisitseng le lona. Ke lebitso le bohloko; u tla kholoa ha le apoloa 'mala. Ho thoe: O holisa phapang mahareng a ba fapaneng, hobane, sehlo-holong sa hae, ho na le sehloba se eeng se hlohlone ha a e-so ho qabanye batho.

20) *O senya leoa.*

Lentsue lena le balloa motho phosong tsa mofuta o yuanana:—'H'a k'a lumelisa mong a hae, h'a falla, a ea yaka ho sele.'—'O hla hlabisoa lihlong h'a tšuanela ho khutlela ho eena.'—'O hapiloe ke lerato la moo a fallelang, 'me o nyefola moo a fallang teng.'—'Oa falla, empa o utsuitse, 'me o patile, oa tsamaea.'—'O n'a ratoa ke bohle, a phela hamonate; empa kayeno h'a hloha, oa bua-bua, o re: O n'a hloiloe, a hlorisoa.' Ka maele ao, ho khalemeloa mohlala o yualo ho ea arohanang le bao a neng a phela le bona hantle. Ba eketsa ba re: 'Maeo ke maboeo.' (Ho ea ho tšwana le ho boea). Ho lekantsoe ka lehaha (leoa), ho thoe: Ha u balehetse pula ho lona, u ithokomele, e se re, ha u tloha teng, na le senya.

21) *Hlapi fololofela leraha (seretse), metsi a pshele, ua bona.*

Ho thoe: Hlapi, phehella, u ye seretse, hobane u n'o le teng, 'me u bone ha metsi a e-psha.

Ho nantšitsoe hore batsuali ba ee ba ötle bana ka liyo tse ngata, tse monate. Mohla ba shueleng, likhutsana tsa bona li ee li haelloe ke khōliso e yualo. 'Me ka maele ao, ho khothatsoa tsona likhutsana, ho thoe, lipelo tsa bona li se ke tsa 'na tsa salla khōlisong ea baholo ba bona. Ha ba fepuo ka liyo tse mpe, ba hle ba li befelloe, ba ye, ba khore, hobane, leha ba ka li

na, ha ho ea tla ba etsetsa yualeka batsuali. Ho tla thoe: A ba lesoe, ba lape, ba ea kaba. Hape-hape, kho-thatsong eo, ba lekantsoe ho re: Mosebetsing, ba n'o tšua, ba tiise, ba tle ba fumane tseo ba tla ithusa ka tsona; hobane ba na be ba le teng, 'me ba bone qetello ea ho phela ha batsuali ba bona. E mong le e mong a tiise moo a tšuereng, a se ke a itšepisa ba bang; hobane teng, ho itsoe: Khutsana ha li othlana.

22) *Maliba ho psha a maholo.*

Ho lekantsoe ho shua ha morena e moholo, kapa ho senyeha ha 'muso oa hae, esita le ho senyeha ha leroo la morui. Ho ka lekangoa hakalo borena ba mofu Moshueshue, morena e moholo oa ma-Beoana. Ba supa borena le puso ea hae, e neng e kholisa sechaba kaofela. Ho yualo hape, ho hopoloa ha Mohal'a Makua, le Mokolo-kolo a Thesele, le ba bang. Hape, lernong la mofu, morena Mohale, le la mofu, Makara, le mor'a hae Ra-Moabi, le Toloane, le ba bang. 'Maliba ho psha a maholo,' bo mofu Matleyane: U tsèbè li thata, Mokutu!

Maliba ke lithapolla, kapa likuetsa tsa metsi a mangata; hona moo basali ba bolletsang bauana teng.

23) *O iketsa khuahlana kholoanyane.*

Ke ho re: O hlalefetse ba bang; o ya tsa bona ka bolotsana ba mano.

24) *Masene hase boi.*

Ho thoe: Bohlale hase bokuala. 'E ka khona motho a n'o hlalefela ho bona kotsi e sa le hoyana, a tle a e hlakothise.* A se ke a tšaba, a re: Ho ea thoe, o na le maele a bokuala. Che, ha ho yualo, sepheot ke maele feela ho e-na le bokuala, kapa bohale. Lentsue leo le na le motso oa taba tsa ntoeng. Ke bile ka le ntlua le boleloa hangata-ngata metsotsong ea lintoa. Ho thoe: Mona re eme bobeng, ba ea re senola, ba re ntše kotsi; a re tloheng, masene hase boi.

**Hlakothisa*: Ho kuekuetla seo u sa rateng ho teana le sona, kapa, bakeng sa ho teana ha sefahleho sa ntho eo le sa hao, u mpe u e pote kathoko lehlakoreng.

†*Sepheo*: Mopotso o behiloeng, o phalletsoeng.

25) *Pela ho phela e itebelang.*

Leema le emelana le le kaholimo tabeng ea kotsi e bone-loang hōle ka masenc. Le hona le bile la nehoa malla a molao. Ha ho thoe: U itebelc, u tl'u ikele seli ho tse ka u hlahisang kotsi, kapa tso u senyang; le ho tseo ka tsona u tlang ho feta se sa hao, e se ka morero, u be u kenoe ke lefuna, leha e le ho tse u kenyang tseleng e hokang bophelo ba hao, athe bofellow ba eona, lefu le laletse ea hlahang ka tselana eo le yang ka eona. U tl'u lete le lona leleme la hao haholo. U utluile hoba ba itse: 'Leleme ha le na malokeletso'. Che, le phelephanyetse* ka boitebelo.

**Le phelephanyetse*: Le hlokise sebaka sa ho u hlōla, le tsietse.

26) *U kena taba ka sehlotho.*

Ho thoe: U araba tseo u sa tsebeng tšimoloho ea tsona; na hla ua li akametsa*, u sa ka ua imamela; ke tseo he, u li fositse, yuale na hobosoa, ho thoe: U kene litabeng ka bothoto ba boikohomoso bo lekantsoeng ka sehlotho, moriri o ikhohomositseng kagolimo-limo ho litho tsa hao kaofela. Thaka, le fele le 'ne le phakise ho utlua, 'me empa le n'o lieha ho araba.

**Ua li akametsa*: Ua li rapamela; ua li seheletsa a le thoko le tsona.

27) *Mooa khotla h'a tsekisoe.*

Ke ho re: Ea fosang khotla, moo ho boleloang litaba, h'a tsekisoe, h'a balloe phoso ea hae, a ke ke a behoa molato, h'a hlonameloe le ho leka, h'a omangoe. Oo ke molao oa khotla.

28) *U oka seso ka makhapha.*

Ke ho re: U ea ka tšobotsi, ha u tšosoa ke mekho ea motho motsotsong oo u tšuanetseng ho bua, u bolela 'nete. Peteta lethopa bolalu, u se ke ua tšabana le eena, ke hona a tla fola. Hlatsua leqeba bolalu, etlaba ua mo rata; leh'a bokolla, o ea fola kapele. Motso oa leutsue leo ke ho ea ka tšobotsi, leema.* Ba ea u sola ha ba re: U oka seso ka makhapha.† U 'maballa yuang, u mo okang u sa mo hlatsue bolalu bo tsuang kotsing ea

hae? Ho yualo, ha u ea ka tšobotsi, eba u khelositse 'nete, 'me le uena u so u ikhelositse 'neteng, u kene leshanong.

**Leema*: Ho emela motho molatong o bonahalang hantle. Ke hona ho pipietša, ho apesa, kapa ho nenola hanyenyane moo ho leung ho hoholo. Ho nenola ke ho kuka, ho okola leoapi le apesitseng feela. Hape, ke ho kuka hanyenyane.

†*Makhapha*: Bolalu; athe *likhapha* = meokho.

29) *Pinyane ha e senye motse.*

Pinyane ke ntho e patiloeng, eo eitseng ha e etsoa, ha tiisoa, ha thoe: E hl'e be pinyane. Ke ho re: E be taba ea rona feela, ho hlokehe e mong kantle ho rona. Ho entsoe, 'me ho patiloe haholo-holo, ho kuahtsoe, ho katetsoe, ke pinyane. Ketso eo ho ka hlahang liphapang har'a motse, hoya e ka kuaholloa, ea pepesoa pepeneneng, e ka utluahatsoa ka taba e reng: Ea phunyang makunutu o hotetsa liphapang. Ke lentsue le matla ho fetisa la lekunutu.

30) *Metse e metle kantle.*

Lena le tšwana haholo le polelo e reng: 'Mabitla a matle kantle, kanthe kahare a tletse ho bola.' Litaba tse kahare ho motse, tse ling li ntle, empa tse ling li mpe. Athe mofeta-ka-tsela eena o khahliloe ke meaho ea motse. 'Me ka lentsue leo, mohlomong ho tšelisoa ea utluisoang bohloko ke tsa motse, tse hlileng tsa ikhohla habohloko ka eena. Yuale, li mo kentse mehopolong e 'mengata; o moholo ke oa ho falla. Moo, eba batšelisi ba mo hopotsa polelo eo.

31) *O hlaba khora ka sefea maeba.*

Sefea-maeba ke mentlua e nchocho, e mahloko ha e hlabile motho. 'Me ka polelo eo, ba bang ba re: Mo-Roa o na a tholoe, a holisoa ka paballo e kholo, e ntle, qetellong a tloha khotsong ea hae. Ka mora' lilemo tse ngatanyana, mong a hao a fihla ho eena. Mo-Roa a mo thabela; a mpa a re: Ha ke tsebe hore ke tla u fepa'ng, ha ke se na liyo tse ngata yualeka tsa hao tseo u nong u mphepa ka tsona? A re a sa rialo, a tloha, a kuka seqha,

a hlaba mong a hae ka motsu, a shua ; a re, o mo tlosa mahlomoleng a tlala.

Ka lentsue leo, ba sola ea qhalang liyo, hoba a khore ; leha e le ea lahlang ntho efe le efe e mo atetseng ; ho thoe, khora ea hae ke ea ra-lehlakana. Lena le tiisa 'nete ketsong ea mo-Roa, hobane motsu o khuesoa lehlakeng.

32) *Monono ke moholi, ke mouoane.*

Ke ho re : Leruo ke ntho e fetang ; le feta kapele yualeka moholi. U se ke ua ithorisa (ingomisa), leha u atetsoe ke lona. Kapa, ua soholla bahlaeli. Motso ke boingomiso.

33) *Ho hōla ke ho bona.*

Eba u bone seo u sa kang ua se bona e sa le le bo-nyenyane ba hao, mohlole o makatsang ! Pono e ncha mahlong a hao, le kutlulo e ncha litsebeng tsa hao. —Motso ke makalo.

34) *Ngaka e rutoa lihlaro, meyo ha e e rutoe.*

Ke ho re : Ha e rutoe kamoo e tlang ho lefshoa kateng. E botsa moputso ho eo e mo pheketseng, ka boithatelo. 'Me hape, e emetsoe ha thoe : Ngaka ha e tsekiso.

35) *Tsoho la monna ke mokolla.*

Monna ea kenyang matsoho mosebetsing oo a o kenellang mahareng, o ipolela yualo, leha e le ho boleloa ke bao a ba fihletseng ho oona. 'Me ho baloa mofufutso oa hae ho se phehetsoeng mesebetsi. Ho bapisitsoe matla a hae le matla a mokolla, ha o sebetsa molemo ho pheleng ha motho, le ha ntho efe le efe e utluang.

36) *Marabe o yea ke bana.*

Ke tšelisoe ho ea belaelang mohla a fokotseheloang ke li tsa hae ka baka la bana bao a ba haballang ka tsona ; kapa, ha a haelloa ke khora ka baka la bana. Ba bapisitse ka marabe, ba reng : Ere ha e tsuala, e shue.

37) *Sepa leholo ke la molata, la beng motse ke kotokoana.*

Bafihli ba senyo har'a beng ba motse ; ba tšetselloa le

ka tabana tse nyenyane, tse ke keng tsa natsoa, hoya li etsoa ke beng ba motse. Melato eo ho sa kang ha bonoa moo e simolohileng teng, e behoa holim'a bona, leha ba itatola haholo. Ba ntse ba itelela, ha ba re: Tse manyala li fokotsoa ho beng ba motse, 'me li yarisoa bona. Ke bona balata, bao ho thoeng, ba tšile meropa e lla matlere. Mohla ba seng ba tloaetse haholo, ba tla hlophuo, e be ba tšuanang le baahi.

38) *Ea shua, mahe a bole (khupa).*

Lena le bontša le kaholimo. Khupa ha e e-shua ke tlala, ea a alamang ho a fa mofuthu, a be a bole. Rabana le 'm'a bona ba n'o 'na ba ye, leha ho ya ho se ho kaenyana, ba phele, 'me ba selle bana ba bona, ba ba apese, 'me ba ba babalie kahohle kamoo ho etsoang ke baholo ba bana.

39) *Khabane ha li roesane mokali.*

Mokali e ne e le mokhabo oa khale; sefaha se neng se lepetsoa hlohong, se hoketsoe moriring oa lengetse o molelele. Bahlankana ba ne ba khaba ka oona leha ba ea bonya ho likharebe. Empa ba ne ba atisa ho se bontšane likoli, hore ea nang le eona kharebe li tle li mo hane. Khabane ha li olane (lokisane).

40) *Mekoko ha e qhuelane.*

Ho etsa ha mekoko ho tseyoa ke bohle. O mong le o mong o aloha le mohlatsoana oa likhoho tse tšehali tse o tloaetseng, tseo le oona o tloaelaneng le tsona. Letsatsi lohle ha li tsomile liselo, mekoko oa no o qhuae fa tše ka manala, o bitsa tse tšehali, li tle li thonake se hlahileng mobung ka tšebetso ea oona. Empa o ke ke oa etsetsa yualo mekokong e meng le ka mohla o le mong feela. Boikarabelo ba ea iketseliteng a ne a romiloe.

41) *Ha ho tšuananya li-sellane; ngue e kuka sa eona e qathele.*

Ho qathela ke papali e etsoang ke bashanyana ha ba

e-ya lihoete. Ba ee ba li robe likotoana, ba li behe ha'moho, ba lutse ka lenaneo. Ho qale oa pole, a se akhele holimo, a leletse, a ahlame; a tle a se kape ka molomo, ha se khutla holimo. Ha a se fositse, o se neha oa bobeli ho eena naneong leo. Eo le eena ka mokhoa o yualo. Ea tsebang ho feta bao bohle o tla li ya a le mong ka mokhoa oo. Tsuanyana, ha e fihletse sesolo, ha e ke e ikutlua tšuanelo ea ho se arolelana le banab'abo eona; leha li e teba-tebisa ka phehello, e ipha matla ho li siea. Macleng ana ho supshoa ea lekhonatha ho seo a se sibolotseng. Re re kayeno: Khuanyana e tšunere tlotlo, ho tse ling ha e sa ea.

42) *Tsie li yuna seropong.*

Ntoa ea seng. Seropo ke letloanyana la loli, le lohanoang ke bashanyana, leo ba nokelang marutle ho lona, a noketsoeng a utlua. Ere h'a patisane kahare, a qhobeshane, a lomane, a yane. Ho yualo: Mofuta ha o atile, ba ee ba qhobeshane, ba loantsane. Haholo ha ba patisane moo ba ahileng, tjeka ho le yualo le-Sotho.

43) *H'abo khang ha ho yeoe letho.*

Ea hanang ho eletsoa o hlaheloa ke kotsi; h'abo ha ho yeoe, ke lillo feela.

44) *Mohlohloa o rapame mokotla o mahlo.*

Khalemelo ea sekhoba. Sekhoba se hana ho sebetsa, se rata ho ya feela; se 'ne se hlohloe ka liyo, se ntse se paqama feela yualeka mokotla, 'me e le o nang le mahlo.

45) *Mahlo h'a kopane le motsualle.*

Ba re: O ea tloaeleha ka hosasane ha sesolo se felile. Ea timanang o kobisoa ke bao a iphapantseng le bona hore a fihlele mokhoa oa ho ba tima seo ba se lebellang ho eena. O intšitse setloaeling, mahlo ke bochala-chala.

46) *O ruta ntsi.*

Khalemelo ho ea mehlala e mebe. Motho ea khopo o lohotheloa (lakaletsoa) khalemelo e akofang, a tle a hlokisoe sebaka sa ho khelosa ba baugata.

47) *U etea leema.*

Ū se ke ua ea ka tšobotsi lipolelong tsa haō.

48) *Ia ke sa mo kapela mathe.*

Ke ho re: O ntsielitse, o ntenne pelo, ha ke sa mo lutlela mathe (kapela); ke ho re: Ha ke sa mo lakatsa, o sulafalitse pelo ea ka liketsong tsa hae—o ntelisitse, ha ke sa belaela.

49) *O hloba khuale.*

Ba soma yualo moshanyana le nguanana, ba sa hlonepheng ho roabala ntlo e le ngue le baholo ba bona, leha ba se ba holile. Ho hloba hona e le ho hlotha masiba a linonyana

Maele ana a tšepeloa ho ntša bashanyana le banana ba seng ba sa lekane ho robala ha'moho le baholo.

Sesomo sa Maele ana se hopotsoe ka lebaka la bana ba hunang ho arohana le baholo ka ho tloaelana le bona; ba suabisoa ka 'ona ho re, ba lumele ho arohaua le baholo ka nako tseo ba ho'ileng, ho lekane.

50) *Ia re sa e heha.*

Bala: Ia ke sa mo kapela mathe (48). Hlaloso e ngue ea maele ao a mabeli.

51) *Sebopi se opeha ka lengeta.*

Sebopi se mokhoa o le mong le morui, le lelala, le sehahi. Sebopi sa lipitsana, kapa lipitsa, se bopa haholo, ha se iphe sebaka matsatsi 'ohle ho bopela ba bang, ha se ipolokele letho sona ha sona. Lelala le sehahi le bona ba yualo. Morui o hlōtsoe ke bokhonatha ho apara tse mo lokelang ka leruo la hae.

Empa leha n̄ga e ngue morui ka bokhonatha a nyatseha, oa fetisa ho e-na le lehlasoa; ke morui ka hona, hoba a le qotho le ntho tsa hae, a sa hafe (phano e kang ho lahla).

52) *Int e-sa, la ba la e-sa le bohoeng ba ntja.*

Ke matla a bopaki ba hoba leholimo le sele kahohle, ha

ho moo ho bonoang lerunyana; e ka sita ha eb'eba hahabo lintja ho teng, ekab'eba leholimo le sele ho fihlela teng.

53) *Ho se k'a chehoa phiri ka 'na.*

Eo o re: A se k'a etelletsoa pele tseleng eo ho seng ho lemohiloe hoba ea eang ka cona, a eteletse kapele ho ba hang ba tlang kamorao, o ea hlalhoa ke kotsi. Ho yualo le motho ea ka rongoang ho morena, mohla a halefileng, ho chehoa phiri ka eena; etc., etc.

54) *Monyala ka peli o nyala oa hae.*

Khale manyalo a n'a sa thethelesoe n'ga e le ngue, yualeka molao o beiloeng. Ea nang le tse ngata, o n'a nyala; oa tse seng kae le eena o n'a nyala oa hae. Ha ho yualo mehleng ena. Ba re: Sekepele sea tseyoa, ke 20 likhomo, metso e ba teng mashomeng a mabeli. Ha ba lumele ho nyalloa ka leshome le le leng feela.

Ba bang ba hle ba lekele mashome a mararo.

55) *Ha e fulloe.*

Bohaling kapa litemong, etc.—Ha motho a halala khomo ka baka la bonyenyane ba eona, ba e arabellang ba re: E, rea lumela, rea e bona le rona, e nyenyane, empa e tla hōla feela kante ho mokhathala oa hao. Ha u ka ke ua e khella yoang ho e futisa bona. U e ise naheng, e tla ifutisa yoang e le eona; ha u ka ke ua ikhathatsa ka letho.

56) *Seqata-mayoana ha se lleloe, ke sa balisana.*

Balisana ba tloetse ho khetha liqalo moo ba lulang teng, phahameng, kapa leralleng feela, moo ba tsebileng ho fumana mayoe a ho keta. Ha e mong a n'a tlohile qalong ka ho ea khanna tse alositsoeng, kapa ba fihlang morao, ba betsetsoa seqata-mayoana ke ba seng ba lutse qalong. Ba thonaka mayoana fatše, a manyenyane ao ba thibelang ka 'ona ba tlang ho ba busetsa morao, feela hoo ho teng, ha ba betsoe ka matla; leha leyoe la seqata-mayoana le otlala holim'a hloho ea e mong e sa le le fokotse ha le e-tsua letsohong, ha le na matla a kotsi.

Ha ho betsoa yualo, ea flang, kapa ba tlang, ba betsang ba ka hanong, ba ea bua-bua, ba re: Seqata-mayoana ha se lleloe, ke sa balisana. E s'e le yualeka pina.

Ke ho re, ba re, leha ba (mo) ba busetsa morao ka mayoana ao, ha a mang a (mo) ba otlala habohlokonyana holim'a lihloho, kae le kae moo a oelang 'meleng ka bohlokonyana, (o) ba khotatsoa hoba, leha ho le yualo, (a) ba se ke ba lela, (a) ba llela khang, ke papaling, kapa mokhoeng oa balisana, ha ho ko ho leloa le ho loana. (Ea) ba betsetsoang seqata-mayoana, (o) ba leka ho etsa ntho e ngue ho tse peli tse ka etsoang ka ho fela pelo, e ngue ka sebete:

a) (Oa) ba itšena ho isang ntoeng; athe ke moo ba leng qalong, ba iphang matla ho pheta molao oa seqata-mayoana; ba bua-bua yualeka eka ba ea tina, ba re: Seqata-mayoana ha se lleloe, ke sa balisana.

b) Ea sebete (oa) ba rapele, leha (o) ba nts'a qobo mayoe, a e-ea pele kapa morao.

Ha eba a ea pele, o qoba a mang, a mang a ea mo otlala; ha a fihla qalong, o lula fatše kapele, eba moo ha ho sa le ea ka mo betsang, e se e ka ba o tllala molao oa seqata. Esita e le cena 'mampoli ea kolu thamaha, ha a na ho llela seqata, hoauke ko sa balisana.

57) *Ha ke na sangee-ngee ka moraoana.*

Banana ha ba ea monakalaling naheng, ba pepile bana b'abo bona ba banyenyane, banana ba bang, bao mahabo bona ho seng masoa ao ba a pepang, bona ba ea monakalaling ba sa pepa. Ha ba le teng, ka tsatsi le leng, mohlomong, ho tla pula, kapa lerōle, ho etsoa lerata, ho thoe ke ba bang: "Ha re baleheng." Ba boela ba quchela ho cheka monakalali. Ba sa pepang masoa ba re: "Re cheng-cheletseng (tsoteletseng) ha re hloka sangee-ngee kamorao—re tla kitima ha lebelo, leha re tšuaroa ke pula, kapa lerōle, ha ho na'ng, re baholo, ha rea pepa bana ba banyenyane: Ngee-ngee! Ho lekang oa ho lla ha lesea!

Hlaloso: Ea nang le bana a ba fuoamelle (alamele) khotso, ho fetisa ea ba hlokang. Morui a etsetse lerno la hae yualo ho fetisa mofutsana, etc. Kakaretso e re:

“Khotso ke nala.” Kantle ho nala, ea nang le sangee-
ngee o ea tšuara mahleke.*

Eba ho re : Eitse a tšuere mosebetsi o mong, o se a
hlokeha ruri le ho oa bobeli le oa boraro, 'me ha
matsoho a hae a n'a ka haelloa ho fihla kapele-pele
mesebetsing eo kaofela, tšenyehelo e haufi.

Metsotsong ea mahleke ao, ha ho no ho ka fihla e
mong, ea reng : “Semanya-manyane se nthomile, ke u
meme, hosasane u mo kalime matsoho, o rulela ntlo.”—
“O molekan'a ka ! E-ea, u ntatole hantle hle ! Ke
phathahane, ha ke na sebaka ; kapa : Ke tšuere mahleke
mona, kapa ke tšuere ka meno ; e le ho re : Ke tšuero
matsoho a tletse, ke tšuere le ka meno.

*O tšuere mahleke : O phathahane.

58) *Re tšuere ka meno.*

Hlaloso ea maele ao ke eo, e kaholimo.

59) *Moshanyana tooe, u bapala ka mathe, metsi a le teng.*

Mathe ke a bohlokoa tlas'a leleme, le kaholimo ho
lona, sohle sebopehong sa lona ; ke leleme la mathe, ke
mathe a leleme, ke ntho tse peli ka ponahalo e arohaneng.
Mathe a sebopehong sa metsi, leleme le sebopehong sa
nama. Leha ho le yualo-yualo, tse peli ke ntho e le
ngue-ngue. Ho ratana ho tšuantšoa ka mathe le leleme
polokanong, kutluanong, thatanong, tšebelisanong, khabi-
sanong, etc. Ka baka la'ng ? Ha leleme le ne le ka kula
ka hanong, tlung ea lona, eba mathe a hlaha ka hanong
a phanya-phantse hohle ho molomo ka phororo e sa
phetseng bosiu le motšoare, ka sebopeho se hloentseng
ponahalong e senyehileng, etc. Ho yualo. Ha mohlo-
mong ho kula hona ho tšuere mathe, ho thibile litsela
tsa 'ona, ho se tsela e eang kopanong le leleme, hang-
hang, eba lea khathala, le pona yualeka palesa, le batalla
mahalapeng, le hana ho hlakisa le ho sebetsa mesebetsi
ea lona ; leha u le qeka yuang le yuang, ha le etse
ka boomo le ka lonya, lea sitoa. Esita le eona 'metso
mohlang oo, leha meno a n'a ka thuisa seyo, o hana ho
se amohela, ha seyo seo se sa ka sa hlalieloa ka mathe.
Mohlang oo, seyo se yualo se feta 'metsong yualeka

katse-katse e nguapang liatla tse e tšuarang. U bapala ka mathe metsi a le teng: Metsi leha e le a bohlokoa le 'ona, empa a mangata, a na le lipokello tse kholo tse bonoang, 'me le hona tse tšepisang ka lipokello tsa 'ona tse kantle, re kholoa hoba tse ka tlas'a lefatše lia fetisisa ka boholo.

Moo hlaloso ea Maele ana e thchiloeng, ke mohla ho qoqoang ntho efe le efe e fetileng ka botšabeho le kotsi; mohlaope, meqoqo ke ea a neng a phonyohe ka thata. Ere e le meqoqo, e s'e le ho babatsa bothata bo nong bo le teng molilang oo, kapa mahlomola. Leha ke itse, ke bakeng sa tse fetileng, ea ka tsebang a k'a 'n'a bua hantle ha a khothatsa, kapa a khalemella kotsi e lengoang ka boomo, leha e le ha a laea, etc. O bapala (suasua) ka tse sa lokeleng papali!

Ha nguan'a hao a le tjeka eno, u ka n'o il'o lela thabeng. Ho thoe: Motho ea mekhoa e mebe ke mapalesa-pelo ho ba mofuta oa hac. Ba sellong se le seng le linyopa, ho ba loketse ho ea lela thabeng (Bala mekhoa ea ba-Sotho). Ka motho ea yualo ho thoe: "Batsuali ba hac ba bolile mala" (mohla tsualo ea ha ba ne ba bolele mala). Le bona ha ba ipolela ka pelo bohloko holim'a liketso tsa mora kapa morali ea liketso li ba suabisang, ba re: "Ba ne ba bolile mala ho tsualoeng ha nguana eo oa bona"!

Maele ana hangata a hlakisoa ka bohlobohlohi ho seo mora kapa morali a leng sona hampe. Empa, ha nguana e le sera ho batsuali yualeka Absalome mohla a loantšang ntat'ae Davida, kapa mokhoeng feela o bapileng le ho loantša baholo, batsuali ba ee ba ithohake boinyatsong ba ho tsuala nguana ea yualo, ba re: "Ba tsuetse lira." Ea hloakang hlaloso ea boithohako boo, a ikopele eona ho ba tsebang.

60) *Thak'a rona kayeno h'a mong, ba babeli.*

O tahiloa: Liketso, lipuo, metsamao ke meraretso. O ho sele-sele ho oa mehla, kamoo re mo tsebang. Oa kayeno o mafoca, h'a na hlong le kelello ea oa mehla. Oa bobeli kayeno o sotetsa lipoli. Empa moo, leha ho le yualo, oa mehla le eena o nts'a le teng.

Motho ea khannang lipoli, o 'n'a khelosoe tsela hangata-

ngata ke tsona; ha li tsebe ho loka tsela, ha li sotetsoa kamorao.

61) *Nonyan'a kahlamela 'molai.*

Linonyana tse ngata li lieha ho eelloa motho ea li nanyetsang; esita le mohla a li atamelang le pontšeng, ha li mo eelloe kapele.

Ba-Sotho ha ba bolela motho ea phethehileng botho-toug ba hae, ba ee ba re, ke *teahlama*. Ke ho re: "O na le botho ba mofuta oa lihole."

Ha molebeli a n'a ka amohnoa ke masholu karolo ea seo a se lebetseng, ho thoe: "Ba bile ba kuka ntho eo a e lebetseng, ha molebeli a n'a nts'a ahlame." Kapa mohlomong ha ba bile ba mo ntša kotsi.

Ho thoe: Motho a be le Maele kamehla, a tl'a lemoha ba mo hokang ho mo bolaea, bakeng sa ho re: "Ba ea bolola ha ba mo qeka ka lipho"! A lemoha ho iketsa nonyan'a kahlamela 'molai! Nonyana eo e bolailoe, hoba e ne e sa khloe hoba 'molai oa cona o e tobile. Empa e n'e re: "O ea feta, 'o ikela hosele."

62) *Ba ea ipusulosetsa.*

Ea noeleng yoala haholo-holo, ere ha a boetse a bo hlatsa, ho thoe: "Bo ea ipusulosetsa"! Esita ha bo mo tahile: "Bo ea ipusulosetsa"! Ke mahareng a ntho tse peli:

a) Ereka ha bo blokile tao ea ho lula mpeang ea hae, bo khutla ke hona ka mehlala eo bo nong bo ea pele ka cona.

b) Khale a bo sebetsa, hamorao, ka ho mo taha bo busetsa mo'amu sefateng. Bo mo buseletsa khalapa.

Maele a ho busulosa, ke ka likhomo mantsiboea, ha li filisoa sakeng, ho isa hosasa ha li ntšoa teng; li letse li busulosa, li thuisa yoang boo motšoare li 'nileng tsa bo metsa feela bokuilinyane.

63) *Ke nt'a selumela kobong.*

O loma a folisa; ke ho re: Pontšeng eka o ea u rata; empa sephiring o u chekela lengope; o u ya likobo.

64) *Tlala ea boya-likata.*

Maele a ithalositseng: A bolela tlala e kholo-kholo,

batho ba beng ba ye tse sa lokelang ho yea, kapa tsona likatana tsa matlalo. Tlala ea ho ya likata ke e hlalising malimo har'a batho.

65) *Ba gothisana lehlokoa.*

Phapanong ho isa karohanong, ho etsa ketso e tšehetsang phapang hore e tiee. Mokhoa oa lehlokoa bathong ba babeli ba fapaneng: e mong ho bona o senyehile pelo ho fetisa e mong; ke motho le molekane; o kuka lehlokoa fatše, eba o re, e mong a le tšoare ka nga e ngue, ba le khaole (bopaki ba karohano). Ha ba le khaola, eba ho felile he, ke karohano ba mehla e shome. Empa ha e mong, leha ba halefelane yualo, a mp'a sa rate hore ba arohane, eba o hana ho khaola lehlokoa, moo he motsualle eo ba fapaneng o ee a thabe le eena ha e mong ka ho hana ho khaola lehlokoa a namolela khotso mahareng e neng e senyeha mohlang oo.

Ho gothisana lehlokoa, ke pontšo ea karohano le kano e thata ee ba le gothisaneng ba eeng ba boelangoe ka thata.

66) *Ba behana likhopi.*

Pele, batho bao ba fapanang ba qale ho behana likhopi (ho chehana, kapa ho qaphelana). Ke ho re: Ho etsa lebaka la phapano ka ho hloana le ho lakaletsana kotsi. Qetellong, eba ba behana bobele ka bohata, etc.

Maele ao a fumanoe ho bashanyanyana. Ha ba loana, e ee ere, ha ba se ba eme ba tjamelane, ha ho thoe, ntoea ea bona e akofe, ba ba bohileng ba ba beha mayoana, e mong le e mong, holim'a bohato ba leoto, kapa holim'a hloho; ha e mong ho bona a le liha, eba moo e mong a itlatsang pelo, o qala ntoea ka ho re: U liha nguan'eso! Yuale he ba loana ka matla haholo ho fihlela ba batana maoma holim'a lihloho.

Mali a tsuang moo a bitsoa: "Tse khunoana." Eka ba ke likhomo.

67) *E bona mahe, leraba ha e le bone.*

Nonyana e chehiloe ka leraba monyakong oa ntloana ea mahe ao o a ratang. Liphoele tsa leraba ke tse

tšesanyane tsa bolitse bo khethiloeng mehatleng ea likhomo ka ho bapisa 'mala o tšuanang le oa ntlo ea nonyana ha'moho le yoang bo e teetseng hare.

Empa ba bang ha ba ke ba ohla lipheete tse tšuanang le ntlo le yoang, ha nonyana. 'Me leha e b'e ka tseba ho li bona ka mahlo, ha e li khethe ho litlhokoa.

Ha nonyana e fihla monyakong oa ntloana, e mohopolong o le mong feela, oa mahe, kapa bana. Mahlo, pelo, kelello, li memiloe leratong la bana feela.

Bona he! Monyako ha e kena, e fetela ho bana, e s'e tšueroe leoto le lesesane la eona ke leraba. 'Me leha e etsa mafolo-folo le matla, o tloaka, e bokolla, e hlaba mokhosi, ha ho thuso; e matsohong a mong a leraba! Empa mohlomong ka lehlohonolo, e ee e phochole lerabeng le e tšuereng leoto. Ke tla re'ng, nga ho motho hlalosong ea ka? Tsela ke efe teng, hobane Maele ao a bolela eena. Senokuane se bona likhomo sakeng, 'me ha se li tsuetse pelo, se fokola kelello hore se be se sitoe ho bona balcbeli ba se laletseng monyako. Thatong efe e hapileng pelo yualeka batsuali leratong la bana, *leraba* le teng, *sefi* se teng, *lenkuane* le teng qetellong, le *lengope* le cheketsoeng maoto a sesenyi.

Takatsong ea lerato le lebe, maikutlong a mabe, liketsong tse mpe, le lipolelong, le menahanong e hlahisang merero e khopo mahlong a batho le Molimo, ke re:

1 Sakeng,	6 Liketsong,
2 Thatong,	7 Menahanong,
3 Takatsong,	8 Mererong,
4 Maikutlong,	9 Talimong,
5 Lipolelong,	10 Metsamaong,

Ho tlōla hona menyakong eona eo, ka tlung, motš'ho ho na le se ratehang pelong eo, se e hohetseng yualeka nonyana ha e hohetsoe pelo, le kelello, ke lerato la bana. Empa bona tlas'a maoto a hae! Hase yoang, ke leraba. Re lesa re bona! Hobane, moo, ho na le motho kamong. —Maele ao a hlokomeloe; a maholo.

68) *U nyolohile, o nyolchile, ba nyolohile.*

Ea nyolohileng, ke eo eitseng tlaleng a ya batho ba bang; kapa, ea ileng a utsua. Hape, ke ea seng a ke ke a fa e mong liyo, leha a li tšueru! Tlaleng e kholo ea

ntoa ea Seqiti, be bone morali oa moruti a fepa banna ba habeli, ba fumanoeng moo ba lihiloeng teng ke mosarello. En'ere, h'a ba fepile, ha liyo li ea ho feleng, e mong a hulela pitsana ho eena, e mong le eena a e hula yualo; mohlomong liyo tse ka pitsaneng li be li tšolohe haufi le molomo oa ntja e ikemetseng pel'a bona. Eitse hoba mong a bona a la bone ba etsa hoo, a ba lebela ha ba e-ya. Ke ho nyoloha hona hoo ho kileng ha etsoa ke banna bao.

Ke ho re: O tsuetse pele bobeng boo a bo tebelisoang ke tlala maikutlong a seng a sa alosoe ke letsualo le matla; maikutlong a seng a sa setsa letho.

69) *Ho ngalla motšeo (oa ntlo).*

Ho qomisoa mokhoa o motle mosaling ea sa keng a ngala mohla phapang. Leha pelo e le bohloko, a le mehoabali ea monna (maqeba), ha a ikutlue tšuanelo hore a tumise tsa ntlo ea hae ka ho thoba ho tla qabanya monna oa hae le baholo ba hae ka tsa ntlo, tse neng li ba lekara ba le bang, ho se tšuanelo ea ho li phatlalatsa har'a batho le litsebeng tsa batsuali. O ngalla tlung ha hae; ke ho re: Leha a hloname ka pelo bohloko-hloko, 'me a lla, a sisa pelo, ho le yualo, o sa hlompha monna oa hae, o tšabana le lebitso la hae le la ntlo ea hae litsebeng tsa mahlasoa a mang; ke mosali ea bohlae. Empa ea ngalang, eena o pepesa bohlasoa feela! Athe ea hlonaphang tsa ntlo ea hae, o makhetho, oa ithata, o na le hlalefo, 'me le eena ka sebele o ea o ithonepha, 'me le hona, o hlonepa batsuali, o namola liphapang.

70) *U se k'a khahloa ke none e hlotsa.*

Ke ho re: Ho hlotsa ha eona, mo'hlomong, e s'e le sebopeho, e se tloaetse; e holofetse bonyenyane; 'me leha ho le yualo, ke eona e sieang tse ling kamehla palehong ea tsona. Ke Maele a bonoeng ke ma-Kaota, batho ba neng ba phela ka liphoofo.

Phehella tseo tse ling, leha li hloka lešuo le u kholisang hore u tla li tšua.

U se k'a nahana, 'me ua khahloa ke ntho eo u sa tl'o ba lehlohonolo mohlaleng oa eona, oo u o latetseng.

U se ke ua khahloa ke boinqomiso ba mofihli, 'me na

furalla motsualle oa hao oa mehla e mengata e fetileng. Hobane moo, ho tla etsahala ho uena Maele a reng: Thuta boholo ea roba; ke ho re: Ho thata ho motho oa lilemo ho ikopanya, kapa ho ithuta seo a sa kang a holisoa ka sona bonyenyaneng; yualeka rona ba-Sotho ho le thuto tse fihlileng morao le-Sotho.

U tšepe lehlahare la tšimo eo u e khathileng ho e-na le mehola e rorisang, etc.

71) *Serohe ze hahuo, phiri e yele.*

Kakaretso ea hlaloso le motheo oa eona, ke ho re: Bohlale bo hlaha morao ho kotsi, kapa tsietsi.

72) *Ho bokuo ea shueleng, ba shueleng.*

(1) Ho tletleba (ho luma-luma) ea entsoeng habotšuenyana ke bao a ba etselitseng lithuso tsa hae, ba ka beng ba e-na le sebaka sa ho mo khahlisa ka liketso tsa bona, ha ba ne ba rata, e be ho mo buseletsa khalapa. Ho thoe: Mohla a shueleng, mohlang oo, ho ea hopoloa liketso tsa hae tse ntle, ebe hona a rorisuoang ka lipolelo tse phahamisitsoeng.—(2) Ho bokuo ea shueleng. Ha ho tšuanelo ea ho rorisetsa motho liketso tsa hae ka lentsne litsebeng tsa hae.

a) Ha ho ka ba yualo, thorisong tsa hao, eka hoya u kuetletse eo u mo rorisang lerumo likobong. Hobane ka tsona, lekunutu la boikhohomoso le nyenyetsoa pelong ea hae ho mo abela liketso tsa boikhohomoso.

b) Mohla thorisong tsa hao, ke mohlang u kenyelitseng eo u mo rorisitseng metsi ka moeli.

c) Empa he, Ue! Ea bokuoang le eena a boke, a le-mohe; hase *serurubele*, se eeng se ichese leboneng, se ipona (mokhoa) moo se thahasellang (nyakallelang) leseli la lona.

d) Hase *lekhuaba* la tšōmong, le neng le phonyoheloe ke khora ea lona, hanong, haufi le 'metso, ha le thahasellela lithorisong tsa phokoyoe!

e) Ha ho rokoa motho sephiring, teng, ho lokile ho fetisa pontšeng ea hae.

Ha e le litsela tsa *ahē* (danki) mo-Kuena, mo-Fokeng, mo-Taung, motho oa 'ma-Molefe a Sebili, mo-Khatla, etc. Tsena ke liteboho, 'me ke lisele, ha li balloe thorisong; ke

tsa kamehla, tse lebelloang go mang le mang, ka tsela tsa tsona, motsotsong o lokelang. U be seli (hloko) hore u se timelloe ke liteboho ho ea tšuneloang ke tsona.

73) *U na le muonatso.*

Lintho tseo u li tšuarang li hle li onale (senyehe) ka pele-pele.

Mohlomong hoo ho tsua bohlasoeng ba moughali oa liphahlo.

74) *U se 'na u re: 'M'ao o motle u le mong.*

Leleme la hao le se n'o nyelisa bohale ba marena a mang, leha u sa a tšabe.

U mohale haeno feela; bohale ha bo tšele noka.

Kae le kae, bana ba liotloana ba tšepisa beng ba bona, ha ba iteta lifuba pe!'a bona.

U se k'a ipona bohale ho ba bang; ba ne ba setse kae, ha u tla ba siea?

Se n'o sasa ka letsoho mohla u ipapisitseng le ba bang.

Bona! Otloaneng sena, le sane, le seno, ho na le bo ha mang, ha mang, ba u shebelang tlasana. Bohale, kapa bohale, etc., ha bo phehoe ka pitsa e le ngue.

Lehala:

Mōna:

K(q)otho:

Moqholo:

Lehoha:—Lentsue leo ho leng thata ho le utluisisa morero oa lona, likabelong tsa lona, ho e-s'o bonahale ketso eo le e latelang, moo le e supang.

Lehala=Khalefo, khalefo ea ka mehla-mehla. Kaofela mantsue ao a maue a kaholimo, a emeroe ke la bohano le a qetellang katlase; ke lona hloho ho a laolela mesebetsi ea 'ona.

Ho supshoa ka seo leseli la pono ea rona, le re bontšang moo maikutlulo a e mong a sekametseng.

Lehoha kapa leqholo=Mokhoa oa eo, ka lipolelo le ka liketso, a lemanang liphapang har'a ba bang.

Hape, eo lehoha le mo kenyang ho tseo ho sa hlokeheng lebitso la hae ho tsona.

Hape-hape, ka tsela e ngue: O qetoa ke lehoha la ho fana, leha ho bonoa hore liyo ha li sa lekane ho fanoa. Kapa leha ka lefu le mo yang, a lokela ho khutsa a sa

bue, leha ho le yualo, o nts'a bua, ho hana lehoaha la lo bua.

O yele, o khotše, empa o qenehetse liyo, h'a suthe pel'a tsona; 'me le hona, ha li tsue ka lenala (thata le tsona), ho hana lehoaha qotho (khonatha).

75) *Ba mo roka mahloana naketsana.*

Ka ntle ho thaka ea leiblo e bonang, ho baloa ho nakeli mebala e mene e teetseng mahlo hare. Maele ao a hlalosa haholo hantle tse e leng tsa balaoli.

Kathoko ho moo ke ho re: Eare a le teng, ba etsa sea a sa kang a ba lemoha ha ba etsa, e le mabapa le eena (pel'a hae).

Ba e-ya a le teng, ba mo tima yualeka ea leng sieo ho bona, etc.

76) *Ea u re: Lia fula.*

Ea u re: Lia bo ya!—Nga e nguc, maele ao ke merero ea ntoa, ea eo ho thoeng, a flose likhomo maboelleng. Empa haholo a bapisitsoe le likhomo tse batlileng li yeoa ke lira, tsa mpa tsa phonyoha; yuale leha li fula yoang, li fulela beng ba tsona.

Se supshoang ke maele ao, ke ho phonyoha ha motho kotsing ea bophelo ba hae; yuale maele ao a hlaha ka ea neng a rata ho timetsa e mong.

77) *A b'a ile ba ha rakokone, ha u ntše rakokona.*

Tsa masholu. Bala Tšomo e reng:

Bofutsana bo ya kobo meaparo.

Bofutsana bo naka limaripa.

Hlaloso e phetheha hantle ka bolavli.—Ho feta moo, ho thoe:

Mofutsana ke sekolokoto (bochitja) se le seng feela, yualeka khomo e ripiloeng (khaotsoeng) manaka, kapa, e chitja. Eena ekaha o n'a spere maruo, empa a fothotsoe ho eena yualeka mahokelo a kobo.

Maele a boiteielo ba mofutsana.

78) *Li noele mahe, ho setse likhakella.*

Hlaloso e phetheha hantle ho balaoli.

Ho feta moo, ke ho re : Re fumane ho yeloe, ho felile, lipitsa li setse li le feela.—Makhomo a hapiloe, masaka a setse feela a neng a fupere lihomo.

Matlung ho phabliloe, matlo a setse e ka mahaha feela le yualeka tsona likhaketla !

79) *Phiso (mefiso) li omile methalali.*

Hlaloso e phethela hantle ho balaoli. Empa ho feta moo, ke ho re : Re bona ka methalali mafisong hore ho n'o yeloa ho 'ona ; 'me le eona e setse e omeletse, ke pontšo hore, ho motsotsoana ho yeloe, ha qetoa.

80) *Monyemo. Eo ke seyela thoko.*

Batho ba bang ba teng ba sa tloaelang ho yela mahlong a batho ba hang (pontšeng), ke bao ekang menyemo. Khale e ne e le sesomo ho monna e mong le e mong, ea sa kopaneleng liyo tsa hae le banna ba bang khotla. Hape, teng, e n'e le moo ho blahloyoang ke banna basali ba sa tsebeng ho pheha bohobe kapa yoala ho monate, le ba phehang masutsa (butsuitse hantle).

Bohobe bo motoho kapa hlama, bo sa butsoang hantle, ho n'o thoe, ke *mophara thethana*.

Ebe ho suabisa mophehi.

Mosali ea neng a lemoba hore o phehile hampe, ha liyo tsa monna oa hae li latiloe ke moshemanyana, o n'a inamolela ka ho re, ha ho liyo. Hobane o n'a tseba hore liyo tse yualo o tla fepa monn'a hae a le mong ka tsona h'a tlil'o robala ; le kantle ho moo, monna a ke ke a ba a robala ka tlala, hobane khotla ho isoa liyo tsa banna bohle.

Ba-Sotho ba khale ba ne ba thusana haholo khotla ka liyo tse isoang teng. Haholo-holo mokhoa oo oa e-ba molemo ho baeti ba se nang metsualle motseng oo ba phirimetsoeng ho oona. Ba ne ba fumana liyo khotla, esita le ho robala teng, hobane le hona ho a mang makhotla, ho b'o fihleloa mekhoro, le, kayeno, ka mekhoro ho sa le yualo.

Tabeng tsohle tsena, seyelo thoko o sieo.

81) *Li naoa (li nelo) ke metsi a pula feela.*

Likhomo:—Ha pula e ngata e e-tla, leha e le sefefa sa sefako se etsang sekholo, beng ba likhomo ha ba ke ba nahana ho se hanela ho li kolobisa, ka ha ba hloka matla ao, leha ba ne ba ka rata. Maele ana a hlahisa litsebeng tsa lira tse hopotseng ho hapa likhomo.

Mohla Moshueshue a bloang qhobosheane ea Sekonyela, bara ba hae, Masopha le Selebalo, le motsual'a bona Mafa, le makhotla a ba setseng morao, eare ha ba sisinya lerako khorong, le ba-Tlokua ba le ka nga e le ngue ho lona, ba-Tlokua ba hlapanya Mokotjo, ba re: Le li bapaletse (likhomo) li naoa ke metsi a pula feela. Bara ba Moshueshue ba re: Ha e sa le tsa lona kayeno, ke tsa rona!

Beng ba likhomo ba bontša ka Maele ao matla a lipelo tsa bona ha ba li boulela. Ba atisa hape ho re: Re tla li shuela.

82) *Ba ba hatisa masepan'a manamane.*

Ke bolokue, 'me ke ntho e thellisang ho mo lihela fatše, ha a bo gatile. E le ho re: Leha ba kile ba rora ntoa, ha ba ka ba tiea ho cona, ba hlile ba lihloa fatše, yualeka ea lihloang ke bolokue boo maoto a hae a theletseng holim'a bona.

83) *O teane le pela li falla.*

Ke ho re: Hase ntho e kileng ea etsoa hore ho teane tseleng le lipela tse fallang. Ha ho ka ba yualo, e ka ba mohlolo o hlolang batho. Hlaloso e phetheha ka e reng, motho ea yualo eba o ikuketse, kapa o ikholetse mokhoka khuale, kapa lenoho-noho, ke ho re: O itse, o buisa motho, athe o buisa ea kang lehlanya, o mo tone tse mahlo, o leka ho ipapanya, ha a thuse letho.

84) *Ea se nona le tlhako.*

Ho boleloa khomo e nōneng haholo ho fihlisa tlhakong. Ke Maele a tšepelang ho paka monono oa khomo ho fetisa se ka boleloang ntle ho oona.

- 85) *Ho ea cha khong, ho sale molora. }
Ha e-cha khong, ha sala molora. }*

Ketsahalo ea ntoa e kholo, ea peiso e kholo, le ea pina (mokobane), etc. Khong ke sefate, ntho e kang e matla, sea cha, se fetohle molora. Ke ho re: Ea tla hlōloa, kapa ea hlōtsoeng, o yualeka molora o fetotsoeng lefeela ke mollo.

Hape-hape, ke ho re: Eaba mosebetsi o matla haholo o tla etsoa. Hosasane, ho ea cha khong, ho sale molora. Ka moso, ho ea cha khong, ho sale molora. Ho supshoa bothata-thata bo sa ea etsahala.

- 86) *E kholo e nyane.*

Ka ho babatsa—Ba tsetsellane tabana e nyenyane, ba ne ba sa tšunanela, yuale e fetohile e kholo ka baka la lipuo tsa bona tse sa kang tsa khaotsa. Re ne re re, ke tabana e nyenyane, empa yuale e se e le kholo.

- 87) *Bo tšōloa bo chesa, bo tsoha bo folile.*

Taba li bohloko, li boima hoza yuale, empa hosasane li tla tsoha li se li se boima haholo.

O halefile, empa hosasane o tsoha a kokobetse, etc.

- 88) *Kea itlhatsisa bo 'manketjoane.*

Ke ne ke lapile, ke se ke e-ya tse mpe hore ke phele tsietsing eo ke neng ke le ho eona. Yuale ha ke phelile, ke fumane liyo, ke tla ya hore ke khofe bo 'manketjoane, liyo tsa ka tsa pele-pele, etc.

- 89) *Ke setse ke otlā (ke tea) ka sephepha.*

Sophepha ke setsibanyana se boea, seo tlaleng ea kuae, e eeng ere ha e kile ea sikilōa, e tšeloe har'a boeanyana boo; ke moo mong a sona a eang ho 'na a nkha teng (fofonela), ha a nyoretsoe ho tsuba. Lentsue leo, ba bua ka lona tabeng tsa ho felloa ke tsa bonna.

- 90) *Ha li behane manale (manalela).*

Ke peisong ea likhomo. 'Me ke ho re: Moo li tlohang teng, li tlohele mahong, hobane ha ho se yualo, tse

tlohileng morao ha ho kamoo li ka hlolang li fihlela tse tlohileng pele. Ho ntse ho le yualo le hona peisong ea lipere.

Bakeng sa batho, ke bolela feela tsela tse peli.—Ha u itse tso, u tsamaea, ke tla u fumana, u ke ke na makala ha u sitiloe ho mo fumana, kahobane o tlohile pele (manalela).

Taba ea bobeli. Ha u itse: Tsong le qala ho ya, kea tla etlare ha u belaela hore ba tla u yuetsa: Ha li behane manalela! Tsie e kolloa mahong.

91) *Ntjana peli ha li hlōloe ke phokoyoe.*

Re ke ke ra re, *Sebata*. Ke lebitso leo re tšuantšang morena ka lona; 'me har'a libata, re bolela tau le nkue:—Litaba ke mebala e metle, e mekhuali, bo lipatlo, le hona bo manguerere.—Likobo tsa libata, tse fihleloaug matlung a morena, ke tse yualo.—Likobo tsa liphokoyoe le lipela, li nehoa bitso la likobo tsa *libata* feela, kahobane li maro le tsona. Empa tau le nkue, ke hararo: borena, maro, mebala.

Ha re re: *Sebata*, kapa, nkue e shua le mebala, eba re bolela morena.—Hape, ha re mo lumelisa, re atisa ho re: Oah! *Sebata*.

92) *Lehlaba-phieo thak'a ba banyane.*

Lehlaba-phieo o ila moyalefa. Ho itse ka khopana (qabana) bonoa, a emela e monyenyan, a eka sephaka, a hlaba e moholo phieong!

Ho itse ka khopana bafe, lehlaba-phieo a eka sephaka, a hlaba e moholo phieong!!

Ho itse ka khopana bana=e sa le lehlaba-phieo, o eke-la e moholo sephaka!!!

Lehlaba-phieo o hlokisa bana ba hac setsualle, mohla le eena a shuang, ba ea hlekoa-hlekoa kahohle ke bohle (e bona mahe, leraba ha e le bone).

93) *Mo.losa-ngaka.*

E mong, ha a lieha ho lefa ngaka e mo phekotseng mohla e ba tsamaetseng, a thohothetsoe, ha e le hore e mo khatoh, a tle a nahane seo a tla se etsa, leha e le

hore a time khalefo ea ngaka, eba o e etsetsa tšepiso ka leqheka (thetso), boinamololong, ka ho re: Ke na le khonguana horeng, hoya ke sa tšuaroa ke ho lema, ke ne ke ea e lata kapele. Litšepiso, leha e se tsa bongaka, ha li etsoa boinamololo, li bitsoa: *Motlosa-ngaka.*

94) *Lesholu ke le tšuroeng.*

Ke ho re: Ka ntle ho tsebo le bopaki bo tletseng, ho se ke ha nehoe motho bitso leo, leha ho belaeloa.

95) *Re se ke ra qabana ka none ea letueba.*

Linone li atisa ho tšuaroa ke lekhuekhue, tjeka lipoli. Ha e yeoa ke lekhuekhue, e tl'e sitoe ho balehela litsomi. Mohlomong e tsekoe ke ba babeli ba e bolaileng. E mong o re, ke eena ea e hlabileng, e mong le eena yralo. Empa taba-taba ke ho re, ba ka be ba sa ka ba e bolaea hore ba be ba e tseke yualo: Hoya e ne e sa yeoa ke lekhuekhue! Se e bolaileng ke lekhuekhue, hase bona ba babeli. Yuale hlaloso ke ho re: Re se ke ra qabana ka lefeela nthong e sa etsoang ke rona.

96) *Tlalo la motho la le thakhisoe fatše.*

Ke ho re: Ha ho motho eo ho ka thoeng, o shuele feela, ha e se hore o loiloe ke e mong.

97) *Kayeno re qatile ka lehluele.*

Matsoho a batho ba buuang khomo a ba mafubelu ke mali a eona. 'Me ha ekare hoya ba tlobotse ba buua, moitlamo (moqato) oa phochoha, o tla o busetsa ka matsoho a mafubelu ke mali. 'Me ka mokhoa oo mali a ea 'n'a sale a le mafubelu moo menoana e neng e tšure. Ke ka hoo ha ho thoe: Re qatile (se-Taung, re tsotile) ka lehluele. Hlaloso ke ho re: Kayeno re hlabile, re na le nama.

98) *Ke le bone la moepa o moholo manyoloha thaba.*

Ke ho bolela mahlomola-pelo ao motho a fibletsoeng ke 'ona ho se se mo lokolang ho 'ona. E le ho re, ke moepa oo a ke keng a o nyoloha.

99) *A fihla moo ho thoeng: Motho o tsua ho kae?*

Ke moo a ratoang haholo, moo a hlokomeloang; moo hape ho fihla ha hae ho thabetsoeng. Ha ho ka ipolela le eena, o re: Ka fihla moo ho thoeng: Motho o tsua ho kae?

100) *O ba yellelitse.*

O ba etselitse bolotsana hore se sa bona se mo atele ho fetisa bona. O ruisitsoe ka se lahlehetseng beng, mong e s'e le eena. Maele ana a sebelisana le a ho sibolla, a tle a siteletse (imeletse) ho re: O lehlohonolo, hobane o atetsoe ho fetisa mokhathala oa hae.

101) *O ntšelitse malokobe ho bona.*

Ea utluisitsoeng bohloko, leha a sa ka a araba ea mo utluisang bona, hamorao o bo ntšelitse ho sele. O tšabile lehala, a ea moratheng.

102) *O b'a re bone mafalo-mabe.*

Ho hlokomeloe polelo e reng: Ba falola mehlaleng ea rona kapa kapele ho rona:

a) Ba re potile kamorao, 'me ba re senotse sephiri (kaketso ea hohle ho patiloeng).

b) Sephiri sa rona se pepesitsoe pontšeng ho bohle-bohle.

c) Ba re bone *mafalo-mabe*. Boitelelo: Seo re 'nileng ra se ke ra rata hore ba se fihlele, ba se bone, ba se tseba.

d) Kayeno se fihletsoe, se bonoe, se tsebiloe, ho bonoe mafalo-mabe.

103) *Ya liyo tsu hao pallahali.*

U fua karabo ke eo u mo fileng liyo, eare e tloha, na mo komela (omanya), ke nakong eo a li ngalang, ka ho ikutlua li theobela maleng hampae ka likomang tseo u felehetsang ka tsona liyo tseo u mo fileng. O ea ka pelo bohloko, o itlhotlhora matsoho, o ea li ngala, o re: Ya liyo tsa hao pallahali, nguana, liyo li yeoa ka mosebetsi, ere u tla ya, u ee masimong.

O u neha lebitso la *pallahali*, kahobane, eitso ha a amohela liyo matsohong a hao, ua mo hopotsa tseo u sa kang ua mo leballa tsona, mohla a u timileng nama le mochahlama, etc. O u holisetsa lebitso leo ka baka la lipuo tseo u mo komelang ka tsona, hoya a e-ya, u mo file ho ya, o re: U pallahali (palla e kholo).

104) *U khuaba la maria.*

Maria, makhuaba a etsa papali selomong e tšabelang eo a sa e etseng hlabula. Makhuaba a itšuarella ka menoana lekalanyaneng le fokolang la thupana e holimo selomong, eba a phetsoha, a iteketlisa hloho e thulametse tlase ho selomo (hlehlelinguane).

Ka mokhoa oo, makhuaba a etsa ka ho sele ho mokhoa oa tlhaho; ka baka leo, ho thoe: Motho ofe le ofe ha a kuenehela taba tsa hae tse se nang koli, eba o phetsohile (tlanamile) mokhoeng oa 'nete, oa tlhaho. Motho o bopetsoe 'nete. Ea khutlelang tšepiso tsa hae, eba o phetsohile yualeka khuaba la maria. Ha ho le yualo, o leketla yualeka lona, empa eena selomong se bitsoang *Zeshano*.

Khuaba la maria le etsa ketso e tšosang ba le bohileng; ho ka hoyane lea phochoha lekalanyaneng la thupana, le oele tlase ho selomo.

Ka mokhoa oo, Maeleng ana ho bontšahala hoba, ruri e sa le le ba-Sotho ba khale ba ne ba supe hoba *bokuenehi* ke selomo seo ea bo etsang a iteketlisang ho itihela ho sona yualeka khuaba la maria ha le etsa *selomong*.

105) *E mo qhomile.*

Khomo ha e tsuala 'moella (ka selemo se seng le se seng), kapa perc, leha e le nku, kapa poli mafahla, eba e qhomile mong a eona. Mong a eona o lehlohonolo ka ho ata ha ntho ea hae, le eona e lehlohonolo ho ateng ha leloko la eona. Ho yualo he. Ea hlaseloang ke tiala ka lilemo tsohle, le teng ho thoe, e mo qhomile. Athe ba bang ba qhongoa ke lintja tse bohale, le lipere tse hlaha, leha e le tse lebelo, etc.

106) *Hosasa ho sang, u hlo u gate, u tiise.*

Tšokelo: Moqato=lelokeletso la tšcha, le theosang, le

boela le nyolisetsoe ho ea tangoa sehlo-holong le malokeletso a m^r beli a potisoang letheka la motho moo le tangoang le ao ka ho sungoa feela pakeng tsa 'ona le sehlo-holo sa motho. Mosebetsing o matla leloketso leo le atisa ho phochoha. Ke tabeng tsa ho phochoha ha lona ho nong ho thoe, ba buang khomo ba qalile ka mali (lehluele). Yuale ea reng ho e mong: U qate, u tiise, o ea mo sokela. O re: Hosasane, kapa ka moso, u ea yara boima, ntoa, mohobelo, peiso, etc., etc. Ha batho ba lelekoa ke ntoa, leloketso leo le atisa ho phochoha mokhathaleng oa paleho.

107) *O ile le khonguana holimo.*

Ke ho re: O thetsehile, o re ekaba...athe o kakatletse lehaha.

Ke ho 'ona Maele ana moo ho thoeng: O lebeletse fifi le 'moto, e le ho re: O lebeletse lefeela. Lefing, e buse: Ke hoya letho le le teng har'a bona. O tšepile moo a ka beng a sa hlola a tšepile.

Maele ao a sebelisana le a reng:

O tšepile mohal'a sa le'o—O tšepile mohale ea leng sieo.

108) *O ikanya menoana.*

Moo ke ketsong tsa bana. Ka 'nete bana ba banyenyane ba anya menoana yualeka ha ba etsa matsueleng a ho'm'a bona; 'me hona hoo ho tseyos ke bohle. Ke ho re: O hopola yualeka nguana, o na le bootla ba nguana, 'me o bua yualeka bana.

109) *Hoya Hoyane.*

Lintho tsa hao tseo le tsona e leng liyo tsa hao li u senyelitse, likhomo, lipere, lipoli le linku, etc.

110) *Le molato lea itsua (lesholu).*

Meitatolo boikarabelong ba mano a lesholu ke marapo a le tlamang matsoho le maoto. Ke moahloli setulong sa likahlolo, ke teronko ea leleme la hae, le leraba maqailaneng a maoto a hae. A re makaleng! Lesholu, ka ho tseba molato oa lona oo le ahloloang letsualong la lona, le hle le itsuare liketsong le lipuong tsa lona tje-

ka ha re se re ngolile hoba khomo e tšuaroa ka linaka, motho o tšuaroa ka lipuo tsa molomo oa hae.

Ke lesholu, 'me le ka leleme la lona, lea baleha, leha le sa lelekisoe, hobane liketso tsa lona yuale, pontšeng ea lona, li tšwana le sera sa lona, lea li balehela.

Ke lona ka sebele monakoli, a baleha a sa lebeloe ke motho. 'Me hape, leha ho boleloa ka taba li sele tse amanang le koli ea hae, eba o thonkhoa pelo. O tšwana le molumeli ea thonkhoang sebebe sa sebe sa hae ka lithuto tsa Lentsue la Molimo molomong oa moruti.

Le molato lea itsua (ikahlola).

Ba bang ba melato ba itsua ka ho inyatsa ka lipuo le ka pelo, ha re: Ke fositse, kea inyatsa, 'me ke qela tšwarelo. Empa lona lesholu, le boleloang Maeleng ao, ha le itsue (ikahlole) ka mokhoa oo. Lona ka lipuo le ka pelo le patile koli ea lona haholo, 'me empa letsualo le tšaba lipuo tse mabapa le koli, moo eba le thonkhoa sebebe. Monakoli ha a itebale, e le ho re, letsualo la hae ha le mo fe tsuea (phomolo). Ha a se a le yualo he, o teronkong, hobane o tsietsing, o tlamiloe matsoho le maoto, ke seboshoa, 'me lebitso la molisa oa sona ke Tsualo-le-lebe! ke ho re, bosiu le motšoare, o makaqabe-tsing a letsualo le lebe.

111) *Ka fumana H tonositse.*

Ho boleloa likhomo tsa lira tse hapiloeng ka bonolo; kapa eng le eng eo motho a e fihletseng ka bongata haholo, e le pepeneng ea hae; ka lebitso la ho tonosa ho tla utluisisa bohle ka ho tseba ho fokola ha tse beng li tenoa khale ke ba-Sotho, ea neng a inama a tonositse kapele ho ba bang o'n'a suabisa mahlo a bona hang-hang. Eka ke hona moo Maele ao a fumanoeng teng.

112) *Ka fihla, a fihla.*

Ka, a, ba fihla moo ho thoeng, motho o tsua kae?

Ke ho re: Ba fihla moo ba ratoang haholo-holo, ho le yualeka eka ba ne ba setse ba lebeletsoe hlolobetong. Le tsua ho kae? khale re le luma, 'me re ngongoreha ke hlolokelo ea lona. Eka ho rialo, u ka re'ng, uena?

113) *O hloahloa; o lehlohonolo (leseu).*

A hloloheloa (a thohotheloa). Eka ho nantšitsoe ho re: Ere kahobane o etsa seo e leng khale a emisitse ho se etsa, takatso ea ho etsa e rothetse pelong e thohothetsang matsoho ho etsa, kapa maoto ho tsamaea.

114) *Malao o tsua ntlo-khoho, o ea ntloaneng.*

Ke oo he mokhoa oa ho loantsa mabollo, o qalehile moreneng.

Molekan'a ka, ka tsena ke hlakisetsa le tsa hao tseo ke li balileng Leselinyaneng, bakeng sa lona lebollo, ha u itse le ke le tlololloe ke batlamuo ba lona. Ba bino lifela, ba rapele Molimo, ba bale Lentsue la oona.

115) *A mo kuetlisa feela ka leleme.*

Mokuetla, phepa e tšuen yualeka choko, oo ba kuetlisang (tlatuang) lithebe ka oona, le tsohle tse hlakisoang 'mala, yualeka likhohlo, etc. Ho motho, eba ho re: A mo hlatsua bobo boo a qosoang ka bona ka ho bo latola ka boomo ka leleme.

116) *Leleme ha le na malokeletso, kapa khole.*

Hoo ke boinyatso ho ea keneng tsietsing ka lipolelo tsa leleme la hae tseo a li buileng a sa ka a imamela hantle. O re: Hoyane o kil'a lemoha kotsi e mo hlahetseng ka lipuo tsa hae, a ka b'a il'a lokeletsa leleme la hae pele ho lipuo tsa lona, a le tlame hore le sitoe ho tlōla-tlōla, le bua kahare ho melomo ea hae.

O re hape: Hoya le na le khole, o n'a ea le fasa ka eona, le se ke la pheta la bua tseo le mo kentseng kotsing ka ho li bua-bua.

117) *O leme le mokhaba-khaba.*

Leleme le buang haholo, le lelelele, le bolelang tse sa reng: "Mpolele."!

118) *A shuzhla ka hanong.*

Polelo tse telele tse hlabang habohloko-hloko, tse kang tsa lehlanya.

119) *A feta, a qegekisa pholoan'a tonana.*

Ho supshoa boima ba eona bo e sitisang, ho matha ka bobebe kapele ho ba e sotetsang moqeqeko, kapa ho qegekisa; ke boima bo ipakang.

120) *A bo rokolla sehlotlelong.*

A bo rokollela linkhuaneng. A bo arolela linkhuaneng tse nyenyane tse ngata, ho tlolia ho e kholo e le ngue, kapa li le peli. Phokoana ea poli le ea nku lia rokoa, lia rokolloa. Ha ho le yualo, ha re ea ka tseo, ho rokolla ke ho thibolla ho nong ho thibeletsoe bakeng se le seng ka morero. A bo rokolla linkhuaneng kapa mafisoaneng ke ho re: A bo thibella kahar'a mafisoana a mangata a manyenyaue.

121) *Tšela le tlale.*

Hlaloso: Tšela yoala, lefisoana le tlale. Ke Maele ao ba somang boiketlo ba manoa-yoala ka 'ona moo ba noaug teng, moo hape ba fihletsoeng ke kotsi kapa eng le eng, hoye ba sa re: "Tšela, le tlale."

122) *Ba ba chachakela, ba ba nyanyakela.*

Ba batlisisa hohle. Ha ho boleloa ho chesoa ha metse, ho thoe: Ba e chachakela; ke ho re: Ba e chesa kaofela, kapa ba ea le eona kaofela, ha ba e chesa leha e le ba rutang, ho ka thualo.

123) *Ha a li halikela ho li ya (lipabi).*

U ka ka ua bona! Lipabi ha li halikiloe mollong ka lengetana, li ee li etse ketso ea mahlanya. Eba li etsa lerata har'a lengetana. Ling li phasolohela holimo, li tlolela kantle ho lengeta.

Li qhalana ke mollo har'a lengetana kaofela, a se k'a anela letho ho tsona. Ho nantšitsoe hore, o n'a le mafolo-folo a lehlanya. Motho ea yualo ba ee ba re: "Eka o kil'a re: Ha li'o noa!" Likhomo ha li ea metsing, mokhoa oa tsona e ba ho matha. Ho yualo he le eena ea sa li halikelang ho li ya: O etsa lerata, oa tlala, oa matha.

Etlare li yeoa ke ba setseng, eena a b'a phaphathehile, a iphile naha, kapa limenyane (lebelo).

124) *Eka o yeke a meeli.*

Masimong a sechaba, tšimo e ngue le e ngue ke beng ba eona feela ba lokelang ho e kena, ba solla har'a eona. Kantle ho bona, ha ho ea lokelang ho solla har'a tšimo ea e mong. Ho thoe: Na eba o kenya'ng ho eona, leha eba a sa utsue? Lebitso la ho lekola masimo le akaretsa le hoo; ho bonoe: Na ha ho maoto a sele tšimong?

Mokhoa o entsoeng ho tšabisa ba bang ho kena masimo a ba bang: Ho no ho tumisoe hoba motho ea keneng tšimong ea e mong, mong a eona o ea mo kuka ka maoto (boloi). Meeling ea masimo a mang ho fumanoa likhokhuane (lithakbisa). Muele no ke ho re: Boloi bo teng meeling ea masimo. Hloho ea hlaloso ke ho re: Eka u loioe!

125) *Ke mo inetse matsoho metsing.*

Ke mo lebaletse molato, empa a phakise ho o phetha—mohlomong o mo tlohetse ruri.

126) *Ea o betsa (melamu), e be o thonake.*

Ke ho bolela tsietsi e kholo. Ha lira li hlōtse batho, li ba leleka, li tsamaea li ba betsa ka melamu, ha ba sa na le matla, ba ce ba e thole; ha a le sieo, ba ce ba e fete. Ke ho re, tlala ha e le kholo, e siisa motho tsohle, etc.

127) *Matsoho a ea tlatsana.*

Ke ho re, ho molemo ho thusana, etc.

128) *Sehoyana tlohelela.*

Keletso. Ea fokolang 'meleng, kapa seritsa, leha e le sehlotša, ba n'o itlhahanela tsietsi e nang le ho baleheloa e sa le hole, sebakanyana, etc.

129) *Tlhanola batsunyane.*

Batsunyane ke litšomi tse nyenyane, kapa lingaka tse

nyenyane; 'me ke ho re, lehlohonolo leo ba neng ba sa le lebella, la letlotlo, le hlanametse (hlahetse) ka ho bona.

Yuale ba llang ka Maela ana, ke litsomi tse kholo, kapa lingaka, ba re: Eka ekab'eba letlotlo le hlahetse bona, e le ba baholo kabelong ea bona. 'Me letlotlo leo haholo ke ha e le la mofuta oa tšebetso ea bona. Sechaba se sebetsa tabeng tsa sona le sona ka 'ona.

130) *Ntj'a se tšuarisa mohlopho.*

Ke ho bolela ea sebetsang ka bolotsana, kapa a sa ra(e).

131) *Mofuta ha o nkho e ka nko.*

Ho na le ntho tse ngata tse utluoang seo li leng sona ka mofofonela oa linko. Empa mohlankana o sitoa ho fofonela ka nko mofuta oa batho ba bohale (lehala), kapa oa ba botsua, leha e le oa mahlasoa, etc, ho moruetsana eo a khahliloeng ke tšobotsi feela ea hae. Le moruetsana o 'n'a sitoe ho fofonela ka nko mekhoha e mebe ea mohlankana ea bonyang le cena. Hoya a tseba, a ka b'a sa k'a ikamanya (ikopanya) lo cena, ke mofuta o mobe —Le ka litsela li sele, ka ntle ho ena, ho ntse ho sebetsoa ka maelo ana.

132) *Ke nonyan'a kahlamela 'molai.*

Malinyane a linonyana ha a utl'ua mokhoathatsa pel'a 'ona, eba a s'a ahlama, a re, ke 'm'a 'ona, o a tliselitse liyo tsa 'ona. Haholo a etsa yualo ha a lapile. Ho yualo ho motho ea tsietsing; o batla thuso le ho babolai ba hae le ho ba mo t'oileng, yualeka malinyane a nonyana ha a nts'a ahlamela bashanyana ba a kukileng ho ea a besa ba a ya.

Esen'ore ha sera sa hao se hoka (qeka) ka leleme le monate, ua kakamala (ua tšepa) hore ke ka 'nete. Maseneha se boi, etc.

133) *Bo maitluta ho lisa.*

Le bohloko haholo lena, ha ba le retellets'a (sokollela) ho motho ea supisoang ka lona boikhothomoso ba hae, kabelong eo a qalileng ho e tšuarisoa, tulong tsa mong a eona, ea e tlohetseng; athe a n'a le mokhoa o motle ho

eena, mahlong a batho, le tle le kene haholo pelong ka bohloko.

Ka tsela ena, Maele ana a hlahisoa ka pelo bohloko ke a busetsang molamu sefateng (mophetetsi) ho maithut'a lisa, hobane ka mekhoha ea hae e mo amohang seriti (hlompheho), o tšuanloa ke bitso lena la hae liketsong.

Athe ka tsela e ngue, Maele ana a tlahisetsoa ho tšeha, kapa ho soma mosebetsi o sa lokang oa ea ithutang oona ho o etsa.

Ho lisa hase ytho e bonolo; ba bang ba ea ho tseba, empa ba bang ha ba ho tsebe, etc.

134) *A npa khomo lenaka.*

Ke ho re: A bua, 'me a nepa litaba tse kholo tse utluhalang; tse pshesang mathe, tse sisimosang, tse sekisang meokho! Ra mo ahlamela, 'me a bua mapalesa-pelo. Lipolelo tsa hae tsa kena, tsa honyella litsebeng; tsa qhala bolutu le boroko. Li hapile litsebe le mahlo, ra mo ahlamela, re se na khopolo ea ho kualala melomo. Moea oa kena, ra oma mathe. Ke re, a bolela masakokometse (mohlolo).

135) *Moya-pele o tšuaana le moya-morao*

Eka lena le hlahile ka ho timana ha ba bang. Ea e-ba ho re: Leha u ntima, le 'na mohla ke nang le liyo, ke tla tšuaana le uena; 'me ke tyele-jela-mahlong, ke u time (se-Kone). Lentsue lena le ile la bapisoa le boiphetetso, kanthe le kantle ho boiphetetso; moya-pele o tšuaana le moya-morao.

136) *Mabele ke nguetsi a malapa 'ohle.*

Ka lena ho sa ahloloa moya-pele. Ho tšuantšetsoa mabele ka nguetsi. Hobane nguetsi e ka fihla mona kayeno; kamoso, e ngue e tla fihla mane; 'me ho ea ba yualo ho ea ho ile, ka baka la molao oa lenyalo. Mabele a yualo, ka baka la molao oa mpa. Mohla a leng sieo mona, mane a ea ba teng; mohla a leng sieo mane, a be mona.

137) *Raka le shuetsoe ke molebo.*

Le ka lena ho sa lelekoa moya-pele. 'Me ho ka thoe:

Ō tšueroe yuale. Leraka ke mokopunyana oo ho etsoang mehope ka oona. Molebo ke palesa tsa oona. 'Me he, ke ho re: Khora ea moya-pele ea maobane e shuele yualeka molebo oa leraka. Monyaka oa khora eo o ile; ho setse masuabi. Nga e ngue, ka lentsue lena, ho boleloa ea shuetsoeng ke bao a neng a ba rata, ba neng ba mo thusa tabeng tse ngata. Bao a neng a ba rata, a ba boha yualeku palesa e ntle ea bohlokoa mahlong a hae. Hape, ho boleloa ea neng a noele, a tahiloa ka la maobane; athe o tsoha a tepeletse a tšaba batho. Khueli e apohetsoe ke maru, yuale e setse lepalapaleung.

138) *Bana ba khuale ba bitsana ka mololi.*

Ke ho re: Ha u fumane sesolo, u bitse nguan'eno; kapa mofere-fereng oa ntoa, le batlane, le letane, ka ha le le bana ba monua. Leha e le morerong o sehlōhō, le bitsane ka bohlahe, le phonyohe. Mesebetsing, le tšuarisane, le thusane. E re lefumeng, le lletane letsetse. Le rerisane yualo merero ka kutluano e nang le tšepano, le ntse le ratana ho ea ho ile, ka ha le le bana ba khuale; ka lentsue lena, bana ba monna ba rutoa tšuanelo ea bona.

Khuale ke nonyana, sesolo ke seyo. Le letane, le hlokomelane, le lletane letsetse; ea seng tsietsing a hlomohela ea leng tsietsing; 'me a thuse kahohle kamoo a ka etsang. Ha u qhala likhuale moo li leng ha'moho, li tla bitsana ka meloli ea tsona. E ngue e lla mona, e ngue mane, e ngue mono.

139) *Hlaahlela le lla ka le leng.*

Lena le ka hlalosa ke mantsue a malilano a maele, ke ho re: Ntja peli ha e hlōloe ke phokoyoe.—Poho e betoa ke letšuele.—Matsohoana mabeli a ea thusa.—Letšuele le iloa ke moloi.—Bana ba khuale ba bitsana ka mololi.

140) *Ntja peli ha e hlōloe ke phokoyoe.*

Ke ho re: Batho ba babeli ba ka etsa mosebetsi o fetang oa motho ea mong; yualeka ha lintja tse peli li se na ho hlōloa ke phokoyoe e ngue.

141) *Tsie e fofa ka mokota, mokota ke morokolo oa yoang o ka ho eona.*

Ho lekangoa motho yualo, hoba a ka hlōloa ho phetha

leeto la hae, ho se letho leo a le yang, ho fihlela hore motsamai a be a ye noha. Hape-hape, motho a ka hloka matla mosebetsing oa hae, ha a se na matla a liyo. Nthong tsohle, motho a ka sitoa ho etsa letho a sa ye; kapa eng le eng e phelang, ha e na matla ha e lapile.

142) *Tsie e kolloa hong.*

Ke ho re: E kolloa mahong, kapa, ka nako e le ngue ke bohle. Motso oa lentsue lena ke bakeng sa liyo. Eaba ho re, ba ka phallang ho tla kopa, ba fumane ho yeloe, ho felile. Phuthi e tsoha ka meso e anyese. Hoa ntluahala hore ke liyong tse yeoang ke bongata; e ka ba tsa letsema, kapa tsa borena, etc.; ha ke ahlole.

143) *Mphe-mphe ea lapisu molekane; motho o khona ke sa ntlo ea hae.*

Ke ho re: U itšebelitse, u iketsetse liyo tsa hao; u mpe u se ke ua tšepa ho kopa; etlare ha ba u tima, u sareloe.

144) *Matsoho a lemisetsa 'motso.*

Ho thoe: *Matsoho a sella ho kuenya.* E ka khona motho a sebetse, a tl'a ye tholeana tsa mosebetsi oa matsoho a hae. *Tamat'a fella khotsong, a fella phat'e soba.*—U sebelitse haholo khotsong ea hao, 'me ha ua rua letho mokhathaleng oohle oa hao; u sebelitse thota (phat'e soba). Setulo se u loketseng se lutsoe ke ba morao. Mofufutso oa hao o feletse boeng yualeka oa ntja. Motso oa lentsue leo ke boitelelo le thuto.

145) *Njuan'a sa lleng o shuela tharing.*

Tsietsing u ithalehe ho eo u tšepang hore o ea u ntluela bohloko; u se ke ua shuela mohopeng. Ho lla hase meokho feela; ho hong ke ho batla thuso tsietsing.

146) *Mesa mohloune h'a fanye.*

Ea sa lebaleng, ea falimehang.—Ho boleloa hore seo motho a se ratang ho fetisa, ha se suthe kelellong ke mohopolo o etellelang pele ho tsohle tsee a li hopolang, a li lumang, a li lohothang. Ke motho ea sehlablo (seli) nthong tsa hae (ea hae), ea hloko, ea ba alolang le morui

ea letsualo le mo blokisang phomolo le boroko leruong la hae, ke mesa mohloane. Ha re hopola polelo ea Morena Yesu, e utluahatsa hantle lentsue lena: "Moo letlotlo la lona le leng teng, lipelo tsa lona li tla ba hona teng." Motso oa lentsue la mesa mohloane ke phalimeho.

147) *U ya monakalali oa kebolela.*

Ke ho re: U ya monakalali o ebotsong ke e mong, kapa ba bang. Ho entsoe uena, u kena ka boiketlo, u sa ka na sebetsa. Ke yualeka ha u fumana ntlo e hahilo, ua kena, ua phela ho eona. Kapa ua fumana ho lemilo, ua kotula feela.

148) *U ya phoqohlanaka.*

Ke ho re: U iketlile, ha u sebetse letho.

149) *Moaha moriti h'a o lule.*

Ke ho re: U ahile, ua sebetsa; empa ha ua kotula tholoana tsa mokhatla'a oa hao. Ho kotula seya monakalali oa kebolela. Mohlola-tlotlo h'a le ye.

150) *U yela khuebeleng yualaha leeba.*

Ke ho re: Liyo ha li theohle hantle maleng, ua ya, empa ha u ye lithoehelang, hobane u phela habohloko, u le matsualong ka pelo e ngongorehang, e hlerehang, khora ea leeba e sefubeng.

151) *Phopheletsane hloba se mokolong.*

Ka lena ho khalemela moqabanyi; o reoa lebitso leo ka nako eo litaba tsa hae li mepisitseng le lona. Empa hosasane ha le sa na taba, habane, ha a ka a saloa ntsoa ke lona, o ea loana, ka ha le le bohloko. Ba sebetsang baholo ka lentsue leo ke basali; le hlaha hangata likomanoeng tsa bona. Ho ka hialosoa, ha thoe: Ke moqabanyi, ea rotetsang phapang; leholo-eholo, ea tlalehang tsa bogata.

152) *U nyela leoa.*

Ke ho re: Ha u sa lumelise, eoa u nyela, ha u hao mohla u ratang ho fallala hoselo; u tla hlabisoa

liblong, ha u tšuanela ho khutlela ho eona. Mona ho boleloa ea etsang, kapa ea entseng. Ho khalemeloa ka lentsue leo ea nyefolang khotso ea hae, kapa kabelo eo a kileng a e tšuarisoa, a mpang a suthile ho eona. O eletsoa hore, le moo a eang, li na le bayi (liyo). Leoa ke lehaha. Ho thoe: Ha u tšabetse pula ho lona, e se re ha e emisa, u tloha, na le senya.

153) *Hlapi, folofela seretse, metsi a pshele, ua bona.*

Ho thoe: Hlapi, phehella ho ya seretse, u bone ha metsi a e-psha. Ke khotthatso e lekanang likhntsana, hore li sebetse ka matla, li tle li fumane seo li tla ithusa ka sona. Ba neng ba thusa ba ile; 'me ba bone.

154) *Maliba ho psha a maholo.*

Ho lekangoa ho shua ha morena, kapa ho fela ha leruo la morui.

155) *Khuahlana kholoanyane.*

Ke ea yelletsang ba bang ka mano, bolotsana, etc.

156) *Masene hase boi.*

Ke ho re, bohlale hase bokuala. E ka khona motho a hlalefele ho bona tsietsi e sa le hole.

157) *Pela ho phela e itebelang.*

Ke molao. Ho thoe: U itebele ho tsohle tse ka u hlhisetsang kotsi, tse u senyang, tse ka u amohang se sa hao; tse u atameletsang tsietsi ea tlala, leha e le ho u khanela ho shueng. U hl'u lebele haholo le lona leleme la hao.

158) *U kena taba ka sehlotho.*

Ho thoe: U araba tseo u ra tsebeng tšimoloho ea tsona; ua hla na li kena u sa imamela; eaba ua li fosa. Yuale, u hlabisoa liblong, ha ho thoe: U kene taba ka sehlotho. Sehlotho ke moriri o sa kutoang, o holileng haholo. Motso oa lentsue leo ke nyatso ho ea potlakisitseng leleme la hae, ke ho re, sehlotho ke moriri

o molelele. Ho lekangoa ka oona boikakaso ba hao. Eka u kene taba ka boikhohomoso.

159) *Mooa khotla h'a tsekisoe.*

Ke ho re: Ea fosang litaba khotla, moo li buoang, ha a balloe phoso ea hae, ha a behoe molato; ha a tsekisoe; ha a hlonameloe; ha a omangoe.

160) *U oka seso ka makhapha (meokho, kapa bolalu).*

Ke ho re: U ea ka tšobotsi, ha u tšosoa ke meokho ea motho nakong eo u tšuanetseng ho bua 'nete. Peteta lethopa bolalu, u sa tšabane le eena, o ea fola; kapa, leqeba le hlatsuo e bolalu, u sa tšabane le eena. Motso oa lentsue leo ke ho ea ka tšobotsi litabeng. (Leema). Ha ba re, u oka seso ka makhapha, ba ea u sola (nyatsa), hobane ho ea ka tšobotsi ke ho kheloha 'nete; kapa ho khelosa 'nete.

161) *Pinyane ha e senye motse.*

Pinyane ke ntho e patiloeng, e kuahetsoeng, e se nang ho hlahisoa.

Ke ketso e entsoeng, ee ho ka hlahang mofere-fero le liphapang motseng, hoyo e ka kuaholloa, ea pepesoa pepeneneng. E ka utluahatsoa ka taba e reng: Ea phunyang makunutu o hotetsa liphapang. Empa haholo motso oa pinyane ke kutsuo (bosholu), ke lebitso le fetang la lekunutu ka ho tiea.

162) *Metse e metle kante.*

Leo le tšunana haholo le taba e reng: Mabitla a matle kante, kanthe kahare a tletse ho bola. Litaba tsa kahare ho motse, tse ling li ntle, tse ling li mpe. Athe mofeta-ka-tsela o khahliloe ke meago ea motse.

Mohlomong ka lentsue leo, ho tšelisoa ea utluisitsoeng bohloko ke tsa motse, tse ileng tsa iknöhla habohloko ka eena. Yuale, li mo kentse mehopolong e mebe, e mengata. O mong e se e le oa ho falla.

163) *U hlaba khora ka sefea-maeba.*

Sefea-maeba ke meutlwa e nchocho, e mahloko ha e

hlabile motho. Ka lentsue leo, ba bang ba re: Mo-Roa o na a tholoe, a holisoa ka paballo e kholo, e ntle, qetellong a tloha khotsong ea hae. Ka mora' lilemo tse ngatanyana, mong a hae a fihla ho eena. Mo-Roa a thaba ha a bona mong a hae; a mpa a re: Ha ke tsebe hore ke tla u fepa'ng, ha ke se na liyo tse ngata yualeka tsa hao tseo u nong u mphepa ka tsona. Mo-Roa a kuka seqha sa hac, a hlaba mong a hae ka motsu, a shua; a re, o mo tlosa mahlomoleng.—Hape, ho nyatsuo ea tšollang yoala, kapa leting, hoba a khore; leha e le ea lahlang ntho efe le efe e mo atetseng; o hlaba khora ka sefe-maeba. Ho thoe, khora ea hae ke ea ra-lehlakana. Ba ea mo omanya, ba re: Se mohlolo, se molomo oa lekhuaba. O khora yualeka mo-Roa, ereng ha a khotše, ebe ha a sa hopola la hosasane.

164) *Monono ke moholi, ke mouoane.*

Ke ho re: Leruo ke ntho e fetang; e fela yualeka moholi. Motso oa lentsue leo ke ho re: U se ke ua ithorisa, leha u le morui. Hobane leruo le feta kapele yualeka moholi.

165) *Ho hola ke ho bona.*

Motso oa leo ke ho tsota, ho babatsa. Eba o bona sco u sa kang ua se'bona le bonyenyaneng, se makatsang: mohlolo! Leha e le taba e mohlolo e hlollang, ha u e-shua, u e tsota yualo: Ho hola ke ho bona!

166) *Ngaka e rutoa lihlahare, meyo ha e e rutoe.*

Ke ho re: E botsa kamoo e ratang ho eo e mo pheko-tseng; ha e rutoe kamoo e tlang ho lefshoa kateng.

167) *Tjootjo e hlomile sesela.*

Motso oa leo ke matla. Tjootjo ke nakeli e kholo, e bohale-hale, e lomang. Nakeli ton'a tjootjo ha e bolae ka mabolao. Mokhoa oa nakeli o yuana: U ka e fumana, ua e loantsa, ua e bolaea; ha u ithetsa, ua e siea moo, hosasane u fumana e tsohile, e tsamaile; ke nakeli. Morena ea amohiloeng batho ke lerumo, a qhaloa ke morena e mong, a ba a nyehela, ea lala. Mohla a nang

le matla, a loana, a hlōla eo, ho thoe: Kayeno tjootjo e hlomile sesela. Matla ao a neng a a amobiloe ka polao le qhalano ea batho ba hae, a boetse ho eena. Moyamma ha a mo qete.

168) *Tsoho la monna ke mokolla.*

Motho ea kenyang matsoho mosebetsing oo a fumanang o sebetsoa, o ipolela yualo, leha e le ho boleloa ke ba bang; ke ho re, letsoho la monna le matla: le ka tšepshoa, leha a fiblile mahareng a mosebetsi, le na le tema.

169) *Marabe o yea ke bana.*

Ke ho re: Leha u lapile, u telle bana liyo, uena u lule, yualeka ha marabe a bolaoa ke ho tsuala bana, ho thoe: Marabe mohla a tsualang, e ka khona a shue. Ha ke tsebe hore ke 'nete.

170) *Sepa leholo ke la molata la beng, motse ke kotokoana (nyenyane).*

Bafihli ba ee ba be senyo (soto) har'a beng ba motse. Ba tsetselloa (thobothelloa) le ka tabana tse nyenyane, tse beng li ke ke tsa natsoa, hoyo li entsoe ke beng ba motse. Melato eo ho sa kang ha bonoa moo e simolohang teng, e beoa holim'a bafihli, leha ba itatola haholo. Ke bona ba itelelang, ha ba re: Tse manyala tsa motse li fokotsoa ho beng ba motso, 'me li yarisoa bona! Ha ho ke ho e-ba thata hore ba ea loea, ba ea utsua, ba senya seliba; ke hamorao, ha ba se ba tloaetsoe, ba tlang ho hlonephuoa, e be ba tšuanang le beng ba motse. Balata ke bona bao ho thoeng, ba tla, meropa e lla matlere.

171) *Ea shua mahe a bole (khupa).*

Leo le bontša serapana se kaholimo. Ke ho re: Khupa ena, ha e e-shua ke tlala, mahe a tloka ea a alamang, ea a fang mofuthu, yuale a bole. E ka khona ra bana le 'm'a bana ba 'ne ba ye, leha liyo li se kaenyana, ba tle ba phele, 'me ba seile bana liyo, ba ba apese, ba ba baballe kagohle kamoo ho etsoang kateng ke baholo ba bana. Ha ho le yualo, bana ba marabe ba ea

fosa ; ha ba na litaba. Leha empa ho ee ho batle ho e-ba yualo. Tseo u nang le tsona, u li arolele bana, ha u sa ateloa haholo ka baka la bana. Athe lesoha le ka ateloa, ha e le ho ka etsoang.

172) *Khabane ha li roesane mokali.*

Motso oa leo ke mōna, mohono, mopene, lefatu. Mokali ke mokhabo oa khale, oa sefaha se neng se lepeletsoa hlohong, se hoketsoe moriring. Bahlankana ba ne ba khaba yualo, leha ba ea bonya le baruetsana. E mong ha a bona mokali oa thak'a hae o lutse hampe, ebe ha a re letho ho mo bolella, e tle u be hore basetsana ba se khahloe ke eo, ba khahloe ke eena. Ha e mong a roesa molekan'a hae, le teng a mo roese hampe, etc. Empa e ne e se bohle ba etsetsanang yualo. Khabane ha li roesane mokali. Mekōkō ha e qhuacane. Ha ho tsuonyana tšella ngue; ngue e nka sa eona, e se qathele; ngue e nke sa eona, e se qathele. Mekōkō ha e qhuacane: ke karabo ea ea neng a romiloe ho kharebe (lebitso la hlonepho), ea ileng a iponyetsa eena, a lesa thomo ea molekan'a hae. Oa ikarabela, ha a nyatscha. O re: Litsuanyana ha li sellane, e ngue ea thonaka e akhela hanong; e ngue yualo le eona. Ho qachela ke mokhoa oo bashanyana ba atisang ho ya lihoete ka oona. Li royoe likotoana, li bokelloe ha'moho, ho lutsoe ka lenaneo. Ho qale oa pele; a se nke, a se akhele holimo, a ahlame, a lelale, a se kape ka molomo. Ha a se fositse, o se neha ea mo hlahlamang naneong la bona. Eo le eena a etse yualo. Ha a le teng a tsebang ho feta hao bohle, lihoete tseo li yeoe ke eena a le mong, ka oona mokhoa oo. Ke hona ho qachela.

173) *Tsie li yana seropong.*

Motso oa leo ke ntoa ea seng. Seropo ke letloanyana la loli, le lohooang ke bashanyana, leo ba nokelang marutle ao ba a kotseng ho lona, a noketsoeng a utlua. Ere h'a patisana kahare, a qhobeshane, a lomane, a yane: ke ho re: Mofuta ha o atile, ba ee ba qhobeshane, ba loantsane. Haholo ha ba patisane moo ba ahileng teng, tjeka ha ho le yualo le-Sotho. Mothapo oa leo ke patisano e hlokisang sebaka sa liyo; ho hlaho bolimo.

174) *H'abo khang ha ho yeoe letho.*

Motso ke manganga, ke ho re: Ea ganang ho eletsoa, o hlalhoa ke kotsi. H'abo ha ho yeoe, ke lillo feela.

175) *Mohlohloa o rapame, mokotla o mahlo.*

Motso ke bokhoba, ke khalemelo ea sekhoba se ratang ho ya feela; se 'ne se hlobloe ka liyo se sa sebetse, se mpa se paqama feela yualeka mokotla, 'me e le o nang le mahlo.

176) *Mahlo h'a kopane le motsualle.*

Ba re: O ea tloaeleha ka hosasane ha sesolo se felile. Motso oa leo ke ho timana, ho konana. Motho enoa o kobisoa ke ba bang, motsualle ea hae. Eena ke ea rathotseng, kapa ea hlabileng. O intsitse setloaeling, mahlo ke bochala-chala, ha a tloaelehe yualeka mehla. Ba mo kobisa ke hona, ba re: O ea tloaeleha hosasane, ha sesolo se felile. Sesolo ke tsona liyo tseo.

177) *U ruta ntsi.*

Motso oa leo ke khalemelo, ke ho re: U ruta ba bang mekhwa e mebe. O tla ruta ntsi. Ba ea mo etsisa, a khalemeloe, ba tle ba tšabe ho ea ka mehlala ea hae.

178) *U etsa leema.*

Keho re, u ea ka tšobotsi litabeng, kahlolong, etc.

179) *'Metla khola o e lebisa oa'bo.*

Ke ho re: Ha u fuoa liyo pele ho bohle, u hopole o'eno. Molemo ofe le ofe, oo u o fumanang, u se ke ua lebala o'eno. Kapa liyong tsa mofufutso oa hae, tse kang tsa letsema, u hopole o'eno.

180) *Ha ho ko ho anya e nang le khamelo.*

Ha u qetse ntho ho motho, kamorao e qeloa ke ngua-n'abo, o tla kuenehela tšepiso ea hae ho uena, a e nehe oa'bo.

181) *Nguan'a tali o tseyoa ka mereto.*

Mereto ke mebala. Ke ho re: Nguana o tseyoa ka ho tšunana le batsuali ba hae, ka sebopeho, ka mekhoa e metle ea batsuali, kapa e mebe; ka bohale, kapa ka bonolo; ka mosa, ka mohan, kapa ka lonya; etc.

182) *U fana yualeka Thene.*

Mehlang ea morena Moshueshue, monna ea bitsoang Thene a fana ka ntjanyana ea Motoboli. Motoboli ha a ntse a e batla, a phakisa a utlua ho thoe: Thene o fanne ka eona. Ke mohla ho hlahang lentsue leo. Ke ho re: U fana ka ntho e seng ea hao, yualeka Thene. Ba khao-lang haufi, ba re: *U fana ka thene.* Motso oa lona ke nyatso.

183) *U qapela koma seemeng.*

Koma ke lebitso la lipina tsa lebollo. Seema ke sehlo-phana sa batho ba hobelang ka lipina tseo ba ithutileng tsona pele ho seema seo. Ho nyatsua yualo ea kenang nyeoeng, a sa itokisetsa ho bua ha hae. Hobane o ee a bue tse sa utluahaleng, tseo a qalang ho li qapa bakaneng sona seo. E hle e be tse hobosanang.

184) *Pitsa ho fahoa e belang.*

Batho ba babeli ba qetse moruetsana a le mong; e mong a raka e mong, a hlahlela likhomo. Ra moruetsana ha a na molato, hobane eena o fahile pitsa e pbakisang ho bela.

185) *Sekhukhune se bonoa ke sebatlali.*

Sebatlali ke ea fihlileng pele; ea lutseng moo e tlang hore, sekhukhune ha se itšeba, se lekanye hore ha ho motho ea se bonang. Sebatlali se bataletse ka tsa sona. Sehlola se bona se seng. Empa haholo sebatlali ke molebeli; kapa ea laletseng.

186) *Makuoanyane o itšeba a eme.*

Ke ho re: Ha u itšeba, u n'o ema u qamake, u senke

kahohle, hore ea fetang, kapa eena sebatlali, a se utlue kunutu la hao.

187) *Matsoho ke foko, 'metso ke pataolo.*

Ke ho re: Matsoho a sekhoba a fokola mosebetsing; athe 'metso oa sona o khotetse ho ahlamela ho kuenya.

188) *Selepe sa bohoeng se ratha se inamile.*

Ho thoe: Mokhuenyana a n'o tiisa ho sebeletsa ba bohoeng ba hae, a ba thuse ka tseo a ka ratang ho ba hlonepha ka tsona. Mokhuenyana, phalla tsa bohoeng li ea hapuo; nama tsa hao tsa mehlana li ea ea. Mose-tsana h'abo o abelo a mohlana.

189) *Mokhuenyana bohoeng ke sebatso.*

Ke ho re: Oa hlonephua, oa baballoa, oa ratoa; ke nguan'a mpooane.

190) *Ho cha matlo mabapi.*

Ba matlo a bapileng ba thusana mosebetsing, le litsietsing, thabong, liyong; e be ba kang bana ba khuale.

191) *O tsosa mehola.*

Ke eena a boelang motsualleng oa hae oa bohloa, oa khale. Haholo-holo ke ea bolelang moo a neng a tlohile, 'me a fumana masimo a hae a fetohile mehola; yuale a a tsosa.

192) *Lemao le ntlha-peli; le nchocho kahohle.*

Batho ba babeli ba romellana litaba ka oa boraro; eo ereng ha a fihla ho eo a romiloeng ho eena, a nyatse ea mo romileng. Ha a busetsa karabo ho ea mo romileng, a nyatse mong a karabo. Eo he, ke mao le ntlha-peli. Hape-hape, mao le ntlha-peli ke ea tlaleheloang litaba; 'me a nyatse ea tlalehuoang; ha motlalehuoa a fihla le eena, ebe o nyatsa motlalehi, etc.

193) *Ntja seloma makhoki.*

Ke ea 'nileng a holisoa, a baballoa; mohla a nonneng,

a ikhohomosetsa moholisi oa hae, a mo etsa hampe. Hape, o bitsoa mononinyana se hana beng.

194) *La ntja likobo; ba mo ya likobo; ra mo ya likobo.*

Ea buang a u kobisa lipolelong tsa hae u mo utlua, 'me empa u sa lekanyse hore o kutla uena, a le sefahleho se khotso le uena.

195) *Khomo e tšuaroa ka linaka, motho o tšuaroa ka lipuo.*

Ho boleloa ea itšuasang ka lipolelo tsa hae, tse bonahatsang mano.

196) *Khomo li yea ka nguan'a le mong.*

Ke ho re: Likhomo li ee li hapuo ke motho a le mong, li anele ba bangata. Motho a le mong o ee a etse molemo o aparelang ba bangata. Ke teboho ho ea entseng molemo oo.

197) *Mpa tšehla ha e bolae.*

Ke ho re: Leha o hloka leruo, liaparo, bokhabane bofe le bofe, u le moschla, u mpa u e-na le liyo, u khora, u ke ke ua shua; u ka bolaoa ke lefu feela. Ka leo ho tšelisoa ba hlobolisitsoeng leruo le likobo, ba salloa ke liyo.

198) *Lefu le qoleng ea kobo.*

Ke keletso, hore motho a se ke a lebala. Ke ho re: Lefu ha le hole le motho; le haufi-ufi, mona, ntlheng ea kobo ea hac; empa a sa bolelloe moo a ka fumanang thuso.

199) *U bua moeka.*

Ke ho re: U nepile, u boletse tse utluahalang; ke 'nete e tletseng.

200) *U teela mosili pontšeng.*

Ke ho re: U bua tseo u sa lokelang ho li bua har'a batho. U bua lekunutu har'a bongata. Kapa u etsa pontšeng seo u nong u tšuanela ho se etsa sephiring.

201) *U ruta mpshoe lebelo.*

Ke ea eletsang moahloli hore, ba melato ba n'o shapuo, kapa ba lefiso e haholo-holo, kapa ba amohuo e lerno, etc. Ho thoe: U ruta mpshoe lebelo; hobane le uena o tla u ahlola yualo; etsue molaea-khosi oa itaela; kapa, u hlalefisa sethoto.

202) *Motsamai o ya noha.*

Ke ho re: Motsamai ha a khese letho, a ka ya sefe le sefe, se monate, le se seng monate, ha se behoa ka pele ho eena. Lebitso la noha le kena feela ho tiisa khotatso ho motsamai. Ea e-ba hore, e ka sita noha, a e ye. (Empa le eena motsamai, e ka khona a ye ka kelello, a se ke a ipolaea).

203) *Moutla lintjeng.*

Ke ho re: Mosobelo molikuoa ea loantsoang ke bohle.

204) *Tšuene ha e ipone lekopo.*

Ho kobisoa ea bolelang likoli tsa ba bang, tseo le eena a mpang a e-na le tsona.

205) *Nketjoane o etsisa nkolane; nkolane ke lenga.*

Ho tšuantšoa morena ka nkolane, ka nketjoane ho tšuantšoa mofo ea etsisang morena. Hape ba re: O etsisa thoele. Thoele ke eena morena.

206) *A re anya leleme; a ba anya leleme; ke moeki.*

Ua bua, a 'na a lumela, a kenya tsa hae le eena; athe o ea u tlaleha ho eo le neng le mo seba; kanthe o ea u bolaea.

207) *Ha li tenoe ke meya.*

Polelo eo ke ea ea hlokileng khotso moo a fallatseng teng; ea mohla a khutlelang moo a neng a tlohe teng. Ho boleloa lipelasa tse belesang thoto. Meya ke marapo a malelele.

208) *Molaea khosi oa itaela.*

Ke ho re: U se ke ua ruta morena kahlolo tse boima,

tse thata, kapa molao o bohloko; u ke ke na phonyoha ho tsona, u mo ruta seo a tlang ho se etsa le ho uena.

209) *Tlou ha e sitoe ke meroalo.*

Tlou ke phoofolo e kholo, empa ha e imeloe ke boholo ba eona. Ke ho re: Morui ha a imeloe ke leruo la hae; senatla ha se imeloe ke botenya ba sona; bana ha a imeloe ke bona, leha ba le bangata; etc.

210) *Marema tlou a ntsue leng.*

Ke ho re: Re tle ra utluane, re ise ha'moho, re be ntsue leng ho seo re se etsang; re tle re se ke ra hlōloa.

211) *Ke ema le monna mateneng.*

Ke ho re: Ka ema ka re khekhenene! Ka ema ka re tle! Ka khakhamala! Ka makala! Ka thetheloa! Ka tsielaha!

212) *A re lala ka 'mele.*

Ke ho re: Eare re le molato, kaofela ha rona, a se ke a bua letho la khalefo ea hae, kapa tsa khotso; a mpa a thokola 'nyeo feela; rona a re lala ka 'mele.—A re lala ka 'mele: Hape-hape, ke ho re: A re etsa bao ekang ha re batho; a etsa seo a ka beng a sa se etsa pontšeng ea mahlo a rona.

213) *U tšueru lehaha.*

Ke ha u boleletsoe hore taba e tla sebetsoa ka mokhoa o itseng; athe e sebelitsoe ka mokhoa o sele; yuale nena, u sa kakatletse lehaha: Ke ho bolela tšepiso e fetohileng.

214) *Lefifi ke nguan'abo motho.*

Hlaloso ea leo e ka phethoa hang, ha thoe: Le bitsoa nguan'abo motho, kahobane le tseba ho pata; ea bolaeang a ka ipata, a hloka ho bonoa; senokuane sona se ka seba se sa bonoe, ka baka la lefifi.

215) *Khala e bilietsa ntsele.*

Leo nka le utluahatsa yuana: Ntoa ha e loana, e ba bobebe thekong tso ling; empa thekong eo morena a

leng ho eona, e ee e be matla haholo-holo, hobane bahlabani ba bilietsa morena (boulela). Hape ke ea boulelang lintho tsa hae (ea hae). Ea halefang ho sa tseyoe molato, e le hobane le atametse ntho ea hae, 'me a sa rate ha le e bona, le e tseba. E tseyoe ke eena feela.

216) *Mehope ea busulosetsana.*

Ke ho re: Seo u ratang hore ba bang ba u etse sona, le uena u ba etse sona. Ea u fang, u mo fe le uena.

217) *A nkena hanong.*

Ke ho re: Eare ke sa bua, a bolela; a sitoa ho mamela; ha ke bolela, o se a bua. Ho bile ha tsoha lerata.

218) *O roetse quele.*

Boikakaso ba ea rorisitsoeng, kapa ea thabisitsoeng, ea bonahatsang thabo, ha a tsamaea ka motlotlo. Mohlomong o entse ketso e kholo e bokehang ka botle. Le tla mo bona a roetsoe quele; quele ke sekola, 'me sekola le motlotlo ke pontšo tsa thabo; mohlomong e tlōlang tekanyo ho ea emetsoeng ke kahlolo. Ke re: Quele ke motlotlo.

219) *Maila khaka maya khobe.*

Ho kutloa (kobisoa) ea ilang ntho pontšeng; sephiring a sa e ile. Ha ho hlalosa, ho thoe: Motsiri o itse, ha a ye namane, kayeno o se ye le sefolotsana.

220) *A shuela mahapeng.*

E hlile ea e-ba ho re: A ntlua bohloko pelong, a imcloa ke puo, echa o ea ile; a shuela mahapeng. A makala, a hlomohile, a sisa pelo; a mpa a se na puo. A halefa, sefahleho sa bontša khalefo; a hloka puo, a suaba, a tšobile, a hako ke puo, etc. Motso oa leo ke matla a letsualo, kapa ke bohloko ba pelo, bo phahamelang kelello ea motho.

221) *U kenetse bahlolohali; u maoto a mabe.*

Leo le re: Ua fihla, re qetile ho ya, ha ho sa sala letho.

222) *U matsoho maruru (hatsetse).*

Ke ho re: U b'o mo lesetsa'ng? A ere u ka b'u 'molaile, a shua.

223) *Ha e bone.*

Lentsue le akaretsang feela ho ba buuang khomo; e be ho re: "E shuele, ha e sa bona, ho bona lona; ntšeheleng."

224) *Hloaeang litsebe.*

Moo ke ho re: Elang hloko! Mamelisisang hantle! Utluang!

225) *Ha meritšana suee.*

Moo ke botšabehong, boo ho fetolang teng ka letsualo, 'mele o ntse o shobeha hangata-ngata; letlalo la hloho la mofeta le baleha yualo katlas'a moriri; ke ka lona ho thoeng: *Meritšana suee.*

226) *Leshala le tsuala molora.*

Ke eo ntat'ae e bileng mohale ntoeng. Athe mor'a hae ke lekuala le tšabang haholo.—E le ea mafolo-folo ea sehlahlo, motho ea mauala. Ea matla botšepheing, oa mesebetsi e makhethe, monna oa litaba, motsualle oa sechaba.—Ea mohau, e le sefani.—Tseo kaofela ha li eo ho mora! Leshala le neng le hlenne mollo o matla, lithakong le siile thuo, molora o batang, o fefolang ke moea ofe le ofe.

227) *A e naka e le oa bo mphelehetse ke tahlloe.*

Hoa baballoa, ho khethoa ho bana ngnana oa bohloa, oa phelehetso ea 'm'ae; kapae se phelehetsong, ho supshoa feela mokhoa oa tlhaho ea hae e mo latolang maling a ntat'ae.

228) *O khahloa ke fiso la metseng.*

Ke ea ahellang moo a etsetseng teng; lefiso ke liyo tse ngata, tse monate, tseo a fepshoang ka tsona, tse mo lebatsang hahabo.—Ho boleloa lefiso ka baka la yoala le mafi tse tšeloang ka lefising leo a fepeloang ho lona.

229) *Ua tšaba lehala, ua ea moratheng.*

Lehala ke motoho o phehiloeng ka lebese; moratha ke o phehiloeng ka metsi.— Yušle ke ho re: Ua tšaba ea bohale, ua loantša ea bonolo; ua tšaba ea matla, ua loantša ea fokolang.

230) *Morena o nyeetse.*

Ke ho re: Letolo le otlile. Ke lentsue la hlompho.

231) *Hlomola mokhele.*

E ntse e le ho re: Lula fatše. Kapa suruua kapelo.

232) *Yang setsi.*

Ke ho re: Atamelang haufi. Setsi ke sobakana se ka har'a mokhopi. Mokhopi ke bongata bo emong, bo entsoe thekō sakana la nkope.

233) *O oetsoe ke ntlo.*

E ne e be ho re: O shuetsoe ke mosali oa hae.

234) *U tšaba moru o se na nkue.*

E hlile ke ho re: U tšaba lefeela-felane. Moru o tšabehang feela talimong ea mahlo; o teaneng ka lithupa, lifate; o motšo-motšo, oo ho llang sephooko feela kahare. Nkue eona ha e eo ho oona. Ka lentsue leo, ho lekangoa tsohle tse tšabehang ha li bonoa, athe li se na molato kapa kotsi; tse bonolo leha li tšabeha; ea mosa leha a tšabeha.

235) *Sekhata se le bolepo.*

Ho thoe: Sefi se chehiloeng khale, seokho se hahile, se tlatsitse bolepo ho sona; leha ho le yualo, sefi se sa tšepetsoe ho pitla.—Ke ho re: U no u nketse hampe, ua re, ha re sa tla teana, eka u itse ke lebetse. Moetsuoa h'a lebale, ho lebala moetsi. Ho yuang kayeno? molamu o kopane le tšephe.—Hape-hape ke lentsue le hlahang mohla ho tšneroeng sehloa, sesenyi, se bileng sa lohelo leno, sa ntšetsoa mekhahlolo. Ba se ba mo tlaka, ha ba

ntse ba re : Kayeno se khatile se le bolepo ; phokoyoe o lahliloe (kahliloe) ke mongobo.

236) *Leoto ke moloi.*

Ke ho re : Leha le nketsa yuanana, le tla tsamaea, 'me le fihle moo re tlang ho teana riteng sa moseeka.

237) *Mohats'a leo h'a senyeheloe.*

Leo ke motho ; ke eena monna ea matla, ea mpang a sa tsebe ho etsa mesebetsi e makhethe ; leha ho le yualo, mohats'a hae h'a hleke, ho e-na le oa sekhoba. Ke lentsue le tšehetsang monna le mohats'a hae pelaelong ea mesebetsi e sa hlophelang, e hlokang lereli (khahleho).

238) *Mosili khala e ngue.*

Ke ho re : O s'a tla phetha (qeta) mosebetsi oa hae ; ho setse tsatsi le le leng o phetheha ; ke saletsoe ke le lo leng, ke e-so fihle moo ke eang teng ; kapa thōla e le ngue feela, ke e-s'o kene hae. Khala ka seatla, liatla tse peli tse siloang leloaleng.

239) *Ho fana ke ho ipehela.*

Ha u fana, ha u lahle ; ua ipolokela, mohla u lapileng, ba ea u buselletsa tholoana tsa ho fana ha hao.

240) *Moeti, tlo heso ; baeti tlong heso.*

(Sepeli).—Ke lona lentsue la kamohelo e tsualoang ke lerato. Ke lentsue, empa ke tholoana ea lerato.—Hoya le be le tla emisoa sefahlchong sa ntlo, ka lihliku tsa nteteroane, moeti o n'a tla ekletsoa mokete oa thabo pelong ea hae, o thopohelang sefahlchong ; pelo ea hae e s'e khatholoha, a e-s'o lule le fatše. Ha ke le hlhisa kaofela, le lutse yuana : Moeti, tlo heso, re ye ka uena. Mohla moeti a leng teng, ho phehelloa liyo tse ngata, tse monate, tse hlatsuang moeti pelo. Bo sekhahloa ke fiso la metseng ; ba ee ba hapshoe ke tsona.

241) *Pha balimo o ya le bona.*

Baeti ke balimo ka hlompheho (bohedene). Ba u

khothatsa, ba lemohile hoba u lihlong ho ya le bona, kapa e le uena u itlosa lihlong yualo, ha u rata ho ya le bona tseo u ba fileng tsona. Lihlong li teng, hobane ba-Sotho ba na le lebitso leo ba somang ka lona ea yang le baeti. Ba re: *Ke khoboko, se ya le baeti.* Empa ha le omanyane ba ntlo e fepileng baeti; haholo le supa o sele, ea itloaelitseng baeti hore, ha ba ntse ba amoheloa moo ba chakelang, ba lumelisa batho, a 'ne a ye le bona.

242) *Mahlo ke liala a tšela noka e tletse.*

Ke ho re: Mahlo a boha phatlalatsa (bophara) mona, monono; mane, manene; a bona liyo, athe ho itsoe, liyo li felile, ha ho sa setse letho. A bona seo u ka bong u sa ka ua rata hore a se bone; le sona se u ratileng.

243) *O na le sekhobo (koli) har'a bohle.*

Hloaea tsebe, u utlue.—Ho lekangoa kharebe, e emere ng matšeng (lapeng habo). Ba bohali ba hae, batho feela, mohl'a liphapang, ba mo rohaka ka koli ea hae. O thohakong e le ngue le monna, kapa mohlankana eo ba neng ba ikapese sekhobo seo le eena. Empa basomi ba yualo ke lira tsa tšuairelo.

244) *Mona-koli ha a itebale.*

Ua utlua na? Mona-koli o hloaile tsebe, o roetse mahlo, 'me pelong ea hae o ahlola ba babeli ba tsuileng lekunutu ka tsa bona! O re, ba seba koli ea hae. O hlokometse koli ea hae lifahlehong tsa ba mo shebang, a tle a lemohe ha li mo supa ka hlonamo e apereng boiphapanyo le eena. Ke re: A e lemohe masuabing a lifahleho, ha li khahlana le sefahleho; e se be sebatlali se 'mone, sa 'molela; kapa che. Empa hangata, sefahleho sa mona-koli se amohella tsa batho ba bang ho kuleng ha letsualo la hae. Se re: Hlonamo e teng, ke e bone, le boiphapanyo. Ba sieame, ba shuetse mahapeng. Sebatlali se mpone! Taba li boletsoe ke lehlokoa! Mosebetsi yuale o kena ka sekhahla matleng a letsualo. Litsebe li utsuitse ntsue le le leng lekunutung la ba babeli; ha e mong a itse: Ka 'nete ke taba e suabisang, Mona-koli o qala ho tšerema mangole ke ho tšoha; liyo

kaofela li bosula molomong. Batho ba maketse, ba re :
O ea kula. Ha a kule, ke mona-koli.

245) *'Mella khola o e lebisa 'oa'bo.*

Khola ke lesapo le thata holim'a leshetla, khale ma-
shetla a n'a betloa ka phalo; 'me ea neng a betla yualo,
o n'a sa lebale oa'bo.

246) *Tjootjo e hlomile sesela.*

Ho bapisitsoe ka molepe masibeng a setono sa oona.
Ka khueli tse ling, a ea a foforehe; ere ka tse ling, a
hlome ka sehlopha se setšo-setšo se selelele. Mohlang
oo, molepe o roetse kola quele (motlotlo). Ka lentsue
leo, ho thoholetsoa (rorisoa) morena ea kileng a hlōloa
ke e mong ea mo esisiteng ka makhotla. Eo eitseng
hoba a ate, a futuhela mohlōli, 'me a mo qhala. Mohlang
oo, o bitsoa tjootjo e hlomileng sesela. Lehlomela le
matla a hae li tšwana hanyenyane le matla a lehlomela
la meriri ea motho oa boholo-holo, Samsona.

247) *Tšuela mathe.*

Leo le namola motho e moholo, kapa motho feela ea
halefileng hoo e kang o tla isa letsoho ho eo a mo
halefetseng. Ho thoe: Tšuela mathe fatše, mo-Kuena.
Bakeng sa ho re, mp'u mo tšuele feela ho e-na le ho mo
isa letsoho. 'Me ha u mo tšuela, tšepo e aparela bohle,
'molauoa o phetse, le eena matsuafo a s'a kokobetse.—
Hape, ha ba eketsa ho rapella 'molauoa, ba re: Oho! ha
le fete khomo, le ee ho motho. E le ho re: Mo lefise
feela ka khomo, kapa likhomo, lerumo le hlabe khomo,
ho pholohe motho. Molao oa ba-Sotho o no o lefisa eo
batho ba ntšaneng kotsi pel'a hae, 'me a sa ba namola.
Ha a lekile, ba mo hlōla, ba ntšana kotsi, ha a na molato.
Le morena a lefise ba sa kang ba mo namola, ha a
bolaea motho, kapa a ota mosali oa hae.—E, hobane
khalefo e fokolisa kelello, 'me ho blokeha haholo-holo
hore bahalefelani ba thusoe ho e s'o hlahe kotsi.

248) *Taba ena ke tšita-baholo.*

Ke ntsue le thatana hore le utluisitsoe ho e-so ho hlahe

taba eo le thulangoang le eona. Tšita-baholo ke ketso e phoso, eo le e entsoeng ke morena, 'me ho se ea betang pelo a tle a mo ahlole. Kapa, morena eo eitseng ha a imeloa ke phoso ea hae, a e rolela holim'a mofohatse oa hae; eo, leha a utluisoa bohloko ke ketselletso, a imeloa hore a hanyetsane le mong a hae, a mp'a shuela mahapeng. Hobane morena a sa ke a tena.....Ha ba re: Taba ea hao ke tšita-baholo: hl'u tele. E se e le ho re: Ba ke ke ba ba kena ho eona, e tlata, e ca ba sita ba le baholo. Hape, tšita-baholo ke cona ketso e lemaletsoeng, e le phoso eo ho oelang ho eona e monyenyane, yualeka ha ho oetse e moholo; mofu yualeka ha ho oetse morena, ea bohlale le sethoto. Ka hoo, mohlomong ba hlahisa lentsue leo yualeka tšelisoe ho ea snabileng ke tšito ea hae.

249) *Moholo o rongoa a eme.*

Leo le emisoa e le thapelo, thomong ea e monyenyane ho e moholo. Empa ha ea lumelloa matla a ho tlosa e moholo fatše ka thomo ea e monyenyane. E ka khona e etsoe e moholo a eme, 'me a feta pel'a seo a se rongoang. Ntlele le metsi moo, moughali; moholo o rongoa a eme. Tlo le pere eo ea ka, ntato moholo.....Ak'u tle u nqetse kuae ho.....moholo o.....ke thomo e saloang morao. Ke thapelo ka boikokobetso ba moromi.

250) *Ba ikhaba ka mero a mashuele.*

Mashuele ke bobete ba tsohle tse hlajoang, 'me ba itelelang ke ba hlileng ba a oela ka mahlo a matšo, 'me athe hamorao ha ho e-tsua linama, ha ba sa na sebaka; ba tenoe ke bobete. Ra itents'a, ra ikimetsa, ra potlaka, ra itšuaralla ka tse nyenyane, kanthe lihlole li sa tla. Lepotla-potla efelane le ya poli. Ba bang ba 'nile ba ithabisa ha ho etsoa mayoala, mating, hoyu ba noele, ba khotše meroko, eo ba e noeleng ba sa tšepe hore, hamorao ba ea fumana ho monate. Ho yualo le mehleng ea kayeno. Lentsue leo le hlaha haholo mohla lelobelo la thepa ea khapo.

251) *Mosebetsi oa motho e mong ke qhoba litho.*

Lentsue le hlahisoang ka pelaelo ke mong a mosebetsi

ho ba mo sebelisang oona ka monyebé; 'me athe ho ea, bona mesebetsi ke likhothali, ba tseyoa.

252) *Ee u tšepele, eang le tšepele.*

Hoya e se be ka 'nyeo, kapa ho re, le ka be le tseba; mahabo lona, ho ka bo ho liloa ka mamina. Tšepelang ka ma-English mahareng a 'ona le ma-Buru! Lentsuejanya leo le hlahisoa moo ba lelekoang, kapa 'molauoa a leselloang bophelo ka thapello ea e mong, kapa thuso efe le efe. Ea u tšepele.

253) *O nts'a phaila har'a naha.*

Metsamao ea motho ea sa tsebeng tsela e eang moo a hopotseng teng. O lahlehile, ha ho sa bonahalala moo a tsuang, le moo a eang. Tahlho ea hae e imetse kelello, 'me kelello hoba e khathale ho batla tsela, ea senyeha, pelo ea nyahama, 'mele oa qhobeha (tepella), mangole a tšerema, kahare letsualo ha le sa mo fa letsuea. Metsamao ea hae le eona tlas'a maoto a hae e lahlehile, ha e sa khethoa ho ea lehlanya! Phai, phai, tle! fukha! Rao; phai, phai; tlekelele!

254) *O ya metlakana.*

Ea fihletseng ntja tsa e mong li bolaile phoofolo, a e buua, 'me a re e bolailoe ke tsa hae; kapa ea hlayoa ke Y. Yuale K. a e tseka, a re, ke eena. Oa pele, leha a e buuile, o yele metlakana. K., leha kahlolo e mo emetse, o yele metlakana. Ea reng se sa e mong ke sa hae, o ya... ..etc.

255) *Ha li shue ka hloa le le leng.*

Ha lehloa le khetheha, likhomo li ee li shue, empa tse ling li pholohe har'a tse shuang. Ho boele ho ba yualo mohlale le khethehang hape. Ho lekantsoe yualo le ho batho. Maug ha a tšaba ho phalle!a oa'bo tsietsing eo mohlomong le eena a ka kenang ho eona, o buse a bolele yualo, ha a araba ba mo phehellang hore a phallele oa'bo. Ba boela hape ba thiba ka ntsue leo ea befetsoeng hore a finyelle haufi le oa'bo tsietsing ea hae.

256) *Tšephe seisa none.*

Tšephe e tseba haholo ho khutla haufi-ufi le selomo, ha e matha e chachamelitse ka lebelo; atho none eona, ha tšephe e khutla, e se e oela. Ho boleloa ka lentsue leo ea kuenehelang morero motsotsong oo bao a o rerileng le bona ba kenyang matsoho ho oona. Morerong oa bokhopo, ha ba oela, eena oa inoha. Leha ho le yualo, o ile a ba felehetsa. Ke ka hoo ha ba re, ke tšephe seisa none.—Morerong o lokileng, le teng, ba rerile ha'moho le eena; eare ha ba etsa, a honyela, ba feta.

257) *O antse khonong.*

Ho boleloa ea futsitseng ntat'ae, kapa 'm'ae mokhoeng oo e mong ho bona a nang le oona liketsong tsa hae. Haholo-holo ba atisa ho re: Nguan'a lelala o antse khonong. Ba bolela mora, kapa morali, eo pelo ea hae e sekametseng mckhoeng ea e mong oa batsuali ba hac. Ke na le sebaka hore ke arole habeli tseo nguan'a lelala a li anyesitsoeng khonong.

1) Nguan'a lelala, ka metsoali ea sehlola—ea utsuang—ea timanang—ea soro, (lonya, sehlōhō)—ea meharō a le botsua—ea mohono a le lenyolo-nyolo—ea suasuang hobe—ea lehchle a hloka kelello—ea sequele-quele (bohale), etc.

2) Nguan'a lelala ke motsuali ea hloileng bobē—ea mosa—ea tloaelaneng le 'nete—ea fanang a le mohau—ea ratang kahiso.

Nguan'a lelala motsualing ea makhethe—ea mafolo-folo—ea matla—ea latetseng botšepēhi, etc.

Nguan'a lelala le nguan'a tali, ke ntho e le ngue feela.. Khono e tseyoa ke bohle hoba ke nthoanyana e tšesanyane; empa ho theile ho eona qilikoe ea lephutse (mokopu). Ha ho le yualo, khonong ke motheong, kapa mohloling o bitsoang batsuali. Motheo ha o le khop^o, mayoe ohle a itšualetseng ka oona a ea 'n'esa l^o, a sekame kaofela. Empa ha o eme o tšetlame b^o antle, mayoe a setseng morao a buse a sasamale ka po^o uho e lokileng holim'a oona.

Ha le hole lentsue leo ho ka tiisoang tsem^o ka lona: “Ke 'na Yehova, Molimo oa hao, Molimo o matla, o

boulelang, o otlang bana ka baka la bokhopo yoa batsuali ba bona ho isa molokong oa boraro le oa bone oa ba nthlohang; empa ke hauhela ba nthatang, (bona) ba bolokang melao ea ka ho isa melokong e sekete."

A re 'neng re ipotse, mang le mang, holim'a lebese leo re le anyesang bana ba rona; na ke le yuang nthong tse peli, ho bobele le botle? Hobane ba ke ke ba ba ba fosa ho anya khonong tjeka ha ho le yualo ho tona.

258) *O tlametse sa tlung.*

Oa falla, empa h'a tsebise hao a ahisaneng le bona; tsohle tsa hae o li lokisa, o li tlama-tlama sephiring, ka tlung. Bosiu, ha ho robetsoe ke ba bang, eena o felehetsa thoto; o tloha ka tse mo hlabileng pelo, kapa tse mo rerang, 'me e mong oa bao a ahisaneng le bona, o mo lomile tsebe (mo nyenyelitse).

259) *O lom'a folisa.*

O halefile, a mp'a phakisa a tšuela mathe, 'me yuale o na le lipolelo tsa khotso, tse monate-nate; le mpho e teng letsohong; 'me ka tsona o nts'a phekola pelo ea eo a mo omantseng, a mo rohaka, leha e le ho mo isa letsoho (mo otlala). O lomile, yuale oa folisa.

260) *O mponela likobong.*

Ke ho re: Oa nkeisa, h'a mpone bonatla, mahlo a hae a siretsoe ke likobo tsena ke li apereng; h'a e-so mpone ha ke hlobotse, o nkutlua ka taba.

261) *H'a nguaeloe nta.*

Ke ho re: H'a nguae-nguaeloe. Ke sequele-sequele; o bohale, o hana bosaoana; 'me o soro (lonya).

262) *H'a neheloe ku ntjana peli.*

Ho thoe: Ha a bapalloe; h'a khantsetsoe mats'uele, a ka u tlosa hang-hang! O tšuerere bore.

263) *Ha ho nk'o tsua lemina.*

Tlung eo, kapa motseng oa horeng, batho ba hlalhetsoe

ke kotsi; 'me ho bohloko-hloko; ba llile; eitse hoba ba khathale, ba khutsa tu! 'me ba ntse ba sisa lipelo ba se na puo le hanyenyane, ba apa feela ka lipelo. Ho apa pelo ke ho hopola tšobotsi ea motho ea le tlohetseng le lipolelo tsa hae, mesebetsi le bana ba hae, le ho tsieleha hoo le tlang ho ba le hona.

264) *Se k'a isa pelo mafisa.*

Mafisa ke hona mehopolong e mengata, e boletsoeng serapaneng se kaholimo. Leo le kena ho leo ka matšelisano. Le hlaliletsoa eo pelo, kapa letsualo la hae le fafohileng haholo ka tšietsi e hlalileng mabapa le eena. Ho thoe, a thibe litsela tse ngata tsa mehopolo ea hae, e mathelang mona le manene, ha e kharametsoa ke ho choba (ho opa) ha pelo. Empa mohlomong, lentsue leo le hlalisoa e le thapelo boinyatsong ba ea sitiloeng ha ba re: Oho! se k'a isa pelo mafisa; ke ho re: U se ke na hopola, kapa, ua bala litsito tsa hae tsa kamehla. Kokobetsa pelo, e boele malulong.

265) *Molli h'a thiyoe meokho.*

Ke mohla ho lloang ka tšietsi e hlalileng, le ka eo ho thoeng, e hlalile ka boloi ba hae, kapa memong ea hae. 'Me ha eo ho lloang ka eena a hlaliloa pelo ke selo, se akheloang holim'a hae, banamoli ba mo kokobetsa yuana, ba re: "Se k'a utlua bohloko; mo lese, o ea lela: Molli h'a thiyoe meokho; molli h'a tsekisoe leha a lla hampe.

266) *Pela e n'e hloke mohatla ke ho romeletsa.*

Tšomo: Ba eo ba bolele, ba re: Mohla liphoofole li bilelitsoeng kamohelo ea mehatla, pela e n'e hane ho ikisa; ea romela feela molaetsa ka liphoofole tse phaletseng, o reng, li tle li e amohelle oa eona. Empa, kamohelong eo, ha n'a bo ho hlokeha tumello, hore phoofole ka ngue e amohelisoa mehatla e 'meli ka oo li itseng li o isetsa pela. Ke ka mora' tseo, pela ha e phalla, e fibletseng mehatla e setse e felile. 'Me ka taba eo ho thoe: Ha u itloaetse ho rona feela, a ea 'n'o haelloe ke seo u bong u ka se rua, ha ho iketsetsa uena. Tse hanang ho loka matsohong a baromuo, li ee li loke ha ho ikisitse mong

a tsona. Ho tle ho phethehe polelo e reng: *Nōko li tšabana bophatšana.*

267) *Ba ntšana seinong (leinong).*

Bao he ke motho le molekane (motsualle), lentsue leo le emiselitsoe bopaki yoa boholo ba ho ratana la bona. Le fuoe matla a ho re: Tsa sephiri sa pelo ea e mong le e mong li ho e mong le e mong. Ha ho letho le sephiring ho e mong mahareng a bona. Ba yualcka motho a le mong kamehla nthong tsa bona kaofela; ba sica bana ba khuale ka ho ratana. Ho thoe: Ke mathe le leleme, esita ho ya ho se hokae, ha ho haelle e mong ho bona.

268) *Nōko li tšabana bophatšua.*

U 'nile ua soka, ua re: Ha le teana le 'nyeo, u tla bua ka hore le hore. Eitse mohla le khahlilanang, ua imeloa ke ho bua kamoo u nong u rerile; ua mpa ua bua u beile hlomphano mahareng a lona.

269) *E se e le ha lapa-leome.*

Ke ho re: Mong a teng o s'a n'a shue. Lehla ba latola liyo, ba re: U fumane e s'e le ha lapa-leome.

270) *O ile lolo-lolo.*

Ke ho re: O tsuela pele mokhoeng o sa lokang; a khalemeloe. Khale re iphpanya le ho etsa ha hae, empa kayeno h'a na ho phonyoha, o ile lolo-lolo. Lentsue leo, ka nepo ho ka thoe, ke le theang kahlolo ea sesenyi.

Nge ngue, ka lona ba sola (nyatsa) bao eitseng ha ntoa e neheloa, ba ikcka haholo, ba tsuela pele, 'me kotsi ea ba hlhela ke lona. Ho thoe: Ba ile ba ea lolo-lolo, ba feta moo ba ka beng ba khutlile teng.

271) *Rea teana riteng sa moseeka.*

Ke tšokelo. Molato o teng mahareng; 'me ka lentsue leo, oa bolokoa; o tla hopoloa hape, o hlhisoe sebakeng seo ea sokang yualo a tlang ho ipha matla a ho tseka, kapa ho loana. Ke bakeng seo hape, ho thoeng, teng ho tla luluetsa lehlakoa; hobane ho tla bo ho se ea bonang, le ea namolang.

272) *O rahile moritsuana.*

Mohlankana o kopa lenyalo ho baholo ba hae; leha a sa bue ka molomo, o ba behela ka liketso tseo ho tseyoang seo li se lekanyang. O tsoha ka meso, 'me h'a re letho ka liyo; o ntša likhomo sakeng, li e-so ho hangoe, oa alosa. Li tsuile ka phala. Lebese ha le sa tseyoa ke motho, li oroha ka shualane. Ha li fihlile hae, o lula holim'a lesaka, o tea (letsa) lesiba; le lona mohlang oo, ke e ngue pontšo.

273) *Ha ua hola, ua chetsa, koma ua b'a sal'u e bina ka hloho.*

Koma ke ho re, pina. Ho boleloa monna moholo, eo le eena, bocheng ba hae, a sa kang a haelloa ke letho ho tsohle tse phethoang matleng a bocha. Empa hoo ho fetile, kahobane ha ho letsatsi, ha ho khueli, le selemo; tsena tsohle o 'nile a li ntšetsa karolo e ngue matleng a hae. Yuale, o feletsoe, o lutse fatše; ke seritsa ha ho binoa ke ba bacha, o nts'a oma ka hloho a lutse. 'Me ka lentsue leo, monna moholo oa itelela; esita le ba tsebang ho etsa ha hae mehleng ea bocha ba hae, ba mo llela yualo.

274) *Metsi a ntšana.*

Ha pula e nele haholo, metsi a etsa liphororo tsa metsi a macha, a mathang ka matla. A fihlela metsinyana a khale, a eme letšeng, a sa sisinyehe. A macha a kena ka sekhahla; a khofela a khale kantle ho letša, ho tle ho sale 'ona; 'me le 'ona a ea ntšoa ke a mang.—Bafohatse ba ntšana yualo leratong la marena a bona; le basali ba sethepu leratong la bana ba bona.

275) *Nguan'a marata e loele motho a tsua kotti*

Ke eena oa likomang, oa ntoea ea kamehla, etsue eka ke eena phepheletsane.

276) *Se n'o e loana fi sa nkue.*

Sefi se loana se ome nqa e le ngue. Ho thoe: Mohlabani ea loanang, a sa suthe, leha a imetsoe ke ntoea, o sethoto, hobane o neha lira sebaka sa ho mo pota kamorao, li tle li mo tsietse ho itoanela. Hape, o hlokisa

mekhosi ea habo 'sebaka sa ho mo thusa. Maeleng a mang ba itse : *Mohale o loanela letšueleng*—Ke mohale ka ba bang.

277) *Nguan'a se tsoha le pelo ea maobane.*

Eo he o mosa, o rata batho, 'me o thabile kamehla, hase le ho fana. O setse ka matsatsi 'ohle ho seo u 'moneng a le sona maobane.

278) *Mosa o ya mong a oona.*

Ke mohla u amohetseng motho ha hao, u mo fepile, ua mo lokisetsa tsa ho ea robala; likobo ke tseo u mo kalimileng. Bosiu ha ho robetsoe, o s'a tsohile; o hapa thepa ea hao; sōle a ea ka eona. Mosa o yele mong a oona. Kapa, o ratoa ke ba bang ka mosa oa hae. Ba pelo li mpe ba mo honohela, ba 'molaea.

279) *Ba hla ba mo buela tšeseng.*

Ke ho re : Ba mo omanya haholo, kapa, ba mo loantša, kapa, ba mo leleka ba ntse ba 'metsa ka mantsue a hlabang pelo ea hae habohloko; leha e le ho 'molaea sehlōhō.

280) *A tloha a sa talime kamorao.*

Ke ho re : O tlohile habohloko; h'a ka a lumelisa. Empa ak'o lekanye hore, eka lentsue lena le kalimiloe taelong ena. Mohla mophato o chesoang, bashemane ba tšuarisitsoe taelo e reng : Ha ba matha, ba se ke ba ba ba talima kamorao. Eka hoya e le ho re : Moo u tlohang teng ka mokhoa o yualo, u ke ke ua ba ua hlola u phetha n boela teng ka mokhoa oo u bileng teng pele ka oona Eba u furaletse, ke phetho. Ha eba hase ho rialo, ea ba le re'ng, athe ha ba mo lelekile ba ntse ba 'metsa ka mayo, o n'a ke ke a lesa ho talima morao, moo mayo e hlahang teng, a lokele ho a qoba? Leha e le hore a bone, na le batho ba bakae, ba mo lelelang; a ha ho e ment mekhosi e tsuang motseng?

281) *A tloha kobo li fefoha.*

Ho thoe : A tloha habohloko-hloko. Eitse ha a matla

palehong ea hae, likobo tseo a li apereng tsa phaphama-tsoa ke moea 'meleng oa hae.

282) *A re: Leoto! U re: Ho utlua!*

Ke ho re: Tseo ke tlohang ka tsona, ha u li bolelloe, u n'o le teng, u li utluile. Iphe matla leoto.

283) *A epela momo fatše.*

Eitse h'a matha, a tiisa momo hore a se ke a liehisa paleho ea hae ha mohlomong a khopshoa, a oela fatše.

284) *A ntša le hlohong (lebelo).*

Ke ho re: A hoeletsa matla a hae kaofela, ho isa le ho a hlohong. Hobane kamorao, mekhosi e mo lelekang e nqosa bophelo ba hae.

285) *O olela tueba sehong.*

Kholiso ea bana ba ea telloang.—O tšuenkoa haholo; h'a na motlatsi. O nts'a ikhothatsa ka topoloho e tlang ho mo hlahela ka bana ba hae, bao a ba bitsang tueba eo a e otlelang sephiring kahare ho seho. O re, mofa ba hlohong, o tla beta ka bona seqhobane (senatla), se iponang bonatla, 'me yuale se bapala ka eena, 'me se taheloa holim'a hae.

286) *Tšueu ha li tšuanane.*

Ho thoe: Ha u tsekisana le motho e mosueu, uena u leng e motšo, u ke ke ua emeloa ke moahloli e mosueu. Ke ka baka leo ba-Sotho ba sebetsang har'a batho ba basueu, ba ikabetseng ho hapa bakeng sa ho ipeha khotla, ha ba yea moputso ke beng ba bona ka tšebetso.

287) *U shapiloe ke a masueu.*

Ho iteleloa hoba, mo-Sotho ha a shapiloe ke motho e mosueu, ha a na nyeoe (tseko), 'me leha ho no ho ka etsoa, tšueu ha li tšuanane.

288) *Makhuab'a methati eohle.*

Ho supiloe bafohatse, ho thoe: Morena a lemohe hore a se n'o amohela likeletso tsohle tsee ba li hapellang ho

eëna ka bongata. Etsue har'a tsona ho na le tse sethoto, tse ka mo lihelang ka bothoto, kapa ka sehlōhō kotsing, ha a e-ea ka tsona. Athe bona, ha morena a tšuaroa, a bolaoa ka baka la ho se etse ka keletso tsa bona, ba tla hasana, ba tholoe kae le kae; ba ruoe, ba ratoe, ho sebetsoe ka bona.—Ke bafohatse: Ha morena a oela selomong, bona ba nyrela feela, ebe ba se ba sika le methati ea selomo, ba batla likhorō, ba tle ba theohe hantle, ba tholoe.

289) *Nguana-tša ha se mele poea.*

Ho supiloe eo ea qetileng naha ka meaho ea hae. O ahile mona, oa tloha, o aha mane; le teng o tlohile, o se a ahile kuana. Be! O s'a n'a tlohe, sōna Thupa-Kubu. —Tša—setša sa motse, sa ntlo.—Poea—thepe, setlama sa moroho o melang metseng ea khale, le marakong a khale. Ke eona eo boholo-holo bontat'a rons ba ithusitseng ka eona tlaleng ea lifaqane. Ba ne ba e olosa moloreng oa lithotobolo, le mobung moo e hlohlorehileng teng, e le lihlokunyana tse nyenyane, tse lekanang le tsa kuae. Ere hoba ba e fefere mebu, basali, kapa banna, ba e sile, ho phehoe motoho ka phofo ea eona. Ho thoe: Malaleng a hae kaofela, ha ho mele thepe, hobane o ee a tlohe kapele.

Lelala, setša sa motse, kapa, sebakana seo motse o ahileng ho sona.

290) *Ha ho tume limelala.*

Ke ho re: Linatla tse melal'a metona hase tsona feela tse ikhapelang botumo. Le e mosesanyane, a le matla, a le maele, e le mohale, o buse a tume yualeka seqhobane. O mosesanyane, empa pelo ea hae e na le matl'a linatla. Ke eena eo ho itsoeng: Ke mohal'a sekheloa ka mahlo! Khaloa, sisoa, nyelisoa, nyatseha, teloa.

291) *Re lutse mosim'a noha holimo.*

Ke ho re: Ha re na ho bolela lekunutu, re tšaba hoba enoa, ea nang le rona, o ea le utlua; e ka khona re lese; e se re mohla ope a le utlua, 'me a le hasanya, eaba moo re hlheloang ke kotsi e le ngue le ea lomiloeng ke noha, ea a lutseng ka boeatla mokoting oa eona.

292) *Re getoa ke tlala ea leqeme.*

Ke ho re : Ho hlokeha tseo ho besoang mollo ka tsona. Liyo li teng, empa ha ho patsi, ha ho lisu.

293) *Uena, u koom'a nkong.*

Re re : U tsuba kuae, kanthe ha u na kooma. Kuae u e ya ka lilopi. Batsubi ba bang ha ba thusoe ke uena mohla ba hlokang, u ya ea hona ka'moho. Ha u na kooma, ha u na kuae ; u sikilela nkong, u e entse kooma lilopi, ho qathotsa, ho sikila.

294) *O batla khomo ka 'mele.*

Ke ho re : O tsomile ntoa, 'me o nts'a qholotsa bao a sa tsekeng letho ho bona, o ba fufumetsa ka mantsue a khotlang lipelo. Yuale, ba re : Etlare hoba ba mo ntše kotsi, a ba kope tefo ea khomo, kanthe ke eena ea molato.

295) *A pshesa liliba.*

Pabatso : Ho ngomisoa eo ea khabileng meaparong ; ea hlōtseng likhalala tsa mehla ; kapa sekuala se hapileng mahlo le lipelo tsa ba mo bohileng. Pel'a hae likuala tsa mehla li setse li le yualeka liliba tse hlokang metsi, tse omileng ngoo. Ha li sa setsoa ke motho, li furaletsoe.

296) *Malala a laotsoe.*

Ke lekhotla la bahlabani ba laotsoeng ke morena, ka la maobane, hore, bosiu, kapa, ka meso, ba tle ba tlalle motse oa horeng, ba hape makhomo.—Ho thoe : Lekhotla leo le tsohang naheng ha le thiyoe kapele ke beng ba motse oo le hlaselang ho oona, o sa ka oa tseba. Ke lentsue le phahamileng haholo-holo tabeng ea bohlabani.

Malal'a laotsoe : Lekhotla le bitsitsoeng, le thontsoeng ka lebitso la lona, ha le laoloa, kapa le khethoa har'a bongata. Ke ana mabitso a bahlabani ba moo ke busoang teng. Banna ba tiileng kaofela ke *Litjotjela*, thaka tsa morena ke *Linare*, kamorao ke *Metloenya*, le *Mattama*, le *Maubane*. Marena kaofela-fela a ba-Kuena e mong le e mong o na le mabitso a bahlabani ba hao ka ho hlahlamana ha bona.

297) *A ntša mosi ka lengope.*

Ke ho re : A bokolla, 'me seboko sa hae sa hobosa ho nong ho sa lokela hore ho tseyoe ka sona. Sello sa tsua ka lengopeng, sephiring, 'me sa behela ba se utlhang bothata ba se etsahalang teng. Ho supshoa sello se hlahang sephiring sefe le sefe; kapa bothata ba se etsahetseng hore sello se yualo se hlahe.

298) *Lehale-hale lea ya.*

Ke bakeng sa peiso, kapa mosebetsing, leha e le ntoeng, lephallong lefe le lefe la ba bangata. 'Me ho supshoa motsotsouyana o fetileng ho tloha qalehong ea lephallo, kapa peiso, leha e le mosebetsi, kapa ntoa, ho isa mahareng, ha ho etsahala se etsahalang pakeng tsa ho hlōloa le ho hlōla. Ho ngomisoa tseo. kapa, eo eitseng ha peiso e tloha, ba matha kapele ho eena, hamoraonyana ha ba hlabeha ke letšuea, hona moo tang-tang a betoang ke lerole; o kena ho bona, oa ba feta, o lata babeli kapele, kapa ho setse hore a kene ho ba babeli ba kapele. Ha motsotso o e-ya babeli, o fela a kena ho bona, oa ba feta, yuale kē eena kapele ho bohle. Mantsue ao a mararo a supa hoo, mahareng a mokhathala le matla.

Tang-tang, ke ea ee-ehang (eishang), eo eitseng ha ba ikeka, ba mo khophela lerole mahlong, ba ntano mo thula ho oela fatše.

Kamoraonyana ho ntoa ea Seqiti, haufi-ufi mehlaleng ea eona, ha etsahala lephallo le lengata, Thaba-Bosiu, la batho ba sokolohang, le bakenehi ba boelang litulong tseo ba neng ba li tlohetse. E ne e le ha molisa oa eona a ne a ile Fora. Empa eitse ha eka hale-hale lea ya, motsotso ha o e-ya babeli, basokolohi ba etsa mehoola har'a lephallo, e bileng e boela morao. Tang-tang a betoa ke lerole; leha ho bile yualo, empa ba fetisang bao ka bongata le yuale ba sa matha, 'me ba bang ba setse ba bile ba hapa moputso oa peiso.

Lentsue la bone, le sebetsang mosebetsi o le mong le a mararo ao, le re : Eitse ha 'mila o'puta... ..

La bohlanano le re : Eitse khabareng. Ke ho re, mahareng a motsotso. Ha e le babeli le tang-tang, re li utluile tsa bona. Yuale a re keng re utlue *Lehale-hale lea*

ya. Lehale-hale ke phehello, tiisetso, ho be ho fihleloe se phehiloeng, se hapuo e yualo ke baphehelli le batietsi. Hape-hape, ke ho re: Pele-a-pele.

299) *O itsetlehile ka seolo se se nang bohloa.*

Ho nyelisoa yualo mang le mang eo bahlanka ba hae ba hloakang lehlohonolo, leha e le ho atleha tlas'a borena ba hae boo ba neng ba bo tšepa. Kapa mohlanka a le mong, nthong eo a e tšepileng, leha empa e sa mo buseletse letho.

300) *Le tla le bonoa, ha le lulloe.*

U se ke na emela kotsi e tlang le pontšeng ea mahlo a hao. Sutha kapele ho eona.

301) *U apoletse mohatl'a nku mashoku.*

Mohatla oa nku ke manoni feela; 'me manoni 'ona ao ke letlotlo. Ntho efe le efe e phethileng ho tlala ha eona hantle; e lebetsoe ke hona (bolebeli). Ha u qotsitse sesiung se tletseng mabele a lebetsoeng ke ho tlala ha 'ona, ha ho ea ka tsebang le mohla ho qotsitseng e mong, kapa ke ka re, o sele. Ho yualeka mohlala oa noha holim'a lefika, o boleloang ke morena oa Iseraele.

302) *Nguana moshemane pholo'a letlaka.*

Maele a tsebiso le a matšelisoe ho bao lerumo la ntoea ba hopotseng. A isitsoe pineng ea ntoea hore bahlabani ba tsebiso se ba leng sona mosebetsing oa ntoea.

'Me le hona le ho bona e be tšelisoe le khotatso.

Hlaloseho e re: Nguan'e motona o yualeka pholo ea khomo e hlabeleang malala a laotsoe; empa ena ke pholo eo lira li e hlabeleang manong. Mosali ea belehang moshemane a se n'o lebala, e se re moshemane, ha e se e le pholo, mohla e hlabeleang manong, eaba hona a tšohelang leomeng.

Ke ka taba eona eo pineng ea ntoea ho itsoeng: Eitse ha tsietsi le ea bolikela, nguanana oa mosetsanyana a lela! Ke motsotso oo lififi li atisang ho fihlisoa hae ke lilahla-marungana.

Ke sello sa motho e motšehali feela se boleloang,

hobane banna ba kholisitsoe ke polelo eane e kaholimo. Ha ba ntšetse 'molauoa leha a le mong meokho ea bona. Ha ke bolele hore ba ee ba be le monyaka. Feela ba lekantse hoba ho bona ho etsahala tšuanelo.

303) *Ntsintsi e oetse mofehlong.*

Peisong, ho tse tharo tse sehlohong tsa motse o le mong, ho na le e le ngue, e li siileng, e sele, ea bao ho beisitsoeng le boua. Empa beng ba tse tharo ba hana hore e hlōtse, ba re: Ke ntsintsi, e oetse mofehlong!—E, ntsi e le ngue ha e lekane ho hlōlisa beng ba liyo ho li ya. Empa tse ngata li hlōla mong a liyo, ho fihla a lahla liyo tseo. Ho hlōtse letšuele.—Ntjana peli ha li hlōloe ke nyamatsane.—Hlaahlela le lla ka le leng.—Bana ba khuele ba bitsana ka...—Ba ka ba babeli bana ba monna, mong a bolaea, mong a....—Maele ao a nahanoa yualo.

304) *Qhaghi o qhagha se sa mo qhagheng le borokong.*

O lohotha (luma) ea sa mo hopoleng le moo a robetseng. O rata ea sa mo nahaneng le litaong (litulong) tsa hae.

305) *O llela khang.*

Oa e llela.—Ba-Sotho ke batho ba tloaetseng khang haholo. 'Me hape, ba na le polelo e reng: Khang ea monna e khaoloa ke letlaka; e leng ho re: Khang ea hae e ahloloa ke letlaka ha ka eona ho loanoa, ho abelanoa manong. Ea loanang ho bapaloa eena, ho boleloa tsa hae ka polelo ea bobeli; e arotsoe ho bolela tsa hae.

306) *U mo qola ka lefeela.*

Ho qola: Ea nqosehang ka liphoso tsa hae; o emetsoe ke ea olang bobo bo mo ngoasang. Ho oia ke ho fefera mooko ka lefielo har'a mabele, le ho tlosa litlhokoa kobong (etc.).—Ho qola: Lentsue le hlahang khafetsa, ha ho segoa kobo, haholo tokisong ea qetello; esita leha ho betloa leyoe le sefate.

Ke maele a bonahalang hoba a kalimiloe ho liqola tse bapotseng (thakhisitseng) kobo mathokong a eona ka molao o le mong.

307) *Lefu leholo ke litšeho.*

Litšeho ke ntho ea metsotso kaofela har'a batho. Ke marotholi a thabo lipelong le melomong ka tsela eo li tlišoang ka eona. Litšeho har'a batho li yualeka lampi, kapa lengetana le tletseng mafura a fanang leseli har'a lefifi. Ha mafura a yualo a fela, kotsi e fihlile. Ka tlang ha u leka ho tsamaea, u khopiloe ke pitsana, na oela holim'a lipitsa, tsona tsa e-shua, 'me se neng se le kahare ho tsona se tšolohile, sa tlala ntlo, likobo le liphate tsa koloba; hobane mafura a felile a rothetsoang kholeng, kapa leshaleng. Yuale lefifi le teng, har'a lona molato o teng.

Ntho efe le efe tsatsing le e feletsoeng ke litšeho, metsualle e ea sikoloha (kuekuetla). Maele ao a kukiloe litšehong tsa batho kaofela, hobane litšeho ke tsa metsotso kaofela ho fetisa lefu. Empa leha ho le yualo, u tla lemoha hore a supa haholo litšeho tsa ba sa itšuareng letšehong le kenang molomong ka sehlotho, leha ho sa lokela. Ho hlalosoa ka setopo seo, eitseng ha se yeroe, sa phochoha, eaba se ea oa, bayari ba sona ba tšeha. Ha ba qeta, ba itlosa lihlong, ba re: Ha re tšeha, lefu-leholo ke.....

Esita le sesenyi, se 'ne se senye, se ntse se itšehela.

308) *Bitla la khomo ke molomo.*

Lona le boleloa haholo ha ho iphinoa matla a ho ya mokoyoane (k'o-mo-ya le mang) oa khomo, hore, leha e otila, e mpe e se ke ea lahloa.

309) *O re kentse mohohoroaneng oa tau.*

Maele a kalimiloeng tšomong ea phiri le moutlanyana o nong o bolae tau mohla ho ruleloang ntlo. Hamorao, oa kena lekokong la eona, 'me teng oa tšuenya phiri, ha o ntse o e laela ka lentsue le tšuanang le la tau. Ho boleloa ba tšuenyang ba bang, ho le yualeka hoye eka ba kukile matla ho morena; kanthe ba nka boikhošomosong feela. Ha e mong ho batšuenyehi a itena (itela), a hana ho motšuenyi, kapa a botsa morena, ke mohla ba ea tseba hoba hase taelo ea morena; ba kentsoe mohohorong feela oa tau.

310) *Re tla boka re bone.*

U se ke na re kholosa (tšepisa) pele, u e-so ho hlōle senatla. Etlare hobane u se libele fatše, ebe moo re bokang. U se boke, u e-so ho bone seo u se kholosoang. Re tla boka ha re mo bona a phela (etc.).

311) *Khopi e rahiloe (rahoa) ke monono.*

Khopi, tsie e tala, e feta seonguane ka botenya. U ka e fumana hoetla, masimong, har'a lihaba, e nonne baholo. Empa ha e ka tloha mo, e tla tšuanela ho ota. Ka polelo eo ba sola (nyatsa) ea sohlokang khotso eo a leng lehlohonolo tlas'a eona. 'Me ho felleng, ka ho etsa ha hae, e tla khona a oele bomalimabeng.

E ntse e le ho re: Khopi e tahiloe ke monono; 'me ea fokolloa ke kelello, eaba o itšenyetsa oona.

312) *A otlantja ka rona.*

(Ho otlantja).—Ha u fihla ho ea u hloileng, eba o se a halefa, a otlantja ea hae e hlokang molato motsotsong oo. O bua ka khalefo le bao u fihlileng a thabile, a tšeha, a keketeha le bona.—Ha u na le phoso eo ba u hlonephang ho e khalemela holim'a lebitso la hao, e khalemeloa u le teng holim'a lebitso la molekan'a hao eo le ntšanang seinong, ea nang le uena motsotsong oona oo.—Liketso tsa hao, leha li khalemeloa yualo ho e mong, u ke ke na hakuo ke tsona; etsue monakoli a sa lebale.

Le eena molekane, o tla hla tseba hoba ha ho khalemeloe eena; hobane, leha ho hlalositsoe, h'a k'a tseba ea hae koli moo.

Ba ntšanang seinong, ke bao esitang liyo, leha li le nyenyane, e mong a ke keng a rata hore a li ye a le mong kantle ho eo ba ratanang le eena.

313) *Ke hlapetse letšehong.*

Boitlamo ba ho laela. Ha ke sa tla hlola ke fapohela moo le ho leka!—Ha ke phete ke ho etsa hoo le ka mobla o le mong feela!—Ke hlōtsoe tsatsi le chabile (ho bonahala), 'me ha ke hlole ke pheta!—Ke ntšitse matšeho a ka! Matšeho ke mayoe a mararo ao ho emisoang

pitsa e phehileng holim'a 'ona. Leha ho le yualo, ka botšo ba 'ona, a talingoa tjeka pontšo e ngue ho tsa bofifi. Ha ho ea neng a ka lula holim'a lona ha e se khutsana.

314) *A re hulela lenoho-noho* $\left. \begin{array}{l} \text{(Tsetello} \\ \text{Thobothello} \\ \text{Tsetsello} \\ \text{Qophello} \\ \text{Tsekiso} \end{array} \right\}$ —Batsekisi ba

ea molato, ha ba mo fe tšena (phomolonyana). Ba hlorisa baahi ba motse kaofela ka lerata la bona. Mohlomong lenoho-noho ke la phapang e nyenyane, e mpang e tsotelloa haholo ka boomo, hore e tle e be e fetohle e kholo ha ho se ho hlahile likotsi.—Le tšabe bosholu, le tle le se ke la re hulela lenoho-noho.—Le tsue le tseba hore bao ke mofuta o lenoho-noho haholo (leqophe).

Le se ke la re kukela mokhoka-khuale.—Molato o bitsang ho feta seo mosenyi a ka tsebang ho se phetha, boima bo sitang ba tlamehileng ho bo yara. Ba khokehile le bona (boima). Ho khokeha=tsieleha.

315) *Re qela poea, morena.*

Ke ho re: Oho morena, re qela khotso, boiketlo, re leme mabele.—Maele a kopo eo a eme boikokobetsong ba mokopi. Ho boleloa poea bakeng sa mabele; hobane ba-Sotho ba khale, mehleng ea lifaqane (lintoa) tse bileng tsa baka (hlōla) tlala har'a bona, ba kile ba phela ka ho ya poea eo re e bitsang thepe.

Mehleng ea kayeno, basali ba pheha litlama tsa eona ka mokhoa oa moroho, empa ha u ka ya 'ona matsatsi a mabeli, kapa a mararo kante ho liyo tse ling, etlaba u se u ruruha mahlo.

Baholo-holo bona ba hlile ba 'na ba e pola; haholo ba atisa ho e olosa mobung moo e tšolohetseng teng; hobane, ha e se e butsuitse, e tšoloha lithaku yualeka mofoka.

U ke ke ua e fumana malaleng (litšeng) a metse e mecha, ha e se metseng ea khale feela. Ha ho le yualo, e paka ho tiea ha leaho, kapa khotso.

Ea qelang poea ho morena, o kopa hantle, hobane o qela ntho tse tharo, 'me tse kholo le hona; kapa tse 'ne: 1) Khotso; 2) Mabele; 3) Boiketlo; 4) U ka re, lebitso

la poea hape le tla re: Poelano. Ke kopo e atisang ho hlaha ka ba leng tlas'a khalemelo, kapa teleko.

316) *Ha e anyesoe ka mokukutoana* (mohohoroana).

Tlaleng, ha khomo tse peli li shueloa ke manamane, e ngue namane e buoa hantle ha e etsoa mokukutoana, oo ho tla thetsoa khomo tse peli ka oona, hore ho 'no ho fumanoe lebese la tsona, li se ke tsa foosa. Mokukutoana o hlohloa ka yoang ha ho etsoa seemo sa namane.

Mokukutoana o emisoa ka maoto a oona a hlohloeng ka yoang. Khomo, 'm'a namane e entsoeng mokukutoana, ha e atise ho o hana. Ha e le khomo eo mokukutoana e seng oa namane ea eona, e 'ne e o hane.

Ha e anyesoe ka mokukutoana, 'm'a eona a le teng: Mosali ea tlohetseng bana ba hae, ha ho makatsehe, ha bana ba tšuenyeha kholisong ea eo e seng 'm'a bona.

Ho thata ho motho ofe le ofe ho holisa bana bao e seng ba hae. Pontšo ea ho ba hana e be ho ba hlōpha, le ho ba sekisetsa ka nqa ea liyo. Mohlomong bana, ka ha ba tseba hore 'm'a bona o nts'a le teng, ba hane moholisi e mocha.

317) *Ka boha: Re lebella ha nguale e khiba.*

Mohl'a marallo, basali ha ba tsuela kathoko ho motse, ebe hoa engoa, ho bohua bale ha ba khiba, 'me leha ho bohiloe yualo, ha ho liyo moo. Ke ho re, ba yela tjela mahlong. Liyo tsa seboka seo tsa se ke tsa fihla ho rona, re li boha tje ka mahlo. Ba re tima tsona.

318) *Ra ba ra boea le se re isitseng.*

Re isitsoe ke tlala moketeng oo, kahoba re kile ra tšepa hore re tla fumana liyo; ra mpa ra ba ra khutla teng re e-so ho arohane le tlala eo re neng re isitsoe ke eona moketeng, kamoo re neng re lekantse ho e siea teng.

Ra ea ka tšepo hore re tla fihlela seo re se eletsang (re se lumang, re se hlokang); ra mpa ra ba ra boea le se re isitseng, e leng bohloki boo re neng re lekantse ho ea bo hlobola; kapa ho apesa mahlo a rona ka pono ea seo re se lebeletseng, e leng seo yuale re sa kang ra bona le moruerue feela oa sona, oa tsona, oa hae, oa 'ona, yualo yualo, ho ea ho ile.

319) *Ka, A, Ra, Ba ikenya tšotso linaleng.*

Motho eo a neng a buua poli, kapa nku, leha e le khomo, ho fumanoa lipontšo tsa mosebetsi oa hae kahare ho manala a hae; esita a hatletse matsoho.

Mehlaleng ea masholn, mohlomong ho fihleloa motho ea nang le ponahalo ketsong tsa bosholu, 'me leha a tlangoa ka marapo a lesholu, a ee a mo tšuanene, hobane o fumanoa mokhoeng o le mong le 'mileng oa lesholu, a le liketsong tsa lona. Ka mokhoa oa hae kaofela o ikentse tšotso linaleng ka liketso tse belaetsang ea senyehetsoeng, ea lahlehetsoeng.

Maeleng ao, ho boleloa tse ngata ka litsela tsa tsona. Ea loanang le leqheku, a le ntša kotsi, o ikentse tšotso linaleng, hobane kantle ho kotsi eo, le ntse le yere kotsi ea boqheku. O ikenya molatong oo e neng e ke ke ea e-ba oa hae. O ikenya tšotso linaleng, hobane, leha a sa ka a utsua, o kile a pata lesholu.

Ka mokha o yualo, ketsong tsa mefuta e mengata, le ho ea ho ile, ka tsela tsa tsona.

320) *Ho thela le ho nyehela.*

Ke mantsue a taba tse kholo, ke re, ke a ketso eo ho bolokoang khotso ka eona. Empa mohloling, moo ketsahalo ea ho thela e simolohileng teng, ho eiseha baholo; 'me leha ho le yualo, ha ho makatse hakaka'ng; kamahla nthong tse ngata, qaleho e 'n'e fokele.

321) *Balisana.*

Bashanyana ba na le linqalo moo ba lulang ka bongata, 'me teng, ba tšuere letsopa leo ba ithutang ka lona litsuantšo tsa likhomo le lipere, tsa linku le lipoli. Mohlomong ba bapalisa mayoe, leha e le ho loha likatiba tsa pula, etc.

322) *Mohlankana a fihla nqalong ho Balisana.*

Utluang taba ea ha:

Tsiroane ea e-shua, bashemane.—Karabo: Ha e na lithelo!

Tsiroane ea e-shua, bashemane.—Karabo: Ha e na lithelo!!

Ea e-shua, eaba ea tsoha, bashemane.—Karabo: Ha e na lithelo !!!

Ho fihlela a bua qetello ka matla, paleho e batle ho etsahala ho balisana.

'Me ha ba hlokile lithelo, mohlankana a ba otl'a.

Tsiroane ke nonyana e kang tšase.

323) *Lithelo tsa qobeli.*

Bashemane ba thela ka ho romeha ha ba rongoa ke banna. Moo le banna ba etsa yualo.

324) *Kakaretso ea lithelo kaofela.*

Bashemane le banana ba rapella khotso mohl'a lebollo,

325) *Lithelo tsa 'ma-Mpoli.*

'Ma-Mpoli (ea lilōtseng), moshemane ea hlōtseng ba bang ka ntoa, oa thelloa: o aroleloa karolo e kholo ea bohobe le nama liyong tsa motheli. 'Me karolo e yualo e bolokoa mokotleng o rokiloeng kobong e kahar'a tse ling, mokotla o sa keng o bonoa ke basali. Ha lithelo li le teng, khotso e teng.

Lea bona! Tsena, *bophelo, khotso, boikello*, ha ho ea ka bolokoang tlas'a tsona, a e-so ho li sebeletse. Ho thela ke borapeli ka boikokobetso; 'me le hona ke lebhohonolo ho morapeli.

Ha motho a le teng, ea ratang ho tseba motheo oo Moshueshue a neng a thehe borena ho oona, ke oo. Kea tšepa hore ho tla lemoha bohle mohla ho hlahang taba ea tsa Buka ea taba tsa Ba-Sotho.

Borapeli ba bashemane e bile temoho e kholo ho motho ea bileng le kelello yualeka Moshueshue. Re sechaba se bolokiloeng ka borapeli ho yualo. 'Me e setse e bile eka re ka be re ee re phethe hantle tšuanelo eo e kholo, leha re sa sututsoe kamorao, hobane ho thela e sets'e ka lelo-molo ho sechaba sena.

326) *Ke maoto a litaba.*

U qala ka taba e sele ho eo u hopotseng ho e bolela, ha u s'u tsebile pele moo u ea li thulanya (kopanya) teng. Hapo, ke ha taba e boletsoe e fetile, 'me ho se ho

qoqoa tse tšuanang le eona, kapa le ho e natefisa ka tse monate.

327) *Khom'a lira ha e na mohloha pele.*

Ea tlohileng hae pele ho ea ntoeng le ea tlohileng morao ba ea tšuaana, oa morao a ka 'n'a fumana khomo yualeka ea tlohileng pele; kapa likhomo li hapuoah mohlomong ke ea tlohileng morao hae.

328) *Mokuru o sibile.*

Ha u cheka mokuru, le oona o nts'o feta ho ntšetsa mokoti oa oona pele ka paleho, 'me kamorao o thiba ka mobu oo o o fatelang morao:—Ea hopotseng ho ea kuka ntho bakeng se itseng, e ee e re, ha a fihlela ho le teng eo a mo tšabang, ha a khutla a sa k'a fumana ntho eo a b'a e hopotse, o re: Ke fihletse mokuru o sibile (thibile, kuetsa).

Ho yualo leh'a n'a e-ea ka bolotsana, a mp'a fumane mong a ntho a le teng.

329) *Li mo chesitse ka mafura.*

Mohla morena a ahlotseng thatohatse ea hae, eba ho thoe: Likhomo (linama) tseo a neng a li ya pel'a morena li mo chesitse ka mafura. Ha ba rialo, eba oa mo tlaka (soma). Kayeno ba re: Linyeoe tsa moreneng li mo chesitse ka mafura.

330) *El s'e le pulumo ea moema nosi.*

Pulumo e tsamaeang e notši, tsa mohlape oa eona li qetiloe ke letšolo.—Ho yualo le ho motho ea feletsoeng ke ba habo (ba mofuta oa hae.)

331) *Re ya sehola, re ye senyane. Seyo senyane ha se fete molomo.*

Leha ho ya ho le honyenyane, ho se n'o halaloe, ka moso ho ea yeoa ho hoholo. Leha ho le honyane, ho se k'a lesoa ha feta molomo; ho thabeloe, ho amoheloe, ho yeoe tjeka ha ho ka etsoa ho hoholo.

332) *Tau tsa hlaka le le leng lia tsebana.*

Ho thoe: Tau tse phelang hlakeng le le leng lia tsebana. Tsebano e kaka (akaretsa) tse ngata: Batho ba mofuta o le mong ba mekhosa. Ba tsebana kantle ho tahlehelano le ka bohale, kapa bonolo, kapa lonya, leha e le mekhosa, etc.

333) *Monna ke nku, h'a k'a lla*

Nku leha e ka utluisoa bohloko ka mekhosa e mengata, ha e k'e lla yualeka poli. Ho tšehetsoa yualo monna hore a be le pelo ea nku, e matla, a n'o yara bohloko (bothata), a sa bokolle yualeka mosali ea tšuantšoang ka poli; a se n'o koma-komisoa ke mablomola, a n'o tiisetsa leha ho le bohloko-hloko. Hona ke ho leng teng ruri mahareng a banna le basali. Khale-khale, ha ho no ho sa ee ho lleloe ka seboko motho ea shueleng, ho n'o utluoa mantsue (sello) a basali feela. Monna leha a ka kena kotlong efe le e yuang, h'a na ho lla; le hona ha a ka senyetsoa ka kotsi ke e mong, h'a na ho loma-loma tjeka mosali, leha e le ho hlapaolana, etc.

334) *Li mohatlan'a khuiti.*

Mohatlan'a khuiti o mokhutšoanyane. 'Me ke ho re, litaba li khutšoanyane, kapa li be khutšoanyane.

335) *O tlameletse polo (se-Taung) seropeng.*

O etselelitse ka ho mo tlama ka mashano, kapa ha ho itlama eena ka mashano. Ho etsa leshano eka ho etsa mohlolo o ke keng oa etsoa.

336) *Sehole sa monna se loha mano. Monna o pata sehlotsa.*

Ho thoe, monna, leha a s'a khathetse, a no 'n'a iphe matla, mokhathala oa hae o se k'a bona'la; leba a le tsietsing 'meleng, a no 'n'a leka kamoo a ka tsebang ho ithusa ha ho hlokeha, etc. Ke ka hona ho itsoeng: Hole sa monna se loha mano—ao se ka tsebang ho ithusa ka 'ona.

337) *Monna ha a ipolae, o bolaoa ke ba bang.*

Lentsue le imatlafatsang ea tsekang tšuanelo tsa hae

tseo a lumelang hore a ka mp'a bolaoa, a shua, ho e-na le ho khaohangoa le tsona ke banna ba bang. O tiisa hore o ea bolaea ea mo bolaeang, ba bolaane bobeli, ba be: *Monna shua-peli.*

338) *Moutlua oa noko o rahoa ke o mong.*

Maele ao a hlalositsoe ho a reng: *Metsi a ntšana, a macha a ntša a khale.*

339) *Phokoyoe ea tšala morao, e bonoa ka lintja.*

Ho thoe: Phokoyoe e palehong e sotetsang tse ling kamorao, lintja li ee li e tšoare. Ho lemosoa tse ngata maeleng ao.

340) *Ea lehang sebono sa nguaha.*

Eo palehong a liehang ho tloha ha ho s'o hlabiloe mokhosi, etc., etc.

341) *Hosasa ho sang nguana o ea ya ba 'm'ae.*

Ke ho re: Taba e tla ba kholo kapa kotsi. Ke tabeng tsa hlōlano ka ntoa, ka mohobelo, ka peiso, etc.

342) *Namane ea kanyesetsa.*

Namane e shuetsoeng ke 'm'a eona e thusoa ka ho anyesoa khomong e ngue, e sele. Ho yualo le motho ea shuetsoeng ke 'm'ae (khutsanyana), o bitsoa namane ea kanyesetsa ka ho holisoa matsohong a ba sele kantle ho 'm'ae.

343) *Ntoa ke khom'a khameloa meutlueng.*

Meutlua ke ntho e nchocho, e hlabang yualeka lemao; ho thoe: Ntoa ke khomo e hameloang holim'a lerumo le bohale bo hlabang. Hape ho thoe: U se k'a ithorisa pele, na re u tla hlōla.

344) *Taba li lutse mothipoloheng.*

Taba tsa phapang tse lekoang ho lokisoa, li hanne ho loka, eka hoyane ho se ho tla thiba hore ho se k'a loanoa.

345) *Taba li lutse mayoe a likitla.*

Taba tsa phapang li thata-thata ha li isoa ho lokeng, ha ho sa utluanoe ke ba li lokisang.

346) *Taba li mosenekeng.*

Moseneke ke mokhamonyana moo motho ea tsamaeang teng ka ho se itlhokomele e ka khonang a oele. Yuale ke ho re: Taba tsa phapang li bobeng ho isa ntoeng.

347) *O sa tla tšuara hlolo ka boea.*

Ha le lelekisa hlolo, u e tšuara ka boea hoye e feta pel'a hao, u tla sala le sehlahla kaofela sa boea matsohong, eona e ile. Motho eo le omanang le eena o re: Ha u hopotse ho mo loantša, u ea fumana bothata, u ea tšuara ntho e phonyohang liatleng tsa hao, yualeka hlolo ha e phonyoha boeeng ba eona liatleng tsa hao.

348) *Seliba se hole se bolaisa lenyora.*

Ho thoe: metsi a hole.

349) *Ntšabe, ke tle ke u tšabe.*

Maele a itlhalositseng hlomphanong ea e moholo le e monyenyanane.

350) *Re longoa ke nta feela.*

Maele a laoletsoeng ho paka boholo ba boiketlo, kapa thabo e etsahalang boiketlong boo.

351) *Hlathe se lelekisa tsebe.*

Ha lifahleho tsa motsualle le motsualle li leotsana, marama (hlathe) a bososela, a boela morao, a sisinya litsebe.

352) *Mosali ha a rata ho hlala motho, a kuke lehllokoa, a le menahanye.*

Ke ho re: Mosali eo, pele, o rera mano pelong ea hae; ha a s'a rerile, o qala ho senya khotso tlung ea hae, o lema liphapang ka boom o tseo a tla li hapella mohla

tseko ea ho hlala ha hae. Empa ka ho re, e se 'nete, ha li ke li loka ka kutluahalo lelemeng mohla tseko.

Ka *lehlokoa* ho supshoa hoba o khokolotsa le mafela-felane a sa utluahaleng, o a hapella tsekong.—*Ka ho menahanya*—ean'ere, le re, o bolela tsane, a khutle, a bolele tsena, o leka ho batla hona moo, har'a mano a hae, tabana e ka le sisimolosang 'mele, ea le kena lipelong. Ke mokhoa oa hae, ke mosali; o rata ho hlala, o khahliloe ke ba bang banna. 'Me ka maele ao, ho bonahala hore bolotsana ba basali bo se bo no bo tšuaroe khale ke baahloli.

353) *Belo lea fela, thota e sale.*

Ke ho re: Motho o ea tsofala, matla a fele. Empa lefatše moo a neng a ipeisetse teng, tseleng tsa merero ea hae kaofela, matsatsing a ho phela le a bocha ba hae, a ho thaba le a ho hlonama, ea ne e sa le e le lona, le ne le mo belehile, le tla boela le mo emole (tšimoloho ea kemaro), le mo emare la bobeli, etc.

354) *'Mapatsi ke phookoana.*

Phookoana ha e khethe lipoling tse tšehali litsuetse le lithoyana, e li balaka (li hloa) kaofela. Ka mokhoa o yualo, ho thoe: 'Mapatsi, papatsong ea hae, a se n'o khetha; kapa ha a khethe, o reka tsohle tse hlahisoang ho eena. Le hona e ka khona a kene metse kaofela, ho se oo a o potang kamorao.

Poho tsa likhomo, mohlomong, lia khetha, li atisa le ho tsuafa.—Phookoana ha e khethe, ha e tsuafe; ba be ba e roke. Ha ho le yualo, e ka khona 'mapatsi a be le matla le mafolo-folo papatsong tsa hae.

355) *Ke mo khotše moea.*

Ke ho re: Ke mo tšepile, oa tšepisa, leha ho e-so ho bonahale seo, a ka tšepuoang ka sona, maikutluo a ka a ea se bona, 'me ke ho sa bonoeng, yualeka ha ho sa bonoe moea. Ke lefela-felane, empa eka ho tla hlaha teng seo re mo tšepetseng sona.

356) *K'o mo ya le mang.*

Ke nama e mpe, e otileng haholo, ea mokoyoane. Ha ho motho ea e tsuetseng pelo; le moo e shuetseng teng, mong a eona ha a thasoe ke motho ho mo buisa, le ho mo thothisa eona. Ke khomo ea hae, ha a na tšuanelo ho e lahla feela; empa o nts'a re: Ke re, ke tla e ya le mang?

357) *A lla linaleng.*

Eka ho n'o bapisoe le nonyana e llang linaleng tsa phakue, ha e sa na ho phonyoha leha e lla haholo.—Ho yualo le motho, liatleng tsa lira tsa hae, kapa mosenyi liatleng tsa moahloli oa hae.

358) *Ntja e tsokela ea e fang.*

Ho yualo motho o thabela ea mo nehang.

359) *Ntsue la morena le hahloa lesakana.*

Lentsue la morena le bolokoa yualeka khomo sakeng, kahobane ke 'nete, le tiile, lea tšepeha. E, leha 'nete e n'e ka fela har'a sechaba, e ka khona e fumanoe ho morena, yualeka selibana se tšuehla-tšuehlang metsi letsatsing, hoya linokana le linoka li omile, li le feela, li hloka metsi.

360) *Monna ha a tšuereng sethole ka mohatla, ha a se lese.*

Ha ho nannoa tsa khapo, ea tšuereng sethole se matla ka mobatla, ha a ke a se lesa le ha se mo thuibiletsa (hulanya) ka matl'a soua har'a mayoe, har'a tšehlo, har'a litsela le mangotsoana; hobane ha a ka se lesela, ho felile, e mo phonyohile, e ile, h'a sa e fumana. Ke oona mokhoa o mong mekhoeng ea ba-Sotho.

361) *O kene makaqabelsing.*

Ke ho re: O kene tsietsing kapa qabeng (bothateng), moo ho leng thata ho mo ntša.

362) *Katse ha e le sieo, tueba lia hlanaka.*

Ha mokhalemeli (molao) a le sieo, tse mpe lia etsoa,

'me i tsuakangoa le tse ntle, kapa ha'moho tse mpe le tse ntle li nehoa bitso le le leng, ho thoe: Li ntle kaofela.

363) *O yela maoto ke felile.*

U ka re, hoya a s'a e-ya la qetello, hosasa ha a s'a ya, h'a siea letho.

Ha a ye, o etsa mpakolohela, ha e mathe, e re: Mpakolohela, kapa e re: Mpakolo... Ha a omana, o entse mpakolohela, kapa, o itse mpakolo.

Eba ho re: O entse haholo-holo-holo.

364) *O 'nyaletse ka lirope.*

O kukile nguan'a ka, 'me yuale ha ke re, a mo nyale, a phethe moo ke batlang, o ea hoapa (rora), o nkhanšetsa bonatla (o ea ntella, nkeisa).

365) *Nguan'a talane ha a lele.*

U se k'a belaela haholo, ha u kotutse talane, u hlokile mabelo a thata; bana ba hao ha ba ka ke ba lelisoa ke tlala.

366) *Bana baonono ke mahlape maitisi.*

Ha ba na motho ea ba khalemelang, ba tsamaea hampe; le ha ba khalemeloa, ha ba utlue, ba pepeaka ka ho rata. Ba senyehile hampe, u ka re, ha ba na baholo ba bona.

367) *A re talima ka helole.*

Ho thoe: A re talima hampe, yualeka lira tsa hae; ea hl'a ka ea sa re tsebeng. A re lilola feela ka mahlo. Ke ho re: Mahlo a hae a hana ho ema fahlehong tsa rona.

368) *O il'o phatsa tlala.*

Ke motho ea sa eang khoreng ka letho la ho bapatsa hore a reke, a b'a khutle, a e'o yela ha hae; o isitse mpa feela, o ea khutla mohla ho leng khora ha habo.

369) *Ea bitsa 'ma-molatu-sali, u re: Hoa yea, u ea tingoa.*

Bana papaling tsa bona, e ee e re, ha e le motsotso oa ho

ya, ba baholoanyane ba re, ba banyenyane ba ke ba tsuele thokoana moo ba ea bitsa 'ma-molata-sali, ba re : Hela 'ma-molata-sali ee, hoa yea, ua tingoa ! Eba he etlare ha ba sa ile ho mo bitsa, ha ba khutla, ba fumane ho se ho yeloe, ho felile, shui-shui !!

Ba banyenyane ba qalang ho rongoa yualo, ba hle ba kholoe hoba ba rongoa ka 'nete. Ba khutle ba se ba bolela hoba h'a k'a ba arabela.

Hlaloso : Batho ba u romileng, ha u khutla u fihletse ba entse seo ba ka beng ba u emetse ho se etsa, ha u khutlele, hoba le uena u n'u ka rata yualo, etc.

370) *A tsua ntjeng.*

Ho hlobola ho qomisoang haholo, ho etsoang ke bahlankana mesebetsing e matla.

371) *Ma-atamela lisutsa.*

Motho ea suthang pel'a mesebetsi, empa ea atamelang pel'a ba sebetsang, ha e le linako tsa ho ya, ka ho sutsa. (Ho boleloa ho apehiloeng ha ho butsoa haholo hantle).

372) *A re bokako ba tsie-mokopu.*

Eo ke tsie e tala e fumanoang ka mehla libabeng tsa mokopu, e pepile e tona. Ho thoe, e lekako ke hona, hoba ha e pepe bana, e ipepela tse tona. Mosali ea lekako o tšuantšoa ka eona, ba re : Lekako ke sefebe.

373) *Matea-tšuene a mabeli a ea tseku.*

Mong o re : Ke ea hae ; mong o re : Che, ha ho yualo. Mong a eona ke eena ! Mohl'a ntoea ea bobeli, e mong ho bona a tea tšuene, a ntša mahanyetsi a tsekisano ea bona. Kahlolo ea taba tsa mofuta oo, ha e hlōtse morena, e ahloloe la qetello ka mahanyetsi.—Mohlant oo, motseki ea sa kang a beta pelo ho ntša mahanyetsi, o tla tšuanela ho hlōloa ke ea ntšitseng mahanyetsi.

374) *Leboela ha le ngalloe (ha le hano).*

Mohla motho a arohanang le bao a ahisanang le bona ka ho fallela ho sele, ho lumelisanoe le eena holim'a maele a reng : Maeo ke maboeo (ho ea ho tšuaana le ho boea).

Ha u hloka khotso moo u eang, u 'n'o boele moo u tlohang teng, leha ho kile ha e-ba bohloko mohla u tlohang, u ke ke ua ngaloa ke hona.

Leboela ha le ngalloe=leha u buseletsoa se neng se kukiloe, u se amohele, leha se sa boee se tletse.

375) *U nt'a selomela kobong.*

Ke ea lomang a folisa. Ea tetekang a boele a thobe mabote a hae ka lipuo tse monate ho eo a mo hlabileng pelo ka tse bohloko.

376) *O mo ila sekeo.*

Ke ho re: O mo hloile haholo-holo.

377) *O noele yoala ba Khaeane.*

Khaeane ea na b'e le monna oa ha Sekonyela. Mohla Moshueshue a qhalang Sekonyela Khorobetloa, o n'a b'a le sieo hae; eka o n'a ile ka la maobane, nqa Mautse, Kalanke, moo ho bong ho le ba Mokhalong ba neng ba entse mokete, 'me ho e-na le yoala. Eare hoba Moshueshue a qhale Sekonyela, a hapa qhobosheane le metse ho ea fihla Khololong ha 'Mota. Ka shualane Khaeane a fihla ho Molapo makoloing a ba-Khothu a neng a eme tlas'a qhobosheane. A re a sa fihla, a re: "Bana ba Motonosi"! Karabo: "Ue"? "Ba ile ba-Khalahali"? Karabo: "Ba ile." "Le sa le kaofela"? Karabo: "Re kaofela." "E kae khuali eso"? O n'a na le pholo e khuali. Karabo: "E teng"! "Ke ne ke sa cho, ba ne ba ka etsa'ng ba-Khalahali"! Ba mo mamela haleletsana, a roka ba habo, a nyelisa ba-Khalahali ba ha Moshueshue, le hona a roka pholo ea hae e khuali. Eare ha morena a laetse hoba ba mo felchetse, ea e-ba hona lctsualo le hlclang botahoa ba hae; a ba botsa: "Na ba mo isa ho kae yuale"? A re ho ea mo tšuereng pele: "Na moshemane eo o nketsa'ng he?"

Ho kukiloe maele botahoeng ba Khaeane, ho thoe: "Motho ha a tahiloe yualeka Khaeane, eba o noele boo yualeka bo nong bo noeloe ke Khaeane.—O bo khotše yualeka eena, bo mo tahile yualeka eena, kelello e fokotse tjeka ea Khaeane. Khaeane o n'a b'a sa hlobotse 'meleng le thekeng.

Hase ka nepo ha ho ngoliloe Bukeng ea taba tsa ba-Sotho hoba Khaeane o b'a ile yoaleng Makuatlane. Ke Kalanke Mokhalong, kapa ha 'Ma-Kotola.

Hape hoye o b'a tsohetse, a ka b'a teane le ba ha Posholi ba neng ba thobiso^o 'Ibosiu ke mong a bona, ha Moshueshue a laetse kamora' Tsikuane. Hoa bona'la, o n'a ile ka la maobane eka le ba-Khothu ba bang, esita ba bang ba ha Sekonyela; 'me hona moo, Kalanke, Moshueshue h'a k'a fihla teng mohlang oo.—Hobane o n'a sa khutla teng, mohlang a neng a qhale 'Mota, Sebothoane. Ntoeng ea mohlang oo, Motete, oa ha Makhobalo, a tšuara Hlaha si, mor'a Mokotjo, nguan'abo Sekonyela, ea neng a ahile Fobane; ka ho mo tseba borena, ba tšaba ho mo bolaea, eaba ba mo isa ho Moshueshue. Eena a re: Tsatsing lena, ha ho nguan'e motle! Khale ke qoba le ka matsoho, ke rapela Sekonyela, 'me h'a ka nkutlwa! O itse ho 'na, likhomo tsa ka li hoketse mehoma mehatleng, ea tsona; kayeno mohau o felile! Mo tloseng!

378) *O tšuere mahleke.*

O phathahane. Eba ho re: Eitse a tšuere mosebetsi o mong, o se a hlokeha ruri le ho oa bobeli le oa boraro, 'me ha matsoho a hae a n'a ka haelloa ho fihla kapelepele mesebetsing eo kaofela, tšenyehelo e haufi.

Metsotsong ea mahleke ao, ha ho no ho ka fihla e mong, ea reng: "Semanya-manyane se nthomile, ke u meme, hosasane u mo kalime matsoho, o rulela ntlo."—"O molekan'aka! E-ea, u ntatole hantle hle! Ke phathahane, ha ke na sebaka; kapa: Ke tšuere mahleke mona, kapa ke tšuere ka meno; e le ho re: Ke tšuere matsoho a tšetse, ke tšuere le ka meno.

379) *A maribeha pitsana (mabele).*

Ke ha a s'a le boholoanyane boo ho ke keng ha bonoa pitsana ha e ribehiloe har'a 'ona; a le lekhaba.

380) *A malala lira (mabele).*

Boholo-holo, sera se futuhileng se be se lalla makhomo, se ipata mohlomong har'a lekhaba la mabele ao motho a lutseng har'a 'ona, a se nang ho bonahala.

381) *Ke ea kuka'ng ke e lekanye le eng?*

Ea tselitsoeng, ea tsielehileng, ea qakanehileng, oa itelela. O tsietsing e fetang seo a ka tsebang ho e ntšetsa sona; 'me leha a n'a ka kuka mona le maue kamoo tsietsi kapa molato oa hae o mo qosang, ha ho thuso, a ke ke a phetha letho.

O hlahisa maele ao ka ho tlena (sekisa meokho mahlolong ka pelo-bohloko).

382) *Kea loana ke hlobotse*

Ka maele ao, o utluhatsa hore, ha ho ka fela ha etsoa hoo, e le ho mo phephetsa (halefisa), o tla loana ka 'nete. — Maele ao n'ga e n'gue a emisuo a tje yualeka kano e tiileng ho paka hore o tla loana ka matla 'ohle a hae.

Mesebetsi e meholo e matla ba-Sotho ba e hlobolela likobo; leha ba lelekisa, ba hlobola likobo, etc.

383) *Ke tlosa boloi, kapa, ke n'a boloi ba ka.*

Mo-Sotho a ke se ke a u neha liyo a e-so ho li ise pele molomong oa hae, a tle a re, u lemohe hoba, ha a ka a li kenya boloi; ka puo o re: O ntša boloi ba hae, hore u se ka na ya liyo tsa hae ka pelaelo.

Ho hlile hoa bona'la le ho utlua'la hoba ba 'ne ba kenjetsane ntbo tse mpe liyong.

384) *Ha a hlohlele ho ea moo.*

Ho thoe, o atisa ho ea teng.

385) *Ho lutse'ng moo?*

Ea eang qalong oa botsa, 'me karabo e re: Ho lutse banna. Ha ba leng qalong ba mo tšaba, eba ba re: Ho lutse bashemane. Ka potso ea pele ha ba itse: "Ho lutse banna," ea eang qalong o s'a betsa ba lutseng, le bona ba ema ba mo betsa.

386) *Ka o kena, a o kena, ba o kena, ka fole (ho tella, eisa).*

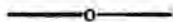
O fihla qalong ka ho tella, ho tella, a sa tšabe ba lutseng teng; ka hoo, ho beng ba qulo e mong a itene.

387) *Khuiti maboea le tsela.*

Ea rakunyetsang likhuiti, ha a e fatela, eba e baleha pel'a monyako oa mokoti, athe etlare, ha a tloha, e s'e boea le mehlala ho ea runya.—Ka 'ona maele ao ho supshoa ea khutlang tseleng ho tloheng ha hae. U ka re: Ha ba rialo, ba mo sona.

388) *Tsela ke morena.*

Yualeka ha batho ba bangata ba le kamehla ho morena moreneng, le tsela e yualo ha e yeoe ke bolutu, batho ba ho eona ka nako tsohle.

LENANEO

LA PUO TSA MAELE TSE HLALOSITSOENG.

A

No.		Leqephe.
77	A b'a ile ba ha rakokone, ha u ntše rakokona	80
120	A bo rokolla sehlotlelong	91
227	A e naka e le oa bo mphelehetse ke tahlloe	110
283	A epela momo fatše	122
119	A feta, a qekekisa pholoan'a tonana	91
99	A fihla moo ho thoeng : Motho o tsua ho kae ?	86
357	A lla linaleng	140
380	A malala lira (mabele)	144
379	A maribeha pitsana (mabele)	144
115	A mo kuetlisa feela ka leleme	90
217	A nkena hanong	109
284	A ntša le hlohong (lebelo)	123
297	A ntša mosi ka lengope	126
1 & 134	A opa khomo lenaka	55 & 94
312	A otlā ntja ka rona	130
295	A pshesa liliba	125
206	A re anya leleme ; ke moeki	107
372	A re bokako ba tsie-mokopu	142
314	A re hulela lenoho-noho	131
212	A re lala ka 'mele	108
282	A re : Leoto ! U re : Ho utlua !	123
367	A re talima ka helole	141
118	A shuahla ka hanong	90
220	A shuela mahapeng	109
280	A tloha, a sa talime kamorao	122
281	A tloha, kobo li fefoha	122

B

122	Ba ba chachakela, ba ba nyanyakela	91
82	Ba ba hatisa masepan'a manamane	82
66	Ba behana likhopi	75
62	Ba ea ipusulosetsa	74

250	Ba ikhaba ka mero a mashuele	115
321	Balisana	133
133	Ba maitluta ho lisa	93
75	Ba mo roka mahloan'a naketsana	80
5 & 138	Bana ba khuale ba bitsana ka mololi	57 & 95
366	Bana baonono ke mahlape maitisi	141
267	Ba ntšana seinong	120
65	Ba qothisana lehlokoa	75
	Ba tla ba mo buela tšeseng	
87	Bō tšoloa ho chesa, ho tsoha bo folile	83
353	Belo lea fela, thota e sale	139
308	Bitla la khomo ke molomo	129

E

369	Ea bitsa 'ma-molata-sali, u re: Hoa yeoa, u ea tingoa	141
340	Ea lemang sebono sa nguaha	137
126	Ea o betsa, ebe o thonake	92
84	Ea senona le tlhako	82
38 & 171	Ea shua, mahe a bole	67 & 101
76	Ea, u re: Lia fula	80
252	Ea, u tšepele	116
67	E bona mahe, leraba ha e le bone	75
124	Eka o yeke a meeli	92
86	E kholo, e nyane	83
105	E mo qhomile	87
269	E s'e le ha lapa-leome	120
330	E s'e le pulumo ea moemanosi	135

H

316	Ha a anyesoe ka mokukutoana	132
384	Ha a hlohlele ho ea moo	145
42 & 174	H'abo khang ha ho yeoe letho.	68 & 103
223	Ha e bone	110
55	Ha e fuleloe	70
123	Ha a li halikela ho li ya	91
290	Ha ho tume limelala	12g
180	Ha ho ko ho anya e nang le khamelo	10f
263	Ha ho nk'o tsua lemina	118

41	Ha ho tšuananya li-sellane ; ngue e kuka sa eona, e qathele.	67
57	Ha ke na sange-ngee ka moraoana.	71
48	Ha ke sa mo kapela mathe	69
90	Ha li behane manale	83
255	Ha li shue ka hloa le le leng	116
207	Ha li tenoe ke meya	107
225	Ha meritšana suee	110
262	H'a neheloe ka ntjana peli	118
261	H'a nguaeloe nta	118
50	Ha re sa e heha	69
273	Ha ua hola, ua eletsa koma, ua b'a sala u e bina ka hloho	121
72	Ho bokuo ea shueleng	78
190	Ho cha matlo mabapi	105
85	Ho ea cha khong, ho sale molora	83
239	Ho fana ke ho iphelela.	112
33 & 165	Ho hola ke ho bona	66 & 100
385	Ho lutse'ng moo ?	145
69	Ho ngalla motšeo oa ntlo	77
341	Hosasa ho sang, nguana o ea ya ba 'm'ac	137
106	Hosasa ho sang, u hlo u qate, u tiise	87
53	Ho se k'a chehoa phiri ka 'na	70
320	Ho thela le ho nyehela.	133
109	Ho ya ! ho yana !	88

HL

7 & 139	Hlaahlela le lla ka le leng	58 & 95
21 & 153	Hlapi fololofela leraha (seretse), metsi a pshela, ua bona	62 & 98
224	Hloaéang litsebe	110
231	Hlomola mokhele	111

K

317	Ka boha ; re lebella, ha nguale e khiba	132
112	Ka fihla, a fihla	89
111	Ka fumana li tonositse	89
319	Ka ikenya tšotso linaleng	133
324	Kakaretso ea lithelo kaofela	134

386	Ka o kena ka fole	145
362	Katse ha e le sieo, tneba lia hlanaka	140
97	Kayeno re qatile ka lehluele	85
88	Kea itlhatsisa manketjuane	83
381	Ke ea kuka'ng, ke e lekanye le eng ?	145
382	Kea loana ke hlotse	145
211	Ke ema le monna mateneng	108
313	Ke hlapetse letšehong	130
98	Ke le bone la moepa o moholo monyoloha thaba	85
326	Ke maoto a litaba	134
125	Ke mo inctse matsoho metsing	92
355	Ke mo khotše moea	139
132	Ke nonyan'a kahlamela 'molai	93
63	Ke nt'a selomela kobong	74
89	Ke setse ke otl'a ka sephepha	83
383	Ke tlosa boloi	145
39 & 172	Khabane ha li roesano mokali	67 & 102
215	Khala e bilietsa ntsele	108
327	Khom'a lira ha e na motloha pele	135
196	Khomo li yea ka nguan'a le mong	106
195	Khomo e tšuaroa ka linaka, motho o tšuaroa ka lipuo	106
311	Khopi e rahiloa ke monono	130
155	Khuahlana kholoanyane	98
387	Khuiti maboea le tsela	146
356	K'o mo ya le mang ?	140

L

52	La e-sa, la ba la e-sa, le bohoeng ba ntja	69
194	La ntja likobo.	106
374	Leboella ha le ngalloe	142
214	Lefifi ke nguan'abo motho	108
307	Lefu leholo ke litšeho	129
198	Lefu le qoleng ea kobo	106
298	Lehale-hale lea ya	126
92	Lehlaba-phieo thak'a ba banyane	84
116	Leleme ha le na malokeletso, kapa khole	90
192	Lemao le ntlha-peli, le nchocho kahohle	105
110	Le molato, lea itsua	88
236	Leoto ke moloi	112
226	Leshala le tsuala molora	110

94	Lesholu ke le tšuroeng	85
300	Le tla le bonoa, ha le lulelo	127
329	Li mo chesitse ka mafura	135
334	Li mohatl'ana khuti	136
81	Linaca ke metsi a pula feela	82
78	Li noele mahe, ho setse likhaketla	80
325	Lithelo tsa 'ma-Mpoli	134
323	Lithelo tsa qobeli	134

M

371	Maatamela lisutsa	142
3 & 136	Mabele ke nguetsi ea malapa 'ohle	35 & 94
45 & 176	Mahlo h'a kopane le motsnalle	68 & 103
242	Mahlo ke liala a tšela noka a tletse	113
219	Maila khaka mayakhobe	109
288	Makhuaba a methati eohle	123
186	Makuoanyane o itšeba a eme	104
296	Malala a laotsoe	125
22 & 154	Maliba ho psha a maholo	63 & 98
354	'Mapatsi ke phookouana	139
36 & 169	Marabe o yeoa ke bana	66 & 101
210	Marema tlou a ntsue leng	108
24 & 156	Masene hase boi	63 & 98
373	Matea-tšuene a mabeli a ea tseka	142
127	Matsoho a ea tlatsana	92
11 & 144	Matsoho a lemisetsa 'metso	59 & 96
187	Matsoho ke foko, 'metso ke pataolo	105
216	Mehope ea busulosekana	109
40	Mekoko ha e qhuelane	67
4 & 146	'Mesa mohloane h'a fanye	61 & 96
179	'Metla-khola o e lebisa oa'bo	103
30	Metse e metle kantle	65
121	Metsi a ntšana	274
17 & 149	Moaha moriti ha o lule	61 & 97
240	Moeti, tlo heso	112
131	Mofuta ha o nkhoie ka nko	93
237	Mohats'a leo h'a senyeheloe	112
322	Mohlankana o fihla nğalong ho balisana	133
44 & 175	Mohlohloa o rapame, mokotla o mahlo	68 & 103
249	Moholo o rongoa a eme	115
189	Mokhuenyana bohoeng ke sebatso	105

328	Mokuru o sibile	135
208	Molaea-khosi oa itaela	107
265½	Molli h'a thiyoe meokho	119
244	Monakoli ha a itebale	113
337	Monna ha a ipolae, o bolaoa ke ba bang	136
360	Monna ha'a tšunere sethole ka mohatla, h'a se lese	140
333	Monna ke nku, h'a k'a lla	136
336	Monna o pata sehlotša	136
32 & 164	Monono ke moholi, ke mouoane	66 & 100
54	Monyala ka peli o nyala oa hae	70
80	Monyemo. Eo ke seyela thoko	81
27 & 159	Mooa khotla h'a tsekisoe	64 & 99
230	Morena o nyeetse	181
278	Mosa o ya mong a oona	122
352	Mosali ha a rata ho hlala motho, a kuke lehlokoa, a le menahanye	138
251	Mosebetsi oa motho e mong ke qhoba litho	115
59	Moshanyana tooe, u bapala ka mathe, metsi a le teng!	72
238	Mosili khala e ngue	112
93	Motlosa-ngaka	84
202	Motsamai o ya noha	107
203	Moutla lintjeng	107
328	Moutlwa oa noko o rahoa ke o mong	137
2 & 135	Moya-pele o tšwana le moya-morao	55 & 94
197	Mpa tšehla ha e bolae	106
10 & 143	Mphe-mphe ea lapisa molekane, motho o khonoa ke sa ntlo ea hae	59 & 96

N

342	Namane ea kanyesetsa	137
34 & 166	Ngaka e rutoa lihlare, meyo ha e e rutoe	66 & 100
275	Nguan'a marata e loele motho a tsua kotsi	121
302	Nguan'a moshemane, pholo' a letlaka	127
13 & 145	Nguan'a sa lleng o shuela tharing	60 & 96
277	Nguan'a se tsoha le pelo ea maobane	122
365	Nguan'a talane ha a lele	141
181	Nguan'a tali o tseyoa ka mereto	104
289	Nguan'a-tša ha se mele poea	124
205	Nketjoane o etsisa nkolane, nkolane k lenga	107
268	Noko li tšabana bophatšua	120

61 Nonyan'a kahlamela 'molai	74
358 Ntja e tsokela ea e fang	140
91 & 140 Ntjana-peli ha li hlōloe ke phokoyoo.	84 & 95
7 Ntjana-peli ha li hlōloe ke sebata	58
193 Ntja seloma mokhoki	105
130 Ntja se tšuarisa mohlophe	93
343 Ntoa ke khom'a khameloa meutlueng	137
349 Ntšabe, ke tle ke u tšabe	138
303 Ntsintsi e oetse mofehlong	128
359 Ntsue la morena le haheloa lesakana	140

O

257 O antse khonong	117
102 O b'a re bone mafalo-mabe	86
294 O batla khomo ka 'mele	125
100 O ba yellelitse	86
31 O hlaba khora ka sefea-maeba	65
49 O hloba khuale	69
113 O hloa-hloa, o lehlohonolo	90
108 O ikanya menoana	88
23 O iketsa khuahlana kholoanyane	63
107 O ile le khonguana holimo	88
270 O ile lolo-lolo	120
368 O il'o phatsa tlala	141
299 O itšetlehile ka seolo se se nang bohloa	127
361 O kene makaqabetsing	140
228 O khahloa ke fiso la metseng	110
117 O leme le mokhaba-khaba	90
305 O llela khang	128
259 O lom'a folisa	118
376 O mo ila sekheo	143
260 O mponela likobong	118
243 O na le sekhobo har'a bohle	113
377 O noele yoala ba Khaeane	143
253 O nts'a phaila har'a naha	116
101 O ntšelitse malokobe ho bona	86
364 O 'nyaletse ka lirope	141
233 O oetsoe ke ntlo	111
285 O otlela tueba sehong	123
272 O rahile moritšoana	121

309	O re kenetse mohohoroaneng oa tau . . .	129
218	O roetse quele . . .	109
46	O ruta ntsi . . .	68
347	O sa tla tšuara hlolo ka boea . . .	138
20	O senya leoa . . .	62
83	O teane le pela li falla . . .	82
335	O tlameletse polo seropeng . . .	136
258	O tlametse sa tlung . . .	118
	O tšepile mohal'a sa leo . . .	
191	O tsosa mehola . . .	105
378	O tšuere mahleke . . .	144
254	O ya metlakana . . .	116
363	O yela maoto ke felile . . .	141

P

266	Pela e n'e hloke mohatla ke ho romeletsa . . .	119
25 & 157	Pela ho phela e itebelang . . .	64 & 98
241	Pha-balimo o ya le bona . . .	112
19 & 151	Phepheletsane hloba se mokotong . . .	62 & 97
79	Phiso li omile methalali . . .	81
339	Phokoyoe ea tšala morao, ea bonoa ke lintja . . .	137
6	Phuthi e tsoha ka meso, e anyese . . .	58
29 & 161	Pinyane ha e senye motse . . .	65 & 99
184	Pitsa ho fahoa e belang . . .	104

Q

304	Qhaqhi o qhaqha se sa mo qhaqheng le borokong	128
-----	---	-----

R

318	Ra ba ra boea le se re isitseng . . .	132
4 & 137	Raka le shuetsoe ke molebo . . .	56 & 94
12	Ramatl'a fella khotsong, a fella phat'e soba . . .	59
271	Rea teana riteng sa moseeka . . .	120
350	Re longoa ke nta feela . . .	138
291	Re lutse mosim'a noha holimo . . .	124
315	Re qela poea, morena . . .	131
292	Re qetoa ke tlala ea leqeme . . .	125
95	Re se ke ra qabana ka none ea letueba . . .	85

310	Re tla boka re bone	130
58	Re tšure ka meno	7
331	Re ya sehologo, re ye senyane	135

S

51	Sebopi se apeba ka lengeta	69
336	Sehole sa monna se loha mano	136
128	Sehoyana tlohelela	92
264	Se k'a isa pelo mafisa	149
235	Sekhata se le bolepo	111
185	Sekhakhune se bonoa ke sebatalali	104
188	Selepe sa bohoeng se ratha se inamile	105
348	Seliba se hole se bolaisa lenyora	138
207	Se 'n'o loana fi sa nkue	121
37 & 170	Sepa leholo ke la molata, la beng ba motse ke kotokoana	166 & 101
56	Seqata-mayoana ha se lleloe, ke sa balisana	70
71	Scrobe se hahuoa, phiri e yele	78
331	Seyo senyane ha se fete molomo	135

T

248	Taba ena ke tšita-baholo	114
345	Taba li lutse mayoe a likitla	138
344	Taba li lutse mothipoloheng	137
346	Taba li mosenekeng	138
332	Tau tsa hlaka le le leng lia tsebana	136
60	Thak'a rona kayeno h'a mong, ba babeli	73
167	Tjootjo e hlomile sesela	100
64	Tlala ea boya-likata	74
96	Tlalo la motho ha le thakhisoe fatše	85
129	Tlhanola batsunyane	92
209	Tlou ha e sitoe ke meroalo	108
388	Tsela ke morena	146
121	Tšela le tlale	91
256	Tšephe seisa none	117
8 & 141	Tsie e fofa ka mokota, (mokota ke morokolo oa yoang o ka ho eona)	58 & 95
9 & 142	Tsie e kolloa hong	59 & 96
42 & 173	Tsie li yana seropong	68 & 102
35	Tsoho la monna ke mokolla	66

247	Tšuela mathe	.	.	114
204	Tšuenē ha e ipone elkopo	.	.	107
286	Tšuen ha li tšwane	.	.	123

U

301	U apoletse mohatl'a nku masholu	.	.	127
229	Ua tšaba lehala, ua ea moratheng	.	.	111
199	U buua moeka	.	.	106
293	Uena u koom'a nkong	.	.	125
	U e nyathetse	.	.	
47 & 178	U etsa leema	.	.	69 & 103
182	U fana yualeka Thene	.	.	104
163	U hlaba'khora'ka sefea-maeba	.	.	99
26	U kena taba ka sehlotho	.	.	64
221	U kenetse bahlolohali, u maoto a mabe	.	.	109
104	U khuaba la maria	.	.	87
222	U matsoho maruru	.	.	110
306	U mo qola ka lefeela	.	.	128
72	U na le maonatso	.	.	79
375	U nt'a selomela kobong	.	.	143
152	U nyela leoa	.	.	97
68	U nyolohile, etc.	.	.	76
28 & 160	U oka seso ka makhapha	.	.	64 & 99
183	U qapela koma seemeng	.	.	104
201	U ruta mpshoe lebelo	.	.	107
70	U se k'a khahloa ke none e hlotsa	.	.	77
74	U se 'n'u re: 'M'ao o motle u le mong	.	.	79
287	U shapiloe ke a masuen	.	.	123
200	U teela mosili pontšeng	.	.	106
234	U tšaba moru o se na nkue	.	.	111
213	U tšuere lehaha	.	.	108
15 & 147	U ya monakalali oa keboleloa	.	.	60 & 97
16 & 147	U ya poqo hlanaka	.	.	61 & 97
150	U yela khuebeleng, yualeka leeba	.	.	97

Y

103	Ya liyo tsa hao pallahali	.	.	86
232	Yang setsi	.	.	111

Puo tse ling tsa Maele

TSE BOKELETSOENG KE REV. E. JACOTTET.

A

- 1 A mosima ha o tlale.
- 2 A shua a ikaletse ka 'e mong.
- 3 A tlotlo le bonoa ka mahlo, mo'omo o sa le ye.

B

- 4 Ba bolaoa ba sa tšoha litlatšana, motho a re oa hoa,
ba balehe.
- 5 Ba ea sethatong.
- 6 Ba ha mangunge ba suua kobo liqola.
- 7 Ba hobela letlapeng.
- 8 Ba mo nehelletse ka ntjana tšoana.
- 9 Bana ba lesafa ba yela pitsaneng e le ngue.
- 10 Ba ntlamile sekolokotoana.
- 11 Ba re siile potong.
- 12 Batho bao ba mothanguan'a lipabi.
- 13 Ba tututlanela morao.
- 14 Ba ya feela yualeka ba ha Tšwana.
- 15 Bayi batsona ba bonahala ka ho mela mehlonono menong.
- 16 Bobeli bo sitile.
- 17 Boela lea ya.
- 18 Bofutsana bo ya kobo maaparo.
- 19 Bohale ha bo pepesoe.
- 20 Bohale ha bo tšele noka.
- 21 Bohlale bo ya mong a bona.
- 22 Bohlale ha bo hahe ntlo e le ngue.
- 23 Bohlale ha bo rekoe yualeka liaparo.
- 24 Bohoera ha bo se na molai, bo ya linko tea ma
- 25 Bolebali bo tšwana le ke hakiloe.
- 26 Boliba botala ha bo okamoloe.

E

- 27 Ea hlabang cabo ha a haneloe.
- 28 Ea lutseng hole lefa ha a le ye.

- 29 Ea ratang ho otlā ntja ha a hloke thupa.
30 Ea seng ha e tsuane.
31 E be e sa le lelinyane la bo-lekholo.
32 E bile ka nyooko ea hlapi.
33 E hlophile metsamao ha e sa le ngue; *kapa*: Tau e
hlopha leraha ha e le ngue.
34 E ka ka lerotholi la nkho.
35 E mpa ea noko.
36 Enoa eka o phatsitse leseenene.
37 E nyetse.
38 E se e le hlaha sa nonyana.
39 E se e le kobo anela.

F

- 40 Fate ho rengoā se tseyoang.
41 Feta u li bolele, hoba u bo u le teng; li ka u khama.
42 Fiela, nkōkō a tsuele.

H

- 43 Ha a na nyo ea nko.
44 Habo khang tšifa li mali.
45 Habo mohale ho tla lillo, habo lekuala ha ho lluoē;
kapa: Habo mohale le teng hoā lleloa,
lapa le tletse meokho.
46 Ha e ee ka litbeko.
47 Ha e ke e senyeha e sa haha.
48 Ha e lale.
49 Ha ho bolaeē khomo, ho bolaea motho; *kapa* Ha le
fete khomo, le tle ho motho.
50 Ha ho kokonyan'a tšella ngue, ngue e sela sa eona
e kolletse.
51 Ha ho mophato o hlokgang leoa tla.
52 Ha ho ngaka e sa eteng; *kapa*: Ngaka e sa shueng ea
eta.
53 Ha ho ntja peli, ntja ke le teng.
54 Ha ho pelanyana e sa ipoleleng.
55 Ha ho pitsi e sa khopshoeng.
56 Ha li ntlame.
57 Ha u nyatse mo-Roa, u nyatse moqheme.

- 58 Ho batla ka mohokotla.
59 Ho bora tlobo ka tloane.
60 Ho emela e marotholi maholo.
61 Ho hlaba lesumathu.
62 Ho hlaba mpa ka moutlwa.
63 Ho hloloa hase bongala.
64 Ho inea leona.
65 Ho ipoma tsebe.
66 Ho itheka meroalo.
67 Ho lebala moetsi, moetsuo a ha a le bale.
68 Ho lebisa pulunguana.
69 Ho leka hlotse boromo.
70 Ho lemela mangoyaneng, ke botemela mangoyaneng.
71 Ho liha thahane.
72 Ho loana ba-lula-'moho, *kapa*: Ntoa ke ea ba-lula-'moho.
73 Ho losa kuatake.
74 Ho nyarela ka soba la mohasoa.
75 Ho nyela letele-tele.
76 Ho oela mala marakeng.
77 Ho petla khupa.
78 Ho robatsa moutla.
79 Ho se ke ha sala le tsipa-sehole.
80 Ho shuashuara ka shetla la molomo.
81 Ho suna lerapo la puleng.
82 Ho tebela matsa.
83 Ho thata ho noesa pere e hana.
84 Ho tloha ka mangole.
85 Ho tsamaea ho naka limaripa.
86 Ho tsamaea ke ho bona.
87 Ho tšepa mohale ha a sa le eo.
88 Ho tšohela leomeng.
89 Ho tšuarisa ntja mohlophe.
90 Ho ya ka leqele.
91 Ho ya ka mehlaare e 'meli.
92 Ho ya setoto ka lere.
93 Ho ya tsa bafeli.

HL

- 94 Hlapi ha e natefeloe metsi.
95 Hlare se hole se chekoa mohla!letšolo.

- 96 Hlatsinyane, se ithorise bohale, motho o motle ha a
rorisoa ke ba bang.
97 Hloahloa ha e neanoa.
98 Hlofa e nkha lebese.
99 Hlofa e tšolohile.
100 Hlofa e tšolotsoe ke ea e tšuereng.

K

- 101 Kayeno ea e nyeka.
102 Kayeno ea tla, ha u e bona e phaatlā.
103 Kayeno ha ho nguana e motle.
104 Ke bonetse kuili molapong.—E mahe a makae?—E
mahe a mabeli.
105 Ke boya bo tšeha ba maria.
106 Ke busetsa marapo ho beng.
107 Ke e thotse sepeng la ntja
108 Ke habo tšifa li mali.
109 Ke ha matlapa, lea thella.
110 Ke hlapetse ho le chesang.
111 Ke ho khasetsa mollong.
112 Ke iketsetsa moriti oa oke.
113 Ke itela bootloana.
114 Ke itjella phoma-metso.
115 Ke khomo!
116 Ke khomo ea matlala.
117 Ke khonguana ea lefeyana.
118 Ke khuale bohlayane.
119 Ke kokoanyana e yang mahe a tse ling.
120 Ke la mafole a thekuane.
121 Ke leketa kooma.
122 Ke liyo, lia yana
123 Ke lutse kamoo thakali e fatelang.
124 Ke mahlo ke liala.
125 Ke mantata ke lutse.
126 Ke matla a itjang.
127 Ke melao ea lira.
128 Ke 'metla sape la tlala.
129 Ke mofu mong mofunyetsa pere (?).
130 Ke mohololi o ileng le mokiibe (*kapa* : le leraba).
131 Ke molamu oa petsoa mayoeng.
132 Ke mononinyana oa sehana beng.

- 133 Ke motho ea teme peli.
- 134 Ke motjoli o tono se sephatšoa.
- 135 Ke motlopo oa ho tsuala.
- 136 Ke moutlu'a kotoa tsebe (*kapa* : kotloa tsebe).
- 137 Ke naleli e pel'a khueli.
- 138 Ke namane ea sekhaloa ka mahloanyana.
- 139 Ke namane e ka maleng.
- 140 Ke neela tsuane.
- 141 Ke ngope'a setšohe.
- 142 Ke nyenyemotsa ka la moleka.
- 143 Ke otliloe ke makhooa.
- 144 Ke pelesa e tala tsa meya.
- 145 Ke Raseisanyane.
- 146 Ke sephatho-khotla ho morena.
- 147 Ke tena bayi.
- 148 Ke tena maseela.
- 149 Ke thoali ea bohlokoa.
- 150 Ke thootse ea bohlokoa.
- 151 Ke thutsoe ke thaba.
- 152 Ke tla itlatsa ka moriri oa hloho.
- 153 Ke tla u tsualla nguana a se nang hloho.
- 154 Ke tla u yarela likobo.
- 155 Ke tlile ke yere ka monkhoane.
- 156 Ke tlile mofateng (*kapa* : moqemong).
- 157 Ke tsamaile naha ka mpa.
- 158 Ke tšomo ka mathetho.
- 159 Khalapa e lefuoa ka khalapa e ngue.
- 160 Khang ea monna e pongoa ke lehlaka.
- 161 Khatampi li nyeloa ke beng motse.
- 162 Khetla ea moshuashuaile.
- 163 Khoanyane e tšuere tlotlo.
- 164 Kholu e tsua mokopung.
- 165 Khomo ea lebese ha e itsuale.
- 166 Khomo e boetse lapeng.
- 167 Khomo e bonoa ke motho.
- 168 Khomo e kopanya batho.
- 169 Khomo e pshehisa mong a eona.
- 170 Khomo e thibela lerumo.
- 171 Khomo li 'ne li tšabe monoang.
- 172 Khomo li ya tika-motse.
- 173 Khomo 'muu e lla moreneng, motsaneng ea ronana.
- 174 Khomo tsa lira ha li na moketahali.

- 175 Khomo tsa tala mahlo a 'oa matšo ; *kapa* : Khomo tsa
tala li lahla balisa.
176 Khomo tseo, morena !
177 Khueli e apohetsoe ke maru.
178 Khulu e tsuile lekokong (se-Hlaping).
179 Khupa e siile mahe ka lepala-paleng.
180 Khatsana ea mosali ha e bonahale.
181 Khutsana ha li ötlane.
182 Khutsana ho phela e marapo a thata.
183 Khutsana ke e se nang bohlaele.
184 Kobo li mahetleng.
185 Kotloa ka nyaha.
186 Kuekue ea morao e tloha le molamu.
187 Kuka la khale le nkha metu.

L

- 188 La ho shua ha le yuetse.
189 Lebole le boea le mong a lona.
190 Le ea luma le sele.
191 Lefatše le lebisa 'metso holimo.
192 Lefu ha le tsebe marena.
193 Lefu ke ntho e ncha.
194 Lefu la khomo ha le bolae.
195 Lefu le mehlahlo'e mengata.
196 Lefuma lea potlakisa.
197 Lehlanganya ho tseyoa le hlobotseng likobo.
198 Lehlohonolo hase lebelo.
199 Le ka ka lenyatheli la monna oa mosepeli.
200 Lelapa leno le ea tlala mamina.
201 Leleme le fihla moo ho rōkoang ntsintsi letata.
202 Lelinyane la motho le licha ho phapha.
203 Leqosa ha le na molato.
204 Leraba le tšuasā mo-le-chehi.
205 Leraka la ho fuoa ha le na khono.
206 Lesholu ke ntja, le lefa ka hloho ea lona.
207 Lesholu lea itšuara.
208 Lesholu le tšuaroa pel'a sefifi.
209 Letlabutle le ya khomo (*kapa* : Lesisitheho le ya—).
210 Letsualo ha le lule le motho.
211 Lia bela, lia hlueba
212 Lia fofa, li khotše.

- 213 Likhala tsa molapo o le mong ha li tsuana.
214 Likhomo li nkiloe ka thupa ea 'moana.
215 Li pele, li morao.
216 Lipolelo hase liketso.
217 Lira ha li na moloji (*kapa* : 'molai ?).
218 Litaba ke tsa babeli, oa boraro o leshano.
219 Litabana li tsuala litaba.
220 Litaola li ya sebolu.
221 Lithaba ke li sala li eme (*kapa* : likhomo ke li sala, etc.).
222 Lithaba ke masirela.
223 Lithota lia tšuaellana.
224 Litomoso li hlōla yoala.
225 Litšeho lia rekana.
226 Lonya ke la ba bacha.

M

- 227 Mabele ha a yualeka litlobo li beang ka fatše.
228 Mabeo a e mong ha a bonoe.
229 Ma-Beoana a eme ka ntsue leng.
230 Mabone ha a matle.
231 Maeo ke maboeo.
232 Mafura a nguana ke ho rongoa.
233 Mafutsana a ee a lhelane letsetse.
234 Mahlale-hlale a bonana ; mo-Roa : ka bona tšephe ;
tšephe : ka bona mo-Roa.
235 Maholi a patile lithaha.
236 'Mala oa eona o ka mahafing.
237 Mali a mabe ha a tlolloe letšuaana.
238 'M'a motho o kapele, o nea motho lesokoana.
239 Mang o senya motse, *kapa* : Lebitso le senya motse.
240 Maqheku a llela matlala.
241 Maqheku maphomana, le letšo le phomile le lefubelu.
242 Maria a ya molal'a poho.
243 Masianoke ha e etsisoe.
244 Matšana a manyenyane ke matl'a letša.
245 Matšana a tlatša a maholo.
246 'Matla tlotlo ha a le ye; *kapa* : mohlola tlotlo ha a le ye.
247 Matsohana mabeli a hlōla khobe.
248 Matsohana mabeli re a hana liyong, re a batla
lesebetsing.
249 Matsoho a marena a malelele.

- 250 Matsoho ha a lekane le pula.
251 Matsoho ke foko, 'metso ke pataolo.
252 Matsoho ke lipheleu.
253 Matsoho mabeli a mabe pitsaneng ha a tšela khobe.
254 'Ma-ya'moho ha a tsuane.
255 Meuo a masueu a phoma.
256 Meropa e lla matlere le moo u tsuang.
257 Meso e tsuala mesoana.
258 Meso ha e fele.
259 Metsi a macha a ntša a ahale = Metsi a ntšana.
260 Metsi a pshele ke a bona.
261 Metsi ha a khathale.
262 'Metso o thaka ngue.
263 Meyo ha e rutoane.
264 Moea natso, moea le tsona.
265 Moea o tsua lenaleng la ntsu.
266 Moeti, fihla, re ye ka uena.
267 Mofata seliba ha a se noe.
268 Mofufutso oa ntja o tsuela boeeng.
269 Mohale o hlabanela tšueleng.
270 Mohale o hlaha maroleng.
271 Mo-hana-motho o mo rola molimo (*kapa* : molato).
272 Mohau oa bolaea.
273 Mohlamatsane mohloka koli, motseba tsa ba bang.
274 Mohlank'a moreneng morena.
275 Mohooe o leta letsatsi ho likela.
276 'Moi ha o ye mabele.
277 Moiketsi ha a lleloe, ho lleloa moetsuo.
278 Moila khaka, monōa moro.
279 Moiponi ha a ipone.
280 Mokat'a khomo o nonela tlhakong.
281 Mokhosi oa khomo o molelele.
282 Mokone o betile morena.
283 Mokunyane ha o na mahlo.
284 'Molaea-noha o bonahala ka ho e otlelisa.
285 Molamu o bohloko ha o boelá sefateng.
286 Molamu o kopane le tšephe.
287 Molato ha o bole.
288 Molemelo moholo ha o yeoe.
289 Molemō ha o busetsoe ka molomo o mong.
290 Molisa o chesoa ke mafura.
291 Mollo u chesoa ke oo u o orang.

- 292 Moloi ke ea tšuroeng.
 293 Molomo ha o e-ya o rohaka o mong
 294 Molomo oa mofu ha a tloloe.
 295 Molomo oa selemo o ba mong.
 296 Molomo o le mong ha o hlole e mengata.
 297 Molomo o mosehlanyana ha o mameloe.
 298 Molomo o sa yeng o beela o yang.
 299 Mona molomo o na le malom'ae (se-Peli).
 300 Mong a sefelo oa bonahala (*kapa* : mong a sera)
 301 Mong a thipa re ya nae, nama re tima 'mesi.
 302 Monna ha a bone habeli.
 303 Monna ke tšepe e ntšo.
 304 Mopalami ha a lebale ho oā.
 305 Mophongoa ha a na moholo.
 306 Moqeli nama o e ya ka lemeko.
 307 Moqoli ke ea shneleng.
 308 Mo-rata-motho o mo roesa molimo (*kapa* : molato).
 309 Mo-rata-motho o mo tla ka mahlong.
 310 Morena ha a tene molupo.
 311 Morena ha a tšuaele, oa bolaea.
 312 Morena o qolla motho ka lebitso.
 313 Moriri o mosueu letšnao, boholo-holo ba shueleng
 ba o luma.
 314 Mo-Roa o fatse ka lehlaka.
 315 Moroalo o khonoa ke mong a oona.
 316 Moromuoa ha a na lonya; lonya le na le khaloli.
 317 Mosala a lutse o ya 'm'ae ka lehelohelo.
 318 Mosala le likhutsana ha a hloname.
 319 Mosali ha a na lesoha.
 320 Mosali ha a na morena, khotla ha a panye.
 321 Mosali ke morena.
 322 Mosalla o ya lerole.
 323 Moshuela-habo ha a yeoe.
 324 Mosimana oa seōlla lichaba.
 325 Mosi 'mitsa li hole.
 326 Motau-moholo o shuele, rea ya, rea iketla-ketia.
 327 Motho a mosa ha a hōle.
 328 Motho ea khutsitseng o patile molato.
 329 Motho ha a lanoe.
 330 Motho ha a tholoe pelo.
 331 Motho ke senoko-noko.
 332 Motho o oā le riti sa hae.

- 333 Motho o retloa maleo a sa phela.
334 Motšeara ke sehlare.
335 Motšeha bosehla oa ipiletsa.
336 Motse ho haha oa morapeli.
337 Motse ke khetsi ea masepa.
338 Motse o motle liotloana.
339 Mo-tsua-lisa o ya motoho, selula-hae se ya masepa.
340 Moutla o fula motšeara.
341 Moutlwa o rotoloa ke bolalu.
342 'Muso ha o pheho e ka pitsa e le ngue.

N

- 343 Na ba besitse makabelaue ?
344 Naha ke molikua-likuane.
345 Naka la monna le 'meleeng.
346 Nama ha e lule le thipa, tueba ha e lule le thootse.
347 Namane ea kanyesetsa e bonahala ka ho ota.
348 Namane e thala ha e tsue ka motse.
349 Namane e tlola ke ho lemala.
350 Ngaka e khethela khetsing.
351 Ngaka ha e iphekole.
352 Ngaka ha e tsekisoe.
353 Ngata e tlangoa ke mong a eona.
354 Nguana a mong ke thokolo.
355 Nguana ea cheleng o tšaba ifo.
356 Nguan'a hloho ea balimo.
357 Nguan'a lekhala o tsamaea ka lekeke.
358 Nguana mahana ho yuetsoa o yuetsoa ka mali ; *kapa* :
Nguana oa moyueloa a sa utlue o shuela hlohong e thatana.
359 Nguana motšeara o otloa ke bohle
360 Nguan'a rongoang o ya lefura.
361 Nka itoma sengongoyane.
362 Nkue e ntle ka mebala.
363 Nkue e shua le mabala.
364 Noka e tlala ke linokara.
365 Nonyana ho phela e thoenang ; *kapa* : Kuekue ho
phela e thoethoang.
366 Ntho ena e lekokometse.
367 Ntho tsa mofu ha li loke.
368 Ntja e bapala le phokoyoe.
369 Ntja e bitsoa ke lesapo.

- 370 Ntja e inguaile ka leoto la pele.
371 Ntja e lomisoa ke sekanapi.
372 Ntja ha e rutoe ho bohola.
373 Ntloana kumo kaofela.
374 Ntlo ea motho ke lebitlana.
375 Ntoa e makuale mabeli.
376 Ntoa ha e etsetsoe likhoka.
377 Ntoa ke masitisi.
378 Ntsue la pele ke la pele, la morao ke makualepetso.

O

- 379 O ba yesitse tsuai.
380 O bua makama, mas'a kokometse.
381 O e nketse.
382 O entse monn'a shua peli.
383 O entse mpakolohele.
384 O hlabile ka tsetsekuane.
385 O hlötsoe ke lenaka.
386 O ikentse lerapo molaleng.
387 O ikentse noha lehafing.
388 O inketse mokhoka-khuale.
389 O khutsitse, ha a sa le nguaea.
390 O latoletse thota.
391 O li yele setsi.
392 O mathela selomong kasanthao.
393 O metsitse khuele.
394 O mo chaela monoana.
395 O mphuntse mahloana a naketsana.
396 O na le sehlohlohlo.
397 O ntomile tsebe.
398 O qhometsoe ke mal'a moketa.
399 O s'a ntšitse maroba-tlaka, yuale ho tla lila.
400 O sehetsoe thebe.
401 O setiloe linala.
402 O silela ifo.
403 O tia a roetse hloho ea nku e ntšo.
404 O tsamaea yualeka metsi a sa khathaleng.
405 O tšepile fifi la 'moto.
406 O ya batho ka la Ramahlaela.
407 O ya ka thipa, a be a e mone.
408 O yele khomo ea molatelle.

P

- 409 Pelo e matla, 'mele o bonolo.
410 Pelo e ya serati.
411 Pelo e yele masoko.
412 Pelo malala a tšera.
413 Pere e oa e na le maoto a mane.
414 Phakue e ya ka balisa.
415 Phalafala li fapane.
416 Phalana tse ngata ha li na bobete (se-Peli).
417 Phalo e eme le lesimela.
418 Pharela banneng ha e hlōle.
419 Pheha nku, e tsuc masapong.
420 Phiri e na le phitšana; *kapa*: Ha ho phiri e se nang phitšana.
421 Phiri e pata sehlotša.
422 Phiri e tšuere sekoya.
423 Phiri e tšunya molapong.
424 Phiri e ya mafura, ha e se e tsofetse.
425 Phiri e yeoa moreneng.
426 Phiri ha e nkile sekoya, ha e se lahle.
427 Phofu ho hola e bohlae.
428 Phokoyoe ea mofutsana e fetoha tlakaro.
429 Phokoyoe e bapala ka ntja.
430 Phokoyoe e hlatsetša malinyane.
431 Phokoyoe e lahlioe ke mongobo; *kapa*: eḵhalioe.
432 Pholo ha e holele metseng.
433 Pholo ha e nyele boloko kaofela.
434 Phoofolo ha e hlaloe ke ea e tsositseng.
435 Phuthi, ha ke na lebelo, ke moshogo.
436 Pina ena e ukuka kobo.
437 Pitsa ho sokoa e pjalang.
438 Poho ea motho ha e lece.
439 Poli e lekhuekhue e senya molapo.
440 Potla-potla le ya poli.
441 Pula ha e bolle holimo.
442 Pula ha e lekanye matsoho le batho.

- 443 Qoba le rekoa ka ho bono; *kapa*: Mohoma o rekoa, etc.).

R

- 444 Ra anya khatsele ea sethole.
445 Raka le behetse.
446 Ra sala le boranguane ba mosala; ha e-shua batho,
ha sala liesola; lia sala li esola bomang?
447 Rato le tsua mosamong.
448 Re be re le batho ba 'mele oa khomo.
449 Re itjella lelu-la-phooko.
450 Re lutse tsaeng la mokopjane.
451 Re tla boka ha li oroha.
452 Re tla bona ha 'mila o puta.
453 Re tla re ke lipitsi, ha re bona mebala.
454 Re tla shua re fihlile.

S

- 455 Seaka nguana ke seaka 'm'aso.
456 Sebōkō se kena ka ntha.
457 Se bonoang se bonoa ke bohle.
458 Se ea se tletse, ha se boec se tletse.
459 Sehlapu se bolaoa ke noka.
460 Sehloeleli se shuela selomong.
461 Sehlofa motsiri o itse ha a ye namane, kayeno o se yelo
sefolotsana.
462 Sehoete se chekoa ke 'pelo; kapa: Moroho o khua
ke pelo.
463 Sehole se setle ho 'm'a soua.
464 Se khibetse.
465 Sekobi se koba morena, le mong a motse oa se koba,
le ea koyoang ha a ikutluele.
466 Selahla marunguana.
467 Selo sa mahlo.
468 Senkhua se menyana pitseng.
469 Se 'n'o koma-komisa monono.
470 Senoni se hana beng.
471 Sentle ke ho boea le marunguana; kapa: le marumo
le thebe.
472 Sentle sa mabone ke'ng?
473 Sephiri ke molo.
474 Sesi sa khale se yoa ke tsupa.
475 Seso ha se fole, utsi lia tloha.

- 476 Seso se monate ha se nguauoa ke mong.
477 Sethoto se yea ke bothoto ba sona.
478 Setlaku le lere lia loana (se-Peli).
479 Seya monna ha se mo qete; *kapa*: Moya monna lia a...
480 Se yang ha se tlohe
481 Shokhoe ha a hlokoe meililong.
482 Supi ha le mele poea.

T

- 483 Taba e boleloa ke lehlokoa; *kapa*: ke lekhuaba.
484 Taba ke seroto.
485 Taba li hlabile tlou.
486 Taba li naka tsa tšephe.
487 Taba li phekoloa ke letsatsi.
488 Tang-tang a betoa ke lerole.
489 Tau e tšuara ka linala.
490 Thaba lia sirelana.
491 Thato ha e thathalletsoe 'mopo.
492 Thebe e sengoa ke motsu.
493 Thene ea hlōka.
494 Thite ha e lengoe ka meharo.
495 Thoko le anyesa mabobo, le be le n ye.
496 Thota e ye le boea.
497 Thube ha e na tsatsa, tsatsa le na le mesha.
498 Thupa e otlolloa e sa le metsi.
499 Thut'a boholo ea roba.
500 Tieho e tsuala tahleho.
501 Tlala ea sekoboto ke ea boya likata.
502 Tlala e lala ka tlas'a sesiu.
503 Tlala ke mong a motse; *kapa*: Tlala ke nguetsi ea
malapa 'ohle.
504 Tlali o shuetse hlohoana thatana.
505 Tlatlasolle o tsamaea a pshatla mahe a likuekue.
506 Tlotlo ho bokoa le ka mpeng.
507 Tlotlo le oele makhuabane.
508 Topo ha se itatole.
509 Tsa lona li sa behetsoe poho.
510 Tsa lona li sa le morung.
511 Tsatsi ha le chaba, taba ea boleloa.
512 Tsatsi le lehlo le ntša kuena bolibeng.
513 Tsela boroka li namile

- 514 Tsela ke morena, ha e furalloe.
515 Tsela khopo ha e robatse thoteng.
516 Tsietsi e bonoa e sañle hole.
517 Tsie, lala!
518 Tsikhui la nyella.
519 Tšola tihako morong.
520 Tšolo la motho le lieha ho kopana.
521 Tsopa le bopshoa le sa tsua.
522 Tšuele le faola poho.
523 Tšuenyane ha e khotše, e khohlopshoe.
524 Tšuenyane ha e kuenye sehoete.

U

- 525 Ua e bitsa, ua e balehela.
526 U hamela khomo letanteng.
527 U itšehela ka tse nonneng.
528 U ka nketsa'ng: ha e hahe motse.
529 U ka tima nkhono'ao a yea ke mahlo.
530 U kentse metsi ka moeli.
531 U k'u hopole molata lekaba.
532 U mahlaba li eang.
533 U nkenyelitse lerumo ka likobong.
534 U nketse la mokhoroane.
535 U nthuse ka sehlopha sa ra-metsu.
536 U re u bona se e-cha, u se eka-eke, sehlo-holo sa
heno u se lahle.
537 U rongoa li monyako, u late li motšeo.
538 U se ke na betsa ka mayoe, ho betsoa ka lisu.
539 U se ke na e anyesa ka mokukutoana, 'm'a eona a le
teng.
540 U se ke na o ora le mashala.
541 U se ke na suua thari, mosali a e-so ho belehe.
542 U se ke na tšepa selibana se pele; kapa: Selibana
se pele ha se tšepuoe.
543 U se ke na yaka le leleme.
544 U tla hola, u be u khokhobe.
545 U tla tsuala mohihi.
546 U tšepa ntšepeli ea ntšepe.

Y

- 547 Yoang ba pitsi ke bo ka mpeng (se-Peli).

Maele a Mang

A BOKELETSOENG KE

REV. E JACOTTET.

- 1 A lihobo tse mpe.
- 2 Ba etsa montša
- 3 Ba etsa motsuisa.
- 4 Bolema bo bobo.
- 5 Ea ntimang likhobe o nthusa (kapa: o nthuisa) mayoe.
- 6 Eta, ha li kana hare.
- 7 Ha a e hlongoa.
- 8 Ha e ka ka molomong.
- 9 Ha ke khuehle ngole.
- 10 Ha li ea tšuaša, e ea ba yuang ?
- 11 Ha u se na 'musisi, ua kakamala.
- 12 Ho bua tsa ho haka.
- 13 Ho hana ka senya (kapa: ka senya ?).
- 14 Ho hatisa leshala.
- 15 Ho hlatsa mohoro.
- 16 Ho hlōtsa ka lenafa.
- 17 Ho ikōpa moropa.
- 18 Ho luba botšo.
- 19 Ho meneletsa motho.
- 20 Ho metsa bothollo (kapa) bokuilinyane.
- 21 Ho neta motho.
- 22 Ho ntša qheqheba.
- 23 Ho nyelitsa ka leleme.
- 24 Ho qoaea ka lintši
- 25 Ho tlameitloa ka lesisitho
- 26 Ho tlotsa motho ka manyala.
- 27 Ho tšela tšesane.
- 28 Ho tšuaetsa ba bang.
- 29 Ho ya lehlapelo
- 30 Ho yeloa libofo
- 31 Ka le bona
- 32 Ke ka sekokong.
- 33 Ke motho oa leqoophe.
- 34 Ke thona ea ho ayoa; kapa tōna ?
- 35 Khosi e na le letšobane.
- 36 Lefilo le topetse.

- 37 Lekhuakhua la moru e ka khona le shuo.
38 Lerato le noka liyo.
39 Leshano molomong ke lehakō leotong.
40 Letlaila le tlailela morena.
41 Mahlo a ka a eba.
42 Maoto a lersala e se pitsa.
43 Matlakeli a tiake, u tiake u ya nana u ntsho, ...
u le leshano, phakue ke co
44 Matsoho mabeli mailoa khobeng
45 Mohlolo ke linoha tsena tse hahabang ka mpa
46 Monna toee, maraba e limapa.
47 Moshanyana e shuei, e zungu j luvog.
48 Motau-moholo : Heia, u tando.
49 Moya sena ke mohlaya sena.
50 Noha e bolaisa mala, e se e le ho shutsa moqhuele.
51 Ntho ea feela.
52 Nts'a lematsane.
53 O ea tea sephukhutsa.
54 O e nyele.
55 O khaohile motlopo.
56 O yela'ng motlapa-tlapa oona ?
57 Qete-qete e se na koto.
58 Sellallane-kholoboto.
59 Se solisetsa batho.
60 Thamahane li halefa haholo, leha e le ntho o
tšabehang.
61* Thamahanyane ke kootso.
62 Ua bona he, nguan'a batho, tse khunoana ha li
e-tsua.
63 U bo belehetse.
64 U ke u be mong keletsong.
65 U no u fōma.

Hlaloso ea mantsue a mang

1. *Seka motho.*

Motho ea sa phethehang bothong ba ba bang. Hlaloso eo ke kakaretso.

2. *Nguan'a matsua-thaka.*

Ke nguana oa matsibolo ho ntat'ae le 'm'ae; kapa matsibolo a ntat'ae feela, kapa a 'm'ae feela.

Lebitso la *thaka* le bolela sehlophana sa *thaka* e le ngue ea bahlankana, leha e le baruetsana. *Thaka* e yualo e ee e robale ha'moho, tlung e bitsoang *Thakana*, kapa *Thakaneng*, e leung ho're: Tlung ea babacha.

Hape, ke eo ntat'ae le 'm'a hae, ha ba ntšana ka lenyalo, *thakaneng*, *tlung* e lithole, ea bohlasua, e matsetse, ba mo nehiloeng ke *Molimo*, *tlung* o ntle, e hlonephehang, setho se seng, lebitsong la sechaba.

3. *Ntlhakulisetse.*

Ke ho re: Mpuseletse. Ho hlonephiloe mosenyi bakeng sa ho re: Ntefele; hobane lona ke phetho ea molao ho ba melato melomong ea ba ba halefetseng.

Ntlhakulisetse: Mohlomong eba ho re: 'Nehe ho setseng tšenyehelong ea ka. Ha tšenyehelo e le kholo, ho thoe: Ha ho sa na bohlahakulisetso. (Ha ho sa setse letho). Ha tšenyehelo e le nyenyane, ho thoe: Ho sa na le bohlahakulisetso.

4. *A ntlhanola.*

Ho hlanamisetsa bokahare kante; ho phetla sephiri har'a ba mametseng; a re a mpone, a b'a mpetla har'a batho; kapa, a utlwa lekunuta, a le bolella ba bang.

5. *A ngabola.*

A nkahlisa lipuong le liketsong tsa hae, ka ba ka thabisoa ke hona. A bolela, a pshatla tse hlabosang.

6. *A mo bokotsa.*

A mo qekisa ka tse mo phahamisang.

7. *A mo thothokisa.*

A mo ea ka seboko sa hae ka hlonepho; a mo neha mabitso a hlonepho a kaholimo ho bonyenyane ba hae.

Leha ho le yualo, hoo ho etsoa ka monate oa thabo. Ea thothokisoang o entse mohlomong ketso e nyakalali-tseng mothothokisi oa hae.

8. *A mo gekisa.*

A mo neha limpho, kapa a mo buisa hamonate lipolelong tse khahlisang.

9. *A mo reneketsa.*

A mo thothokisa yualeka ha a ka etsa ho morena. E nts'e le ha'moho le ho thothokisa, kapa ho mo bokotsa.

10. *A mo khelekenya ka lentsue.*

A mo hoeletsa, leha a n'a ke ke a rata ho hoeletsoa.

11. *A itlatlarietsa lerata.*

A etsa lerata hore a hlokise ba buisanang le eena sebaka ho supa liphoso tsa hae ka bomong. A itšosetsa, ba tle ba re, ekaba a ka loana. Athe mohlomong a hl'a fele a loane.

12. *A re ngamola lihloho.*

A utluisa lihloho tsa rona bohloko, ha a perohile pel'a rona; kapa a re horeleitse lia a nts'a bua tsebeng tsa rona tseo re sa li hlokgeng nakong eo a re utluisang tsona ka eona.

13. *A re pekoletsa.—A re khantšetsa. A re penyetsa.*

A re akholetsa likobo, kapa, a koma ka hanong.

14. *A re soholela.*

A re suasuetsa.

15. *A re tlaka.*

A re tšeha ka lipuo lentsueng le phahamileng la hae.

16. *A re nyeketheletsa.*

Kapa a re suenyetsa, kapa a re nyotolela melomo.—A re rohaka ka lihlapa tse etsoang ka ho solotsa molomo kantle ho lentsue le utluahalang.

17. *A re honyopeletsa mahlo.*

A re talima hampe le ka sefahleho se sosobaneng.

18. *A re nyemotša, kapa, a re lilola.*

A re sheba a sa re shebisise; a re nyemotša, kapa a re nyemotša ka la moleka. Ke ho re: A re talima ka lehlakore la mahlo.

19. *A re lobela litaba.*

A re patela litaba.—Khomō e lobile. Eare e n'e ka khona e emare, ea se ke ea emara, ha nyamelela ka ho eona.—Ba lobela mabele, kapa thepa (phahlo).—Lehanyo. Ba ikotulela moo ba sa kang ba lema, ba kuka moo ba sa kang ba beha (boloka), ba senya.

20. *A ba lotolotsa.*

A ba boloka hantle.

Mohiomong eba ho re: A ba bolaea. Hoo ho bapisitsoe le poloko, hoba ho thoe: Ea shueleng o bolokiloe, a se hlole a kene ho tse ngata tse mpe fatseng lena.

Ke u kalima phahlo ena, oho! u e lote hantle.

21. *A ba kolokisa ka mahlapa.*

A ba latelisa mahlapa ha ba setse ba mo furaletse, ba tsamaea. Ea e-ba a kolokileng ka mora' bona a sa khaotse.

22. *A ba lokolisetsa.*

A hlalosa tsohle hantle haholo.

23. *A qeqekela.*

A roala holim'a hloho liphahlo tse ngata, tse ka bang boima (moqeqeko).

24. *A ba topelela molomo.*

Hlaloso: Motho ea khutsitseng, a sa bue, molomo oa hae o ee o rutlolohele pele ho etsa bolelele bo bitsoang hona ho topola. Ho yualeka hoyā eka molomo o topotsoeng o ruruhile; ke ka hona borurusi bo bitsoang ho topa: ntho e sa khuehleng, kapa e sa sisinyeheng, e sa sekameng, e sasamaletseng pele kapa holimo, e kokomohileng. Ho ka thoe: Ke bone maoto a hao a topile, a ruruhile; hoa bonahala hobaue o tsamaile haholo ka 'ona.

25. *A rothotha ka molomo.*

A buu feela halelele ka pelo bohloko, a sa etse ketso ho tlaleng ha pelo. Lena le sebelisana haholo le ho *opa khomo lenaka.*

26. *A bebera.*

A koma, a komota, a fefetha ka hanong, a shuahla, a phureha, a rothotha.—Bala: A phureha, le: a rothotha. Empa haholo-holo: Fefetha le shuahla, ke tabeng tse mashano.

27. *A lea-lea.*

Ho thetheloa, tsieleha, thaseha, etc.

28. *A tlamurela.*

A kenya menoana ea letsoho moo a ka beng a sa ka a etsa yualo.—Mohlomong, o entse yualo nthong e nyonyehang, kapa eo ka ho e tšuaara yualo, a keneng kotsing. Esita e le eona noha.

29. *A khamakanya.*

A hakanya ho ea le ho se ee; ho etsa le ho se etse; etc.

30. *A hoalatsa.*

A tsamaea ka matla; a nanabetsa maoto.

31. *A tetemisa.*

Ea bolelang taba ka mokhoa o tšosang ba mo mame-tseng. Ke ho re: O bua le ho fetisa seo a se phetang, a se boneng yualeka lihloela tsa ba-Iseraele Yeriko.

32. *A sotobanya.*

A senya, kapa a menahanya.

33. *A qheqhebisa.*

A ipha ho se hukae nthong tse ngata tsa morena. A ntša qheqheba. Eo ha a tsekisoe. Mohlomong qheqheba ba e litsa sarametsu. Ho thoe ho motho ea abang yoang kapa lehlaka la borena: "Etsa ka sarametsu."

34. *Ba chalaka, ea chalaka, tsa chalaka.*

Ke ho re: Ho matha kahohle kapa kapele ho ba bang, kapa ho tse liug.

35. *Khelenkhe, tilima.*

Ke ngaka e kholo, e tsebang haholo ho phekola; le hona e tšayoang.

36. *O re sekelelitse.*

Ho thoe: O re file hanyenyane ka boomo.

37. *Manguengue.*

Ke mehloaela ea mantsue a batho, e utluahallang hole, hanyenyane, ka mameliso e kholo. Ke ka mamelo eo, ea utluileng a atisang ho re: Hloaeang litsebe! Hloekisang litsebe. Manguengue ke mantsue feela a batho a utluahalang 'ona, ho sa utluoe taba.

38. *Mokhotsuaa.*

Ke ho re: Ea sa khoreng, mohlatsuaa. Ke mo file liyo tse neng li lekane ho mo khorisa; empa o nts'a kopa, a ea ikemisa pel'a bao a bonang ba e-ya. Ua ntlhatsua (nyelisa), u ipuela har'a batho, u re: Kea mo tima!

39. *O nenotse, oa nenola.*

Ke ho re: O entse hanyenyane, o okotse; taba e ka boleloang haholo e boletsoe hanyenyane, ea beboloa. Ho thoe: A siba khomo letsuele, ke ho re: A thiba, a kaba.

40. *Maphanya-phanya.*

Ke batho, 'me empa ke ba qhaliloeng ke faqane motseng oa habo bona. Ba bitsoa yualo, ha ba le metseng, le mahaheng a moo ho leng khotso, beng ba metse ba lutseng ba iketlile. Kapa, bao e ba futuhetseng bohle, empa e loanela ka nga e ngue ho naha, hole le metse ea habo bona. Ba khetha babalehi ho bona ka lebitso la Maphanya-phanya.—Ke ho re: Ba phanya-phantseng hoble le naha. Ke bona balata, ba apesoang melato ea tšenyehelo efe le efe e etsahetseng. Ke ka oona mokhoa o yualo ba eeng ba itelele, ba re: Sepa-leholo ke la molata, la mong a motse ke kotokoane (nyenyano).

41. *Lekaba.*

Ke likhomo tseo ho nong ho lopetsoa makhotla a lireng ka tsona ; bahlankana ba li lelekisetse ho lira, le ba lireng ba etse yualo le bona. E tsekisana likhomo tseo, e be e kopane. Ke likhomo tse lohlanyang ntoa. Le leng lekaba ke la bohali. Ha bo lumetsoe, bahlankana ba kitima ho lata likhomo tse tla bo hlabisa.

42. *Qeche!*

Qeche! A bolaoa!
 " a ea le noka!
 " pere e mo liha!
 " a oela selemong!
 " a e-pha!
 " a lelekoa!
 " a otloa!
 " a robaha!
 " a mo loma!
 " li hapuo! etc.

43. *Lehlaba-phio.*

Ea yualo ke lehlaba-phio mohlomong ka ho sengoa pelo ke mohlorigi eo kamorao a tlang ho hlayoa phiong. Eare mohla mohlorigi oa Lehlaba-phio a qabaneng le e mong, moo ba betaneng, Lehlaba-phio a keno ka letsuaka (lipaka), a tšuara mohlorigi ka serope ; ba mo liha fatše.

Mohlomong Lehlaba-phio, ha a kena ka letsuaka, a hlaba mohlorigi phiong ka lerumo. Ho boleloa eena ha ho thoe: O nkenyelitse lerumo ka likobong. Ho ipolela mohlorigi.

44. *O nyamolehile, kapa o photolehile, kapa o feteletse, kapa o hobosehile (o hobchile).*

O nyamolehile= o etsa tsa sephiring pontšeng.—O photolehile, o feteletse=ha a sa na lihlong, o se a holofetse kelello —O hobosehile=ketso tsa hae tsa morao li se li fetisa tsa pele ka bobbe.—O nyamolehile=ka re, eka ha a sa na maikutlao a batho.

45. *O boetsa.*

Ke ho re: O hlapantse, o re, a ke ke a b'a hlola a

hata teng. O re, ha a ka ea teng, ekaba he o sa tla boela mophatong.—*O boetse*: A ke ke a hlola a e-ba le kopano ea khotso le lona. A ke ke a pheta a ho etsa hoo. Monna h'a bone habeli; leboela lea'ya (a ka hlheloa ke kotsi).—*Ho boela*: Ke lona lentsuo la se-Sotho le phahametseng 'ohle a boikano ba pako ho seo moitlami a kileng a se etsa. Ha le hlaha kanong ea e mong ho ba fapaneng, ha le lese ho sisinya matsualo a batho, ka ha ba tseba ho tica ha kano e tieang ka lona. Eba ba se ba ipha matla lithapellong tse mo suthisang holim'a kano eo e thata.

46. *O ometse.*

Kano e sekametseng habolo-holo ka nqeng ea ho etsa. Hapc-hape, e fetang ka matla le eona tsohle tse ling tse hlalisoang kamehla. Hangata, mohlapanyi o kengoa kanong eo ka potso; empa e seng potsong tsa ho qala, ho tse hlahlamang. kapa tse qetellang, hobane ke kano eo ho thoeng, motho a phete a tiise seo a se boletseng, kapa, se tiisitsoeng potsong tsa ho qala.

Na u ometse u re :—?

Na u tiisitse ka pheello hore :—?

U hlile u tiisitse meno na ?

Lipotso tseo le tse ling ke tsena tsohle tse emeroeng ke maele ao. Ke kakaretso ea lipotso ho likano.

47. *Motoai-toai.*

Eo ke motho ea tlala. Ha a na matla, oa tsamaea, o thekesella pele, butle-butle, hobane oa sareloa, mangole a tšerema, o lapile. Tsie e fofa ka mokota. Oa leka, o toaila bar'a naha, o tsofile liselo. Ha a na khomo, kapa poli. Banoni ha ba mo soholla, ba re: Ke motoai-toai, o yereng ka monkhuane, o hlokang le potsanyane e mohatla o letotolo. Ba bolela poli, kahobane e mesebetsi e mengata matsohong a ba-Sotho, 'me motoai-toai o haelloa ho e phetha.

a. Poli ke nyamatsane ea lesika. E tsuala 'moella ka lilemo tsohle.

b. Setsing ho kena khomo, kapa pere bakeng sa lipoli tse leshome tse hlokahetseng.

c. E hlatsua bababi.

d. E bipisa baimana ba matsibolo.

e. E hlabeloa nguetsi e le kuae.

f. Ea ntšitseng kotsi o ntša poli e rothetsang leqeba, e sa balloe tefong; meqala kaofela e menyenyane e hlaoloa ka eona.

g. Li hlano, li le shome, mashom'a mabeli, lipoli tse bolaoang motsotsong o le mong lebollong la banana, e le maeba. Ba e lelekile feela manakeng a upellang mophatoto. Moo, le banna mahollong a bashemane ba e hanne manakeng a bona. Tabeng tseo ba sebetsa ka khomo le nku. Ba e hloile ka koli e le ngue tabeng tse peli. E ntša mosi ka lengope ha e tsuala. E o ntša yualo hape, ha e hlaloe. Ba re: E ngalohile, ke mongala.

h. Matsemeng a mayoala le leting, har'a mafiso le mekato, morifing ke poli.

i. Ha mohal'a marumo baeti ba fihlile, ho hlabiloa poli.

Ho tseo tsohle, motoai-toai o phuthile matsoho, o li bonela hole, o metsa mathe.

48. *A mo raopa.*

Ke ho re: A mo qopha a sa fapohela ho le letona le ho le letšehali. A mo thokola ka har'a ba bangata; kapa a mo toba, ke ho re, a mo qopha; leha e le ho re, a mo qala. Lentsue leo le sebetsa hantle ka nqa tse peli: Ha tlatla li mo lebile, kapa, ha e le oa ma-bono'a bolaoa.

49. *Le-tla-le-pepiloa.*

Nguana o sele ho bana ba monna oa 'm'a hae oa morao. Lebitso le supisang hoba e ke ke ea e-ba moyalefa ho lenyalo leo 'm'a hae a keneng ho lona a mo pepile. 'Me ke lebitso le bohloko; u ka re, le ahlola nguana le 'm'a hae. Eka la oa *mphelohetse ke tahiloa*.

50. *Sesosa.*

Ketso e etsoang hore phapang e hlahisoa ka sona. Se etsoa ke ea ratang ho loantša eo se tlang ho mo halefisa. Ho ribehoa ka sona hloloseho e ka lemohuoang pelong ea ea lapetseng e mong ka hloano. Mohlomong ba se etsa ka likhomo tseo ho laeloang balisana, ba tle ba li alosetse ha e mong, moo ho hlokehang tokelo ea ho fulisa teng.

Sesosa se tsamaisoa ka mekhoha e mengata kamoo mang le mang a tsebang ho se etsa kateng.

51. *Mongala.*

Ea balehileng mophatong; le ea sa keng a loba (pata) tsa teng. Ke polelo eo ba tšosang batho hore la tšabe ho hlahisa makunutu a mophatong, le liketso tsohle tsa lebollo ho ba sa tsebang tsa lona. Hape-hape, ba ahlola ka eona monna le mosali, ea ntšang mosi (bokolla) ka lengope ketsahalong eo e ka khonang a itlhonephe, a se k'a o ntša ka lengope. O phahamisa lekunutu. Hape-hape, bongala ke bokuenehi.

52. *U e nyathetse.*

Ha u sollisa ntoa, u e fihletse, u e hatile holimo. U e nketse: U loantsitse motho ea leqophe, leha u balehela kae le kae, o u setse morao yua leka phoofolo eo u e nketseng malinyane a coua.

53. *Bashanyana.*

1. (a) Sello:	Hoa lloa!
(b) Lesala:	{ Eare a fihla, a siuoa ke ntat'ae.
kapa 'm'a hae, leha e le ntat'ae.
moholo, etc.
(c) Mosala:	
(d) Mosinoa:	

54. *Banana.*

(a) Selloane:	O tlile batsuali ba se ba le sieo.
(b) Motlabaile:	Ho hlaheng ha hae, ho
[nyametse batsuali.
(c) Moyaberg:	Ha ho sa le moo a eang!
(d) Tlhokaboeo:	Beng ba shuele.

Bao bohle ha ba ka ba bona mofu eo ba neoang lebitso ka lefu la hae, ha ba mo tsebe. Empa mabitso a bona a supa feela sello sa baholo ba bona. Hape, a emisoa holim'a bana e be khopotso ea tsejibileng bohloko.

55. *Mabitso a mang a banana.*

Liile: Ba hlahileng ka mora' khapo ea likhomo tsa habo.

Mottalepula: Ea hlahileng mohla pula, haholo ea hlahileng mohla pula, ha tsatsi le ne le baletse.

Makhokolotso: Nguana oa linyatsi. Mohlomong e ba oa lihlare.

Ho maolane a mabeli, la pele ke *Baholo*, la bobeli

Banyane; oa boraro, ea hlatlamang maoela, o ee a bitsoe *Fusi a mafahla*.

Lipuo, Lipolelo, Sebueng: Bana ba hlahang mehlang ea lipuonyana, mohlomong ka lipelaelo, ka ho tsualoa ha nguana.

Mohotla, Tšuene, Thithiboea, Ntja, Phepheng, Tueba: Mabitso a neoang bana ka baka la ho feteloa ho etsahe-tseng ka bana ba neng ba hlahile pele. Mabitso hape a latolang ho re: Nguana ea reoang lebitso le yualo hase motho, empa e le phoofolo feela, e se nang ho louoa ke ba hloileng batsuali.

56. *Tšuene.*

Ke maele a hlonophang lebitso la motho tlas'a lerumo la motho e mong. O nehoa lebitso la nyamatsana, ho tle ho boleloe polao ka letsualo le tsitsitseng (khutsitseng).

Maele a ho tseba bao maleme a rarolohileng hantle puong, a hollang mahoelea.

Ho thoe: Ha u a pheta, u n'o phakisetsa..

(1) Poli ea ra-Mokholoana 'mee, e tsuetse lebu pelo pōli ela.

(2) Sesi u see kapele leyoe kbomo li le lihile.

(3) Rapana sela ke 'ne ke re ke sa ra-Seretsana, kanthe hase sa ra-Seretsana.

Maele ao a na le papali ena ea ho tšehisa ha ho hlōloa mahoelea.

57. *Khuathela, likhuathela.*

Ke balebelli kapa balebeli ba ikhakantseng, ba bebi-loeng ke ea ba laletseng kaelo (abetseng hoo).

Hase ba romiloeng yualeka lihloela tse ileng b'hloela; ke ba siiloeng morao hore ba sale ba shebile ka hlokomelo, 'me le hona ba iphanyane, ho se k'a bonahala seo ba *leo sona* (puo ea khale); e tle hl'e 'n'e ke ha ba natse (hlo-mela) letho ho ho etsoang ka ho sele ho tumellano, etc.

58. *E qakile, o qakile.*

Ke ho re: Re likiloe ka n'ga tsohle, 'me leha re kenya mats'ho mona, moo le mola, ho ea tšuaroa mang? rea tšuaroa kae, re lese kae? Re tlohele ho kae, re tšuaroe ho kae?

59. *Ra hoehla sephiri.*

Motho ea—batho ba eang ka tsela e eang moo tau, kapa lira li leng teng, ba ne ba ee ba thusoe ke ea pontšeng; eo e beng e ka khona a hlobole kobo, a e tsophe, a ntano e tsokotsa ho se puo, ho bontša ka eona seo e ka khonang ba eang ka tsela eo ba se etse; leha a re, ba boele morao, kapa ba lule fatše; leha e le ho re, ba khelohelo ka ho le letona, leha e le ka ho le letšehali.

60. *Sephiri.*

Motsamai ea oelang lira holimo, o ee a hochle lefeela-felane ka sephiring hore lira li balehe, le eena a be le sebaka ho baleha pel'a tsona; leha e le hore li kene ho mo phallela, hoba o li kholisa hore ha a 'notši. Hape, mohlomong o hoehla sephiri hore lira li khutlele bahabo bao li leng makhatheng a ho ba tšuaara.

61. *Ho itheka meroalo, le ho se itheke meroalo.*

O sitoa ho etsa hore le hore ka ho imeloa ke meroalo ea hae, eo a e yereng. Leha e le ho re: Leha a yere a eba (maebe-ebe), h'a sitoe ho etsa tsohle tseo a memelang tsona.

62. *A ntšiea, a re siea, u mo siea, a ba siea potong.*

Hlaloso e ho *Tšephe, se-isa-none*. Ana ke Maele a bocheng.

63. *Mafohlo-fohlo.*

Likhomo tsa khapo ha li le ngata ho fetisa, balihapi ba ee ba li arole mafohlwana-fohloana (ka lihlophana-hlophana) hore li be bobebe ha li khannoa. 'Me hlophana tse yualo li bitsoa mafohlo; hape ho thoe, lia qoqoa (likhomo tse aroloang yualo).

64. *Tšimo e tlakaletse.*

Ke ntho e utluang, e phelang, eo le eona e iphang matla ho tsietsa ba e loantsang, kapa, ba e thapisetsang bonolo. 'M'a nguana a re siea le nguana, ha tsatsi le rapama, nguana a re tlakolohela ka baka la ho tloheloa ke 'm'a hae ea seng a liehile ho fhla ho leseha la hae. Ntoa e neng e eiseha hosasa, mantsiboea ea ipha matla, ea re tlakolohela, kapa ea tlakalla.

E nts'e le ho re : Ea re totela.

65. *U khoho ea hae.*

Sesala hae, ea se keng a b'a tsue ka motse le ka mohla :
ka botsua, ka temalo, ka ho holofatsoa ke lefu, kapa
kotsi.

66. *U baletse kae ?*

U thobothelletsoe ho ea kae ? U tlositsoe hae ke tho-
hothello ea eng ?

Ha u tla ikutlwa tšuanelo ea ho tsamaea, pelo ea hao
o kula ka taba efe na ? Pelo bohloko ke'ng ?

67. *Lephoma-ntlo.*

Mosali a nyaloang a se a e-tsua tlung ho monna oa
pelo. Maele ana a le mantsue a mabeli, a lipuo tse peli,
se-Sotho le se-Tebele : Phoma ke se-Tebele, 'me ke ho re :
Tsua ! Ntlo, ke lentsue la se-Sotho, lona ke lebitso.

Maele ao ha a supe phoso ho mosali ea yualo, empa a
abela tsebo feela ho ba ka 'nang ba lekanya hore eka o
tlosane le monna eo a nang le eena boruetsaneng ba hae.

68. *A mo ntša mahanyetsi.*

Ke ho re : O nts'a hana ha ho thoe : Ho libiloe eena ;
eare ha ba boela ba betana, a lihuoa hape la bobeli, a
ntšuo mahanyetsi, hobane khale a hanyetsa.

LITSOMO

1. KHULU LE TSUENE.

Mohlomong, khulu e n'e re ho tšuene: "Molekan'a ka, a re ke re e'o batla monokotšuai oa ba-Sotho morung." Tšuene ea lumela. Tsa ea morung. Khulu ea fihla pele monokotšuaing, ea noko-nokola o fatše. Eitse hoba e o qete, ea bitsa tšuene, ea re: "Tšuene, molekan'a ka, monokotšuai ke o fumane, tlo kuano." Tšuene ea ea, ea fihla, ea hloella sefateng sa monokotšuai. Khulu le eona ea leka ho hloa, ea mp'a 'n'a thella. Eare ha e sitiloe ruri ho hloa, ea kopa ho tšuene: "Nkholele monokotšuai, ke mona 'na ke sitoa ho hloa."

Tšuene: "Ho fihlile uena pele, monokotšuai o tlotsoe ke uena, ke ka baka la'ng u o kopang ho 'na na?"

Ebile tšuene e ya monokotšuai haholo; ha e khotše, tsa tloha sefateng, tsa ea hae.

Khulu ea fihla ha tsatsi le likela. Ea nka thupa, ea e patsola ka lehare; eare tšuene e sa robetse, ea betla lithakhisa tse bohale, ea ntano li kenya ka mokotleng oa eona. E sa le hosasa, khulu ea ea ho tšuene.

Khulu: "Molekan'a ka, a re boele re e'o ya monokotšuai."

Tšuene: "E, molekan'a ka."

Khulu: "Kayeno monokotšuai kea o kenya mokotleng oa ka."

Tsa ea e sa le hosasa. Ha li fihla sefateng, tšuene ea hloella pele. Khulu eare ka ha e n'e rerile bo'lotsana, ea etsa ho kang e leka ho hloella ho tšuene.

Tšuene: "Hloella haholo."

Khulu: "Ke ntse ke leka ho hloella, molekane, empa ke ee ke boele ke oele."

Tšuene ea tšeba e le holimo sefateng. Ebile moo khulu e ntša lithakhisa tsa eona tse bohale, ea pota sefate, e khokhothela lithakhisa, e li potisa sefate. Ea ntano tsuela thokoana le sona, e lula fatše.

E ntša kakana ea eona, e apella kuae ho eona. Ea qala, ea tsuba, ea qoqa le tšuene. Tšuene eare e sa bona hoo, ea qhaleha ke litšeho. E tšeba khulu ha e qoqa e tsuba ka kakanahali ea eona e kholo e kaleka

pitsana. Khulu ha e nts'e tšehisa tšuene yualo, e n'e s' e tšoba seo e se etsang ho lebatsa tšuene. 'Me tšuene, leha e tšchisoa yualo ke khulu, e tšeha ka mothamo o moholo oa monokotšnai! Ea tšeha, ea e-ya, e tsuela pele. Hoba e khore, khulu ea re: "Motsualle, a re ee hae yuale." Tšuene ea re: "E, ke khotše yuale, a re fele re orohe, molekan'a ka, re ee hae." Moo, khulu ea tšeha, e suasua haholo, ea bua tsohle tse tšehisang kamoo e tsebileng kateng hore tšuene e se k'a hlokomela ha e nts'e theoha holim'a sefate. Tšuene ea tšeha, ea tšeha, ea keketeha. Eare e sa le mahareng a sefate e nts'e tšeha yualo, ea khathala. Ereka ha e b'e s'e le holimo, eare ea tlōla, ea oela holim'a lithakhisa tsa khulu, tsa e hlaba.

Khulu: "Ee! Ke itsalo, ka re, lebitso la ka ke khulu."

Ebile ke ha e teteka tšuene ho fihlela tšuene eba e e-shua. Khulu ea e buua, ea e khaola matsoho le hloho le mohatla, ea ntša hape mala le sebete, tseo kaofela ea li lahla; litho tse setseng ea li yara, ea ebesela, ea ea hae.

Ha e phehile, ho butsuitse, ea ea laletsa litšuene tse ling, ea re: "Ke tsua tšolong, ke bolaile nyamatsane, a re eeng, re e'o e ya."

Litšuene tsa re: "A re eeng, re e'o ya nyamatsane e bolailoeng ke khulu." Ha li fihla, nama ea tšoloa, ea beoa kapele ho tsona. Khulu: "Tsoong le e-ya, banna, kea tla."

Ea kuka sekotoana sa patsi mollong, ea hotetsa kakaneng, ea tsuba: "Hlong le ye, le se ntebelle; ke yele haholo le e-so ho fihle, mala a ka a bile a mabe kabare ho 'na." Khulu ea solla thokoana, e nts'e tsuba khulu. Ea ea, ea ea, e tsuba yualo, ea fihlela leralla, ea hloella kaholimo qhoaneng ea lona, ea ntoo hōa, e tlaka litšuene: "Talimang le bone! Tšuene li ya tšuene e ngue, li hopola hoba ke nyamatsane." Litšuene tsa re ho tse ling: "Banna, khulu e re'ng?" Tse ling tsa arabs, tsa re: "Khulu e re: Re ye, re bo re e siele nama le eona." Khulu e boela e hōa yualo: "Tšuene li ya tšuene e ngue, li hopola hoba ke nyamatsane." Moo tšuene tsa utluisisa, eaba moo li tlohelang nama, ha li phallisa khulu; khulu ea baleha. Ea khahlana le khama e leqheku, ea re ho eona: "Nthuse, monghali hle, hlopha sa litšuene se phaletse kamora' ka, li rata ho mpolaea." Khama ea re: "Lula mona, nguan'a ntate." Litšuene

tsa hlaha li entse letlaburu kamora' khulu. Khama ea bua ho khulu, ea re: "Oho, li ngata hakakang. Che, feta, khulu."

Khulu ea feta, ea ea, ea ea, ea khahlana le pheleu (morubisi), ea re: "Nthuse, monghali hle, sehlopha sa litšuenene se phaletse kamora' ka, se rata ho mpolaea." Pheleu ea re: "Lula mona, nguan'a ntate, khulu." Khulu ea lula moo. Litšuenene tsa hlaha e le letlaburu ka mora' khulu. Pheleu ea re: "Oho khulu, litšuenene li likakang! Feta."

Khulu ea feta, ea ea, ea ea, ea teana le nkue, ea re: "Oho nthuse hle, monghali, kamorao ka mona tšuenene li mpehile maoto, li rata ho mpolaea." Nkue ea re: "Lula mona, khulu, nguan'a ntate." Khulu fatše putla. Tsa hlaha litšuenene, lerole thukhu! Nkue ea re: "Oho! Ke eo taba. Che, khulu, fetela pele."

Khulu ea matha. Ea ea, ea ea, ea ea; ea khahlana le tau, ea re: "Nthuse hle, nguan'a ntate, tau; bona, kamorao tšuenene li phalletse ho tla mpolaea." Tau ea re: "Lula mona, thak'etho." Khulu ea lula tlas'a tau. Ea re e sa re khefu fatše, litšuenene tsa hlaha. Tau ea b'a thothomela, ea bua, ea re: "Oho! khulu, ke bongata bo kakang. Fetela pele; ha kea ka ka hopola hoba li ngata hakalo."

Khulu ea feta; ea matha, ea matha, ea khahlana le kubu, ea re: "Nguan'a ntate, nthuse, u mpate, bongata bo boholo ba litšuenene bo tla kamorao bo ratang ho mpolaea." Kubu ea re: "Lula fatše, khulu." Eare e sa re fukha, kubu ea re: "Khelele! khulu, litšuenene tse u lelekang li ngata hakakang! Fetela pele." Khulu ea feta, empa e n'e se fufuletsoe ho tsotehang. Kapeyana ea fumana tlou, ea re: "Nguan'a ntate, nthuse hle, u ka bona, kamona ke lelekisoa ke bongata bo tšabehang ba litšuenene, li rata ho mpolaea."

Tlou ea re: "Tšuenene ke'ng? Lula mona, uena." Ea lula. Tlou ha e sheba, ea bona hlopha sa litšuenene. Ea khutsa. Ha li fihla, tsa re: "Ha u e-so ho bone khulu moo?" Tlou: "E, ke e bone e feta mona, e likela monono." Ebile tšuenene ke ha li feta, tsa boea tsa khutla, tsa botsa tlou: "Ana u itse, khulu o liketse ho kae?" Tlou ea re: "Hona mane le kileng la likela teng."

Tšüene tsa ea, tsa pota-pota, tsa potoloha, tsa boela ho tlou. Khulu tlas'a tlou ea re: "A masuabi, lihlong, ho ya tšüene e ngue, ho thoe, ekaba ke nyamatsane." Hang-hang litsüene tsa khoroha, tsa re: "Khulu ke ena mona." Tšüene tsa loantša tlou ka matla, ha li pheletse ho hula khulu tlas'a eona. Moo tlou ea safoia tšüenyana e ngue ea tsona, ea lumaetsa tse ling ka eona. Lelha ho le yualo, tšüene tsa loana, empa tsa se ke tsa ba tsa tšüara khulu tlas'a tlou, etsue li be li se li khathetse, athe khulu eona e n'e phomotse. Ntoa eo ea lieha ho fela. Ho felleng tsa tabola tsebe e ngue ea tlou. Ho le yualo, ea li tebela li e-so ho tšüare khulu. Tšüene tse ngata tsa sala moo li shuele. Tšüeno tse lelekoang ha li boea sekuele, tsa loana, tlou ea b'a khathala haholo. Eaba moo li hulang khulu. Morerong oa ho e bolaea, tsa e emisetsa holimo, tsa e betsa ho e otlanya le mayoe. Eareka ha hoo ho etsetsoa holim'a lebopo la noka, khulu ha e otlangoa yualo mayoeng, ea pshemoha, ea oela metsing, ea tšelela mose oane, ea re: "Haa! Haa! Ha lea etsa letho, feela! le mpholositse. Lebitso la ka ke khulu." Tšüene tsa thonoka mayoe ho betsa khulu ka 'ona; eaba ea hloella kaholimo ho lebopo la noka mose oane moo mayoe a betsoang ke litsüene a sa kang a hlola a e fihlela.

2. 'MA-MOLITSANE.

'Ma-Molitsane ha a ithuta ho loea, ha mosali ea loeang, moloi a re ho eena: "Mokhotsi, 'Ma-Molitsane, ekare pelo e ea ba thata ho loeng, ua hla ua bolaea matsibolo a hao! 'me le hona ha u tla etsa hoo, hlaba khomo, u rite bobete; ere bo ea yea ke rona le uena, u bo behe ho sele; yuale, ere boo u bo noketseng moriana, u bo behe taong e sele, u ntano lata morali oa hao bohali. Ha a fihlile, u mo nehele bona, a bo ye."

A sephiri moloi!

'Ma-Molitsane le mokhotsi oa hae, lekunutung la bona, ha ho pelaelo. Ba babeli, ha ho oa boraro. Che, Molitsane, sona tlung, holimo, sefaleng; o ngalile, ba qabane le monna ka phirima; o fihletse habo, 'm'a hae a le sico

tlung le lapeng. athe e n'e le ha a latile mokhotsi'a hae, ea mo rutang holoï boo, a bo qale ka Molitsane, matsibolo a hae.

Molitsane ha a fihlile yualo, ho se motho habo, a makala, a ntano hloella sefaleng, a bothama teng, a lebeletse moo 'm'a hae a ea hlaha teng. Ke moo a tšuereng morero oa bona.

Ba re ba ile ho hlaba khomo, sakeng, Molitsane a theoba sefaleng ka senye, a tsamaea, a boela ha hae.

'Ma-Molitsane, motho le mokhotsi 'a hae, ha ba phehile morero, ha latoa Molitsane. 'M'a hae a re ho eena: "Nguan'a ka, Molitsane, kena tlung, u kuaholle mophateng; u ntšo bobete, u ye."

Ha a ka a hana, a kena tlung, a kuka bobete bo sele; eare ba hae bo nang le sehlare, u bo tšela pitsaneng eo a yeleng boo ho eona. A tsua tlung, a lumelisa 'm'a hae ha a boela ha hae.

'M'a-Molitsane le mokhotsi'a hae ba kuka bobete ba bona ho bo ya. Ba re ba sa ya, e mong a khitloa ke thabe; bohle yualo-yualo. Ba botsa 'M'a-Molitsane; leha a araba, h'a sa qeta puo hantle ke thabe: Bohle ha ho sa qelloana.

Ho Molitsane ho utlula tseo ke thabo le letšeho.

Molitsana o hohlomela lenkuaneng leo a le chiketseng ba bang.

3. NONYANA TSE PELI.

Nonyana tse peli morerong oa ho haha. "A re hahe mona leralleng. Ke setšeng se tšepelang, se hlokang hlobo, se setle."—"Che, a re hahe haufi le metsi, holim'a noka, lengopeng." Ka khang li arohane. E ngue ea haha letsatseng, e ngue, ea bobeli eona, nokeug.

Haufinyana, ha matlo a felile ho hahoa, maru a nyoloha. Nonyan'a sehaha molapong: "Na maru a pula u a bone?"—"Maru a pula ke a bone, ka raha leotong." Maru a qhalane.

Ka le leng hape, le hona. maru a nyoloha. Pula ea hloma; la benya, la thothoaretša. Ea thea kahohle-hohle. Patše ha e-ba hotšo, makhomo a phutheha, le linku, le lipoli, le lipere; naha ea tloenya ke safefo. Nonyan'a sehaha molapong: "Na maru a pula u a bone?"

—“ Maru a pula ke a bone, ka raha leotong.” Maru a qhalane.

Haleletsana ho ea yualo. Ka le leng maru a nyoloha. Nonyan'a sehaba molapong: “ Na maru a pula ua a bona ? ”

—“ Maru a pula ke a bone, ka raha leotong.” Ka tšepa maru a qhalana.

Pula ea nyoloha, nonyan'a kena tlung, noka e ya lintsi, ntlo ea ea, nonyana ea ea.

Booatla ke manganga, h'abo khang ha ho yeoe letho.

4. LIMO LE 'MA-LIEPETSANE.

Tlaleng, mosekeng, 'Ma-Liepetsane h'a hela, Limo a hlaha holim'a thaba pontšeng. A hoeletsa, a hoeletsa. “ 'Ma-liepetsane, moo u sela-sela'ng ? ”—“ Ishe ! ke sela-sela thep'a Limo.”

Limo h'a halefa, a rutloloha ka sekaya, 'Ma-liepetsane a tsirimala. 'Ma-liepetsane a le ntlo ea mokoti, a kena mokoting. Limo a le motenya ho feta mokoti, a sitoa ho kena teng.

Ka hosasa ho hlahlamang, 'Ma-liepetsane hape mosekeng, Limo o etsa maleba-leba ; o bolaea nyamatsane. Holim'a mokoti oa 'Ma-liepetsane Limo a bapola letlalo. 'Ma-liepetsane a e-tl'a hloloc ho kena, h'a balehela Limo.

Limo holim'a thaba o okametse 'Ma-liepetsane : “ Hela 'Ma-liepetsane ee, na u sela-sela'ng ee ? ”—“ Aashe ! He ke sela-sela thep'a Limo.”

Limo h'a raohela, 'Ma-liepetsane a le yaba-yaba. Mokoting ho thakhisitsoe letlalo, 'Ma-liepetsane a tetebana holim'a lona ; letlalo la muleha. 'Ma-liepetsane a kena, a tsietsa Limo.

Limo ka maleba-leba a bolaea phoofolo, a bapola letlalo le thata mokoting, a ea holim'a thaba e le oa mehla : “ A 'Ma-liepetsane, u sela-sela'ng moo ? ”—“ A 'makane ! ka le bona ! Ke sela-sela thep'a Limo.”

Limo a mo seocla yualeka mehla. 'Ma-liepetsane a siea Limo. Mokoting ho thakhisitsoe letlalo, ke le thata-thata. “ Tetenene ! tetenene ! tetenene ! ” Tsatsing leo o hatile a manamane, o naleng tsu Limo.

Tlung ha Limo ho no ho phela setsohali, mosali-moholo,

'm'a Limo, ea neng a lula tlung har'a lefifi. Limo h'a fibla le 'Ma-liepetsane, a laela a re, 'm'a hae a sale a mo bolaea, 'me h'a mo bolaile, a mo phebo. H'a qetile ho laela, a ikela.

Kamorao tlung, 'Ma-liepetsane a khama setsohali seo, 'm'a Limo, a mo hlatleha ka mafolo-folo, a ikapesitse ko-bo tsa hae le kuoane ea hae.

Ha Limo a kena lapeng, 'Ma-liepetsane a re, nguana a mo isetse nama. Ha ba ntse ba e-ya, nguana a re: "Letsoho leo ekang la nkho!—" 'Ma-liepetsane ka bohalehale: "Nguana ke lehlanyatsana enoa, o li fefetha tsohle; eka u ntlholla mehlolo."

"Ak'u bone hle, ntate. Monoana oona u ka re oa nkho!"—"Yaa! se n'o bera-bera, lekako la nguana! Hle eka menoana ea ka ha u e tsebe!"

Limo h'a ile khotla, 'Ma-liepetsane a hlobola, a apara lihlobo tsa Limo, a tsua ka har'a ntlo, a hlakisetsa Limo, a re: "Limo a ya 'm'a hae."

A re: "Ke 'Ma-Liepetsane!" A tlola, a tlola, a tlola! Yo! Yo! Limo a phophoma, a rutlolohela 'Ma-Liepetsane. Ke ha 'Ma-Liepetsane a re: "Motho a likaya a betseha, empa nokeng, noka e tletse." Eare ha a sitoa ho tšela, a iphetola leyoenyana.

Limo a mo batla; h'a sa mo bone, a thola leyo: "Le hoy'a a ka b'a tsamaea mose, ke ne ke ea 'metsa."

Ha a rialo, a betsetsa leyo mose. Hase leyo, ke 'Ma-Liepetsane. Mose tšetla!

"Limo a ntšelisa noka e tletse! Limo a ntšelisa noka e tletse!"

Bohlale bo bolotsana bo ya mong a bona.

5. MOTSUELIANA-NYOPE.

Motsueliana e b'e le morali oa morena Masilo. Tlaleng, mosali moholo e mong, ea lapang, a kena h'abo Nyope, lapeng. "Nguan'a morena:" ho cho mosali moholo: "Ha u nthuse ka bohoyana, leha ekaba ka mosolotso feela oa lintja!"

Ntate o itse: "Liyo tšena, ke li bolokele ntja tsa lina." Setsaotsana se sa tšoe, sa khatla se tšene!

Mohla o mong, setsuoatsana sa iketsa khopi, tsie; sa ke-na lapeng, leballong la seotloana. Setsuoatsana, leballong, ke khopi, tsie! Motsueliana: "Yo! khopi ea ka, o n'a e ya; a lesela liyo, o ea kola khopi ea hae. Yo! ea ea."

Ea re: "Qoto! qoto!" Ea re: "Manene phara!"

Motsueliana ka mafolo-folo oa e mathela: "Yo! ea ea! Ha ea ea he!!"—Eare a e setse morao, ea ea, ea theonela kahar'a lengope. H'a theohetse le cona ho cona, ea fofa, ea nyoloha, a sala kahare. Kaholim'a lengope ha e sa le tsie, ke motho; ke mosali moholo, o raha lengope ka manto. Lengope, ha le beleha, la pitla Motsueliana. En'ere mosali moholo h'a feta ka tsela e eang moseekeng, kamehla a n'a re: "Motsueliana, kholomakholoma!"

Motsueliana: "Kea kholoma, ke re'ng hee? Ke Motsueliana-Nyope; ke nguan'a lisiu isa mabele, lithōkō lo linyase! U re, ke bae ke re'ng he?"

Setsuoatsana sa 'na sa cho, yualo-yualo; kamehla ha se feta, mantsiboea, le hosasa.

Mohla o mong, h'a tena h'a utlua balisa, bashanyana, b'abo Motsueliana-Nyope, ba tseba lentsue la nguan'abo bona, lengopeng. Eare hoba setsuoatsana se fete, ba cheba lengope ka melamu. Eare ha ba mo fihletse, ba mo isa hae. Baholo ba mo oka. Ba ne ba mo nosa mafura, ho manolla 'metso; 'metso oa hae o no o omeletse, o phathahane, hobane ho bile haleletsana a sa kuenye letho.

Ho ea se nang mohau, khulapa lia fapana tseleng.

6. LIMO LE TSELANE.

Baholo ba Tselane, ha ba ne ba falla, Tselane a sala lithakong, moo a qenchetseng ntlo ea'bo e ntle. A ikualla ka tlung. En'ere 'm'a hae h'a mo iselitse liyo, a 'mitse, a eme monyako: "Tselane, nguan'ake! Tselane, nguan'ake! Nka-nka bohobe, u ye, Tselane, nguan'ake!" —"Utlua he 'mè! Utlua he 'mè! 'Mè o hua sa nonyan'a thaha, o bua sa tsuere e tsuang lehlakeng."

Tselane o butse lohlafi, haufi le ntlo. Ea mametseng a laletse ke Lelimo-limo. Limo o tsuetse Tselane pelo, ha

'm'a hae a boetse motseng. Monyako ha Tselane ho ema Limo; oa bitša: Lentsue ke la monna: "Tselane, nguan'ake! Tselane, nguan'ake! Nka-nka bohobe, u ye, Tselane, nguan'ake!" Lentsue le letenya la monna, hase la 'm'ae. O hana ho araba ke hona. Ha a ka bula, bophelo ba hae bo ka senyeha.

Limo o nahanne ho fetola lentsue bonyenyane; 'me ha ho tla ba yu'alo, Limo o besa mehoma ea ho chesa lentsue. A e kuenya kaofela, a le chesa. Ha le se le lekana, ke la mosali, Limo o fihla monyako, a bitša. Lentsue ea ka la 'm'a Tselane: "Tselane, nguan'ake! Tselane, nguan'ake! Nka-nka bohobe, u ye, Tselane, nguan'ake!"—"Ua utlua he, 'mè! Ua utlua he, 'mè! 'Mè o bua sa nonyan'a thaha; o bua sa tsuere e tsuang lehlakeng."

Tselane h'a bula lehlafi, ho kena Limo. Limo a tšunara Tselane, a mo khetšemetša khetsing, a yara, a eba. O monyako, o motlōtlō, o sihletša khetsi. O ka molomong: "Khetsi ea Limo kholoma-kholoma!"—Tselane ka khetsing ea Limo: "Kea kholoma, ke re'ng he, Limo? Khomo ts'eso li ka ka linaleli le yoang ba tšane."

Limo o pheta polelo eo hangata; ke thabo feela, monn'a morena o yere sesolo: "Khetsi ea Limo, kholoma-kholoma!"—"Kea kholoma, ke re'ng he, Limo? Khomo ts'eso li ka ka linaleli, li ka ka yoang ba tšane." Limo oa sihletša, oa khikhitha; pelong ho molumo, ho mokete.

Limo a e-so ho fihle hae, o fapohela motsaneng, yoaeng. O sikarolla, a siea khetsi lapeng. O ea khotla ho ba noang. Yo! yo! lapeug moo ke h'abo moholo a Tselane. Ha bana ba fepiloe liyo, Tselane o hlhisa letsoho, o ea kopa.

Bana ha ba bona letsoho, ba baleha. Ba nyenyeletša haholo. Ha ba lokolla khetsing ea Limo, kahare ho khetsi ke sehloholo! Eare hobane ba mo ntšae, mokotleng oa Limo ba nokela likokoanyana tse lomang.

Limo h'a khutla khotla, o yara mokotla ka monyako. Soole! o ea hae. Khetsi ha e sa kholoma: "Ha ho na'ng, hase pontšo ea letho. Tselane khale a kholoma. Eka yuale o khathetse, o robetse."

Hae Limo o sikarolla, a siea khetsi lapeng. Eena o kena tlung, o re, nguana a e late. Nguana h'a tšunara

khetsi, se kahare li mo loma matsoho. Nguana a e lahla: "Ntate, ho ea loma-loma."

Limo o omanya nguana; a roma e mong, le eena a longoa, a e lahla: "Ntate, ho ea loma-loma!" Limo a 'mo omanya, a roma 'm'a bana. Le eena yualeka bana: "Ho ea loma-loma."

Limo a hlapanya, a halefile, a re: "Yualo, khetsi e lutoa ke 'na. 'Me ke tla e kenya, ke le phahle, ke ye ke le mong." Limo h'a yara khetsi, a longoa, a tiisetša, a ba phahla tlung, a re, ba mo kualle. Ba thiba le masobanyana, ka ho eena e be lefifi feela.

Eare ha a lokolotše khetsi, tse ka ho eona ha li mo loma, letšeho lona le ea ne le tlōla le mo khahlela. Limo a se ntša hlohong: "Oho mpuleleng! Ka shua! Ka timela!" Bana ba ea fatše ke litšeho, ba re: "Ya u 'notši, yualeka ha u boletse."

Ea hanelang ho tsa lefatše, tseo a li qenehetseng, leha a ka 'na a isetsoa Lentsue la Molimo, Satane o tla ea ka eena.

7. SERA-PELA.

Sera-Pela e b'e le nguan'a morena; e mpa e le semumu. O b'a le basali bararo; 'me hape, le hona, e b'e le molis'a likhomo.

Meraka, naheng, h'a lisitse, lengopeng la mokhuabo, a fihlela linonyana li le peli, li le kahar'a lengope, pel'a metsi; ea e-ba ka tsona mohlang a neng a phunyehe molomo.

"Khele! A linonyana tse ntle, tsa bokhabane!" Sera-Pela a li kuka, tsa orohela motebong oa hae. Ho e-sa, a kneba meraka ho ea hae. Hae, a li fihlisetsa, a li boloka ha e monyenyanane ho bohle; 'me a mo laela, a re: "U se bolelle motho le a mong; e tla khona ke be ke yuetse ntate ho bohle ba bang." (Mokhoa oa meraka). Sera-Pela a ntša mohobo hoseng.

Hae, basali ba hae ba phoa khang ea ho ratoa ke monna. Oa pele a re: "'Na, ke ratoa ho le fetisa; hobane ka tšung lu ka, ke tšepetsoe ho boloka thebe."

Oa bobeli a re: "Thebe hase letho, hase ntho e kholo. 'Na, ha ka, pontšo ea ho ratoa, ho bolokiloe marumo, le likola, liblomo kaofela-fela."

Oa boraro, e monyenyane, eena, moqekoa, a re: "Bo 'nake, lona, bobeli, ha le ratoe haholo tje ka 'na. Tse bolokiloeng ha ka li feta ka bohlokoa tse ha lona. Matlung a lona ho bolokoa mesebetsi e thata; haholo le bolela ea bohlabani. Leha ho le yualo-yualo, ha li mantše ho tse ha ka. Ha ke mametse, le ingomisa ka mafela-felane. Ha ka, 'na, ho bolokiloe *thepa* e kholo, ea hloh'a khomo. 'Me le hona, eo ke sa lumelloang ho e bolela ho motho. Lona le ee le re, ke ka'ng Sera-Pela a tsebileng ho bua?"

"Na o sa bua?" ho botsa ba baholo.

"Le tla ikutluela le lona?" ho cho moqekoa.

"Oho hle! mokhotsi, re ise ha hao, re e'o bona."

"Ha ba kena monyako oa seotlona, a re, ba kuale, yualo-yualo, le monyakong oa ntlo, ka tlung, motšeho, kahar'a mophata o moholo, moqekoa a kuaholla linonyana tse peli, tse ntle. Ba li boha har'a ntlo; ba opa liatla, ha ba li babatsa bokhabane. Ba eketsa, ba li ntša tlung, ba li boha lapeng. Moo, tsa ba hlōla, eaba ke ha li qotoma, li balehela naheng.

Sera-Pela o n'a makatsoa ke maikutlo a letsualo leo a nang le lona motšhare, ha likhomo li boea hae. Lengopeng le pel'a motse, kahar'a lengope, Sera-Pela a oela linonyana tsa hae. Empa, mohlāng oo, tsa bana ho atameloa. O re, o ea li tšnara, tsa nyatsa ka puo yualeka motho: "Ha re sa pheta re lumela ho ea le uena ha hao. Mosali oa hao o bapalile ka rona, a re memela mahlo a ba bangata."

Tsa fofa, tsa ikela hole.

Mosali a ipolokelang tsa ntlo ea hae, oa itlhompha, o hlompha le mon'a hae; ea qoqang ka tšona, o yualeka lehlanya le sa isetseng letho.

8. MOSALI MOHOLO.

Lifanqaneng, boholo-holo, tlaleng, bara ba nyolohela 'm'a bona, ba e-ya, ba mo tima tsa bosholu tseo ba neng ba li utsua; 'me ba li hlaba bosiu, ba tima mosali-moholo, 'm'a bona.

Bosiung bo beng, ha ba hlabile khomo, 'm'a bona a sareloa ha ba mo tima. Hosasane, ha letsatsi le chabile,

'm'a bona a bona batho ba e-tla ka tsela. Ka pelo bohloko a tsua hae, a ea, a lula tseleng.

En'ere ha ba atamela, mosali moholo a ahlama, o kenya menoana hanong, eka hoya o ntša nama menong. Babatli ba ema ho mo lumelisa: "Lumela, mosali moholo!"

O ahlamile menoana ka hanong: "E, uelang, bana ba ka! Ke kenoe ke nama habohloko menong."—"U bo u e-ya tao kae?"—"Monono hae."—"E be e e-tsua hokae?"—"Bana ba ka, le re, ntho tsa bosiu rea li tseba! Ba ne ba tsua e utsua."

Ho bo ho le yualo. Bara ba mosali-moholo ba ne ba ruile khom'a tsuetse, e le ngue, ba phela ka lebeso la eona. Empa bosholong boo, ba lefa ka eona le namane.

Lefa la e mobe le yeoa ke basele. Lesholu ha lea lumeliso ho utsua leha eba le lapile; mohlomong hape e le tlaleng, khomo ea timela bosiu, sakeng.

Hosasa, beng ba eona ba phanya-phanya har'a metse. Ho o mong, nakong eo ho yeoang nama, ba bona ba se ba le haufi. Motseng oo, ho no ho le monna-moholo oa sefofu; ba mo yuetsa, ba re: "Beng ba khomo ke bana haufi. A ho ke ho patoe nama."

Ba e kenya tlung ka potlako. Beng ba khomo ha ba fhla, ba re: "Lumelang!"—Beng ba motse: "E."—

"Re tholleng, re batla khomo, e tšoha e le sieo sakeng bosiu."—"O! Che, haeso ha ho masholu."

Babatli eare ba sa eme ba khutsitse, le hona ba maketse, monna-moholo a phamoha, a re: "Yuale ba ile beng ba khomo. Re neheng masapo, re kokone."

Bara ba khutsa, 'me ba shuela mahapeng. Lentsue la monna-moholo le khahlisa beng ba khomo. Ba phakisa ba re: "Nehang monna-moholo, a kokone, beng ba khomo ba ile bo."

Ea e-ba tsela eo ba kileng ba tšuaroa ka eona.

'Me monna-moholo a suaba.

Bobo bo hlahisetsoa leseling, ha bo ntšuo sephiring, ka litsela le ka tse ho seng ea ikhathatsang ho lebella hore bo ea hlahisoa ka tsona.

9. MORONGUE LE MORONGUENYANE.

E n'e le Morongue le Moronguenyane,
 Ho le banana ba bang thak'a tsa bona ;
 Mohlang oo, ho n'o yeoa moqopolla-thula.*
 Banana ba tsua hae ba le sehlopha.
 Ha ba le naheng, ba se ba chekile moqopolla-thula,
 Mantsiboea ha ba oroha, ba fihlela nokana e tletse.
 Banana ha lumellana, ba ntša linyehelo ;
 E mong le e mong a ithapella metsi ka linyehelo tsa hae :
 "Metsi, kokobela, kea u neha khomo."
 Metsi h'a kokobele, a halala khomo.
 O eketsa, o bala tse ling tse ngata
 Ha ho se thuso, ho felleng o re : "Ke tla u neha thipan'a
 ntate ea lilatana."

Metsi a kokobela, eo a tšela.

Kaofela ka bomong ba 'na ba supa yualo, a hana tse
 ling, a lumela tse ling.

Morongue le Moronguenyane bona ba lieha ho nepa ;
 Banana ba bang kaofela ba ea hae, bao ba sala metsing.
 Tsatsi la likela, eare ka shualane ba bala se ratoang,
 Metsi a kokobela, le bona ba tšela yualeka bohle ba bang ;
 Empa eare ba sa tsua ho tšela nokana,
 Haufi-ufi le eona, moo tsela li arohanang,
 Morongue le Moronguenyane ba ea tseka.
 Mong o re : "E eang hae ke ena" ; mong o re : "Che, eona
 ke ena."

Ha hlōlos Morongue, ba ea ka eo Moronguenyane a e
 ngangellang.

Ekab'eba ba arohane, hoyane Morongue o n'a sa tšabe
 ho tsamaea a le mong.

Yo 'na 'na kotsi ! Moronguenyane o ba isa malimong
 ka tsela ea hae.

Eare ha ba atamela, ba utlua mantsue a batho ; e n'e ka
 ba fihla hae ha bona ;

Moronguenyane a rorisa bohlale ba hae ho boatla ba
 Morongue.

Empa ba phakisa ba lemoha hoba ba lahlehile ; ha ho
 na'ng, ba kokota ka leyoana holim'a leyo.

* Setlamanyana see re reng ke moroko, baprofeta ba yuale
 ba sebetsa ka sona, ba se bitsa seyana.

“Eka linku tsa ka li tlotse,” ho cho Lelimo.

La re, moshanyana a tsue, a bone ha e-ba ke linku.

Eena a fihlela e le batho, banana, ba lahlehileng.

Moshanyan'a mohau a ba nyenyelets'a re : “Ntate ke
lelimo, ea ipatang naheng.”

Moronguenyane a re : “Ke kshano, moshanyana oa re
tšosa.”

Moshanyan'a khutla, a re : “Ha ho letho kantle, ntate.”

Kantle ho Morongue le Moronguenyane khang e tsohile :

E moholo o re, ba tlohe ; e monyane o ea hana ;

Morongue o pelo bohloko ka boeatla ba moen'ae,

O nts'a mo phehella, o re ba tlohe.

Moronguenyane o re : “Ipalehele, uena, ha u tšaba.”

Eena o kuka leyoana, o qoqota hape holim'a leyoe.

Qo qo qo qo ! qo qo qo qo !

Moshanyana o boel'a fihla ho bona yualeka pele,

O ea nyenyetsa : “Le sa le moo na ?

Tlohang bo, ka ntate ke le tsuela khomo ;*

Ntate ke lelimo, le ya batho.”

Eitse ha ba sa tlohe ka keletso tsa hae,

A ba beha ho ntat'ae ka ho suaba ;

Eena a ba kenya tlung ; teng a ba hlabela nku.

Lelimo ka mano : “Ke ea tsohela mafiseng a ka, ke late
linku, ke tl'o le hlabela.”

O n'a ea mema malimo a mang a yang batho.

Ka meso, ha likhoho li lèka, a tsua tlung, a thola tsela.

Moshanyana, eena, ha letsatsi le chaba, a ea alosa.

Baruetsana ba sala ba lutse ba le bang ka khotso.

Ba re, ba sa ya nama, setsuoatsana : Batha !

“Bana ba ka, balehang, ke le tsuela khomo ; Limo le
latile malimo ;

Ntšeheleng, re e qeteng kapele, ke tsue ke le balehisetsa
malimo.”

Tsa mosali-moholo le tsona ke lefeela ho Morongue-
nyane,

O re feela, ke maleba-leba a mano a liyo,

O sa ometse, ke Moronguenyane.

Mohlang oo, ka letsatsi leo, Morongue a hana, a sa mo
kahlise ka letho,

Hobane o n'a kholisoa ke tsa ba mo eletsang ka 'nete.

* Ka likeletso : Ke le lopolla lefung.

Eena ka tsoho la hae a sehla setsuoatsana.

Ha ba se ba phethile ho ya,

Nama e salang, le eona a se neha eona.

Mosali-moholo a re ho bona :

“ Nkatameleng, ke le kute moriri, tlopo e salang e foroe
lengetse.”

Moriri oo a o kufileng a o sunya hohle-höhle.

Ba ea thotobolong ; teng, a re, ba thole litsibana tsa li-
katana.

A li momahanya ho ba tentša mesana.

H'a phethile hoo, a ba yesa liboko,

H'a s'a il'a ba hoba ka molora oa thotobolo.

E n'e re ha tseo kaofela a li phethile, ba tsamaea.

Ba re ba le har'a tsela, ba teana le sehlopha sa malimo.

Malimo : “ A ke lona, ke lona, bahats'a Limo ? ”—

Karabo : “ Hase rona, hase rona bahats'a Limo ;

Bahats'a Limo ba kuana hae ;

Ngetse le re khapha, le re thiba.”

Malimo : “ Hlatsang fura la khom'a Limo, re bone.”

Ba khonyoloha, ba hlatsa liboko.

Malimo a qhalana pel'a bona, ea e-ba : “ Ke lintja, kanthe
ke lintja ! ”

Iba re ba sa tsua tloheloa ke sehlopha se seng se le
pele, ba teana le se seng.

Malimo : “ A ke lona, ke lona, bahats'a Limo ? ”—

Karabo : “ Hase rona, hase rona bahats'a Limo ;

Bahats'a Limo ba kuana hae ;

Ngetse le re khapha, le re thiba.”

Malimo : “ Hlatsang fura la khom'a Limo. re bone.”

Ba khonyoloha, ba hlatsa liboko.

Malimo a ba hasanela, ea e-ba : “ Ke lintja, ke lintja
kanthe ! ”

Schlopheng seo ho n'o le Lelimo la bona, lona la belaela
haholo-holo.

Le boela hape ho bona.

Lelimo : “ A ke lona, ke lona, bahats'a Limo na ? ”—

“ Hase rona, hase rona bahats'a Limo ;

Bahats'a Limo ba kuana hae.”

“ Hlatsang lefura la nku ea ka, ke bone.”

Ba khonyoloha, ba hlatsa liboko.

Lea baleha: "Ke lintja tsena, ke lintja kanthe, ke lintja!"

Eare h'a ba khutletse, a tsamaisa malimo ka potlako; Empa ho no ho se ho se thuso, hae e s'e le ha lapa-leome. Lelimo lea khikhitha, le hloela likoti kaofela ha le ntse le
hoa: "Hela Morongue ue!"

Ho n'o srabela meriri ea bona moo mosali-moholo a e su-
ntseng,

Hobane o n'a ba kutile, a siea tlopo ea lengetse feels. Malimo a 'n'a mathela hohle moo ho arabelang meriri
teng.

Ho felleng ha ba teneha ke hoo, ba qobokisa Lelimo, mo-
lekan'a bona.

Sehlopha se seng sa malimo sa phallela mehlala ea ha-
nana.

Bona, ba ne ba tšetse noka, ba phomotse mose holim'a
lebopo.

Metsi a noka a n'a kola lintsintsi holimo.

Ba loha thapo, ba ikhakantse, ba re, banana ba ba hula-
nye ka eona;

Empa banana ba ne ba sa hakaneha, ba lesa thapo hoya
a le har'a noka.

Sehlopha sa pele kaofela sa malimo sa kukoa ke metsi.

Eare ha ba shuele, noka ea ba ntšetsa kathoko ho metsi.

Teng, ba ne ba shuele, ba rapaletse, ba ntse ba tsitlamisitse
meno.

Malimo a re ho banana: "Lea re thetsa, le re, ba
shuele;

Ha le hla la re, banna ba heso ha ea tšeha, ba bile ba
kakaletse fatše."

Yuale, ba loha thapo, ba re, banana ba ba tšelise ka eona.

Ba e tšuara ka nge ngue, banana ka nge ngue.

Eare ha malimo a le hare, banana ba e lesela tjeka pele;

Ebile le pshemolotsa la malimo ao le 'ona kaofela.

Ba nyoloha nokeng, ba lebile hae.

Ha ba fihlile hae, baholo ba itlosa boffi ba thabile.

Tšomo ka mathetho.

*Ho kheloha ho bonolo; ho thata ho boela tseleng;
Empa, tsela ea ea lokileng ke leseli maotong a hae.*

10. KHOTSUANENG.

(*Mantloaneng, kapa, lipapaling tsa banana*).

Morongue le thaka tsa hae khotsuaneng,
Ba epela mesan'a bona fatše, Morongue eena a se k'a ba
bona.

Eare ho eena ba re, ba e akhetse letšeng.

Morongue a re, o etsisa thaka tsa hae, le eena a kenya oa
hae letšeng.

Mantsiboea, ha ba tloha khotsuaneng, ba bang ba kho-
pholla ea bona mobung,

Morongue a makala, a tsieleha ho ntša oa hae har'a letša;
Leha a le pota, a potoloha, ha ho thuso.

Che, mophongoa h'a na moholo.*

Morongue yuale eena a ema le monn'a mateneng.

Banana ba bang, thaka tsa hae, ba oroha;

Morongue a sala letšeng a ithophere.

Eare a tloha, a ea ho le leng letša le atamelaneng;

Teng, a ema, a okamela boliba, a bina koli ea malla.

'Me leha ho thoe, boliba botala ha ho okameloe,

Leha ho le yualo, ka pelo bohloko a itena,

A ema, a sheba har'a boliba, a phahamisa lentsue, a
hlomolana.

Morongue: "Kuen'a maliba-khopo thapolla,

Mosan'a ka o nkiloe ke'ng?

Hle eka o kukiloe ke kuenane metsing!

Kuen'a-maliba-khopo!"

Morongue a re a sa bina, a hlomohile yualo,

Manketjoane letšeng Ropo! o hoa ka lentsue le phefa:

"Kuru! Kuru! Kuru! Kuru!"

Ea pele nguan'a-nguan'ake, moo metsi a khuoang ka
likhetla."

Morongue a feta, a theosa lithapolla tsa matša,

A fihla thapolleng e khubelu, e tala ka nge nge;

Athe e le tšehla hlakore le leng la eona.

A ema a ithophere ka hanong, o re a utlue.

Morongue: "Kuen'a maliba-khopo,

Mosan'a ka o nkiloe ke'ng?

Hle eka o kukiloe ke kuenane metsing!

Kuen'a-maliba-khopo!"

* = Batho ba tloactse ho thetsa le marena.

A re a sa bina-bina ka pelo hlomohi yualo,
Letša la ekela, metsi a khaphatseha.

A mo fara-fara le maotong, setsuoatsana bito: "U re'ng?"

Morongue: "Kuen'a maliba-khopo thapolla,
Mosan'a ka o nkiloe ke'ng?"

Hle eka o kukiloe ke kuenane metsing!

Kuen'a-maliba-khopo!"

Sa mo nka, sa kena le cena metsing; tsuoatsana se be s'e
na le lethisana.

Sa ba bolotsa ba babeli. Mohla ba tsuileng,

Morongue a re, o hlolohetsoe ha habo;

Tsuoatsana sa mo nka, sa mo kenya moropeng, sa mo
kuka ka oona.

Tseleng ba fihlela chemane ea marole:

"Balisa, ntho eo ea lona e ntle hakakang! Bua-buang,
re utlue!"

"Le tla 'nea'ng?" "Re tla u fa namane."

"Khomo ts'eso li kaleka linaledi,

Li kaleka lipulunguana naheng;

Masilo 'eso o lisa a 'notši.

Le re, ke bue, ke re'ng?"

Ba feta, ba qhoba namane. Haufi ba fihlela manku.

"Balisa, ntho eo ea lona e ntle hakakang! Bua-buang, re
ntlue!"

"Khomo ts'eso li kaleka linaledi,

Li kaleka lipulunguana naheng;

Masilo 'eso o lisa a 'notši.

Le re, ke bue, ke re'ng?"

Balisana ba mo neha nku.

Ba feta, ba sotetsa namane le nku.

Kapele ho engoe thotana, ho le balisana ba likhomo tso
ngata;

Kahar'a tsona ho bonahala hlopha se seholo sa balisana.

Seolong seo ba se teetseng hare, ho hlomiloe thebe e
mokhele' molelele.

Morongue a re; "Tseo, ke tsa heso, Masilo 'eso o hlo-
pheng seo se nang le thebe."

Balisana ba likhomo: "Khele! khele! khelelec! Alalaa!!

Ntho eo ea lona e ntle hakakang!

Bua-buang, re ke re utlueng!"

Morongue: "K'o bua-bua, ke re'ng?"

Khomo ts'eso li kaleka linaleli,
Li kaleka lipulunguana naheng ;
Masilo 'eso o lisa a 'notši.
Le re, ke bue, ke re'ng ? ”

Masilo a batla ho tseba lentsue la Morongue,
A re ho bona : “ E reng, ntho eo ea lona e ke pheteng
hape-hape.”

Ea re, e e-so ho phete hape,
Masilo a otlala khomo, a ba neha ;
Ba e amohela ka ho thaba.

Morongue : “ K'o bua-bua, ke re'ng ?
Khomo ts'eso li kaleka linaleli,
Li kaleka lipulunguana naheng ;
Masilo 'eso o lisa a 'notši ;
Le re, ke bue, ke re'ng ? ”

Masilo a atamela, a tšuere tšukulu, a otlala letsopa, la
qhalana ;
A fihlela nguan'abo ka sebele a khabile baholo, a hlophe-
hile.

Ba fetela hae. Ha ba fihla, ba ema kantle a scotloana.
Batho ba ba bokanela ; baholo ha ha mo tsebile, ba itšela
ka likhapha.

'Me ka mafolo-folo le ka thabo ba kuta liblotho tsa boffi.
Lipholo tsa boca, rume la tloha baroko, ba e-ya makhang.
Basetsuoatsana ba mashome a mabeli a motso o mong ka
sona,
Bona ba qotsotsoa leshome la likhomo le la linku le la poli.

Tšomo ka mthetho.

12. BASETSANA BA BABELI.

Bana ba monna : Mosemeli le Mosemotsane.

Mosemeli h'a le bohali ba hae,
Ntat'ae a re, Mosemotsane a mo late, a tl'o h'aba kobo.
Empa en'ere hobane a fihle le eena hae,
Baholo ba hae, ntat'ae le 'm'ae, ba mo bolaea ka sehlohō.

Setopo sa Mosemeli se ne se lahiloe feela thothobolong ;
Mohlomong setopo sa kukoa ke leholuhotsuana.*
Lona la ea se akhela tlas'a seliba, mats'eng, bolibeng.

* Setsokotsane se matla se ilang *lekoko*.

Bolibeng ho no ho le kubu le kuena.
Kubu e n'e 'mopa, e mo etsa phoofolo, a hana,
Ea lekanya ho mo etsa motho, le hona monna, a hana.
Ha e mo bopa mosali, teng, a lumela ;
E n'e mo tsoitse, ea e-ba mosali, motho ynaleka ba bangata.

Mohla Mosemotsane a ileng selibeng le thaka tsa hae,
Nkho ea metsi ea hanelela fatše.

A leka, a leka le thaka tsa hae, ba hlōloa.
Ha ba hlōtsoe hakalo, ba roala tsa bona linkho, ba nyoloha.

Mosemotsane, ha a setse, a losa-losa nkho,
Mosemoli a nyoloha letšeng,

A tsamaea, a fihlela Mosemotsane selibeng,
Moo a ntseng a kenya-kenya nkho.

Mosemoli : “ Mosemoli, Mosemotsane,
Roala-Roala, ke u roese,
Empa ua n'a nkeka !
Mosemoli, Mosemotsane,
Ntat'ao le 'm'ao
Ba nkhuba-khuba ka yoana la 'mopo.
Kubunyane le kuena
Tsa be li mpopa phoofolo, ka hana ;
Tsa re, ke be monna, le teng, ka hana
Tsa re, ke be nonyana ka mapheo, ke fofe,
ka hana ;

Eare ha li hopotse hantle,
Tsa re, ke be mosali, ka thaba, ka lumela ! ”

Moo, Mosemoli a tšuara Mosemotsane,

A mo shapa-shapa ka thupa, a re :

“ U n'o ntlele ka mano mohla u reng ke e'o hlaba kobo,
Athe u 'ngokela polao.”

Mosemotsane h'a fihla hae, h'a ka bolela letho la tseo
a li boneng.

Baholo ba 'na ba makatsoa ke ha a fella likobong.*

Ka le leng letsatsi, baholo ba hae ba mo botsa :

“ Mosemotsane, ha u otile hakale, 'me ho ntse ho ea pele,
na u re, u monate tje ? ”—

“ Che, ntate, ha ke monate,
Ke otetse khom'a bohali ba Mosemoli ;
Ha le ka ntlhabela eona, ke ka nona hantle.”
Khomo ea hlalosa ea bohali ba Mosemoli.

* A ota, ho sa tseyoe sebaka.

Kamora' tseo, a ea selibeng ka mohope,
A re, a o behile fatšo, le oona yualeka nkho o haneletse.
Ereka ha oona o n' o bona'la tlas'a matla a hae,
A lekanya ho o fothola fatše, oa sematlala, oa tiea tjeka
nkho, maoba.

A re, a o inametse, a nts'a hetla moo Mosemoli a n'a
hlahe le teng,

Mahlo a hl'a teana le eena a sa le haufinyana,
A ema khekhenene le oa mateneng ;
Matsuafo a uba kahare sefubeng ho eena.

“ Mosemoli, Mosemotsane,
Roala-roala, ke u roese.
Empa ua n'a nkeka !

Mosemoli, Mosemotsane,
Ntat'ao le 'm'ao
Ba nkhoba-khoba ka yoana la 'mopo.

Kubunyane le kuena
Tsa be li mapopa phoofolo, ka hana ;
Tsa re, ke be monna, le teng ka hana ;
Eare li re ke be nonyana, ka mapheo ke fo-
fe, ka hana.

Tsa ba tsa hopola hantle,
Tsa re, ke be mosali, ka lumela !’

Moo, Mosemoli a tšnara Mosemotsane,
A mo shapa-shapa ka thupa, a re :
“ U n' o ntlele ka mano mohlang o reng ke e' o hlaba kobo,
Athe u 'ngokela polao.”

Eitse h'a mo lesitse ho boela hae,
Ka letsatsi leo Mosemotsane a fihl'a bolela,
A li pheta tsohle-tsohle ho ntat'ae,
Tsa qalo le tsona tseo tsa ho fela.

Ntat'a bona a ntša likhomo tsa nyehelo,
A li isa letšeng ho kuena le kubunyane ;
Eitse h'a mo lopolotse, a lumeletsoe, a hana ho ea habo,
H'a k'a ba mamela leha ba mo phehella, a ikela ha hae.

Moetsi leha a lebetse, Moetsuoa h'a so lebele.

13. QHOQHA (bosholu).

Ba bang, mohla ba yang qhoqha, mo-Roa o b'a le teng ho bona. E n'ere ha ba laea bana hore ba n'o latola, ha mohlomong ba botsoa ke beng ba khomo, mo-Roa cena ba 'molaea yualeka motho ea tseyoang bohata.

Ho se hokae ka mora' tseo, ba hata ba fihla beng ba khomo. "Lumelang:" ho lumelisa babatli. "E, ra le bona, ba heso:" ho cho maseela.—"Re tholleng."—Le batla'ng?"—"Re batla khomo e khunoana; ke sethole."

Ba re ba sa rialo, mo-Roa a phasoloha ke thabo. "A-na le itse'ng, le itse'ng he? Ha lea re, ke nguan'a mo-Roa ea tla bolela? Le utluile he."

Ha ba e bolela ka 'mala k'iom'a bona, masholu a tšoareha, e seng ka bohata, empa ka bothoto ba mo-Roa.

Bohata le bothoto ke tsela e le ngue. Lehla eka e ikarotse makal'a mabeli, che, ke 'mila o le mong feela, kotsi e hlahetseng Leoatla.

14. TSOMO

e tumisitsoeng ke bana ka ho e rata.

Kokoko! Ke itse ke lutse khotleng l'eso,

Kokoko! Ka utlua mokhosi o lla,

Kokoko! Ka kuka thebe, ka phalla,

Kokoko! Ka khahlana le ra-Kokoko.

Kokoko! A kukile naman'a lelcoana,

Kokoko! Ke itse, ke re a ntšehela,

Kokoko! A nkoma-koma ka seletsoana,

Kokoko! Ka seletsoana se mahlenhlenyana.

Kokoko! Ka re, khom'eso ea lusa,

Kokoko! Ke tla ya mohlana, ke u time,

Kokoko! Khatsele ke e ise liroala,

Kokoko! Liroala tsa bahlankana.

Kokoko! Bahlankana, ba-Rolong,

Kokoko! Ba lema tšimo ea mathe;

Kokoko! Ka re: Se yalleng, 'me mofoka,

Kokoko ! 'Me mofoka h'a o rate.
 Kokoko ! O rata bele le lefubelu,
 Kokoko ! A eba-ebe a le roetse,
 Kokoko ! A likele ka thot'a koma,
 Kokoko ! Ka thot'a koma le komane.

Mosebetsi ka mong o na le thorisso, le lithoko tsa mong a oona.

15. HA LINYAMATSANE.

En'ere linyamatsane li alohile,
 Mantsiboea li fihlela ho se bolokue motebong ;
 Morero oa tsona o re, Hlolo a lebele,
 E bitsoang Pinyane, e n'e phela thoko seqhobong.
 Motšeaere, Hlolo a nkeha ke boroko thuee !

Pinyane bolokue kaofeyana motebong : Shoo ! shoo ! shoo !
 Ha Pinyane a ile, Hlolo a phaphama ;
 O thalatsa hoble : “ Be ! Yo 'na 'na uee !
 Bolokue bo se bo ile !

Ke re kea kena kae mantsiboea ho linyamatsane ?
 A 'na eloa ! ”

Mantsiboea ha li oroha,
 Li sa le sebakana, a ema khorong, a hoa :

{ Li-nya-ma-tsa-ne, Li-nya-ma-tsa-ne, Bolo-kue bo - i - le. |
 { s .s .s .s .s : s .s .s .s .s : .s .s .l .s .m .r |

{ Li-nya-ma-tsa-ne, Li-nya-ma-tsa-ne, Bo kuki-loe ke Pi-nyane. |
 { m .m .m .m .m : m .m .m .m .m : .s .s .f .e .f .f .m .m .r |

{ Li-nya ma-tsa-ne, Li-nya-ma-tsa-ne, |
 { s .s .s .s .s : s .s .s .s .s : |

{ Pinyan'a se ya bo-lo-kue, Li-nya-ma-tsa-ne, Li-nya-ma-tsa-ne. |
 { s .s .l .l .s .m .m .r : .m .m .m .m .m : m .m .m .m .m |

“ Hlolo, u re, bolokue bo ile ho kae ? ”—

“ Ekaba bo kukiloe ke Pinyane. ”—

“ U bo u le sieo na ? ”—

“ Ke ne ke le teng, ke robetse ! ”

Ka le hlahlamang molebeli ke Phokoyoe,

Hlolo o tsuile, ke morobali.

Pinyane a fihla motebong.

Phokoyoe a otsela ; o ipuela a 'notši :

“ A nke ke bo tšose ho se hokaenyanyana.

Morao-rao, Phokoyoe oa phaphama borokong ;”

“ Tleko ! Tleko ! Yo 'na bolokue ha bo sa le eo

Khili ! ke tla re'ng mantsiboea ? ”

Ha liphoofole li atamela,

Phokoyoe a hoa koli 'a malla paka mahlola :

“ Linyamatsane, Linyamatsane,

Bolokue bo ile !

Bo kukiloe ke Pinyane !

Linyamatsane, Linyamatsane.

Linyamatsane, Linyamatsane,

Pinyane a se ya bolokue !

Linyamatsane, Linyamatsane ! ”

Ka mora' tseo mohlang oo, ka le hlahlamang molebeli

ke Moutlanyana,

H'a re khefu, le ho re khefu fatše, o robaka har'a motebo ;

O leleka boroko, h'a rate ho supshoa bothoto yualeka

Phokoyoe le Hlolo.

Letsohong o le lephatšua, o le nonya khafetsa.

A re a sa etsa yualo, Pinyane a sa bone Moutlanyana, a

fihla.

Le eena Moutlanyana a re a re o re hetlo ! a bona Pinyane

ka'moho,

A re leyoaneng qacha !

Eitse hoya Pinyane a iketlile, a thonoka bolokue ho se

letsualo,

Moutlanyana, motho oa lipelo : Halahahla !

Eare Pinyane h'a tlōlela holimo, M'utla a mo neta ka lona,

Fatše, holim'a bolokue, har'a motebo,

Ho hoehla Pinyane 'a se ya bolokue !

Moutlanyan'a bohlananya, a poma mohatla,

Mohatla o lekana le oa khatala.

A ea, a o pata ntloaneng ha hae.

Mantsiboea, o ema khorong ka ntsue le phefa,

Moutlanyana o ipinisa koli 'a malla, ka le tšepa :

“ Linyamatsane, Linyamatsane,

Bolokue bo ile !

Linyamatsane, Linyamatsane,
Bo kukiloe ke Pinyane!
Linyamatsane, Linyamatsane.
Pinyane a se ya bolokne!
Linyamatsane, Linyamatsane!"

Mohlang oo, linyamatsane li lumellane ho bolaea
molebeli,
Erek'a Moutlanyana a hloehile ho tsona, ha hla ha ea ka
pepe.
Ha li kena ka khalefo motebong, mahlo a teana le
Pinyane har'a motebo.
Moutlanyana o sa iphafa, o pota a potoha sefifi.
Ho linyamatsane kaofela ha e-ba monyaka, ha e-ba mo-
lumo moreneng;
Moutlanyana o phaphathoa khafetsa.
Empa potso e sa le teng ea linyamatsane ho Moutlanyana,
e ngue feela:

Ho supshoa moo ho bong ho le mohatla:

"Moo he, M'utla, u entse'ng?"—

"Mona, ke leqeba feela moo ke hlabileng ka lerumo."—

"Ha ho supe letho, Pinyane o kaofela-fela;

U re, ke leqeba la lerumo, rea utlwa; empa, kuana, lea
makatsa."

Liphoofolo li abelana litho tsa Pinyane;

Ha e le Moutlanyana eena, h'a nehoe letho ke motho.

Ho le yualo, a 'n'a bona'la a le yualeka ea yang nama.

Empa en'ere mohla a lemohiloeng, a nanareloa, a patelloa.

Moutlanyana a mp'a phonyoha, a baleha, ha hapuoa
mohatla.

Moutlanyana palehong ea hae,

A fihlela Motau-moholo.

Pelo ea Moutla e tletse morero oa leqebo la boiphetetso
ho linyamatsane;

O rera le Motau, o re:

"Ntate-moholo, ha e le mona re hlalheoa ke liyo,

A re ke re rere; re bolae liphoofolo,

Re iketsetse khora mona haeso.

U ka re'ng, uena ntate-moholo ka mohopolo oa ka na?

Ha re sa etse, rea shuela manyaleng ke tlala."—

"Kea bona moo, ke ka ho lumela, empa re etse mokhoa
ofe ho li bolaea?"

U ke u tsebe, le moo ke taba : Re tla li bolaea yuang ? ”
 “ Beha pelo, ke u yuetse, ntate-moholo. A re ahe lesaka
 le lelelele ;

Er'e tloha, ha le phethehite, u ichuese ka har'a lona,
 'Me 'na, ka hoo ekang monyaka, kea ema holim'a lesaka,
 ke etse tlatse :

Ua tseba, linyamatsane kaofela ha li iketle tšabong ea hao ;
 'Me etlare ha li kene sakeng, li u bone, li khotsoe, u tso-
 he, u li tšoare.”—

Motau. “ Moutla, u hlabile teng, a re se liehe.” *
 En'ere mohla saka le felileng, Moutla u ema holim'a
 lona ka tlatse.

“ Liphoofole kaofela, khobokanang, le tl'o bona, le thabe,
 Motau o shuele !

Liphoofole kaofela, khobokanang le tl'o bona, le thabe,
 Motau o shuele ! ”

Ho mang hona : Ea ka a ke ke a cho.
 Thota tsa luma, marole a thunya, tšephe e phaphatheha
 yualeka pabi lengeteng.

Ho mefuta kaofela, ke e tona le e tšchali.
 Tšuene e nguana kamohlana.

Moutlanyana h'a sa rata ; oa tlola, oa hlakisa, oa titisela.
 O re : “ Kayeno ke kayeno, Motau-moholo o shuele ! ”
 Ha li kene sakeng, li ntse li hlakisa pel'a Motau-moholo.
 O ichuesitse, o tsitlamisitse meno, ntsi ea lula e b'e
 itlose.

E s'e le pina :— “ Moutlanyana h'a leshano ;
 Re bone, re khotsoe le rona ;
 Motau o shuele, ke eno !
 Moutla h'a leshano, rea longoa ke nta feela.”

Tšuene e lipelaelong ; masene hase boi.
 E atamela, e qhotsa ka monoana leihlong la Motau-moholo.
 Leihlo la tšaba ho fahloa, lintši tsa le kuahela.
 Ho mang he ! Tšuene e hluibila nguana fatše.

“ Tšuenyan'a nguan'a ke,
 Pepa re balehe, ke mofu mofunyetsa thaka morobali mo-
 tona ihlo ! ”

La hlaba ho Moutlanyana : “ Tlosa sephoko mona, hata
 tooe ! ”

O phaphatha Motau-moholo ka sentla mpeng, o re :
 “ Ua bona, na bona, u se rahile.”

Ere a sa rialo, Motau-moholo : Khuapho fatše !

16. MOUTLANYANA MOHOHORONG OA TAU.

En'ere mohla Moutlanyana a qetileng nama tsa liphoofole, a tloha ; o se a kene mohorong oa tau, o fihlela liphiri ha tsona. Liphiri ea ne e sa le li honamisitse 'mele, hobane li ne li re, ke tau sebele.

Ean'ere moo ho hlatlehiloeng pitsa, ha o tšoloha, ho thoe ke Moutlanyana: "Phiri, phoka, phoka pitsa ka liatla! Phoka, phoka pitsa ka liatla!" Phiri e tšaba tau, e re, e phoka ka liatla, tsa e-cha ho phoqoha.

Qetellong ea mehla o mengata, phiri ea ipata, ha tse ling li aloha. En'ere ha liphiri li alohile, Moutlanyana o n'a sala a e-tsua lekokong. Phiri e ne e le pontšeng, ha Moutlanyana a tsuile mohohorong.

Moutlanyana o iphafa o le mong ka lithoko: "Ke 'na Moutlanyana bohlayana, sefenya phiri a tsana."

Phiri e shebile e maketse, le hona e halefile. Mantsiboea phiri e re ho tse ling: "Baheso, le ka ka la bona ; re hlorigoa ke Moutlanyana, hase tau ; mohohoro oona ke oa tau."

Eare ha ho phebiloe, ha thoe ke Moutlanyana: "Phiri, phoka, phoka pitsa ka liatla!" Phiri ka letšeho: Kukuru mohohorong! Moutlanyana o monyoha kahare, o se o baleha ; palehong ea oona o fihlela Hlolo lehaheng. Hlolo e ne e le malinyane a mane. Moo, Moutlanyana o iketsa mofepi oa bana ha Hlolo ha a alohile. E sa le la ho qala, Moutlanyana a ya e mong.

Mantsiboea Hlolo a fihla a re, bana ba isoe ka bomong ho ba anyesa. A isa e mong ; ha a khotše, a khutla le eena, a 'meha ; a isa oa bobeli ; ha a khotše, a khutla le eena ; a isa oa boraro ; ha a khotše, a khutla le eena ; a pheta oa pele. Eare ha a hana ho nyanya, Moutlanyana a re: "Ke be ke sa tsua ho mo fepa, hobane o n'a lapile ho feta ba bang."

Ka le hlahlamang Moutlanyana a ya oa boraro. Mantsiboea ha 'm'a bona a ba nyanyesa, Hlolo a ba pheta ba babeli, a nts'a ba fapanya yualeka ha a entse pele. Boikarabelo le bona ea e-ba ba pele. Mohla a qeteletseng

oa qetello, en'ere ha a botsoa, a re, o la ye. Hlolo a rutluloha ka pelo bohloko.

Eitse holane e olane, Moutlanyana a re: "Hlolo, bona lehaha la re pitla; ntlohele, u le tšoare ka matsoho, ke e'o lata sefate, re le tšchetse, re ntoo loana."

Hlolo a lumela, a kakatlela lehaha. Moutlanyana a phonyoha. Ho tloha moo, ba boela ba teana ho sele le Hlolo. Moo ba neng ba besane.

Qetello ea liphala: tsa na tsa kalimanoa le nketjoane, yuale a kena le tsona letšeng.

17. TSA BAHALITSONG HO MOLESO OA LIKHOMO.

Boholo-holo-holo ho bo ho le basali ba babeli, ba sethepu. En'ere mohla e mong ka tlung a belehilong, Mohalitsong a rera ho bolaea motsuetse schlōhō ka Moleso oa likhomo.

Mabele a n'a yalioe har'a naha, a yoa ke likhomo le linonyana. Ba ne ba re: ke Moleso oa likhomo. A n'a le yualeka ntho e tšuanetseng ho ka bolaea ea ka a yang. Batho bona ba re, ba ne ba e-ya bolokue yoa likhomo, bo nong bo luyoa mofutsuela ka lebese.

Mohalitsong a sila, a pheha, a fehla leshele-shele, a isetsa motsuetse, a re: "Kayeno rona ha ka ntho ena rea e ya, empa e sa le kunutu la rona le sa tseyoeng ke baahi bao re ahisaneng le bona." Motsuetse a habola, mpa ea tlala.

Eanaeare mohla a qalang ho nona, Mohalitsong a thaba, a re: "Ke mo laile, kayeno o qala ho ruruha 'mele." Motsuetse a rotoloha, a ba mali a ntle, hoba le-shele-shele leo a la noang le ne le mo hloekisa mali. Ho Mohalitsong hoo e s'e le e ngue pontšo ho tsa ho shua.

Eanaeare ha a sa shue, Mohalitsong a inyatsetsa ho otlala sera sa hae. Eaba moo le eena Mohalitsong a qalang ho ya boloi ba hae. Le ho fihlela letsatsi lena, batsuetse ba fehleloa leshele-shele la mabele hore le 'ne le ba nontše tjeka motsuetse oa boholo-holo.

18. LITSOMO MOLIA-LIA.

Banana ba ne ba il'o bapala, ba pepile bana ba kho-nguanatšingwana. Ho feleng ha lipapali, ba re: "Ha re sieeng bana mona, re eeng hae." Molia-lia a re: "Ke ka,'nete." A siea oa hae moo; athe ka sephiring, ba bang ba ba felehelitse, ba ba isa pele. Ha ba fihla ho bana, ba re: "A re luleng, re anyeseng bana." Eitse ha, ba ba hlahisa, Molia-lia a makala, a suaba. Ebile moo a khutlelang morao ho lata oa hae.

Tseleng a teana le Moutlanyana :

Montla : "Molia-lia, u tsua kae ?"

Molia-lia : "Ke Molia-lia, ke tsua moferong ;
Ke lebetse nguan'a ka."

M : "Feta, e sa le lenyane, holo lia tla !"
A khahlana le phuthi :

P : "Molia-lia, u tsua kae ?"

M : "Ke Molia-lia, ke tsua moferong ;
Ke lebetse nguan'a ka."

P : "Feta, nguan'a ka, kapele u ea teana le ba bang."
A khahlana le tholo :

T : "Molia-lia, u tsua kae ?"

M : "Ke Molia-lia, ke tsua moferong ;
Ke lebetse nguan'a ka."

T : "Iphetele, nguan'a ka, holo li sa tla."
A khahlana le quaha :

Q : "Molia-lia, u tsua kae ?"

M : "Ke Molia-lia, ke tsua moferong ;
Ke lebetse nguan'a ka."

Q : "Feta he, holo li sa tla."
A kopana le khokong.

K : "Molia-lia, u tsua kae ?"

M : "Ke Molia-lia, ke tsua moferong,
Ke lebetse nguan'a ka."

K : "Feta, empa holo lia tla."
A kopana le Phofa :

Ph : "Molia-lia, u tsua kae ?"

M : "Ke Molia-lia, ke tsua moferong ;
Ke lebetse nguan'a ka."

Ph : "Feta ka pele, u si'u ea teana le e moholo."
Molia-lia a kopana le tan

T. "Molia-lia, u tsua kae?"

M: "Ke Molia-lia, ke tsua moferong;
Ke lebetse nguan'a ka."

T. "Molia-lia, u tsua kae?"

M: "Ke Molia-lia..." O kenoa hanong:

T. "Molia-lia, u tsua kae?"

Molia-lia oa checha, o itekela ho baleha. Ba potisana schlahla haufi le letša. Phosu har'a letša! Athe tlase o fihlela moo ho omileng, ho utlua'la mantsue a batho; e le mantsiboca. A utlua bashanyana ba reng: "He! khethela! khethela!" A utlua le nguanana a neng a nts'a bina.

Molia-lia a tsama-tsamaca, a lula kathoko ho motse.

Bashanyana ba phuthang likhomo, ba li hlahlelang, bafihla ho eena, ba mo isa khotla ho banna, ba re: "Re itholotse motho, ke enoa."

Monna e mong a mo isa ka moreneng; teng a 'n'a ba makatsa ka bokhabane ba hae.

Hosasa, batho ba bokana ho mo boha. A botsoa: "Na u ka tseba ho re isa ha eno na?"—"E, ke ka tseba."

Mohl'a tsamaeang, ba mo felehetsa ka khomo tse ngata.

Ba habo ba ne ba mo batlile h'abo mo'holo, moo ho nong ho thoe o ile teng, ha ho cho banana ba bang, thaka tsa hae. Ha ba ka ba mo fihlela. Ba ne ba se ba le bofifing ba hae.

Mohl'a fihlang ha habo, o n'a na le nguana ea kitimang. Nguana a etella pele, a kena lapeng ha nk'hono'ae; a mo fumana ka lapeng; nguana a re: "Nkhono, mphe motoho!" Nkhono'ae a mo phara ka motoho o chesang, a re: "Ke ntse ke tlil'o hlophuo a ke bana ba batho ba bang; oa ka o kae?" Ha nguana a lla, Molia-lia a bokolela, a re: "Yo! ka re ke tlisoe moo ke tlil'o bolaeloa nguana!"

Baholo ba hae ba mo tseba. 'M'a hae a lela. Ba hlatsua nguana, a phekoloa ho cha ha motoho.

Ke ka mathetho

TSETLO.

Mohlomong Tšetlo e n'e bitse bahlankana. Eare ha ba e setse morao, ea ba finyeletsa sakeng le tletseng likhomo. Bahlankana ha ba bulela likhomo, Tšetlo ea re : "He! li tloheleng, ke lenyane, eang nthong tse pele." Tšetlo e ba eteletse pele.

Ba fihlela lesaka le tletse linku. Eitse hoya ba li bulela, Tšetlo ea re : "Hase teng ; li leseng, le e'o bona tse kapele."

Ea ithoma pele, ba tsuela pele. Ea ba fihlisa thoteng moo ho leng mophata o moholo ; moo, Tšetlo ea khutsa. Ka har'a mophata, ha ba o ribolla, ba fihlela ho le setsuatsanyana. Ka har'a mophata se ne se ntse se sila le-tsoku ka leino. Setsuatsana ha ba se kuaholotse yualo, sa re : "Nkuaheleng."

Bahlankana, ha ba ribeha mophata, setsuatsana sa re : "Nkuahololeng!" Bahlankana ba tšohile. Ha ba se kuaholola hape, le teng, se re : "Nkuaheleng!" Ea n'e sale se ba phehile ka hoo. Khabareng, bahlankana ba baleha, sa sala mophateng.

Ke ka mathetho.

MOSALI LE SETLATLOE-MAYOE.

Mosali a ea masimong, a lema a pepile nguana ; a re a sa lema, ha fihla ho eena Setlatloe-mayoe, a re : "Ak'u tlise nguana, ke mo bone!" Setlatloe a mo aka, a mo aka, a re ho 'm'a nguana : "Mo lese, ke ee le eena mane lehahaneng."

Moo lehahaneng Setlatloe a pheha nguana ; a ntano ea ho 'm'a nguana, a tšuere letsohoana, a re : "Ke tsua bolaea 'mutlanyana, ke u tliselitse nama." 'M'a nguana, ka liteboho, a amohela, a ya. Mantsiboea, ha letsatsi le rapama, 'm'a nguana a hoeletsa : "Hela! Hela! Setlatloe ; tlisa nguana eo, yuale kea oroha."

Setlatloe: "Yuang na? Yuale, nguana oa hao ke re, re tsua mo ya le uena!"

'M'a nguana: Khe-khenene! Mosayan'a batho a oroha, a nts'a lela. A tšaba ho yuetsa monna, ntat'a nguana; eaba o apesa seho ka kobo, monna a tl'a 'n'a re: "Ho robalitsoe nguana." O tšchetsa leloala a le ka moo mosi oa mollo o eang teng; e tl'e ke meokho e ntseng e qhitsu mahlong ke ca mosi.

Monna a botsa: "Nguana o kae na kayeno?"

Mosali: "Ke eane moo ke mo robalitseng tlung."

Bosiu, monna a boela a botsa: "'M'a 'nyeo, nguan'a ka o kae na, a sa utluahaleng le ho phefumoloha?" "O! morena ha ke le masimong, ke lema ke pepile nguana, Setlatloe-mayoe, a fihla, a re, ke mo tlohelle nguana, a ee le eena lehaheng, teng, a mo pheha a ntli-setsa letsohoana, a re ke nama ea 'mutlanyana, ka kuka, ka ya!"

Hosasa e sa le neng, ntat'a nguana a kuka selepe; a fumana Setlatloe-mayoe moo lehahaneng. Ra-nguana a itihela ka pelo bohloko holim'a Setlatloe, a mo ratha ka selepe. Hoba a shue, a mo khekhetha, a mo aneha holim'a letlapa.

Ho sa le yualo, ha fihla Seoli, sa e-noa mali a Setlatloe. Ntat'a nguana, ha a se bona, a se phalalisa; Seoli sa ea, sa lula holim'a sefate. Ntat'a nguana a fihla ka selepe: Qee! qee! qee! O ratha sefate, o se liela fatše, a tsebe ho fumana Seoli.

Ha a nts'a ratha sefate seo sa moluoane se har'a metsi: ha hlaha bashemanyana, balisana ba linku, ba re: "He! He! monna tooe! Hela uena monna tooe! tloha moo, linku tsa heso li tl'o noa metsi."

A tlohela Seoli, a leleka bashemanyana, a re: "Bashemanyana-shemanyana ba re, ke tlohele Seoli, hoya se noele mali a Setlatloe, Setlatloe se noele mali a nguan'a ka!"

A re a sa phalalisa bashemanyana, h'a hlaha basali ba neng ba tsua roalla; ba re: "Hela! Hela monna tooe! bana baa ba rona u ba etsa'ng?"

A lesela bashemanyana, ha re: "Lala le basali! Basalinyana-salinyana, ka re, ke leleka bashemanyana; bashemanyana ba hana ha ke bolaea Seoli, Seoli se noele mali a Setlatloe, Setlatloe se noele mali a nguan'a ka."

Ha re ho sa le yualo, ho basali banna ba hlaha: "Na basali bao ba rona ba entse'ng, taba ke efe?" H'a lesa basali, a re: "Lala le banna! Bannanyana-nnanyana ba hana ke bolaea basali, hoya basali ba hana le bashanyana, bashanyana ba hana le Seoli, Seoli se noele mali a Setlatloe, Setlatloe se noele meli a nguan'a ka!"

Motho ea pelo bohloko ka kotsi e mo hlahetseng, ha a halefisoa, a ka fetoha lehlanya habonolo-nolo.

SEOELA O TSUANELOA KE MAYOANA.

E ne e le banana; eitse ba il'o bapala, ba phunya mayoana masoba, ba a apara, ba ea hae, ba kena khotla ho banna, ba re: "Banna ting le leng khotla, ho rona ho tšuaneloa ofe?"

Har'a bona ho b'o le Seoela, nguananyana oa morena.

Banna ba re: "Seoela o tšuaneloa, ke mayoana." Banna ba ntša khomo, ba mo neha.

Banana ba ea ho o mong motse; ha ba kena khotla, ba re ho banna: "Banna ting, le leng khotla, ho rona ho tšuaneloa ofe?" Banna ba re: "Seoela o tšuaneloa ke mayoana?"

Ba ntša khomo, ba mo neha.

Ba 'na ba ea yualo le metse e mengata, Seoela a 'na a neoa likhomo. Mohla ba boelang hae ka khomo tse ngata tsa Seoela, tseleng ba mo honohela. Eitse ha ba fihla selibeng se le sekoti, seliba seo e nenge re ea noang a tšuaroe ke ba bang ka maoto, a e'o noa a leketlile; eaba banana ba re: "Seoela hoba ke nguan'a morena a se k'a noa pele. Etl'ere leha eba moriana o tšetsoe selibeng, o

bolae ea noang pele; yuale, eena a noe qetellong ea bohle."

Ebile ha a e-noa, ba mo lesa maoto ao ba neng ba a tšuere; a oela ka har'a seliba. Empa ba ne ba sa bone lebopong, kahare ho b'o na le mothati moo ho omileng. Seoela a hloella teng, leha a n'a sitoa ho nyolohela kaho-limo. A lula moo tšiuana tse telele.

Ha ntoo fihla morung pel'a selibana monna ea remang lifate: "Qee! qee! qee!" A re a sa ratha sefate, a utlua: "Hee! Hee! monna tooe, monn'a heso;" A mamela a mamelisisa, a utlua: "Hee monn'a heso hee!"

"Na u mang?"—"Tlo kuano, u tla ntseba."

A mo fumana: "Be! ke uena Seoela!"—"E, ke 'na." "U kene yuang ka selibeng hona, u tsua kae? Ntat'ao, o u batlile hohle har'a sechaba le h'eno moholo, moo banana, thaka tsa hao, ba neng ba re, u ile teng. U kene yuang le ho kae selibeng."—"Ke ne ke lihelo ke bona thaka tsa ka."

A rema thupa e telele, a e leketlisetsa selibeng; Seoela a e tšuara, monna a e hula, a mo nyolola yualo. Ha a fihla hae, a mo siea ha hae, a ea ho morena, ntat'a nguanana.

"Moren'a ka, e'o bona ha ka sefate seo ke tsua se rema, ke tlile le sona."—"Ke sefate se yuang na?"

A mo fumana morali oa hae a otile haholo. Yuale morena a re ho monna eo: "Mpolokele eena, ke tla 'ne ke u thuse ka liyo, re mo fepe, a okolohe."

Eare mohlang a seng a nonne, morena a hoeletsa sechaba kaofela.

Ha pitso e bokane, a emisa morali oa hae pontšeng: "Lea mo tseba eo, ke mang? morali oa mang?" Batho kaofela-fela ba mo sitlolela mahlo ka makalo. Morena a emisa monna e mong, a re: "Nguanana eo ke oa ka, ea neng a bolae ke bana ba lona. Ba mo lihela selibeng se mokoti, ba ntoo re thetsa, ba re, o ile h'abo moholo. 'Me en'ere, leha re mo batla teng h'abo moholo, ra mo hloka,

le hohle har'a sechaba, kamoo le tsebang. Empa [kamorao, monna enoa ke mo emisitseng, o mo thotse ka mokoting oa seliba moo banana ba lona ba neng ba mo lihetse teng; 'me re bile re se re mo okile halelele ho mo okolla. Ha e le mona kayeno ho bona'la hore o phohile, yualeka ha le mo bona, ke le memile hore ke mo ahlolele mahlong a bo-ra-bana. Bokellang mona pel'a ka banana ba neng ba lihele Seoela.' Ha ba eme kaofela pel'a morena, a laela hore ba bolaoe. Banana ba bolaoa kaofela.

Ke tšomo ka mathetho.

Leino le lefiloe ka leino, le leihlo ka leihlo.

SEOELA O HANA HO NYALOA.

Oa baleha le naha.

Seoela: Bo 'nake, 'mameleng, le utlue :	Ntate o re laile a re, Re se ke ra ya pitsi.
Bo 'nake, 'mameleng, le utlue :	Lipitsi quaha tsa naha Li melomo e liphara !
Bo 'nake, 'mameleng, le utlue :	Litlhako tsa tsona eka selibelo, Selibeloana sa mafura.
Bo 'nake, 'mameleng, le utlue :	Le se n'o ya pitsi ha le le hohoeng, Le ea suabisa bahochali. etc.

BARALI BA MASILO.

Masilo o b'a na le basali ba le babeli; empa mosali e moholo o b'a hanoa ke thari; athe e monyenyanane o b'a emisa lihloho. Lipelaelong ha 'na ha thoe: Bana ba e moholo ba shua ka boloi ba moqekoa.

Mohlomong, nguana a hlaha tlung e kholo, 'me ka pelaelo hore o tla shua le cena yualeka bao a ba hlahlamang, Masilo a batla sekukuru sa Pölō-mahoašhe, a mo

nokela ho sona hore a holisetsoe kahar'a sona, ho se be ea tsebang hore ke motho. Ka baka leo, ea e-ba limakatsa, ha ho utluhala hoba mohats'a Masilo o tšunere noha Pölö.

Ha moqekoa ho b'o le nguanana, le teng [a] le mong, Tsoku-lefubelu, bitso la hae. Eitse ha Pölö le eena e s'e le moruetsana, ha fihla mohlankana, mora oa moen'a Masilo, ea bitsoang Masilo le eena ka ho reeloa Masilo e moholo.

Masilo o n'a tlil'o bonya. Mohlankana Masilo a kena pele khotla, a re ho ntat'ae moholo: "Ntate moholo, ha ke le mona kayeno, ke tlil'o batla mosali ho barali ba hao. Na u ka ntumelela, ka ea bonya le bona na?"

Masilo: "O! nguan'a moena oa ka, ha ka ke hanoa ke thari; ha ke na basetsana. Nguananyana o mong feela ntloaneng, athe moreneng teng, ke noha Pölö, u ke ke ua b'a tloaela ho phela pel'a eona. Ea lapeng, u bone Tsoku-lefubelu, 'me le eona Pölö u ka 'na ea e bona."

Yuale Masilo a ea ho bona eona Pölö. Eitse ha a e bona a tšoha haholo, ea e-ba hona bakeng sa ho khahlisoa; a b'a ikahlolela ho ea bona Tsoku-lefubelu, a tle a kuke eena, ha a mo khahlisitse. Ho bile yualo.

Mohla ho nyaloang, e bile likhomo tse mashome a mane tse keneng sakeng, 'me le hona tse tšila feela.

Kamorao, ha tla moruetsana a isoang bohali: Pölö o b'a na le sehlopha sa baruetsana, thaka tsa hae, ba tsamaeang le eena. Tsoku-lefubelu le eena, le thaka tsa hae ba tsamaeang le eena, ba le lihlopha tse peli yualo. Masilo a nyenyeletsoa ke e mong oa ba sehlopha sa Pölö, a re: "Monna, he! ho se tsebe ke naman'e tona! U nyetse moruetsana e mobe, u tlohetse e motle! Honó hoo u ho bonang ke mohohoro feela oa Pölö noha, hase eena, eena o ka hare, ke motho yualeka uena hantle-ntle." Tseo li fihlisitsoe ho Masilo mohlantse ba apehileng mofaho.

Mohlankana a eketsa, a re: "Etl'ere, tseleng, noka-neng moo ba tolang, u ba nanyetse, ba sa u bone, u tla

mo bona ha u mo fumana a tsuile mohohorong oa Pōlō. U sa tla b'u tee mololi oa lehare ; 'me le hona, kea tiisa hoba u tla furalla Tsoku-lefubelu ; ke 'na enoa, u tla mpotsa ! " Masilo a ea ka tseo.

Empa eitse ha Pōlō a hlobola mohohoro oa hae, letsatsi la fifala, bohle ba nang le eena ba ba ba tšoha, ba thothomela. Leha ho bile yualo, pele ho phifalo ea letsatsi, Masilo o n'a sa il'o mo bona ruri ha a hlaha ka mohohorong, ho fihlela a b'a mo khahla haholo.

Tseleng, moo ba phomotseng, ha ba e-ya mofaho, Masilo a lula pel'a Pōlō, a kuka nama matsohong a hae, a ya. Pōlō a re : " Batho ba ea re, u nguan'a morena ea yuang, ha u e-ya nama e tsuang matsohong a ka ? "

Mohla ba fihlang hae, Masilo h'a s'a talimile Tsoku-lefubelu, Pōlō a re ho eena : " Bona ! ha ke rate ho amoha nguan'eso monna oa hae, 'me le haholo ke tšaba ntate." Leha a rialo, ho felleng a hloloa. Tsoku-lefubelu a khutla le baruetsana ba neng ba mo isitse, Pōlō a sala. Ha isoa ho Masilo e moholo khomo tse mashome a mabeli tsee ho qeloang Pōlō ka tsona ho ntat'ae.

Ke ka mathetho.

Ha e sa le ka tšomo eo, le kayeno basali ba feteloang, ba 'ne ba ree bana lebitso la Pōlō.

Pōlō ke noha e boleloang pineng ea naheng. Baholo-holo ba laetse hoba, ha tsatsi le eme, e n'o pongoa hloho ; pula e tla, na ! Eka taelo eo, ha hoa ka ha tiisoa ho eona ; e hlil'a lahloa e sa le khale-khale.

MASILO A HAPUOA.

En'ere Masilo ba alositse le thaka tsa hae, a ba botsa a re : " Banna, ha le bona lira ha li ka hlaha, re ka etsa yuang ? "

Oa pele a re : " 'Na ke ka iphetola seretse."

Oa bobeli a re : " 'Na ko ka iphetola lehlokoa."

Oa boraro ea arabileng morao, eena Masilo, a re : " 'Na ke ka iphetola molamu."

Bahlankanyana ba re ba sa hopotse yualo, e mong ha a emisa mahlo, a bonela hoyana, ntho e ntšo e kang lesuti. A supisa ba bang, a re : "K'eng hola ekang lesuti, 'me e b'e ke batho ba tsamaeang?"

Ha ba ntse ba bohile, ba sitloletse mahlo thoteng, ba tšohile, ha hlaha feela ha bonahala hoba ke batho, tsona lira. Bahlankanyana ka ha ba ne ba lutse, ba entse qalo holim'a lengope lelibohong, moo lira li tobileng ho ea tšela teng. Ba leka he kamoo morero oa bona ba neng ba o lekanya kateng. E mong a iphetola seretse, e mong lehlokoa, e mong molamu.

Lira ha li tšela moo lelibohong, e mong oa tsona a bona fatše molamu o motle oa kotjane, a bua, a re : "Ha! ha kea itholla molamu he, ke ya ke le yualo!"

Ba phutha likhomo kaofela tse beng li alositsoe ke baekana bao!

Ha ba fibla hae ha bona, monna eo a isa molamu oa hae ha mosali oa hae e monyenyanane, a re, mosali a o boloke.

Bosiu mosali a tsosoa borokong ke lentsue mo o a behileng molamu teng, le reng :

D.C.

{	Fu-	re	le	-ra-	ke	Molanguana ka hapuoa.
	.s	:m	:r	.r		

D.C.

{	Fu-	re	le	-ra-	ke	Molanguana ka hapshoa	}	Fu	re	le	ra	ke
	.s	:m	:r	.r	le khomo ts'eso :			.s ₁	:m ₁	:l ₁	.l ₁	

D.C.

{	Fu-	re	le	-ra-	ke	Yoang ba mo tlohela.
	.s	:m	:r	.r		

D.C.

{	Fu-	re	le	-ra-	ke	Seretse ba mo tlohela.	}	Fu	re	le	ra	ke
	.s	:m	:r	.r	:m ₁			:l ₁	.l ₁			

D.C.

{ Fu- | re le - ra - ke. | Molanguana ka hapuoa
 { .s | s : m : r .r | ka hapshoa le khomo ts'eso.

Ka mora' boitelelo ba hae a re tu !

Mosali, mong a ntlō, o tšositsoe hampe ke lentsue leo ;
 matsuafo, tu-tu-tu !

Hosasane, mosali a phetela monna, a re : “ O ! molamu
 oane oa hao oa bua ! Ke bile kea tšaba mona tlung ! ”—
 Monna : “ Ke r'a fufa le la hao. Mosayana o lefufa hobe
 enoa ! U re, ke tle ke e'o robala ha hao ka ho re ke u
 lebele nthong eo u reng e teng tlung ? Le khale, le kha-
 le ha u e-so utlue ho thoe, molamu o kile oa bua ! ”

Bosiu hape bo hlahlamang, mosali a tsosoa borokong
 ba hae ke lentsue.

D.C.

{ Fu- | re le - ra - ke. | D.C. Molanguana ka hapuoa !
 { .s | s : m : r .r | Yoang ba mo tlohela !

D.C.

{ Fu- | re le - ra - ke. | Molanguana ka hapshoa le khomo ts'eso !
 { .s | s : m : r .r | Seretse ba mo tlohela !

Mohlang oo, ha a qeta ho rialo, a tsua, a ea bulela
 likhōmo, a ea ka tsona ha a habo.

—

0;

10

10

10

10

ng

ela

89016327785

b89016327785 a

89016327785

b89016327785a